

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 459
Παρασκευή
8 Φεβρουαρίου 19
Δρχ. 250

Ο πόλεμος δεν έχει σύνορα

● Η ιρακινή
αντιπολίτευση

● Κ. Καστοριάδης:
Απάτη η νέα
διεθνής τάξη

● Εξωτερική
πολιτική:
Πολύ λίγη.
πολύ αργά...

● Παρελθόν και
παρόν του 7:10

● Οι ΗΠΑ
«ανακαλύπτουν»
τις μειονότητες

● Τα ατού του Οζάλ
● Δάνειο και δανεικά
● Ο πολιτικός χάρτης
στην ΕΣΣΔ

● ΚΚΕ: Η ανανέωση
προ των πυλών

● Σκάνδαλο
Κοσκωτά:
Ο ταχυδρόμος

Την «επόμενη μέρα»
μετά τις
καταστροφές και τις
εκατόμβες, όλοι
περιμένουν τη «νέα
τάξη», αλλά κανείς
δεν ξέρει πώς θα
είναι και αν θα
διαρκέσει. Μήπως θα
ακολουθήσει μια
«επόμενη νύχτα»; Το
τέλος του πολέμου
θα σημάνει την
άνοδο του αραβικού
εθνικισμού και του

ισλαμικού φανατισμού ή την δημοκρατική τάξη,
χειραφέτηση των λαών της περιοχής και την
μόνιμη ειρήνη;

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ - Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ
ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ -
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ:
Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία
- ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ:
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσία Ελύτη
- Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ:
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ:
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της υποτέλειας
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή
- ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ:
Ερωτικές μεταμορφώσεις·
αντίδωρο στην Μάτση Χατζηλαζάρου
- ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ:
Ούτως ή άλλως

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

- CHARLES KAHN:
Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές
της ελληνικής κοσμολογίας
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ:
Περί μυστικής θεολογίας
Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY
- ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ:
Στοιχειώσεις Θεολογική
Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS
- Γ.Σ. ΚΙΡΚ:
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά αποσπάσματα
- ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ:
Ομιλίες στην Εξαήμερο

ΔΟΚΙΜΙΑ

- ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ:
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ:
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στο Μεσοπόλεμο
- ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ:
Ο μαρξισμός της Ιστορικής Σοσιαλδημοκρατίας
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
- ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ:
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ:
Το κυπριακό. «Στρατηγική» και στρατηγική
- ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ:
Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Μια συνάντηση: Σεφέρης - Μακρυγιάννης
- ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ:
Ο χορός στους Κουντουριώτες
- ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ:
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Ο κόσμος του ελληνικού χορού
- ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ:
Η αρχαιολογία στην Ελλάδα
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Ο Βασιλιάς που πέθανε
- ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ:
Μελέτες για το Σύστημα Υγείας

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»:
Μια περιήγηση στη νεοελληνική
κακογουστιά
- ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ:
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ:
Ο Τρίτος Δρόμος
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ:
Τσιγγάνικη ορχήστρα
- ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ:
Ιστορία μιας γραμμής
- ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ:
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Φύλλα - φτερά
- ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΝΤΑ:
Η δίκη του Φλωμπέρ
- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ:
Μεροληπτική κατάθεση
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Η εργασία στην ποίηση
- ΑΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ - ΡΟΕ:
Η Άλλη μου πατρίδα

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

- ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ:
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
- ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ:
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος
- ΛΟΥΓΙ ΑΛΤΟΥΣΕΡ:
Στοιχεία αυτοκριτικής
- ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ:
Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία.
Ανάλυση του δυτικού συστήματος εξουσίας
- ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ:
Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ

Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα
και τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ» Α.Ε.
Λ. Ηρακλείου 145
Τηλ. 25.15.340
- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΓΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

13ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΚΕ

16

Ο Χρ. Κυριαζής αναφέρεται στην ιστορική κρίση στο ΚΚΕ σε σχέση με τη σημερινή εσωκομματική κατάσταση και ο Γ. Φλώρος καταγράφει τους συσχετισμούς του συνεδρίου.

Ελληνική εξωτερική πολιτική

22

Γράφουν:

Θάνος Βερέμης, Β. Καπετανγιάννης, Χρ. Λαζαρίδης, Ν. Χίος.

Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ

32

Ο πόλεμος δεν έχει σύνορα. Αποστολή στη Συρία. Ποια είναι και τι σκέφτεται η ιρακινή αντιπολίτευση για τον πόλεμο, τον Σαντάμ και τον Μπους. Πώς βλέπει ο Ζωρζ Χαμπάς τη σύρραξη. Ο Γ. Καπόπουλος γράφει για τα μεταπολιτευτικά σενάρια. Η Ιωάννα Μάνδρου αναφέρεται στα δικαιώματα των αιχμαλώτων πολέμου.

Συνέντευξη

40

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης μιλά στην Τέτα Παπαδοπούλου για τη νέα διεθνή τάξη και τον πόλεμο.

Γράφουν ακόμη:

Η Ιω. Μάνδρου γράφει για τα «εμβάσματα» Κοσκωτά - Λούβαρη στο Λονδίνο την περίοδο του Χέρφιλντ (σελ. 11), ο Στ. Καφαντάρης για το δεύτερο μέρος της δίχης του σκανδάλου για το Καλαμπόκι (σελ. 12), ο Κ. Τσαλόγλου αναφέρεται στο κοινοτικό δάνειο και στις αντιδράσεις των κομμάτων (σελ. 14), ο Γ. Φλώρος για την κρίση στο ΠΑΣΟΚ (σελ. 20), ο Χρ. Κυριαζής εμβαθύνει στο δίλημμα «Με τον Σαντάμ ή με τον Μπους;» (σελ. 30), ο Σ. Φιλιμόνωφ καταγράφει την πολιτική - κομματική «γεωγραφία» στην ΕΣΣΔ (σελ. 44).

ΤΟ ΚΟΥΡΔΙΚΟ

Στο επόμενο τεύχος ένα εκτενές αφιέρωμα στο κουρδικό ζήτημα. Ανάλυση και παρουσίαση των πολιτικών κινήματων στις κουρδικές περιοχές του Ιράκ, του Ιράν και της Τουρκίας. Ρεπορτάζ με τους Πεσμαργκά του Κουρδιστάν και συνεντεύξεις με τον Τζελάλ Ταλαμπανί ηγέτη της Πατριωτικής Ένωσης του Κουρδιστάν (Ιράκ), τον Αμπντουλάχ Οτσαλάν (Απο) αρχηγό του ΡΚΚ (Τουρκίας) και άλλους ηγέτες των Κούρδων.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

Στάθης

ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ 6

Ο πόλεμος και η άπιαστη
«συναίνεση»...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8

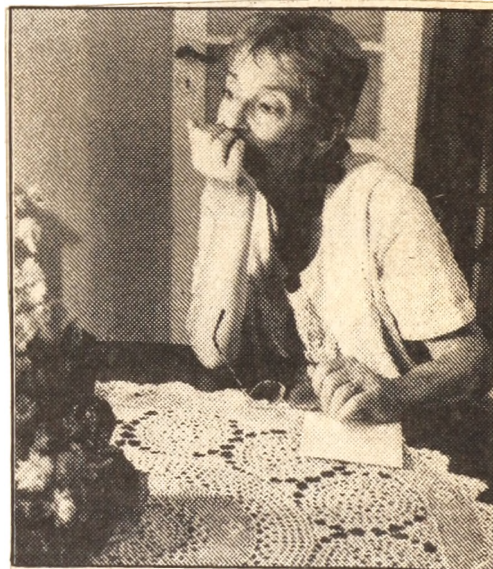
ΘΕΣΕΙΣ 9

Ο Παύλος Κλαυδιανός γράφει για τις επιπτώσεις του πολέμου στην ελληνική οικονομία.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ 47

Στη στήλη «Υγείαν Έχομεν» η Λιάνα Κανέλλη, με αφορμή την πολυσυζητημένη συνέντευξη Οζάλ, αναπτύσσει την άποψή της για τα όρια της δημοσιογραφικής παρέμβασης.

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 49

Ο σκηνοθέτης Παντελής Βούλγαρης μιλάει στο «ΑΝΤΙ» για τη νέα του ταινία (φωτογραφία). Ο Μανόλης Αναγνωστάκης ...φλερτάρει με τους χαμηλόφωνους Έλληνες ποιητές. Κάτι γίνεται στο Εθνικό Θέατρο... Κάτι γίνεται γενικώς.

Στα πρόθυρα ολοκαυτώματος

ΟΙ ΦΡΙΚΑΛΕΟΤΗΤΕΣ των πολέμων ανάγκασαν τα κράτη να θέσουν κάποια όρια, κάποιους φραγμούς στα εμπόλεμα μέρη, ώστε αφενός μεν να περιορισθεί η έκταση της ανθρώπινης τραγωδίας ιδιαίτερα όσον αφορά τους αμάχους, αφετέρου δε να θεσπιστούν ορισμένοι κανόνες συμπεριφοράς στη διεξαγωγή του πολέμου.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ συμβάσεις για τη μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου, για την απαγόρευση χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής (χημικών, βιολογικών κ.λπ.), το δίκαιο του πολέμου και άλλοι εθιμικοί και άγραφοι κανόνες επιδιώκουν ακριβώς να μειώσουν το μέγεθος της ανθρώπινης συμφοράς και τραγωδίας. Υπογραμμίζουν, ακόμα και μέσα στις πιο οδυνηρές και αιματηρές συνθήκες που συνεπάγεται ο πόλεμος, την ανάγκη να διατηρηθούν ορισμένα ίχνη ανθρωπιστικής μεταχείρισης και συμπεριφοράς.

ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ και κράτη επιδίωξαν πάντα να περιβάλλουν την πολεμική τους προσπάθεια με το φωτοστέφανο του δικαίου και της ηθικής. Τα όπλα καθαγιαζονται. Θεσπίστηκαν ορισμένες αρχές που κάνουν διάκριση μεταξύ του επιτιθεμένου και του αμυνομένου, δικαίου πολέμου και άδικου πολέμου και οι οποίες έχουν γίνει γενικά αποδεκτές από τη διεθνή κοινότητα.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ του πολέμου και οι ανάγκες της πολεμικής προσπάθειας τείνουν όλο και πιο πολύ να μη διακρίνουν σήμερα τον άμαχο πληθυσμό από τους πολεμιστές. Γιατί το ηθικό, η πολύπλευρη στήριξη των αμάχων συμβάλλουν ουσιαστικά στη νίκη ή στην ήττα. Κι επομένως, οι άμαχοι αποτελούν στόχο των αντιπάλων. Μεγάλες απώλειες μεταξύ των αμάχων εύλογα ευαισθητοποιούν την κοινή γνώμη. Ο όρος «στρατιωτικοί στόχοι» άνετα μπορεί να διευρυνθεί.

ΩΣΤΟΣΟ, πληθαίνουν οι πληροφορίες από το Ιράκ περί σημαντικών απωλειών μεταξύ των αμάχων. Τις εικόνες της καταστροφής μεταδίδει μεθοδευμένα και κατά δόσεις ο Σαντάμ, ώστε να κερδίσει τη συμπάθεια της αραβικής και της δυτικής κοινής γνώμης αλλά συγχρόνως να μην πανικοβάλλει τον πληθυσμό του Ιράκ. Όσο για τα ελεγχόμενα μέσα ενημέρωσης του υπόλοιπου κόσμου, αποσιωπούν τις εκατόμβες ενθεν και ένθεν για να μην ξεσηκώσουν την αναμενόμενη διαμαρτυρία. ΕΙΝΑΙ σχεδόν βέβαιο ότι οι συμμαχικές δυνάμεις με τους μαζικούς βομβαρδισμούς και τα υπερσύγχρονα όπλα έχουν επιφέρει πραγματικά τρομακτικές απώλειες για το Ιράκ σε άμαχο πληθυσμό. Η αλήθεια δεν θα αργήσει να αποκαλυφθεί.

ΔΕΝ «ισοσκελίζονται» οι εκατόμβες των νεκρών από τους βομβαρδισμούς με το γεγονός ότι ο Σαντάμ κατέσφαξε 7.500 Κουβέϊτιανούς, βασάνισε αιχμαλώτους, καλύπτει το στρατιωτικό του μηχανισμό σε σχολεία, νοσοκομεία και τζαμιά, εξαπολύει τους πυραύλους του εναντίον πόλεων του Ισραήλ και της Σ. Αραβίας. Ο πολιτικός στόχος εξαναγκασμού του Σαντάμ να αποχωρήσει από το Κουβέιτ πρέπει να παραμείνει αμετακίνητος, αλλά αυτό δεν συνεπάγεται την πλήρη ισοπέδωση της χώρας και τιμωρία του λαού του Ιράκ. Δεν είναι δυνατόν να σωθεί ο λαός με την καταστροφή του. Τα κράτη που εμπλέκονται στη σύρραξη, αλλά και η παγκόσμια κοινή γνώμη, θα πρέπει να καταστήσουν σαφές στους Αμερικανούς ότι δεν πρόκειται να ανεχθούν γενοκτονία των Ιρακινών.

ΕΥΧΕΤΑΙ κανείς ο πόλεμος να είναι σύντομος για να μην αφήσει ανεπούλωτες πληγές και αγεφύρωτα χάσματα. Η μεταπολεμική νέα τάξη πραγμάτων δεν μπορεί να οικοδομηθεί πάνω στα ερείπια μιας απέραντης ανθρώπινης τραγωδίας.

ΚΑΙ ΤΟ
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ
ΠΡΟΤΟΚΟΛΛΟ;

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ
ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΕΣ
ΔΕΔΟΜΕΝΕΣ
ΚΑΙ
ΑΤΑΛΑΝΤΕΥΤΕΣ

ΣΤΑΘΗΣ
II 91

Ο πόλεμος και η άπιαστη «συναίνεση»...

Η «ΤΥΦΛΗ πτήση θανάτου» του C-130 ήταν φυσικό να συγκλονίσει όλους τους Έλληνες. Ακόμα και οι ελάχιστοι εκείνοι («αυριανιστές» κυρίως) που επιχειρήσαν, προς στιγμή, να «κομματικοποιήσουν» την ανθρώπινη τραγωδία («Μην παίζεις, κύριε Μητσοτάκη, με την αεροπορία μας», κ.λπ.) αναγκάστηκαν, ντροπιασμένοι, να κατεβάσουν τους τόνους τους. Όταν όλη η Ελλάδα πενθεί, όταν ως το βράδυ της Τετάρτης, δεν είχαν ακόμα βρεθεί τα συντρίμια του μοιραίου αεροπλάνου, όταν οι νεκροί έφτασαν τους 63, από τον αρχικό αριθμό των 56, όταν κανείς δεν ήξερε ακόμα τα αίτια της τραγωδίας χρειάζεται μεγάλη αναλγησία για να υπενθυμίζεις ότι το αεροπλάνο που χάθηκε «στοίχισε στον άγρια φορολογούμενο λαό 40 εκατομμύρια δολάρια» και ότι για το αεροπορικό δυστύχημα φταίει αφύκτως η κυβέρνηση!

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη, το αεροπορικό δυστύχημα —ενώ μαίνεται ο πόλεμος στον Περσικό και το «Λήμνος» βρίσκεται πάντοτε σε αποστολή —ήταν φυσικό να συνδεθεί με κάποιους αναπόδραστους συνειρμούς: «Περισσότερους από τους νεκρούς των συμμάχων στον Κόλπο φαίνεται ότι στοίχισε το δυστύχημα του μοιραίου C-130» — έγραφε η «Ελευθεροτυπία»... Μόνο που υπάρχουν νεκροί και από την «άλλη πλευρά» —οι εκατοντάδες (αν όχι χιλιάδες) νεκροί και τραυματίες από τον άμαχο πληθυσμό της Βαγδάτης και των άλλων πόλεων που «ισοπεδώνονται» από τους βομβαρδισμούς της πολυεθνικής αεροπορίας. Και μεις, βέβαια, θρηνούμε τους δικούς μας νεκρούς, που χάθηκαν (το πιθανότερο) μέσα στη δίνη της χιονοθύελλας. Ήταν —αυτό που λέει ο λαός— μια «κακιά ώρα». Για ποια «υπόθεση», όμως, χάθηκαν —και χάνονται— οι Αμερικανοί πεζοναύτες ή αεροπόροι, οι Ιρακινοί της «Προεδρικής Φρουράς», αλλά και γυναίκες, παιδιά, γέροντες, απλώς αθώοι, από τον άμαχο πληθυσμό του Ιράκ; Στην 22η ημέρα του πολέμου, ελάχιστοι πια είναι αυτοί που πιστεύουν ότι ο παράλογος αυτός πόλεμος γίνεται για την «απελευθέρωση» του Κουβέιτ, όποιον αποτροπιασμό και αν αικάνει για τη θηριωδία και τα άλλα χρεώματα. Αυτός ο χορός της ελπίδας, που γεννη-

ΣΥΝΤΡΟΦΕ ΜΙΜΗ
ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΣΟΥ
ΑΝΕΒΑΙΝΟΥΝ ΚΑΤΑΚΟΡΥΦΑ!...

σης του κόσμου, θα πρέπει να πάρει το ταχύτερο τέλος. Και το αίτημα για ένα «διάλειμμα ειρήνης» —για ν' αναζητηθεί και πάλι ένας ειρηνικός διακανονισμός, με την αποχώρηση του Ιράκ από το Κουβέιτ και την «εμπέδωση της αραβοϊσραηλινής ειρήνης»— προβάλλει, ως αίτημα όλων των «αγαπώντων την ειρήνη λαών».

* * *

ΔΙΑΓΡΑΦΕΤΑΙ, όμως, κάποια προοπτική για αυτό το «διάλειμμα ειρήνης»; Υπάρχει περίπτωση να καρπίσει η ιρανική ειρηνευτική πρωτοβουλία, που υποστηρίζεται από την Ινδία, την Αλγερία, τη Γιουγκοσλαβία και, ως ένα βαθμό, από τη Σοβιετική Ένωση; Φαίνεται ότι κάποιες επαφές —μεταξύ Ιρανών και Αμερικανών, στην ου-

δέτερη Ελβετία...— πραγματοποιήθηκαν. Και φαίνεται ότι και οι Ιρανοί θέτουν ως πρώτο όρο την αποχώρηση του Ιράκ από το Κουβέιτ... Στην Ουάσιγκτον, όμως, ο πρόεδρος Μπους βεβαιώνει τους δημοσιογράφους ότι δεν έλαβε (ακόμα) οποιεσδήποτε ιρανικές προτάσεις. Και όταν ερωτάται αν θα διέτασσε το «παύσατε πυρ» στην περίπτωση που τα ιρακινά στρατεύματα αρχίσουν να αποσύρονται από το Κουβέιτ, απάντησε λέγοντας ότι δεν φτάνει η αποχώρηση —που πρέπει να είναι «αξιόπιστη, ορατή και πλήρως πειστική»— αλλά πρέπει να επιστρέψει και ο Εμίρης του Κουβέιτ και πρέπει, ακόμα, να τεθούν, και άλλοι όροι, για να μη δοθεί η εντύπωση ότι «συναλλάσσουμε με τον Σαντάμ»...

ΚΑΙ ΕΝΩ δηλώνει όλα τα παρ'πάνω αυ-

τά, ταυτόχρονα εξαγγέλλει ότι «ο πόλεμος θα συνεχισθεί» και ότι ενίσταται στη «φιλοσοφία» ορισμένων βουλευτών και γερουσιαστών (ακόμα και του Ρεπουμπλικανικού κόμματος) που υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να αποτραπούν οι χερσαίες επιχειρήσεις, γιατί αυτό συνεπάγεται εκατόμβες θυμάτων και από αμερικανικής —τη φορά αυτή— πλευράς. «Είναι οι ίδιοι άνθρωποι που μου έλεγαν ότι δεν πρέπει να προχωρήσω πέρα από τις κυρώσεις που επέβαλαν τα Ηνωμένα Έθνη κατά του Ιράκ». Συμπέρασμα: Ο Τζωρτζ Μπους «θα προχωρήσει».

* * *

ΜΕΣΑ ΣΤΟ δεκαπενθήμερο που κύλησε, πραγματοποιήθηκε και το ταξίδι του κ. Σαμαρά στην Ουάσιγκτον, η διαβεβαίωση του προέδρου Μπους ότι οι ΗΠΑ εργάζονται για την «ασφάλεια» —αλλά και για την «ευημερία»— της Ελλάδας και ότι ναι μεν ευνοεί λύση του Κυπριακού, βάσει των ψηφισμάτων του ΟΗΕ, αλλά αδυνατεί να δείξει το ίδιο πάθος που έδειξε στην υπόθεση του Κουβέιτ, εν ονόματι του σεβασμού της «διεθνούς νομιμότητας»...

ΩΣΤΟΣΟ, το γεγονός που «σκίασε» την επίσκεψη Σαμαρά στην Ουάσιγκτον, ήταν η έκθεση του Στέητ Ντηπάρτμεντ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και, ειδικότερα, οι αναφορές του στην ύπαρξη «τουρκικής» και «σλαβομακεδονικής» μειονότητας στην Ελλάδα. Η έκθεση δεν είχε, βέβαια, καμιά σχέση με την επίσκεψη Σαμαρά. Αλλά τροφοδότησε αμέσως τις οργίλες αντιδράσεις του προέδρου του ΠΑΣΟΚ και όλων εκείνων (περιλαμβανομένου και του πρώην προέδρου της Δημοκρατίας κ. Σαρτζετάκη) που πιστεύουν ότι έτσι και χρησιμοποιηθεί ο όρος «τουρκική μειονότητα» (αντί του: «μουσουλμανική»...) σχίζεται το καταπέτασμα του ναού και σύσσωμο το ελληνικό έθνος καταρρέει!

ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ, βέβαια, υπήρχαν αναφορές και στην Τουρκία, με λεπτομερείς περιγραφές των βασανιστηρίων που γίνονται εις βάρος των εκεί πολιτικών κρατουμένων ή στις διώξεις εις βάρος του κουρδικού στοιχείου, στην έλλειψη ελευθερίας του Τύπου και ακόμα, στα εμπόδια που παρεμβάλλονται στη δράση του οικουμενικού πατριρχείου. Αλλά κανείς δεν σκέφθηκε να χαρακτηρίσει την έκθεση «αντιτουρκική», όπως εμείς την χαρακτηρίσαμε εν τω άμα «ανθελληνική» —αποτέλεσμα της «πολιτικής εθνικής μειοδοσίας που ακολουθεί ο Μητσοτάκης»! (Στην ίδια έκθεση καταγγέλλεται ο βιασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε χώρες όπως είναι η Βρετανία, η Γαλλία, η Σαουδική Αραβία, η Συρία και —ναι, ναι— το Κουβέιτ του Εμίρη Σαϊπάχ, για την επαναφορά του οποίου αγωνίζονται σή-

μερα οι ΗΠΑ και οι «συμμαχικές δυνάμεις»). Πάντως, καλού - κακού, και για να αποδείξει —στον κ. Παπανδρέου...— ότι δεν είναι «εθνικός μειοδότης», ο κ. Μητσοτάκης προέβη σε «έντονο διάβημα διαμαρτυρίας» στον εδώ πρέσβη των ΗΠΑ κ. Μ. Σωτήρη. Κατά τα άλλα, οι ευθύνες της κυβέρνησης έγκεινται στο ότι ενώ είχε ενημερωθεί, έγκαιρα, για το περιεχόμενο της έκθεσης από την πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον, δεν φρόντισε να παρέμβει για τη «διόρθωση» της έκθεσης, κυρίως σε ό,τι αφορά τα περί «σλαβομακεδονικής μειονότητας», κ.λ.π.

* * *

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ μπορεί να μαινεται στον Περσικό, αλλά οι προσπάθειες του προέδρου της Δημοκρατίας κ. Καραμανλή για κάποια «εθνική στρατηγική» ή για κάποια στοιχειώδη προσέγγιση - συναίνεση μεταξύ των ελληνικών πολιτικών κομμάτων, δεν φαίνεται να ευδοκιμούν. Την Τετάρτη το βράδυ, αμέσως μετά την ενημέρωση του προέδρου του ΠΑΣΟΚ από τον κ. Σαμαρά, ο κ. Παπανδρέου αισθάνθηκε την ανάγκη να δηλώσει στην κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματός ότι τίποτε δεν γίνεται εφ' όσον το ΠΑΣΟΚ δεν βρίσκεται στην εξουσία! Και η Ελλάδα; Η Ελλάδα κατά τον κ. Παπανδρέου είναι μια «ανοχύρωτη χώρα» και πέραν ου; Ακόμα. Η πρωτοβουλία του Λουξεμβούργου για το Κυπριακό είναι «χωρίς μορφή και σχήμα, κοντολογίς ασαφής και αόριστη», ενώ η έκθεση του Στέητ Ντηπάρτμεντ είναι «προσφορά προς την Άγκυρα και τα Σκόπια». Όσο για κάποια εσωτερικά —που δεν πάνε καθόλου καλά— όπως είναι η δίκη που έρχεται, ο Σημίτης που καταστρώνει «κεντροδεξιά σχήματα» και ο Κεδίκογλου που ζήτησε την «αναπλήρωση» του κ. Παπανδρέου, είναι θέματα που δεν πρόκειται να πτοήσουν τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ!

ΥΠΑΡΧΕΙ, ακόμα, ο πρόεδρος του Συνασπισμού Χαρ. Φλωράκης, που απεφάνθη ότι είναι καιρός οι Αμερικανοί να τα μαζεύουν, ότι η ενημέρωση του Α. Σαμαρά ήταν καλή («μου απάντησε σε όλα τα ερωτήματα που του έθεσα») και ότι, όπως και αν έχει το πράγμα, ο Συνασπισμός θα εκθέσει τις απόψεις του την ερχόμενη Τρίτη, κατά την προημερησίας διατάξεως συζήτηση στη Βουλή.

ΚΑΤΑ τα άλλα, όλα είναι έτοιμα για το 13ο συνέδριο του ΚΚΕ, το οποίο, μάλλον δεν θα αναβληθεί! Ο γενικός γραμματέας του κόμματος Γρ. Φαράκος δηλώνει, στο μεταξύ, ότι αν υπάρχουν «κάποιοι σύντροφοι» που επιμένουν στο κλίμα της πόλωσης και της εμμονής στην επικράτηση μόνο των απόψεών τους, «θα βρουν όλους μας κατηγορηματικά αντιθετους». Και η ζωή τραβά την ανηφόρα...

ΑΝΤΗΝΩΡ

Νέα Οικολογία

Τεύχος 76, Φεβρουάριος 1991

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36.19.837

Πολιτικά κείμενα των Μιχάλη Μοδινού, Ανδρέα Παππά, Ιωάννας Δέδε, Κωστή Γκάρτζου, Ελένης Πορτάλιου

Δημήτρης Κωστόπουλος, ΠΛΗΘΟΙ ΚΑΙ ΚΕΡΑΜΟΙ

Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Οι ΗΠΑ στον Περσικό

Μιχάλης Τζιώτης, Αυτοί οι ακατάληπτοι καταληψίες

Ειρήνη Λαμπρούση, Η C.B.I. στον Αστακό
Γιώργος Βοϊκλής, Οικονομική πολιτική και καταναλωτικό κίνημα

Ελένη Λαβύ, Η διάσωση της Γης
Πέτρος Μπρούσαλης, Το πουνάρι Κ.Π., Η αλήθεια για τα πειραματόζωα
Θανάσης Βαλαβανίδης, Η ρύπανση των εσωτερικών χώρων
Νίκος Δημόπουλος, Νόσος των λεγεωναρίων ή ασθένεια του αϊρ - κοντίσιον

Μιχάλης Μοδινός, Ο εκσυγχρονισμός της φτώχειας

Γιάννης Παρασκευόπουλος, Η πόλη και το παιδί

Γιώργος Ριτζούλης, Για τη φυσιογνωμία της πολιτικής οικολογίας

Δημητρίες, Γεωγραφία νεωτερική

Βιβλιοκριτική των Γιάννη Σακιώτη, Μιχάλη Προμπονά, Σπύρου Κακουριώτη

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ - ΔΙΕΘΝΗ των Α. Μπαλτά, Θ. Παπακωνσταντίνου, Α. Γαβριλάκη κ.ά.

Δεν υπάρχουν λόγια που να μπορούν να περιγράψουν την οδύνη, την αγωνία των συγγενών των μέχρι και την Πέμπτη το πρωί αγνοουμένων —ακόμα— 63 ανδρών που ήταν οι επιβάτες του μοιραίου αεροσκάφους.

Κανείς μέχρι τότε δεν έλεγε τι έφταιξε. Ήταν ανθρώπινο λάθος; Έγιναν παραλείψεις; Και αν ναι ποιοι ευθύνονται;

Συνεχίζονται οι έρευνες —εργάζονται οι εφημερίδες και έλεγαν τηλεοράσεις και ραδιόφωνα. Ακαρπες. Και εκεί τελεία. Όμως χάθηκαν 63 άνθρωποι. 63 ζωές έσβησαν σε μια στιγμή. Άραγε αν μάθουμε για εκείνη τη μοιραία στιγμή θα μάθουμε να σεβόμαστε τη ζωή και να αγαπάμε τον άνθρωπο με τέτοιο τρόπο που αν έγιναν λάθη να μην ξανασυμβούν;

Δαιμονολογίες

Την ώρα που γραφόταν αυτό το σημείωμα, συνεχίζονταν οι έρευνες για την τύχη των επιβατών του μεταγωγικού αεροσκάφους της Πολεμικής Αεροπορίας. Το μόνο το οποίο καθυστερημένα έγινε γνωστό αρμοδίως, ήταν ότι στο δρομολόγιο του C-130 προβλεπόταν και η Κρήτη.

Με άγνωστη την τύχη των 63 επιβατών του, οι δαίμονες της «φυλής» οργίασαν κατά τρόπο εξαιρετικά οικείο για τα νεοελληνικά δημόσια ήθη: «χτύπημα του Σαντάμ» οι μεν, «ανικανότητα της Δεξιάς» οι δε —αν όχι επικρίσεις περί «τιμήματος» που πληρώνουμε για την... εμπλοκή μας στον Κόλπο (στην ουσία, υπονοείται ότι υπαγόταν και η αποστολή του C-130).

Κυβέρνηση και αντιπολίτευση εκφράζουν τα συλληπητήριά τους, ή εμφανίζονται με τραγικό προσωπίδιο, πριν καν διακριωθεί ότι πράγματι πρόκειται περί ατυχήματος· και αμφότερες οι πλευρές σπεύδουν να «πολιτικοποιήσουν» και αυτό το συμβάν, αντί να σταθούν μακριά από κάθε είδους «πολιτικό» χειρισμό.

Δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει. Το ζητούμενο πάντα είναι ο πολιτικός, ακόμα και ο δημοσιογραφικός, να μην αψι-σταν.

Στυλ Οζάλ

Οι απόψεις του κ. Οζάλ, που εξέφρασε στο Mega Channel, αντικρούστηκαν βέβαια από πολλές πλευρές με την κατάλληλη επιχειρηματολογία. Επί της ουσίας λοιπόν ο κ. Οζάλ ατύχησε. Δεν θα πρέπει όμως να μας διαφύγει και το στυλ. Η αυτοπεποίθηση και η άνετη αλαζονεία, η εξυπναχιστική επιχειρηματολογία, ο αέρας ανθρώπου που περιφρονεί στην ουσία το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται και το οποίο υποτίθεται ότι θέλει να πείσει για τη σοβαρότητά του και τις καλές του προθέσεις. Ένα τέτοιο, υπόγεια σαρκαστικό στυλ είναι ο χειρότερος τρόπος προσέγγισης της ελληνικής γνώμης αλλά ταυτόχρονα τονίζει και το πόσο επικίνδυνη είναι για τη χώρα μας η έπαρσή του που τροφοδοτείται από τα κέρδη, παρόντα και αναμενόμενα, από το ρόλο της Τουρκίας στον Περσικό.

K.B.

Ελεύθερος μα να μη γράφει;

Η σπουδή των εισαγγελικών αρχών να απαγγείλουν κατηγορία σε συντάκτη και στη συντακτική επιτροπή της εφημερίδας *Εποχή* (για προτροπή στη διάπραξη του αδικήματος της «διακεκριμένης φθοράς», εξαιτίας ενός δημοσιεύματος της εφημερίδας που καλούσε τους πολίτες της Αθήνας να μην ανεχτούν τη μετατροπή του κέντρου της πόλης σε χώρο πειραματικής εφαρμογής του οργουελιανού κράτους με την τοποθέτηση συστήματος παρακολούθησης με τηλεοπτικές κάμερες) θέτει ένα πρόβλημα: κατά πόσον δικαιούνται οι πολίτες να εκφράζουν την αντίρρησή τους σε πρακτικές καταστολής που αντιβαίνουν θεμελιώδη, κατοχυρωμένα συνταγματικά δικαιώματα.

Η ελευθερία του συνέρχεσθαι είναι δικαίωμα εκ των ων ουκ άνευ. Κι αν ο τύπος κάνει το καθήκον του στιγματίζοντας το ανακόλουθο και το παράτυπο κάποιων αστυνομικών αποφάσεων, είναι εξωφρενικό να εγκαλούνται δημοσιογράφοι και εφημερίδες αχρίβως επειδή εννοούν να κάνουν στο αθέμιτο τη δουλειά τους.

Γ.Φ.

Τι είχες Γιάννη...

Η υπόθεση της προμήθειας αργού πετρελαίου από τη ΔΕΠ, η οποία σύμφωνα με τα δημοσιεύματα στον Τύπο ζημίωσε με 13 δισεκατομμύρια δραχμές το Δημόσιο αποτελεί μια ακόμη περίπτωση κραυγαλέας κακοδιαχείρισης.

Αναμφισβήτητα για την υπόθεση αυτή υπάρχουν ευθύνες. Ήδη διατάχθηκε δικαστική έρευνα και οι αρμόδιοι θα δώσουν εξηγήσεις για όσα καταγγέλλονται περί σκαστής περίπτωσης σκανδάλου.

Αυτό που πρέπει να επισημάνουμε όμως δεν είναι μόνον η ποινική πλευρά της υπόθεσης, αλλά και η πολιτική. Απαντώντας στην κριτική της αντιπολίτευσης η κυβέρνηση μίλησε κάνοντας χρήση της παροιμίας ότι «στο σπίτι του κρεμασμένου δεν μιλάνε για σχοινί», υπονοώντας προφανώς ότι «οι υπόδικοι για σκάνδαλα δεν δικαιούνται δια να ομιλούν».

Αυτή η αντιμετώπιση δεν διαφέρει όμως ούτε στο ελάχιστο από γνωστές και στο παρελθόν παρόμοιες φωνές. Έτσι όμως κάθε άλλο παρά η κυβέρνηση υπηρχει τη διαφάνεια, σέβεται την κριτική, αποδεικνύει ότι έχουν λάθος όσοι τις κατηγορούν. Η περίπτωση σκανδάλου στην υπόθεση αυτή. Το αντίθετο.

Δείχνει ότι δεν διαθέτει ευθιξία, αλλά ούτε και πολιτικό ήθος διαφορετικό απ' αυτό που το κόμμα της ΝΔ κατήγγειλε ευρισκόμενο στην αντιπολίτευση, όταν το ΠΑΣΟΚ ήταν στην κυβέρνηση.

Γ.Φ.

Μπαγκέτες...

Θέμα «μαέστρου για την ορχήστρα» του ΠΑΣΟΚ στη Βουλή έθεσε στην Κ.Ο. του κινήματος ο βουλευτής Β. Κεδίκογλου. Θα πρέπει, είπε στην τοποθέτησή του, να προβλεφθεί και η αντικατάσταση του προέδρου του ΠΑΣΟΚ. Προφανώς επειδή μια ορχήστρα με επικεφαλής έναν «μαέστρο» που δύσκολα κρατάει την μπαγκέτα δεν αποδίδει ανάλογα...

Για τους εσωκομματικούς ωστόσο συσχετισμούς του ΠΑΣΟΚ η αμφισβήτηση αυτή του Α. Παπανδρέου από τον Β. Κεδίκογλου αλλά και από άλλους βουλευτές του Κινήματος είναι ένα δείγμα καταστάσεων που διαμορφώνονται και οι οποίες δεν αποκλείεται να έχουν και άλλη συνέχεια.

Αυτό όμως που δεν εθίγη στην κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ είναι η «μουσική» που παίζει η «ορχήστρα». Βιολί ξέρουν να παίζουν πολλοί, μουσική λίγοι γράφουν...

Γ.Φ.

«Ιντρακόμ»: βέλη εξ' ιδίων

Μπορεί οι συμμαχίες και οι διαιρέσεις των συγκροτημάτων τύπου και τα συμφέροντα που αυτές προϋποθέτουν να είναι ένας από τους λόγους που βοηθούν στον προσδιορισμό των κινήτρων τα οποία έχουν δυο ή περισσότερα μέρη στην διαμάχη τους. Μπορεί, π.χ. ο κ. Αλαφούζος της «Καθημερινής» να δυσανασχετεί σφόδρα με τον αντιπαλό του εκδότη της «Επικαιρότητας» και μεγαλοεπιχειρηματία Σ. Κόκκαλη, και να εξαπολύει μύδρους κατά της κυβέρνησης και σύμπαντος του πολιτικού κόσμου για το «σκάνδαλο α λα Κοσκωτά» που, κατά τον εκδότη της «Καθημερινής», αποτελεί η μονοπώληση των προμηθειών του ΟΤΕ από την «Ιντρακόμ».

Η διαμάχη συμφερόντων όμως, που η λογική της εκφράζεται εδώ και χρόνια και στο χώρο του Τύπου, δεν είναι ικανός και κατάλληλος λόγος για να ερμηνευθεί η κατάσταση που δημιουργείται στο κοινό της «παράταξης» την οποία εκφράζει μια εφημερίδα. Στην περίπτωση της «Καθημερινής», το «Απαντήστε μας κ. Πρωθυπουργέ» όπως ήταν ο τίτλος πρωτοσέλιδου σημειώματος στο φύλλο της προηγούμενης Κυριακής, δημιουργεί ρωγμές στο συντηρητικό εκλογικό ακροατήριο, ή, τουλάχιστον, μια ιδιότυπη κατάσταση δυαρχίας: ασυλία και έπαινοι για τον κ. Καραμανλή, χκρίνια και φόβος για τον κ. Μητσοτάκη...

Τ.Κ.

Πόλεμος στον Κόλπο, βόμβες στην ελληνική αγορά...

Καθώς ο πόλεμος συνεχίζεται και συγχρόνως όλο και περισσότερο βεβαιωνόμαστε ότι θα διαρκέσει πολύ, τις οξυμένες συζητήσεις για τις αμυντικές - επιθετικές τακτικές και τις εξωτερικές πολιτικές, εκτοπίζουν βαθμιαία οι συζητήσεις για τις επιπτώσεις του πολέμου: σε ανθρώπινες ζωές, στην φύση, στην οικονομία, στην κοινωνία. Αυτός ο πόλεμος είναι αδυσώπητα καταστροφικός.

Η ελληνική οικονομία βρισκόταν εκείνη τη στιγμή της έκρηξης σε ένα εξαιρετικά λεπτό σημείο: ακόμη και η ίδια η κυβέρνηση δεν τολμούσε να πει ότι διαφαινόταν διέξοδος από την κρίση. Ενώ από ποικίλες πλευρές ασκούσαν αυστηρές κριτικές και διατυπώνονταν έντονες αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα —πέρα από την κοινωνική σκληρότητα που της αποδιδόταν— της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης. Σήμερα ακόμη και οι πιο αισιόδοξοι αναγνωρίζουν ότι οι επιπτώσεις από τον πόλεμο στον Κόλπο, τόσο άμεσα όσο και έμμεσα μέσω της διεθνούς ύφεσης, θα είναι αρνητικές και υπολογίσιμες. Δεν είναι λίγοι όσοι υποστηρίζουν ότι η κυβέρνηση, ύστερα από μερικούς μήνες, θα μας θυμηθεί με ένα νέο «πακέτο μέτρων» των ιδίων μοντελίστ με τα προηγούμενα. Ποιος αποκλείει έτσι τις πολιτικές και κοινωνικές παρενέργειες του πολέμου και στη χώρα μας;

Αλλά ας αφήσουμε λίγο τις επιπτώσεις στα μακροοικονομικά μεγέθη, στο ισοζύγιο, στον πληθωρισμό, στο έλλειμμα, στο προϊόν κ.ά. Ας

κοιτάξουμε, τώρα, γύρω μας την αγορά: ένα απέραντο μούδιασμα, ένας μεγάλος δισταγμός του πολίτη ως καταναλωτή. Ήταν επόμενο. Μετά τις πρώτες μέρες των υπεραγορών λόγω πανικού, θα ερχόταν αυτό ακριβώς. Αυτή η εικόνα συνδυαζόμενη με την προοπτική παγώματος ενός σπουδαίου τομέα για την ελληνική οικονομία, όπως είναι ο τουρισμός, οδηγεί στις πρώτες «λίστες ανέργων». Το ότι υπήρξαν φαινόμενα μιας απαράδεκτης συμπεριφοράς, όπου συνδικαλιστικές οργανώσεις των επιχειρηματιών έσπευσαν στους αρμόδιους υπουργούς να ζητήσουν να ανασταλεί η πληρωμή του —ήδη εισπραγμένου— ΦΠΑ και των εισφορών στο ΙΚΑ, δεν αλλάζει την εικόνα που περιγράφουμε.

Η ίδια η κυβερνητική οικονομική πολιτική είχε σχεδιαστεί να συμπιέσει τη ζήτηση, να προκαλέσει μια «συγκρατημένη ύφεση» για να τιθασεύσει, όπως η κυβέρνηση ισχυριζόταν, τους οικονομικούς δείκτες. Γι' αυτό κατηγορήθηκε ότι μας πάει σε μακρά περίοδο ύφεσης, ταυτόχρονα με μια ακόμη πιο ταξική αναδιανομή του εισοδήματος. Τώρα, σε αυτή την πηγή ύφεσης, προστίθεται η ύφεση από τον πόλεμο. Αυτός ο συνδυασμός —να το σημειώσουμε αυτό— θα δημιουργήσει μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και ανέργους οι οποίοι δεν θα προέρχονται μόνο από τους μισθωτούς, αλλά και από τη μεγάλη «θάλασσα» των μικροεπαγγελματιών και εμπόρων.

Παύλος Κλαυδιανός

Εφιαλτικός νόμος

Η πρεμιέρα εφαρμογής του επικινδύνου για τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών «αντιτρομοκρατικού νόμου» έγινε με διάταξη του αρμόδιου για την υλοποίησή του αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου Δημ. Τσεβά, με την οποία απαγορεύτηκε η δημοσίευση προκηρύξεων αλλά και ανακοινώσεων και δηλώσεων τρομοκρατικών ομάδων (!) στον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η εφαρμογή του νόμου, κατά της ελευθεροτυπίας και του δικαιώματος των πολιτών στην ενημέρωση επιβεβαίωσε πλήρως τους φόβους που διατυπώθηκαν κατά την ψήφισή του. Επιβεβαίωσε ότι ο νόμος αυτός, χωρίς λεκτικές υπερβολές, είναι επικίνδυνα αόριστος.

Η αοριστία του καθρεφτίστηκε και στην απαγορευτική διάταξη Τσεβά. Δόθηκαν διευκρινίσεις επί διευκρινίσεων από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές προκειμένου να απαντηθούν, χωρίς όμως αποτέλεσμα, τα δεκάδες ερωτηματικά που γεννήθηκαν από την πρώτη εφαρμογή του νόμου.

Επιστημαίνουμε λοιπόν ότι στην απαγόρευση Τσεβά δεν περιλαμβάνονται μόνο η δημοσίευση των προκηρύξεων αλλά και οι δημοσιεύσεις ανακοινώσεων ή δηλώσεων μελών τρομοκρατικών ομάδων.

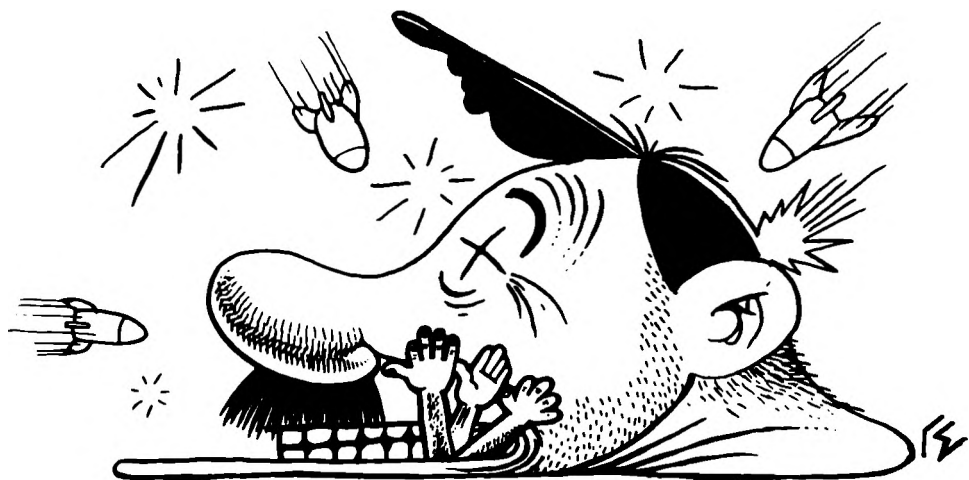
Ποιοι όμως τρομοκράτες κάνουν δηλώσεις επώνυμες για να απαγορευθεί η δημοσίευσή τους; Η απαγόρευση, όπως είναι εύλογο, αφορά δηλώσεις πολιτών που ενδεχομένως πρόκειται να συλληφθούν ως ύποπτοι για τρομοκρατική δράση. Για τις δηλώσεις των πολιτών αυτών μιλά η διάταξη Τσεβά. Απαγόρευση που πλήττει τα δικαιώματα του πολίτη και την ελευθερία του τύπου και ενισχύει τις αδιαφανείς διαδικασίες των «στεγανοποιημένων» μηχανισμών, που πολλάκις στο παρελθόν κατασχευάσαν, όπως αποδείχθηκε, τρομοκράτες από αθώους πολίτες.

Μπορεί να φανταστεί λοιπόν, κανείς το μέγεθος της ανελευθερίας που παράγει η απαγόρευση, κατ' εφαρμογή του νόμου, όταν κάποιος πολίτης συλληφθεί ως τρομοκράτης και δεν μπορεί ούτε για την αθωότητα του να κάνει κάποια δήλωση; Ένας πολίτης χωρίς δικαιώματα, έρμαιο των μηχανισμών... Και από την άλλη πλευρά ο Τύπος, φимωμένος στο όνομα της δίωξης της τρομοκρατίας, με μέτρα προληπτικής λογοκρισίας.

Ιω.Μ.

Στην Αριστερά ήλθε Κόλπος

Ο Σπύρος Καβουνίδης όπως μας δήλωσε «είναι, ακόμα, μέλος της γραμματείας της Παναθηναϊκής Επιτροπής του Συνασπισμού και της Πολιτικής Γραμματείας της Νέας Πορείας». Και σχολιάζει «για το σύνδρομο της κακομοιριάς ή την επιδίωξη ισότητας στην παρανομία»:

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ έχει, φαίνεται, ενσωματωμένο μέσα της το σύνδρομο της κακομοιριάς. Αφού δεν πιάνεται η φοροδιαφυγή των «μεγάλων» ας φοροδιαφεύγουν και οι «μικροί». Αφού δεν ρίχνουν το αυθαίρετο του μεγάλου ξενοδοχείου ας αφήσουν και τα αυθαίρετα εξοχικά των μικρομεσαίων. Και... πάει λέγοντας, διεκδικώντας ισότητα στην παρανομία αντί για ισότητα στο δίκαιο.

ΗΛΘΕ λοιπόν και ο Κόλπος. Και με την ίδια μισοκακόμοιρη ευκολία δεν λέμε «ναι» στην εφαρμογή των αποφάσεων του ΟΗΕ και των κανόνων δικαίου, αλλά λέμε αφού δεν τους εφαρμόζετε αλλού (π.χ. Κύπρος, Παλαιστίνη) να μην τους εφαρμόσετε κι εδώ. Μια στάση βασισμένη στις αρχές θα ήταν η υποστήριξη της εφαρμογής των αποφάσεων του ΟΗΕ (δηλαδή ναι και στις πολεμικές επιχειρήσεις, αφού επί εξάμηνο ο Σαντάμ δεν έδωσε την παραμικρή ελπίδα στη διπλωματία) και η διεκδίκηση της καθολικής εφαρμογής τους. Ζητάμε δηλαδή ισότητα στην παρανομία αντί για ισότητα στο δίκαιο. Αλλά με ποιο ηθικό έρεισμα θα συνεχίσουμε να διεκδικούμε την εκδίωξη του Αττίλα από την Κύπρο αν δεν υποστηρίξουμε την εκδίωξη του Ιράκ από το Κουβέιτ. Προφανώς η διεθνής πολιτική είναι κυνική, προφανώς υπεισέρχονται χιλιάδες υπολογισμοί. Άλλωστε κι εμείς δεν κάνουμε τέτοιους υπολογισμούς; Απλώς επειδή είμαστε αδύναμοι δεν μπορούμε να τους προχωρήσουμε παραπέρα. Αλλά ακριβώς επειδή είμαστε αδύναμοι τα μόνα επιχειρήματά μας είναι τα επιχειρήματα των αρχών, τα επιχειρήματα του δικαίου. Αν δεν βασιστούμε σε αυτά πού θα βασιστούμε;

ΑΝΤ' αυτών λοιπόν ζητάμε εκεχειρίες —λες και από τις 2 Αυγούστου, μέρα έναρξης των εχθροπραξιών με την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, μέχρι τις 15 Ιανουαρίου που άρχισε η απάντηση σε αυτές, δεν έφταναν οι μέρες. Αντ' αυτών μεταμορφωνόμαστε ξαφνικά και προσωρινά σε «ευρωπαϊστές» διεκδικώντας για το σχέδιο εντυπώσεων του Μιττεράν διαστάσεις που η Γαλλία —που πολεμάει— δεν διεκδικεί. Αντ' αυτών ζητάμε να επιστρέψει το «Λήμνος», συμβολική σχεδόν συμμετοχή της Ελλάδας στην πολυεθνική δύναμη και μάλιστα μακριά από το θέατρο του πολέμου.

ΦΥΣΙΚΑ υπάρχουν και χειρότερα. Ο κ. Παπανδρέου μας έδωσε και επιτιθέμενη χώρα και την επόμενη μέρα, με πάσα άνεση, μας κατέλαβε. Αλλά αυτός είναι ο γνωστός Παπανδρέου. Τέλος, είμαστε η γνωστή Αριστερά. Το 1989 ήταν

Σπύρος Καβουνίδης

YES, πάντα.

Περί «Ελεύθερου Τύπου» ο λόγος. Το να τοποθετείσαι ελεύθερα σαν τύπος σε ό,τι συμβαίνει γύρω σου, είναι κάτι το οποίο ουδείς μπορεί να αμφισβητήσει ότι συνιστά βασικό κανόνα της ελευθεροτυπίας. Μόνον που υπάρχουν κάτι «μικρές διαφορές» που διαχωρίζουν τη φτηνή προπαγάνδα και το δημοσιογραφικό κιτρινισμό από την πολιτική τοποθέτηση και την όσο το δυνατόν πιο υπεύθυνη ειδησεογραφία.

Η φτηνή προπαγάνδα, ανάμικτη με παλαιοκομματικές συνταγές ακραιφνώς «εθνικόφρονου» δεξισμού, ολίγον ρωμέικο κοσμοπολιτισμό μικρομεσαίων φευτογιάπης (: «γαλάζιες γενιές» και τα τοιαύτα) και εντυπωσιασμό «κίτρινης» δημοσιογραφίας είναι ίσως ένα κράμα που μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε γιατί ο «Ελεύθερος Τύπος» έκανε τον Αμερικανό Πρόεδρο Τζωρτζ Μπους να λέει στον υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας «YES σε όλα». Πάντα YES αυτή η εφημερίδα. Παλιότερα με το ΠΑΣΟΚ, τώρα με τη ΝΔ. Κάτι γκρίνιες υπάρχουν μόνο, με την «Ιντρακόμ».

T.K.

Ξεχασμένοι

Μπορεί η προσοχή όλων να είναι στραμμένη στις εξελίξεις τον Περσικό, αλλά αλλού βρίσκουν την ευκαιρία να καταπατούν ασύστολα τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η Διεθνής Αμνηστία μας υπενθυμίζει τις δίκες στην Κίνα εναντίον των ηγετικών στελεχών του δημοκρατικού κινήματος, που πνίγηκε στο αίμα στην πλατεία Τιέν Αν Μεν το καλοκαίρι του 1989.

Μπροστά στον πόλεμο με τις αναμενόμενες εκατόμβες των θυμάτων, φυλακίσεις 2 έως 7 ετών φαντάζουν βέβαια παρουνυχίδες. Είναι φανερό ότι η ανθρώπινη τραγωδία έχει κι αυτή τις διαβαθμίσεις της. Εξαρτάται σε ποιο σκαλοπάτι καταπίεσης και ολέθρου βρίσκεται κανείς. Διαφορά βαθμού.

K.B.

Η ελευθερία των δικαστών

Απέτυχε η προσπάθεια ανώτατων δικαστικών λειτουργών, και δη ανωνύμων, που ζήτησαν μετ' επιτάσεως την κεφαλή επί πίνακι του Προέδρου της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων Παν. Κωστάκου, με αφορμή δηλώσεις του τελευταίου κατά του αντιτρομοκρατικού νόμου αλλά και της δημόσιας τοποθέτησης του πρωθυπουργού, ότι η επιστολή Παπανδρέου προς τον ανακριτή ήταν απολογητικό υπόμνημα.

Ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου δεν δέχτηκε να ασκήσει πειθαρχική δίωξη κατά του Π. Κωστάκου και η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου συγκλήθηκε για να γνωμοδοτήσει αν οι δικαστές έχουν δικαίωμα να κάνουν δημόσιες δηλώσεις για θέματα πολιτικού ή κοινωνικού ενδιαφέροντος. Και στην απόφασή της, έκρινε ότι «οι δικαστές έχουν δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους για θέματα πολιτικού και κοινωνικού ενδιαφέροντος, αρκεί να μην τάσσονται υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος, να μην θίγουν το κύρος της δικαιοσύνης, και οι δηλώσεις τους να μην είναι ασυμβίβαστες με το λειτουργήμα τους».

Η απόφαση αυτή της Ολομέλειας του Ανώτατου Δικαστηρίου της χώρας, κρίνεται ως σημαντική. Φανερώνει ότι κάτι έχει αλλάξει, επί το δημοκρατικότερον, στην τρίτη εξουσία. Μένουν όμως σίγουρα ακόμα πολλά που οφείλουν να κατακτήσουν οι δικαστές για να γίνει πραγματικότητα το υπό του συντάγματος προβλεπόμενο περί της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης.

Γιατί ανεξαρτησία της δικαιοσύνης σημαίνει πολλά και για το πολίτευμα και για τον πολίτη. Πολλά και σημαντικά σε έναν τόπο όπου οι θεσμοί και πρωτίστως η δικαιοσύνη δοκιμάστηκαν σκληρά και δοκιμάζονται.

Ιω.Μ.

Ερωτήματα προκαθορισμένου στόχου

Το αποδεικτικό υλικό του χρηματισμού του Ανδρέα Παπανδρέου έφτασε από το Λονδίνο στα χέρια των ελληνικών ανακριτικών αρχών. Την αρχή αυτής της ιστορίας είχε αποκαλύψει το ANTI τον Οκτώβριο του 1989 και ο Γ. Λούβαρης είχε έμμεσα αποδεχτεί την ακρίβεια του δημοσιεύματός μας. Τις επόμενες ημέρες, η εφημερίδα «Επικαιρότητα» των Κόκκαλη - Καρατζαφέρη είχε αποδυθεί σε μια κλασική επιχείριση παραπληροφόρησης σχετικά με την υπόθεση. Έκτοτε η ιστορία εκείνη δρομολογήθηκε και οι ανακριτικές αρχές φώτισαν όλες τις πτυχές της.

Αποκαλυπτικές απαντήσεις των Βρεττανών για τη νοσηλεία Παπανδρέου στο Λονδίνο

Επικαιρότητα Μην. Έκδοση
50 ΔΡΧ. 11 Οκτωβρίου 1989
Γνώριζαν Ν.Δ. και ΣΥΝ ότι έλεγε ψέματα ο Κοσκωτάς για τα 250.000 μάρκα

ΜΕ ΑΠΑΤΗ παρέπεμψαν τον Ανδρέα

Η ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΠΕΚΡΥΞΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΕΜΨΗ ΤΟΥ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Η ανακριτική επιτροπή απέκρυψε την αλήθεια για να παραπεμφθεί ο Παπανδρέου

Η ΑΠΑΤΗ της «Επικαιρότητας». Για τους φιλοϊστορες παραπέμπουμε στο ANTI τχ. 416 και 417, (Οκτώβριος 1989) και την εφημερίδα «Πρώτη» εκείνης της εποχής.

Ανοιξε ο λογαριασμός του Γιώργου Λούβαρη από τις βρεττανικές αρχές και τα στοιχεία για την διακίνηση, την προέλευση και τη χρησιμοποίηση των 650 χιλιάδων γερμανικών μάρκων που πήρε ο φίλος του πρώην πρωθυπουργού από τον Κοσκωτά (εχει ασκηθεί δίωξη σε βάρος του από την τακτική δικαιοσύνη) βρίσκονται ήδη στα χέρια των ελληνικών δικαστικών αρχών. Οι απαντήσεις των βρεττανικών αρχών αποκαλύπτουν ότι τα χρήματα αυτά δαπανήθηκαν για τη νοσηλεία του Α. Παπανδρέου στο Λονδίνο. Οι Βρεττανοί, ιδιαίτερα προσεκτικοί στην ικανοποίηση αιτημάτων δικαστικής συνδρομής, φρόντισαν να συλλέξουν υλικό που να απαντά σε όλα τα κρίσιμα ερωτήματα που τους είχε θέσει εγγράφως ο ανακριτής του Ειδικού Δικαστηρίου στο σκάνδαλο Κοσκωτά, κ. Σπύρος Σπύρου. Ο ανακριτής, ερευνώντας τις ποινικές ευθύνες του Ανδρέα Παπανδρέου ενδιαφέρθηκε, σε μια προσπάθεια να διερευνήσει σε βάθος τις

ποινικές ευθύνες του πρώην πρωθυπουργού, να διαπιστώσει πώς χρησιμοποιήθηκαν οι 650 χιλιάδες γερμανικά μάρκα που ο Γ. Λούβαρης είχε καταθέσει σε αγγλική τράπεζα, μια και ο ίδιος εμπίπτει στην αρμοδιότητα της τακτικής δικαιοσύνης, που έχει αναλάβει την απονομή ποινικών ευθυνών σε μη πολιτικά πρόσωπα που ενεπλάκησαν στο σκάνδαλο Κοσκωτά. Βέβαια, στον ογκωδέστατο φάκελο που απέστειλαν στην ελληνική δικαιοσύνη οι Βρεττανοί δίνουν απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα του κ. Σπύρου.

Ερωτήματα με ...νόημα

Το «ANTI» αποκαλύπτει σήμερα τα σημαντικότερα σημεία του εγγράφου του ανακριτή προς τις βρεττανικές αρχές που σηματοδοτούν και την κατεύθυνση της δικαστικής έρευνας σε ό,τι αφορά την ανάμειξη του Α. Παπανδρέου στο σκάνδαλο.

Το πρώτο ερώτημα που διατύπωσε ο κ. Σπύρου προς διερεύνηση από τις βρεττανικές

δικαστικές αρχές είναι: «Αν τα χρήματα αυτά του Γεωργίου Λούβαρη, διατέθηκαν για να πληρωθούν τα έξοδα της νοσηλείας του κ. Ανδρέα Παπανδρέου στα αγγλικά νοσοκομεία και τα έξοδα παραμονής αυτού και της συνοδείας του στο Λονδίνο».

Στη συνέχεια ο ανακριτής έχοντας υπόψη του στοιχεία της δικογραφίας ερωτά λεπτομερώς τους Βρεττανούς:

- Αν η συναλλαγή της μετατροπής των γερμανικών μάρκων σε λίρες από τον Γ. Λούβαρη με την συνδρομή του Βρεττανού τραπεζίτη Μωχάμεντ Χασάν καθ' υπόδειξη του Κοσκωτά, «έγινε κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ 25 Αυγούστου και 22 Οκτωβρίου του 1988 που βρισκόταν ο κ. Α. Παπανδρέου στο Λονδίνο».

- «Από τότε μέχρι τότε νοσηλεύθηκε σε καθένα από τα νοσοκομεία ο κ. Α. Παπανδρέου κατά το παραπάνω χρονικό διάστημα. Πόσα δωμάτια κρατούσε αυτός σε καθένα από τα νοσηλευτικά ιδρύματα Σαιντ Τόμας και Χέρφιλντ για τη νοσηλεία του και για τις άλλες ανάγκες του ίδιου και των προσώπων που τον συνόδευαν και τυχόν έμεναν ή εργάζονταν για λογαριασμό του μέσα στα νοσοκομεία αυτά (φίλοι, υπουργοί ή άλλοι κρατικοί λειτουργοί)».

- «Πόσα χρήματα πληρώθηκαν σε καθένα από τα πιο πάνω νοσοκομεία για όλα γενικώς τα έξοδα νοσηλείας του κ. Παπανδρέου και συγκεκριμένα για τα δωμάτια (ενοίκια) που κρατούσε αυτός και τα πρόσωπα της συνοδείας του, για τη διατροφή του, τις αμοιβές των γιατρών και των νοσοκόμων και τις ιατρικές εξετάσεις του και άλλα υλικά νοσηλείας του».

- «Ποιός πλήρωσε και πότε ακριβώς τα έξοδα αυτά».

- «Αν η πληρωμή έγινε με χρήματα μετρητά ή με επιταγές, ποιας τράπεζας και από ποιο λογαριασμό».

- «Από τότε μέχρι τότε ο κ. Παπανδρέου

ή πρόσωπα της συνοδείας του παρέμειναν στα ξενοδοχεία "Γκρόσβενορ", πόσα δωμάτια κρατήθηκαν σε αυτά τα ξενοδοχεία για την διαμονή του κ. Παπανδρέου και της συνοδείας του. Ποιος πλήρωσε τα χρήματα αυτά και πότε ακριβώς τα πλήρωσε. Εάν η πληρωμή έγινε με χρήματα μετρητά ή με επιταγή, ποιας τράπεζας και από ποιο λογαριασμό».

Και καταλήγει ο κ. Σπύρου «...το "σκάνδαλο της Τράπεζας Κρήτης", συγκλόνισε την κοινή γνώμη. Ενόψει τούτου έχω καθήκον να εξακριβώσω εάν στο σκάνδαλο αυτό είχε ή δεν είχε κάποια ανάμειξη ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου. Το καθήκον μου είναι ιδιαίτερα βαρύ και γι' αυτό σας παρακαλώ πολύ να με βοηθήσετε να το εκτελέσω σωστά και άφογα κάνοντας δεκτή την παρούσα αίτησή μου».

Και απαντήσεις με σημασία.

Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες, από τις καταθέσεις των μαρτύρων, την κίνηση του λογαριασμού του Γ. Λούβαρη και πλήθος άλλων στοιχείων που συγκέντρωσαν οι βρετανικές αρχές προκύπτει:

- Οι 650 χιλιάδες γερμανικά μάρκα δόθηκαν στον Λούβαρη από τον Γ. Κοσκωτά.

- Μετατράπηκαν σε λίρες, με την βοήθεια του βρεττανού τραπεζίτη της τράπεζας BCCI Μωχάμεντ Χασάν καθ' υπόδειξη του Κοσκωτά.

- Χρησιμοποιήθηκαν για την κάλυψη των εξόδων νοσηλείας του Ανδρέα Παπανδρέου. Το ό,τι τα χρήματα χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά γι' αυτό το σκοπό το καταθέτει ο τραπεζίτης Χασάν και προκύπτει από τις καταθέσεις αρμοδίων των νοσοκομείων όπου νοσηλεύτηκε.

Αποδεικνύεται επίσης ότι οι ημερομηνίες καταβολής των νοσηλείων ταυτίζονται με εκείνες των αναλήψεων χρηματικών ποσών από το λογαριασμό Λούβαρη και τα ποσά των καταβολών είναι τα ίδια με εκείνα των αναλήψεων. Στο φάκελλο που απέστειλαν οι βρεττανοί, υπάρχουν καταθέσεις γιατρών, υπαλλήλων των λογιστηρίων των νοσοκομείων Σαιντ Τόμας και Χέρφιλντ καθώς και των αρμόδιων των ξενοδοχείων όπου διέμενε η πρωθυπουργική συνοδεία.

Το υλικό αυτό, εκτιμάται «ως αξιόλογο» και «σημαντικό» από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές. «Θα προσφέρει πολλά στην έρευνα των ποινικών ευθυνών του Α. Παπανδρέου», τόνισε δικαστική πηγή, προσθέτοντας «ότι το Ειδικό Δικαστήριο που θα εκδικάσει το σκάνδαλο Κοσκωτά στις 11 Μαρτίου θα εκτιμήσει το υλικό που στάλθηκε από τις βρετανικές αρχές».

Μέχρι την έναρξη της δίκης δεν απομένει παρά ένας μήνας...

Η Ρουτίνα

Το καλαμπόκι μπήκε στην τελική δικαστική επεξεργασία του με την δίκη που διεξάγεται αυτές τις μέρες «επί της ουσίας της συγκάλυψης». Είχα στηρίξει πολλές ελπίδες σε αυτήν την τακτική δίκη ότι θα ήταν η αιτία να αποκαλυφθούν πολλά στοιχεία που θα φώτιζαν την αφετηρία και τα οικονομικά της υπόθεσης και κυρίως θα υποδείκνυαν τους εγκεφάλους του σχεδίου της απάτης. Φοβούμαι ότι η γεύση της πρώτης εβδομάδας είναι απογοητευτική.

Από την μια πλευρά υπάρχει η αντικειμενική δυσκολία των μαρτύρων κατηγορίας να γνωρίζουν τα πραγματικά περιστατικά πριν από την συγκάλυψη. Από την άλλη υπάρχει η απαράδεκτη Πολιτική Υπεράσπιση. Υπάρχει μια ηθική ρουτίνας και μια λογική ελαστική, σχεδόν εξωφρενική στα επιχειρήματα των μαρτύρων της υπεράσπισης σχεδόν 100% πολιτικών του ΠΑΣΟΚ.

Συγκρατώ τις εκφράσεις τους: «Παρωνυχίδα, μπροστά σε ό,τι συμβαίνει σε αντίστοιχες περιπτώσεις σε άλλες χώρες της ΕΟΚ» (Γεννηματάς). «Πολιτικές αντιπαλότητες» (Κατσιφάρας, Τσοχατζόπουλος).

Αρκούμαι ενδεικτικά στο να παρουσιάσω λίγα περισσότερα από την κατάθεση Τσοχατζόπουλου λόγω της θέσης του στον κομματικό μηχανισμό. Ο κύριος Γραμματέας λέει ούτε λίγο ούτε πολύ ότι η υπόθεση αποτελεί πάγια πρακτική για τις άλλες χώρες της ΕΟΚ αλλά μόνο η δική μας έφθασε στα δικαστήρια λόγω εμπορικού και πολιτικού ανταγωνισμού και ότι ο Σούλης είναι θύμα και ως επιβράβευση της καρτερικότητας του ανεβιβάσθη στην Κεντρική Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ.

Αλλά και επί της ουσίας, όταν ρώτησε τον Τσοχατζόπουλο ο εισαγγελέας πότε νομίζει ότι κατάλαβε ο Σούλης πως το καλαμπόκι ήταν γιουγκοσλαβικό, ο Τσοχατζόπουλος απάντησε το εξής εξωφρενικό:

«Δεν ξέρω. Πάντως τον Ιούνιο του 1986 που έγινε η πρώτη σύσκεψη για το θέμα στο υπουργείο Εξωτερικών δεν γνώριζε και ζήτησε κάποιο χρόνο να ενημερωθεί, προκειμένου να ενημερώσει κι εμάς».

(...και κατά λέξη σύμφωνα με τα δημοσιευμένα της δίκης σε εφημερίδα. Δεν και ο τύπος φέρεται υποτονικά αυτήν

ης Κάθαρσης

την ώρα, και η τηλεόραση είναι ανύπαρκτη. Πάνε οι μεταμεσονύκτιες εκπομπές του καλοκαιριού).

Τουλάχιστον ο κύριος Γραμματέας στην απάντησή του ήταν άμεσος και επομένως διόλου δασκαλεμένος. Αλλιώς, με ελάχιστη λογική ή και απλή γνώση της υπερασπιστικής γραμμής του Σούλη στην προηγούμενη δίκη θα έπρεπε να απαντήσει ότι το μόνο που ήξερε ο Σούλης ασφαλώς και εξ αρχής, δηλαδή από τον Φεβρουάριο 1986 όταν έγινε η ανταλλαγή με την Γιουγκοσλαβία ήταν η χώρα προέλευσης του καλαμποκιού. Άλλωστε και ο συνήγορός του ευπρεπής καθηγητής είχε στηρίξει όλη την υπεράσπιση στο ότι βρέθηκε ο Σούλης με κάτι που δεν πουλιόταν.

Πως λοιπόν θα αξιολογηθεί μια τέτοια μαρτυρία βαρέως βαρέος Γραμματέως; Ίσως η επικρατέστερη άποψη είναι ότι ήρθε να τον υπερασπιστεί πρόχειρα, άκριτα και απλώς συντροφικά, εκ της εγκύρου θέσεως του Γραμματέως βεβαίως βεβαίως. Υπάρχει όμως και κάποια δευτερεύουσα χρήση που μπορεί να γίνει στο τμήμα αυτό της μαρτυρίας Τσοχατζόπουλου: Ότι δηλαδή αν ο Σούλης πράγματι είπε τον Ιούνιο δεν ξέρω, θα ενημερωθώ και θα ενημερώσω τότε ο Σούλης συλλαμβάνεται να ψεύδεται κατάφωρα.

Βέβαια, αν έτσι γίνονται τα πράγματα, παρουσιάζονται για μια ακόμα φορά ως αθώα

τα άλλα μέλη εκείνης της άτυπης σύσκεψης αλλά αυτά πλην Αθανασόπουλου δεν επιώχθησαν ούτως ή άλλως. Αλλά ας σκεφτεί ο κ. Τσοχατζόπουλος και οι άλλοι μάρτυρες ότι υπερασπίζεται έναν λειτουργό που, το λιγότερο, έλεγε ψέμματα σε υπουργική σύσκεψη.

Το ένα κλειδί για την ουσία έστω και με αντιφάσεις, είναι ο Σούλης, το άλλο ο Μαργέλλος. Το καλοκαίρι έκανε εντυπωσιακή εμφάνιση στο δικαστήριο «αδικημένης εταιρείας» και έλαβε τα εγκώμια του Αθανασόπουλου ότι άφησε άφωνους τους κατηγορούς βουλευτές. Η Πολιτική Υπεράσπιση μέχρι τώρα τον αγνοεί, ίσως γιατί θέλει να εμμένει στη θέση ότι πρόκειται για «εμπορικές αντιπαλότητες» και ίσως γιατί δεν θα ήθελε να ερωτηθεί αδέξιες ερωτήσεις του τύπου ποιους γνώριζε ο Μαργέλλος στην κυβέρνηση.

Για να εισχωρήσει το δικαστήριο στα τεχνικά και οικονομικά του αδικήματος θα έπρεπε να έχει ανθρώπους από την ΚΥΔΕΠ, από τα διάφορα υπουργεία και οργανισμούς και να έχει ζητήσει να εξετασθούν όσα θεαματικά επεδείκνυε ο Μαργέλλος το καλοκαίρι, από Έλληνες ειδικούς και ίσως ξένους. Δεν είμαι βέβαιος ότι έχουν γίνει τέτοιες κινήσεις και διερωτώμαι πώς μπορεί να λάμψει η αλήθεια και να απονεμηθεί δικαιοσύνη με πλημμελή επεξεργασία των τεχνικών θεμάτων.

Εκφράζοντας τις απορίες του μη ειδικού πολίτη έλαβα, από φίλο τους ισολογισμούς των εταιριών που σχετίζονται με τον Μαργέλλο για την περίοδο εκείνη και ομολογώ είμαι ακόμα σε σκότος αλλά τουλάχιστον μπορώ να δημοσιοποιήσω τις απορίες μου.

Απορία πρώτη:

Δυο εταιρείες του, οι «Αγροτικά Επενδύσεις ΑΒΕΕ» και η «Μαργέλλος - Σιλό ΑΕ» δημιουργούνται μέσα στον Απρίλιο 1986 (χαρακτηριστικά στις 21 Απριλίου η δεύτερη). Είναι καθόλου σχετικό με την υπόθεση; Γιατί βρίσκεται χρονικά μέσα στην απάτη και προ της συγκάλυψης.

Οι δυο αυτές εταιρείες έδειξαν ζημιά για την πρώτη διαχειριστική περίοδο και η πρώτη μάλιστα λόγω σημαντικών εξόδων διοίκησης (53 εκ. δρχ.) που περιέργως είναι διπλάσια από τα έξοδα παραγωγής.

Απορία δεύτερη:

Τρίτη εταιρεία που ιδρύθηκε μεταξύ των ετών 1985 και 1986 (το 1987 ήταν η δεύτερη χρήση της) τα «Ελληνικά Δημητριακά και Αγροτικά Προϊόντα ΑΕΒΕ», παρουσιάζει διάφορα περιέργα στοιχεία:

Έξοδα πωλήσεως 253 εκ. δρχ. και αποτελέσματα 292 μόνο!

Διάφορα έσοδα όχι από την εκμετάλλευση (προς διερεύνηση. Μήπως διαφορές συναλλαγμάτων;) 285 εκ. δρχ. για το 1987 και 82 για το 1986.

Η εταιρεία αυτή φαίνεται να έχει απόθεμα καλαμποκιού μάλλον συμπτωματικά, αλλά οι εγκαταστάσεις σιλό ανήκουν σε άλλη.

Απορία τρίτη:

Τέταρτη εταιρεία του, η «Ελληνική Εταιρεία Σίτων ΑΕ» παρουσιάζει σημαντικά κεφάλαια μετόχων (253 εκ. δρχ.) και μηδενικά κέρδη από την εκμετάλλευση.

Δεν χρειάζονται ιδιαίτερες λογιστικές γνώσεις για να φανούν ως περιέργα αυτά που σημείωσα. Θα εγκύψω περαιτέρω για όσα ασφαλώς μου διαφεύγουν. Αλλά τουλάχιστον ένα πρόχειρο συμπέρασμα είναι ότι γίνεται «έντονη λογιστική συνεργασία» μεταξύ των Ελληνικών του εταιρειών αλλά πιθανόν και με τις Ελβετικές του.

Προς Θεού! Δεν εξήλωσα την δόξαν Τεγόπουλου που άρχισε την λύση του σκανδάλου Κοσκωτά από τους ισολογισμούς «Γραμμής» και «Τράπεζας Κρήτης». Άλλωστε για την «κοινή λογική» Τεγόπουλου που θαυμαστά άθροιζε τα κεφάλαια και τα κέρδη των εταιρειών του Κοσκωτά ίσως θα έπρεπε κάποτε να μιλήσει ο ίδιος. Η υπόθεση Μαργέλλου είναι ασφαλώς άλλης εμβέλειας. Διατηρώ ακόμα ελπίδες ότι βρίσκεται στα μέτρα των Ελλήνων Εισαγγελέων.

(6-2-91)

Στέλιος Π. Καφαντάρης

Τα σχόλια της αντιπολίτευσης σχετικά με το δάνειο των 2,2 δισ. ECU που εξασφάλισε η Ελλάδα από την ΕΟΚ επιβεβαίωσαν το θλιβερό γεγονός, ότι, πέρα από τα προσωπικά ή τα στενά κομματικά τους συμφέροντα, οι ηγέτες των «προοδευτικών» δυνάμεων του τόπου, για τίποτε άλλο δεν ενδιαφέρονται. Η αδιάκοπη, με επιταχυνόμενους μάλιστα ρυθμούς, εξασθένηση του πλουτοπαραγωγικού μηχανισμού της χώρας, με όλους τους κινδύνους που αυτή η εξασθένηση περικλείει για αυτή την ίδια την εθνική μας αυτοτέλεια, διόλου δεν τους απασχολεί.

Οι κύριοι Α. Παπανδρέου και Χαρ. Φλωράκης, μιλώντας για το δάνειο, αντί να προειδοποιήσουν την κυβέρνηση ότι θα είναι αμείλικτοι στην παρακολούθηση της παραγωγικής αξιοποίησης και της τελευταίας δραχμής του ποσού που αντιπροσωπεύει, αντί να καλέσουν το κοινωνικό σύνολο να βοηθήσει ώστε να μεγιστοποιηθεί το επενδυτικό αποτέλεσμα που με αυτά τα κεφάλαια πρέπει να επιδιωχθεί, περιορίστηκαν στην έκφραση της δήθεν ανησυχίας τους για τους όρους του δανεισμού. Στην πραγματικότητα, εκφράσαν τη θλίψη τους γιατί πήραμε το δάνειο. Το θεώρησαν... προσωπική τους ήττα.

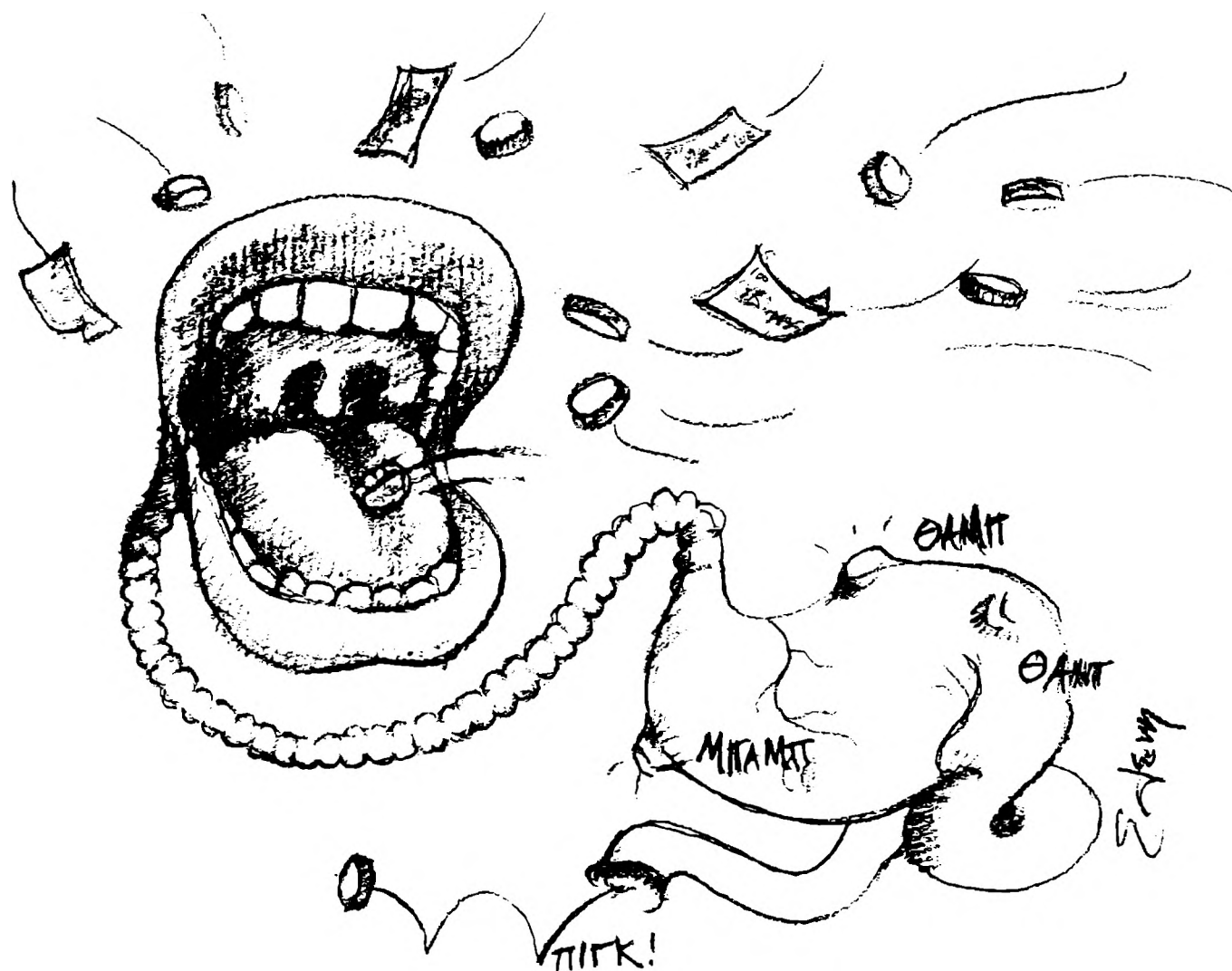
Και σε ό,τι αφορά τους όρους του δανείου κανένας επικριτικός σχολιασμός δεν χωράει όταν είναι δεδομένη η ιδιομορφία της ελληνικής οικονομίας, με την ύπαρξη κράτους επιφορτισμένου να αντιμετωπίζει την ανεργία με αργομισθίες στο δημόσιο, με νομοθετημένη την υποχρέωσή του να καλύπτει τα ελλείμματα επιχειρήσεων και οργανισμών που κλιμακώνονται από την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ως την παραγωγή... μουςακά και μπακλαβαδαχιών («Κέτερινγκ»), και με ανθούσα παραοικονομία, η οποία διαχειρίζεται περισσότερο από το πενήντα τοις εκατό του εθνικού εισοδήματος. Στην περίπτωσή μας, οι δεσμεύσεις, από ελληνικής πλευράς, που συνοδεύουν τη χορήγηση του Κοινοτικού δανείου, συμπίπτουν απολύτως με την οικονομική πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί για να υπάρξουν ελπίδες διαφυγής από τα σημερινά αδιέξοδα.

Η ΕΟΚ δεν δανείζει χρήματα για να μπορεί η οποιαδήποτε κυβέρνηση κράτους - μέλους να διανέμει εισοδήματα που δεν αντιπροσωπεύουν παραγωγική εργασία, ή για να εξασφαλίζει εκλογική πελατεία το κυβερνών κόμμα. Η ΕΟΚ χρηματοδοτεί —και αυτό αποτελεί την αποκλειστική κοινοτική υποχρέωση— τις οικονομίες των ασθενέστερων μελών της για να αναπτυχθούν, ώστε να εξαφανιστεί, όσο είναι δυνατό, η ανισότητα στο επίπεδο υλικής και πολιτιστικής ζωής των λαών που την απαρτίζουν.

Το δανειζομένου, λοιπόν, κράτος πρέπει να... Κοινοτικές αρχές ότι το δάνειο... χρησιμοποιηθεί για να

Στη χώρα των δανεικών

του Κ. Τσαλόγλου

καλύψει καταναλωτικά ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού, και, επιπλέον, ότι αυτός ο προϋπολογισμός θα συνεισφέρει για την αντιμετώπιση των συνολικών δαπανών των επενδύσεων, υπέρ των οποίων χορηγείται το δάνειο.

Το συνολικό κόστος των έργων που προγραμματίσει η κυβέρνηση να εκτελεστούν προκειμένου να απορροφηθεί ολόκληρο το ποσό που θέτει η ΕΟΚ στη διάθεση της ελληνικής οικονομίας για ανάπτυξη της στην τριετία 1991-93, φτάνει τα 3 τρισ. δραχμές. Από αυτά, το 1,5 τρισ. το συνεισφέρει, δωρεάν, η Κοινότητα. Το άλλο 1,5 τρισ. αποτελεί την ελληνική συμμετοχή. Επειδή, όμως, τα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού δεν είναι σε θέση να εξοικονομούν κάθε χρόνο 500 δισ. δραχμές για τούτη την κατηγορία επενδύσεων της τριετίας, δανειστήκαμε τα 2,2 δισ. ECU, δηλαδή 480 δισ. δραχμές περίπου. Έτσι, ο κρατικός προϋπολογισμός υποχρεώνεται να εξασφαλίζει 350 δισ. το χρόνο αντί των 500 δισ...

Αλλά η υποχρέωση τούτη του προϋπολογισμού επιβάλλει σκληρή δημοσιονομική πολιτική, η οποία μεταφράζεται: σε φορολογική μάζευση και της μικρότερης ακόμα πλουτοπαραγωγικής πηγής· σε δραστική περικοπή των δαπανών του κράτους, άρα και των αποδοχών των απασχολούμενων του των οποίων πρέπει να μειωθεί ο αριθμός· σε απαλλαγή του προϋπολογισμού από την υποχρέωση κάλυψης του συνόλου των ελλειμμάτων των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών, όπως γινόταν ως τώρα. Η κυβερνητική δέσμευση έναντι της ΕΟΚ ότι θα εφαρμοστεί απαραίτητα αυτή η πολιτική είναι, αυτοί οι «βαρείς και ταπεινωτικοί για τη χώρα» όροι του δανείου, όπως τους χαρακτήρισε ο κ. Παπανδρέου και αναμάσησε ο κ. Φλωράκης. Του δανείου, που με αυτούς τους όρους —είπαν— δεν έπρεπε να πάρουμε!

Αν η απλή λογική επέτρεπε στους ηγέτες της αντιπολίτευσης να αποφεύγουν, πότε

πότε, τις επιπολαιότητες στις οποίες τους ωθεί η εμμονή στην κομματική σκοπιμότητα, θα σκέφτονταν πως αν δεν παίρναμε το δάνειο, τότε, ή δεν θα είμαστε σε θέση να απορροφήσουμε το σύνολο της Κοινοτικής συνεισφοράς, το 1,5 τρισ., —αφού η ελληνική συμμετοχή δεν θα αντιπροσώπευε ίσο ποσό—, ή για να το απορροφήσουμε, θα έπρεπε ο προϋπολογισμός να καλύψει μόνος του το άλλο 1,5 τρισ. Αντί για τριακόσια πενήντα δισεκατομμύρια θα έπρεπε, δηλαδή, ο κρατικός προϋπολογισμός να εξοικονομεί 500 δισ. κάθε χρόνο. Αυτή η υποχρέωση, όμως, θα σήμαινε: την αναζήτηση περισσότερων φορολογικών εσόδων, περισσότερες απολύσεις δημοσιοϋπαλληλικού προσωπικού και μεγαλύτερες περικοπές των αποδοχών όσων απομένουν, μείωση των κοινωνικών δαπανών, άρνηση και της μικρότερης ακόμα συμμετοχής του κράτους στις δαπάνες των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών, δραστηκή επιβάρυνση, τελικά, των τιμολογίων τους. Οι συνέπειες του ΜΗ δανεισμού είναι, αυταπόδεικτα, πολύ βαρύτερες από τους «όρους» του δανείου, του οποίου αποδοκιμάζει τη σύναψη η αντιπολίτευση.

Πέρα, ωστόσο, από την αντιπολιτευτική αμηχανία της «προοδευτικής» αντιπολίτευσης, την οποία γεννάει η προσπάθειά της να μην αναγνωρίζει τίποτε θετικό στην κυβερνητική πρακτική, οι επιφυλάξεις για τις επιπτώσεις, στην ελληνική οικονομία, και αυτού του δανείου, δεν αίρονται από μόνο το γεγονός της θεωρητικά ορθής χρησιμότητάς του.

Ανακύπτουν δικαιολογημένοι φόβοι για κακή χρησιμοποίηση των ποσών και αυτού του δανείου από την, δυστυχώς εντεινόμενη άρνηση της κοινωνίας να συνεργαστεί με την πολιτική εξουσία, προσαρμόζοντας τις διεκδικήσεις της στις συγκεκριμένες δυνατότητες και ανάγκες της εθνικής οικονομίας. Αυτό το δεδομένο δεν οδηγεί μόνο στο ενδεχόμενο χρησιμοποίησης μέρους των χρημάτων του δανείου για την ικανοποίηση καταναλωτικών αιτημάτων. Αλλά, πολύ χειρότερα, επιμηχύνει την ύπαρξη κλίματος το οποίο ματαιώνει την πραγματοποίηση άμεσα παραγωγικών επενδύσεων του ιδιωτικού κεφαλαίου και την αναβάθμιση της ανταγωνιστικής αποδοτικότητας όσων παραγωγικών επιχειρήσεων ήδη λειτουργούν.

Τα έργα που πρόκειται να εκτελεστούν με τα 3 τρισ. των προγραμματισμένων επενδύσεων είναι, κατά το μέγιστο ποσοστό τους, έργα υποδομής. Έργα, δηλαδή, που δεν πρόκειται να εξασφαλίσουν συναλλαγματικούς πόρους στην οικονομία.

Από την εκτέλεση αυτών των έργων, συνεπώς, δεν θα προκύψουν συναλλαγματικά ποσά ικανά να εξοφλήσουν το δάνειο των 1,2 δισ. ECU. Αντίθετα, είναι βέβαιο ότι η ολοκλήρωση των έργων θα δημιουργήσει εισο-

δήματα τα οποία, λόγω περαιτέρω επιδείνωσης της ποιότητας και των τιμών των εξαγωγικών προϊόντων, θα στραφούν στις εισαγωγές, με αποτελέσματα αντί για ενίσχυση της ικανότητας της οικονομίας να εξασφαλίζει συναλλαγματικούς πόρους αρκετούς για την εξυπηρέτηση των δανείων της, να χρειάζεται και άλλα δάνεια για να αντιμετωπίσει τις τρέχουσες συναλλαγματικές της υποχρεώσεις.

Το δάνειο από την ΕΟΚ, όπως και όλα τα προηγούμενα, για να εξυπηρετηθεί έχει ανάγκη ανάπτυξης της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών που θα αυξήσουν τις εξαγωγές και θα περιορίσουν τις εισαγωγές. Θα μικρύνουν, συνεπώς, το τεράστιο άνοιγμα του εμπορικού μας ισοζυγίου, που δεν παύει να διευρύνεται. Οι συνέπειες του πολέμου στον Περσικό Κόλπο έρχονται να επιβαρύνουν τις ήδη κακές συνθήκες που υπάρχουν στη χώρα μας για ανάληψη παραγωγικών επενδύσεων. Οι προοπτικές, λοιπόν, για τη δυνατότητα και του νέου δανείου να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις αυτοεξυπηρέτησής του γίνονται εξαιρετικά ισχνές.

Αυτή, ακριβώς, η πλευρά του θέματος «Κοινοτικό δάνειο» έπρεπε να απασχολεί την αντιπολίτευση και όχι η «ποιότητα» των όρων χορήγησής του, για τους οποίους διόλου δεν ευθύνεται η ΕΟΚ. Όπως, επίσης, έπρεπε να την απασχολεί η δυσώδυνη προοπτική για τα τακτικά έσοδα του προϋπολογισμού, εξαιτίας του μαρασμού της οικονομικής δραστηριότητας του τόπου, η οποία θα κάνει αδύνατη την εκτέλεση του συνόλου των χρηματοδοτούμενων από την Κοινότητα έργων. Η διατύπωση προτάσεων που θα διευκόλυναν τη δημοσιονομική διαχείριση να περιορίσει τις δαπάνες του γενικού κρατικού προϋπολογισμού ως το επίπεδο των αναπτυξιακών του υποχρεώσεων θα ήταν, αυτή την ώρα, το πειστικότερο επιχείρημα για την χρησιμότητα της «προοδευτικής» αντιπολίτευσης στην αντιμετώπιση των κρίσιμων εθνικών προβλημάτων. Ο εξακοντισμός βαρύγδουπων, αλλά κενών περιεχομένου κατηγοριών πετυχαίνει το εντελώς αντίθετο. Χρησιμοποιείται από την κυβέρνηση ως επαλήθευση του ισχυρισμού της ότι η ακολουθούμενη οικονομική πολιτική είναι η μόνη ορθή, εμποδίζοντας, έτσι, την υπευθυνότερη επεξεργασία των μέτρων που εξαγγέλλονται. Και διότι, αυτά τα μέτρα, στις περισσότερες περιπτώσεις, αποδεικνύονται ελαττωματικά, συναντούν την αντίδραση της κοινής γνώμης, την οποία, η κυβέρνηση, εν συνεχεία, προσπαθεί να καλοπιάσει... ανακαλώντας τα μέτρα.

Όπως εκτυλίσσεται ο πολιτικός και κοινωνικός μας βίος, η μόνη αισιοδοξία που μας επιτρέπεται είναι πως θα υπάρχουν και στο μέλλον άνθρωποι διατεθειμένοι να μας... δανειζουν. Αλλά θα υπάρχουν;

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

RICHARD FEYNMAN Ο χαρακτήρας του Φυσικού Νόμου

Ποιά είναι τα κοινά ειδοποιά χαρακτηριστικά, η πεμπτουσία, κατά κάποιον τρόπο, των βασικών φυσικών νόμων; Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ είναι η συναρπαστική απόκριση ενός κορυφαίου σύγχρονου φυσικού στη διπλή πρόκληση, να απαντήσει στο ερώτημα αυτό και να κάνει την απάντηση κατανοητή σ' ένα ευρύτερο κοινό.

Ο Feynman προσπαθεί να μεταφράσει στην καθημερινή γλώσσα τα μηνύματα που στέλνει η ΦΥΣΗ στους εραστές-ερευνητές της, τα ερωτήματα που αναδύονται από τη δημιουργική αλληλεπίδρασή τους. Απεχθάνεται — με σπάνια εντιμότητα — τις βαρύγδουπες εκφράσεις, τις λεκτικές μυστικοποιήσεις, τις γενικολογίες που απονευρώνουν την πληροφορία.

Απευθύνεται σε ανθρώπους με γνήσιο ενδιαφέρον, για να μοιραστεί μαζί τους όχι «βασιλικές οδούς», αλλά μία πνευματική περιπέτεια: ξέρει όμως, μ' έναν «μαγικό» τρόπο, να αναπτύσσει αυτό το ενδιαφέρον από έναν μικρό σπόρο.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τ.Θ. 1527, 71110 Ηράκλειο

Κεντρική διάθεση:

ΤΡΟΧΑΛΙΑ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426

Υποθήκες μιας ριζικής κρίσης

του Χρ. Κυριαζή

Λίγες ημέρες πριν το 13ο Συνεδριό του και με 75 χρόνια πίσω του, το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας βρίσκεται αντιμέτωπο με μια πρωτόγνωρη κρίση οριακών διαστάσεων: έχει στερηθεί των ακρογωνιαίων του αναφορών του «μαρξισμού - λενινισμού» και του «υπαρκτού σοσιαλισμού», οι οποίες το συγκροτούσαν ως υλική - κομματική οντότητα αποτελώντας τους κρίσιμότερους κρίκους διαμεσολάβησης της ιστορίας του στο παρόν του.

Η σημαντικότερη συνέπεια της στέρησης των καταστατικών αυτών αναφορών είναι ακριβώς το έλλειμμα της ιστορίας· το ΚΚΕ αδυνατεί σήμερα να αναγνώσει την ιστορία του και να αναγνωριστεί διαμέσου αυτής, ομιλώντας την ρητά όπως έκανε μέχρι πρόσφατα και ανάγοντάς την σε κοινό τόπο με ζωτική λειτουργία για την μικροκοινωνία των μελών και οπαδών του· κι ενώ αυτές τις ημέρες το Κομμουνιστικό Κόμμα Ιταλίας μπόρεσε να εξασφαλίσει τη συνέχειά του και την «προσαρμογή» του ιστορικού κομμουνισμού με τη σύζευξη της δρυός και του σφυροδρέπανου, ένα κόμμα όπως το ΚΚΕ δεν μπόρεσε να βρει τρόπους, ώστε να μη στέκεται άλαλο ή άναρθρο σήμερα μπροστά στα αρχέτυπα σύμβολά του. Απολογητικό ή, αντίθετα, απορριπτικό μπροστά στην ιστορία του, το ΚΚΕ αντιμετωπίζει με όρους εξαιρετικά δυσμενέστερους —σε σύγκριση με άλλα κόμματα που έχουν ιστορία αλλά δεν την εγκαλούν— την θεωρητική, πολιτική και οργανωτική κρίση, την οποία συνεπάγεται η προσαρμογή του σε μια εσωτερική και διεθνή πραγματικότητα, που αλλάζει δίχως να σέβεται τους γνωστούς χρόνους και ρυθμούς της ιστορίας.

Το κόμμα του Ζαχαριάδη βαδίζει προς το τέταρτο, μέσα στη μεγαλύτερη περίοδο νομιμότητάς του, συνέδριο μην κάνοντας άλλο από το να αντιμετωπίζει ως ενοχή την ιστορία του· την πραγματική του ιστορία, αυτήν που μέχρι σήμερα μυθολογούσε με τον κώδικα του εκάστοτε σοβιετικού μαρξισμού και παρηγορούσε με την αλυτρωτική ηθική της θυσίας και του αίματος· την ιστορία, δηλαδή, του κόμματος με τον ηγέτη-αυτόχειρα και τους επιγόνους του πολιτικούς αυτουργούς της αυτοχειρίας. Και οι επιζώντες αυτοурγοί γνώριζαν και γνωρίζουν, ως ηγετικοί φορείς της μεταπολεμικής πραγματικής ιστορίας του κόμματος, ότι η αυτοκτονία του Ζαχαριάδη είναι το χαρακτηριστικότερο ίσως συμπυκνωμένο αποτύπωμα της ιδεολογίας και της κουλτούρας που κυριαρχούσε στην αντικοινωνία του «ελληνικού» κομμουνισμού: συγκάλυψη της πραγματικής κομματικής ιστορίας και των πρακτικών της εκάστοτε ηγεσίας, μέσα από μια κατασκευή που στραπατσάριζε την ηθική της γενέθλιας θεωρίας με την *ex post* επινόηση αιτιολογιών και ερμηνειών για την κάθε επιλογή, που δεν είχαν καμιά σχέση με τα πραγματικά κίνητρα και σκοπούς που την υπαγόρευαν. Με τον τρόπο αυτό, ο «μαρξισμός» τους κατάντησε επικίνδυνος αφού για κάθε «γιατί;» υπήρχε ένα έτοιμο και ανενδοίαστο, όσο και φαντασιακό, «διότι».

Τις σημαντικότερες στιγμές της πραγματικής ιστορίας τους οι έλληνες κομμουνιστές τις έζησαν σε μια διπλή εξορία: την εξορία που τους επιφύλαξε ο στρατιωτικός νικητής, η «νόμιμη χώρα» των εθνικόφρονων, και την εξορία από την «πραγματική χώρα» τους που αποφάσισε γι' αυτούς η αυθεντία κάποιας «επιτροπής αδελφών κομμουνιστικών κομμάτων» (1956), ή κάποιων «κέντρων» (1968), ή, απλούστατα, των κατόχων της σφραγίδας (1973, αυτοκτονία Ζαχαριάδη).

Για ένα κόμμα βασισμένο στη γνώση, την αλήθεια και την Ιστορία ως «επιστήμη των επιστημών», αυτή η πρακτική της εκάστοτε ηγεσίας δεν μπορούσε παρά να αυτοϋπονομευθεί με καταλυτικές

συνέπειες για τη νομιμότητα και τη νομιμοποίηση του καθοδηγητικού πυρήνα. Η κομματική βάση και ένα τμήμα της ηγεσίας (Κ.Ε.) έχει φθάσει σήμερα στο σημείο, όχι μόνο να ζητά μια αναδρομική λογοδοσία της καθοδήγησης για τη συνειδητή παραμόρφωση της αλήθειας σε μια σειρά ζωτικά για την ύπαρξη του ΚΚΕ σημεία (π.χ. στάση απέναντι στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού), όχι μόνο διεκδικεί πλέον την εξίσου αναδρομική και άνευ όρων συμμετοχή της στην ιστορία και στο παρόν του κόμματος, αμφισβητώντας και ανατρέποντας στην πράξη την ερμηνεία της ηγεσίας για τους κανόνες του παιχνιδιού (: «δημοκρατικός συγκεντρωτισμός»), αλλά θέτει, άμεσα ή έμμεσα, υπό κατηγορία και αυτό το ήθος των «υπεύθυνων»: τι άλλο είναι άραγε η υποφιασμένη εμμονή με την οποία μέλη και στελέχη του ΚΚΕ ζητούν να μάθουν όλα όσα μπορούν την περιουσία του κόμματος;

Η καταστατική κρίση που διέρχεται το

ΚΚΕ και που δημοσιοποιείται κατά τρόπο ριζικό και ανεπανάληπτο μέσα από το λόγο των μελών και στελεχών του δεν επιμερίζεται, αλλά είναι ευκρινώς αναγνωρίσιμη σε όλες τις τάσεις που συγκροούνται καταλύοντας «καταστατικές αρχές και κανόνες λειτουργίας του Κόμματος» (: Γρ. Φαράκος, ομιλία στην αχτιδική Συν/ψη των ΔΕΚΟ, 3-2-91). Τόσο οι «συντηρητικοί» όσο και οι «ανανεωτικοί», κινούμενοι ανάμεσα στον «πόλεμο θέσεων» και τον «πόλεμο κινήσεων», έχουν ουσιαστικά υιοθετήσει την αρχή του *συμφηφισμού* σαν τρόπο διαχείρισης του ενδοκομματικού συσχετισμού δυνάμεων, προκειμένου να διατηρήσουν —ο καθένας για λογαριασμό του— όσο το δυνατόν περισσότερο άθικτο τον όγκο του κομματικού

«επαναστατικό χαρακτήρα» του). Η άλλη πολιτική κουλτούρα, αυτή των «ανανεωτικών» —που μέχρι πρόσφατα ήταν ανύπαρκτη στη συνείδηση σύμπασας σχεδόν της κομματικής κοινωνίας και άρχισε να διαμορφώνεται ουσιαστικά μετά το 1985 για να ενισχυθεί από την «ευρωκομμουνιστική» σκέψη της περεστρόικα και την κατάρρευση των καθεστώτων της Α. Ευρώπης— αντιπροσωπεύεται σε αυτό που θα μπορούσε καταχρηστικά να χαρακτηριστεί ως αριστερή υπέρβαση της Β' Διεθνούς και του ιστορικού σχίσματος στο διεθνές εργατικό κίνημα.

Αν όμως η κεντρική λογική του *συμφηφισμού* ανάμεσα στις «συντηρητικές Θέσεις», την «ανανεωτική Διακήρυξη» και το «συμβιβαστικό Σχέδιο Καταστατικού» ε-

με τις ψηφοφορίες για τα τρία κομματικά κείμενα, δεν ήταν απλώς κάτι απολύτως φυσιολογικό για τη μέχρι τώρα συμπιεσμένη συνείδηση και πράξη του μέλους-υπηκόου, αλλά και συνέπεια εγγεγραμμένη ήδη από την αρχή στην εσωτερική λογική των κειμένων, που ενεργοποιήθηκε μέσα από τη διαδικασία ταύτισης των μελών με τη νομιμότητα των αντιλήψεων που αναγνώριζαν προς τους «συντηρητικούς» ή, αντίστροφα, τους «ανανεωτικούς».

Έχοντας πλήρη συνείδηση αυτής της ενδοκομματικής κατάστασης πνεύματος και των τρόπων σύνδεσης του μέλους με το κόμμα, η ανώτερη ηγεσία του ΚΚΕ συναίνεσε *συμφηφιστικά* στα τρία ντοκουμέντα και τα χρησιμοποίησε ως πρώτη ύλη για την παρέμβασή της στη διαμόρφωση του συσχετισμού δυνάμεων. Έτσι μπορούν να ερμηνευθούν και οι ιδιότυπες δηλώσεις νομιμοφροσύνης τις οποίες, στη Συν/ψη της Λάρισας (3-2-91), παρόντος του Προέδρου του ΚΚΕ Χ. Φλωράκη, υπέγραψαν αυτοί που επρόκειτο να εκλεγούν ως αντιπρόσωποι της περιοχής στο 13ο Συνέδριο, δηλώνοντας ότι, στην κατά τους τύπους μυστική ψηφοφορία για τα κομματικά ντοκουμέντα, είχαν υπερψηφίσει τις «συντηρητικές Θέσεις» της Κεντρικής Επιτροπής.

Σε αυτό, όμως, το πλαίσιο της ηγετικής αξιοποίησης των μη-συνθέσιμων λογικών των κομματικών ντοκουμέντων για τον επηρεασμό του διαμορφούμενου συσχετισμού δυνάμεων και διαμέσου ενός σκληρού ανταγωνισμού των ηγετών των τάσεων για τον προσεταιρισμό της πλειοψηφίας των συνέδρων, το ΚΚΕ υπέστη ανεπανόρθωτο πλήγμα σε μια, ίσως τη βασικότερη, αρχή που το εξασφάλιζε ως «Κόμμα νέου τύπου»: η αυθεντία είναι διασπασμένη σε πλείονα του ενός κέντρα-οδηγούς της κομματικής συνείδησης, και κατά τρόπο που εξομοιώνει την κομματική ηγεσία με ηγεσίες άλλων, κοινών («αστικών» και τα τοιαύτα...) κομμάτων.

Η περίφημη κομματική ενότητα, που για δεκαετίες ολόκληρες εγγυόταν την ισορροπία των ενδοηγετικών πόλων ισχύος διαμέσου του ενιαίου της καθοδηγητικής αρχής, έχει διαρραγεί μέχρι σημείου οργανωτικής-υλικής διάσπασης του κομματικού ιστού. Αυτήν εξάλλου τη διάρρηξη του ενιαίου ειδώλου, που προσεκτικά είχε κατασκευαστεί για να θεωραχιστεί η συνοχή της κομματικής αντικοινωνίας, πιστοποιεί η επίκληση, εκ μέρους των «συντηρητικών», της ανάγκης για αποκατάσταση της «ιδεολογικής ενότητας» και η αντιπρόταση της «προγραμματικής ενότητας» και της συ-

δυναμικού και να έχουν αξιόλογο υλικό αντίκρουσμα στον έλεγχο του κόμματος.

Χαρακτηριστική από την άποψη της πρακτικής του *συμφηφισμού* είναι, κατ'εξοχήν, η αντιφατική πραγματικότητα που συγκροτείται από το σώμα των τριών προσυνεδριακών κειμένων (Θέσεις της Κ.Ε., Σχέδιο Προγραμματικής Διακήρυξης, Σχέδιο Καταστατικού): αυτή η αντίφαση είναι απεικασμα της έντασης και της μη δυνατότητας σύνθεσης ανάμεσα σε δυο πολιτικές κουλτούρες: η μια έχει τις ρίζες της στον αυταρχικό εργατισμό του κόμματος-αντικοινωνίας, με ιερατική προσήλωση στους μυθοποιημένους αντιστορικούς ή και α-ιστορικούς κώδικες - φетиχ του τριτοδιεθνικού λενινισμού, με εμπειρικές - λαϊκίστικες μήτρες συνείδησης, και με πολιτική ομάδα πίεσης (είναι αυτή η κουλτούρα που υπεράσπισε ο Χ. Φλωράκης στη Συν/ψη της Λάρισας, 3-2-91, όταν είπε ότι οι αλλαγές στο ΚΚΕ δεν πρέπει να αναθεωρήσουν τον

ξασφάλιζε μέχρι προ τινος τη συντεταγμένη πορεία του ανώτερου στελεχικού απαρát στην προσυνεδριακή φάση, αν ο Χ. Φαράκος είναι υποχρεωμένος να τάσσεται υπέρ των «προωθητικών συνθέσεων» και αν πολλές φορές εκδόθηκαν οδηγίες νηφαλιότητας για ένα στοιχειώδες *modus vivendi* στην αντιπαράθεση, όλα αυτά ήταν αδύνατο να τελεσφορήσουν, αφού η καταστατική κρίση στο ΚΚΕ είχε διατυπωθεί σε επίσημα και μη συνθέσιμα ντοκουμέντα.

Ο ηγετικός *συμφηφισμός* ήταν μία εκ των πραγμάτων αδιέξοδη κίνηση τακτικής σε ένα πεδίο ήδη πολωμένο. Έτσι εξηγούνται και μια σειρά καταστάσεις ευθέως δηλωτικές της ύπαρξης, όχι μόνον δυο «κόσμων» στα μέλη του ΚΚΕ, αλλά των πρακτικών ανταγωνισμού και διαγκωνισμού που κατά πλήρη συνείδηση μετέληθε συλλήβδην η ηγεσία ήδη από το 1989: στις Συν/ψεις, η κάθετη και οριζόντια διαίρεση του κομματικού σώματος που εκφράστηκε

ναχόλουθης χαλαρώτερης κομματικής δομής, εκ μέρους των «ανανεωτικών».

Η πόλωση ανάμεσα στους δυο «κόσμους» του ΚΚΕ, αν είχε αρχίσει να διαγράφεται ως προοπτική μέσα από την ανασφαλή ισορροπία στην οποία οδήγησε η μηδενική στάθμη πολιτικής παραγωγής του 12ου Συνεδρίου, σήμερα έχει προσλάβει καθολικές και αποδιφρητικές διαστάσεις με αδύνατη την επιστροφή στα προ του 13ου Συνεδρίου. Και ενδεικτικό της μη δυνατότητας επικοινωνίας των δυο τάσεων είναι ο αποκλεισμός της κ. Παπαρρήγα, πράξη που σημαίνει ευθέως την κατάλυση κάποιων ουσιαστικών, έστω και άτυπων, κανόνων ενδοκομματικού παιχνιδιού.

Αυτή η πόλωση, ωστόσο, δεν θα πρέπει να απωθήσει από το πεδίο των παρατηρήσεων μια πραγματικότητα, που ίσως έχει αρκετά μεγάλη σημασία για τις μετά-το-Συνέδριο επιλογές ενός μέρους του ΚΚΕ: είναι το σχετικά υψηλό ποσοστό των μελών και στελεχών που δεν τοποθετούνται στα πλαίσια της μιας εκ των δυο τάσεων —αυτών, δηλαδή, που, μέσα στην διαλυτική πολωτική και κάθετη λειτουργία τους, δεν παύουν να εξασφαλίζουν την ενσωμάτωση του μεγαλύτερου όγκου των μελών στους κομματικούς θεσμούς.

Το ποσοστό αυτό των «λευκών ψήφων» σε προσυνεδριακές διαδικασίες μεσαιών ή ανώτερων οργάνων, δεν μπορεί να ερμηνευθεί με βάση την πιθανή συμπεριφορά του ως ρυθμιστικού «κεντρώου χώρου» στο Συνέδριο. Η σημασία αυτής της ψήφου έγκειται ίσως περισσότερο στην υπέρβαση που εκφράζει έναντι της μέχρι τώρα ιστορικής ταυτότητας που φέρουν όλες οι αντιπροσώπευτες τάσεις.

Από το ασυγκρότητο αυτό σώμα των «λευκών» ψηφοφόρων, ανιχνεύεται όχι μόνον η ριζικότερη έκφραση της κρίσης ενδοκομματικής αντιπροσώπευσης που διέρχεται το ΚΚΕ, αλλά, ενδεχομένως, και η απαίτηση για τη διαμόρφωση μιας άλλης πολιτικής σχέψης και πρακτικής: αυτή η σχέψη, μπορεί να αξιώσει τη γνώση και το ήθος που ανέκαθεν συνόδευαν τις γενέθλιες πράξεις της Αριστεράς, μακριά από τις κομματικές μηχανές της ψευδούς συνείδησης.

Διότι το ΚΚΕ μπορεί να βγει από το 13ο Συνέδριο «ισχυρό και ενωμένο», όμως κάποιος πρέπει να είναι σε εγρήγορση, υπενθυμίζοντας ότι στην Αριστερά, πολύ περισσότερο από άλλες πατρίδες, δεν μπορεί να τσακιστεί η ιστορία της πολιτικής. Αντιπαραθέτουμε λοιπόν στο ιστορικό ΚΚΕ, που αντιστέκεται στο ιστορικό του, το ΚΚΕ που επιθυμεί να ξεφύγει από την ιστορία του.

Πολλά για το παρελθόν, ελάχιστα για το μέλλον

Η ολοκλήρωση των προσυνεδριακών διαδικασιών στο ΚΚΕ έδωσε την εικόνα ότι το κόμμα οδηγείται προς το 13ο συνέδριό του με την ύπαρξη δυο παρατάξεων. Από τη μια η «ανανεωτική» παράταξη η οποία σύμφωνα με όσα στοιχεία δημοσιεύθηκαν στον Τύπο θα έχει ένα ελαφρό προβάδισμα ψήφων στο συνέδριο και από την άλλη η «συντηρητική», η οποία παρουσιάζεται με μικρότερο αριθμό ψήφων από την πρώτη, —μια διαφορά η οποία κυμαίνεται μεταξύ 30 και 50 συνέδρων.

Σε όλη τη διάρκεια του προσυνεδριακού διαλόγου και οι δυο παρατάξεις εμφανίστηκαν να επιμένουν στις απόψεις τους. Επισημάνθηκε ότι η πόλωση μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε διάσπαση, αφού οι προσπάθειες που έγιναν για την εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσης με κορυφαίες παρεμβάσεις αυτές των Γρ. Φαράκου και Μ. Ανδρουλάκη δεν είχαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα στις ψηφοφορίες για εκλογή των αντιπροσώπων. Αν και οι εκτιμήσεις για διάσπαση του ΚΚΕ είναι παρακινδυνευμένες, γεγονός παραμένει ότι διαμορφώθηκαν δυο πολιτικές μερίδες και όχι τάσεις οι οποίες αντιπαρατέθηκαν σε όλη την διάρκεια του προσυνεδριακού διαλόγου.

Η αντιπαράθεση αυτή επικεντρώθηκε κυρίως σε ζητήματα «αρχών» —όπως π.χ. μαρξισμός - λενινισμός, δημοκρατικός συγκεντρωτισμός κλπ.— και όχι σε προβλήματα πολιτικής του ΚΚΕ. Στη σκιά της σύγκρουσης για τα «εικονίσματα» η πολιτική έμεινε μετέωρη. Ούτε η «ανανεωτική» παράταξη, ούτε η «συντηρητική» έδωσαν πολιτική προοπτική σε ένα κόμμα που είτε φυλάει τα «εικονίσματα» είτε τα αποκαθλώνει, οφείλει κατόπιν να πολιτεύεται. Η «οχύρωση» αυτή σε έναν εντός των τειχών «πόλεμο» εγκλώβισε και την δυναμική του διαλόγου. Αντί να «σπάσει» ο τρόπος παραγωγής πολιτικής στο ΚΚΕ και να αποτελέσει η προσυνεδριακή διαδικασία αφετηρία πολιτικού και κοινωνικού εκσυγχρονισμού του, κυριάρχησε η περί τον μηχανισμό σύγκρουση. Και αντί η περί των καταστατικών αρχών και προγραμματικών θέσεων συζήτηση να συνδεθεί με την τοποθέτηση ενός αριστερού πολιτικού κόμματος απέναντι στις μεγάλες πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές των τελευταίων χρόνων σε Δύση και Ανατολή, αλλά και στην ελληνική πραγματικότητα, επικράτησαν «βυζαντινά» παρασκήνια για τον έλεγχο των κρίσιμων οργανώσεων. Πολλά —που θεωρητικά θα έπρεπε να είχαν λυθεί προ πολλού— ελέχθησαν για το παρελθόν και ελάχιστα για το παρόν και το μέλλον.

Ασφαλώς η εκ των πραγμάτων υποβάθμιση της πολιτικής που δεν επιτρέπει στις δυο

παρατάξεις να συνομιλήσουν ως «τάσεις» εντός του ιδίου κόμματος θα έχει επιπτώσεις και στις εργασίες του συνεδρίου, αλλά κυρίως στην μετά το συνέδριο κατάσταση που θα διαμορφωθεί στο ΚΚΕ. Είναι μάλλον άστοχο από αυτή την άποψη πριν τη λήξη των εργασιών του συνεδρίου να γίνεται λόγος περί επικράτησης των «ανανεωτικών» —αν και βρίσκονται σύμφωνα πάντα με τους αριθμούς προ των πυλών— ή των «συντηρητικών».

Η μη αποδοχή από την πλευρά των «ανανεωτικών» του πλειοψηφικού συστήματος για την εκλογή της νέας Κ.Ε. αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο για την ψήφιση ενός κανονισμού που να επιτρέπει την έκφραση όλων των απόψεων στην Κ.Ε. Κάτι τέτοιο εκτιμάται ότι θα διαμορφώσει νέες ισορροπίες εντός του συνεδρίου οι οποίες δεν μπορεί παρά να λάβουν υπόψη τους τόσο την «λευκή» στάση μιας μεγάλης μερίδας μελών του ΚΚΕ στις προσυνεδριακές συνελεύσεις όσο και την «κέντρω» τοποθέτηση μιας άλλης μερίδας που εκπροσωπείται και στο συνέδριο. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι τα «λευκά» ή η «αποχή» σε αρκετές οργανώσεις εκφράζουν την αμφισβήτηση απέναντι στην πολιτική και των δυο «παρατάξεων» η

οποία, ανεξάρτητα από την τελική της έκφραση στο συνέδριο, δεν σημαίνει ότι πέρασε απαρατήρητη.

Καθοριστική επίσης θεωρείται και η τελική στάση του Χ. Φλωράκη. Ο πρόεδρος του ΚΚΕ παρ' ότι στη διάρκεια των συζητήσεων των προσυνεδριακών ντοκουμέντων έριξε το βάρος του υπέρ των «συντηρητικών» και παρ' όλο που και στις προσυνεδριακές διαδικασίες δεν φάνηκε να αλλάζει στάση, απέφυγε να προχωρήσει σε μια εφ' όλης της ύλης παρέμβαση, κάτι που αναμένεται να γίνει στο συνέδριο. Παρόμοια ήταν και η στάση του σημερινού γ.γ. του ΚΚΕ. Και ο Γρ. Φαράκος κράτησε για το συνέδριο τον τελικό του λόγο παρ' όλο που οι παρεμβάσεις του στο ίδιο χρονικό διάστημα ευνοούσαν την ανανεωτική πτέρυγα.

Ανεξάρτητα όμως από την τελική στάση των δυο, η πόλωση στο ΚΚΕ δημιουργεί έναν διχασμό πρωτόγνωρο, τον οποίο η τοποθέτηση της πολιτικής στο «ράφι» τον επιτείνει δίνοντάς του και άλλες διαστάσεις, με φατριαστικά χαρακτηριστικά στη σύγκρουση «ανανεωτικών» - «συντηρητικών». Αυτή η πλευρά της διαμάχης στηρίζει και μια «καθαρή» αντίληψη σε μερίδα των «συντηρητικών» που δεν διστάζουν όπως φάνηκε και

στις προσυνεδριακές διαδικασίες να υιοθετήσουν ακόμη και το «ξερίζωμα» της «δεξιάς σοσιαλδημοκρατικής ομάδας» από το κόμμα.

Θα μπορέσει το συνέδριο, το πλέον κρίσιμο, όπως ομολογείται από όλους, στην ιστορία του ΚΚΕ, να ανατρέψει τέτοιες καταστάσεις ή να οδηγήσει όχι μόνο το σώμα των συνεδριών αλλά το ίδιο το ΚΚΕ σε μια σύνθεση των ρευμάτων που δεν θα έχει ως κριτήριο το συσχετισμό των δυνάμεων; Αρκετοί εκτιμούν ως πλέον πιθανό έναν πρόχειρο συμβιβασμό μεταξύ «ανανεωτικών» και «συντηρητικών». Και ένα τέτοιο δείγμα ισχυρίζονται ότι έδωσε και η παρέμβαση του Μ. Ανδρουλάκη της οποίας το πλαίσιο στόχευε εκεί. Σε μια τέτοια περίπτωση δεν μένει παρά να παρακολουθήσουμε την ιδιόμορφη συνύπαρξη των «εικονισμάτων» με το υπό διαμόρφωση πλαίσιο μιας πολιτικής η οποία ελπίζουμε να μην περιορισθεί στο χαϊδεμα του «φιλαθλου» κοινού. Να σημειωθεί ωστόσο εδώ ότι οι «ανανεωτικοί» σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο συμβιβασμού δεν έχουν ενιαία στάση και αυτό δημιουργεί άλλης τάξης προβλήματα που πριν το συνέδριο είναι δύσκολο να προβλεφθούν.

Γιάννης Φλώρος

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

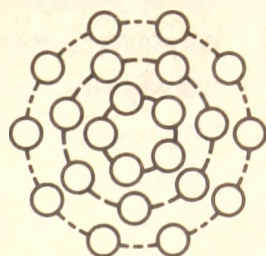

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

2ο ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΓΙΑ ΤΗ
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
«Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ»

Διήμερο θεωρητικής και
πρακτικής ευαισθητοποίησης

9-10 Μαρτίου 1991

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΧΡΟΜΙΧΑΛΗ 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 6445140
Σ. Χ. ΧΑΛΑΜΠΗ 9-11 & ΧΑΡΑΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644 7533-643 5980

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Κυκλοφόρησε

Γ. ΤΟΛΙΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ
ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

Οι αλλαγές που συντελούνται στην οικονομική βάση του σύγχρονου καπιταλισμού. Τάσεις ανάπτυξης και αντιθέσεις

Στα βιβλιοπωλεία Σύγχρονη Εποχή
τηλ. 36.40.713, 36.29.835

και
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Το ΠΑΣΟΚ, όσο πλησιάζουμε προς το 1992 ή στο 2000, ημερομηνίες -προκλήσεις, όπως τις όριζε πριν από μερικά χρόνια ο Α. Παπανδρέου, άλλο τόσο μένει αγκυροβολημένο στην περίοδο 1985-'88, ενώ σε μερικές περιπτώσεις κάνει και άλματα προς τα πίσω.

Οι εξαιρέσεις που υπάρχουν, με πρώτη το πλαίσιο της πολιτικής που διατυπώνει ο Κ. Σημίτης, δεν ανατρέπουν αυτή την εικόνα.

Είναι περισσότερο εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα τουλάχιστον αυτή την περίοδο, παρά εξαιρέσεις που δημιουργούν προϋποθέσεις μετεξέλιξης του ΠΑΣΟΚ.

του Γιάννη Φλώρου

Η εντύπωση που δίνει η μορφή αντιπολίτευσης που ασκεί το ΠΑΣΟΚ είναι αυτή ενός κόμματος που η πολιτική του παρέμβαση αρχίζει και τελειώνει στην αντιδεξιά καταγγελτική στάση, η οποία μάλιστα τις περισσότερες φορές εκφυλίζεται σε αντιδεξιά ρητορεία. Η κυρίαρχη αντίληψη στην κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ για την παρέμβαση στη Βουλή υποτάσσεται στη λογική της παράταξης. Σε αυτή τη λογική αισθάνονται οι περισσότεροι παρεμβαίνοντες επί διαφόρων θεμάτων βουλευτές του ΠΑΣΟΚ ότι βρίσκονται «στα νερά τους». Εκτός αυτής δύσκολα χολυμπούν. Δεν διατυπώνουν προτάσεις, δεν διαμορφώνουν τεκμηριωμένη πολιτική κριτική.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινούνται και παρεμβάσεις στελεχών του κινήματος. «Έχουμε αντιδεξιά "ρεφλέξ"» έλεγε χαρακτηριστικά ένας βουλευτής του ΠΑΣΟΚ, αλλά «δεν έχουμε να πούμε για τα νέα δεδομένα που έχουν

διαμορφωθεί».

Ο δύσκολος δρόμος της μετεξέλιξης

Οι διαπιστώσεις αυτές αλλά και άλλες για την εσωκομματική κατάσταση στο ΠΑΣΟΚ, την οργανωτική κρίση, την «πεπατημένη» και γνωστή συνταγή που ακολουθείται στο συνδικαλιστικό χώρο και την έξαρση του «αυριανισμού», τον οποίο τροφοδοτεί σε αρκετές περιπτώσεις και η κυβερνητική πολιτική, αποτελούν τα ορατά στοιχεία αφενός της διαμάχης μεταξύ «εκσυγχρονιστών» και «λαϊκιστών» στο Κίνημα και αφετέρου της πολιτικής κρίσης του κεντρικού πυρήνα της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ.

Ήδη από το 2ο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ η προσπάθεια έκφρασης μιας «μη συντηρητικής» θα λέγαμε πρότασης για τον εκσυγχρονισμό της χώρας και μιας προσπάθειας χειραφέτησης από την κηδεμονία του Α. Παπανδρέου, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την εσωκομματική λειτουργία του ΠΑΣΟΚ, συνάντησε ισχυρές αντιδράσεις.

Παρ' όλα αυτά διαφάνηκε ένας σαφής προαναυλισμός προς σοσιαλδημοκρατική ευθύνη από την τάση εκείνη που σήκωσε βάρος της «ρήξης» με τον «αυριανισμό».

Παρ' ότι τα όρια μεταξύ των μεν και των δε δεν ήταν διακριτά, ορισμένες αποφάσεις όπως η ένταξη του ΠΑΣΟΚ στη Σοσιαλιστική Διεθνή, η στενότερη σύνδεσή του με τη σοσιαλιστική ομάδα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και η οριοθέτηση απέναντι στο «λαϊκισμό» —αλλά και τον «ελιτισμό»— επέτρεπε τη διατύπωση πολιτικών θέσεων που βρίσκονται κοντά ή και εντός της προβληματικής που υπάρχει στην ευρωπαϊκή Αριστερά για μια «σοσιαλδημοκρατία νέου τύπου».

Οι τότε απόψεις π.χ. του Κ. Σημίτη, αλλά και άλλες που διατύπωσε στη συνέχεια μετά το 2ο συνέδριο, απηχούν ακριβώς και την προβληματική αυτών των πολιτικών και ιδεολογικών προσανατολισμών που καταγράφονται στην «εκσυγχρονιστική» μερίδα του ΠΑΣΟΚ. Όμως μέχρι τώρα μένουν απλώς στο επίπεδο της καταγραφής χωρίς να δημιουργούν εκείνες τις θεσμικές αλλαγές στο ΠΑΣΟΚ που θα επιτρέπουν και τη μετατόπισή του. Έτσι κυριαρχεί και πάλι η παραδοσιακή πασοκική πολιτική που διαμορφώθηκε πριν από το '81 και γνώρισε μεγάλες δόξες την περίοδο 1985-'88.

Η κρίση της ηγεσίας

Αυτό το «αγκυροβόλιο» του ΠΑΣΟΚ σε ένα σημείο επιτείνεται και από τη διπλή κρίση στον κεντρικό πυρήνα της ηγεσίας του. Ο Α. Παπανδρέου έχοντας —και αυτό είναι φυσικό— μπροστά του τη δίκη για το σκάνδαλο Κοσκωτά αντιμετωπίζει κάτω από αυτό το πρίσμα και την τοποθέτηση του ΠΑΣΟΚ στην πολιτική σκηνή. Ενδιαφερόμενος και για την υστεροφημία του και για την προσωπική του δικαίωση «κανοναρχεί» τις όποιες παρεμβάσεις του προς αυτή την κατεύθυνση.

Σίγουρα η δίκη αποτελεί μείζον θέμα και για τον Α. Παπανδρέου και για το ΠΑΣΟΚ, αλλά και για τα άλλα κόμματα. Αυτό όμως δεν είναι θέμα του παρόντος κειμένου. Ωστόσο η δίκη δημιουργεί μια κατάσταση στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ η οποία δεν επιτρέπει να τεθούν θέματα για τα οποία το κόμμα θα έπρεπε να συζητά και να προετοιμάζεται για την αντιμετώπισή τους. Ο Α. Παπανδρέου εμφανίζεται έτσι αδύναμος να διασφαλίσει την μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ —θέμα που θέτει μια μεγάλη μερίδα του κόμματός του— αλλά και στο να δώσει προοπτική.

Από την άλλη πλευρά οι υποψήφιοι «δελφίνοι» δεν έχουν διαμορφώσει ένα πλαίσιο κοινής πολιτικής. Αποτέλεσμα του διπλού αυτού κενού είναι να υπάρχει στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ μια κατάσταση η οποία εξαγγέλλεται είτε στη διεκδίκηση «πόντων» για τη μετά τον Ανδρέα εποχή, είτε —στην καλύτερη των περιπτώσεων— στην έκφραση θέσεων όπως γίνεται με τον Κ. Σημίτη που δείχνουν ότι αφενός διατηρεί σταθερά ορισμένες απόψεις και αφετέρου ότι είναι περισσότερο

έτοιμος από τους «αντιπάλους» (Γ. Αρσένη - Γ. Γεννηματά αλλά και Α. Τσοχατζόπουλο και Θ. Πάγκαλο) για κάποιες απαντήσεις στα νέα δεδομένα.

Η τελευταία παρέμβαση του Κ. Σημίτη (συνέντευξή του στο «Βήμα της Κυριακής») που προκάλεσε την οργή του Α. Παπανδρέου οριοθετεί έτσι και μια διαφορετική στάση τόσο απέναντι στον αντιπολιτευτικό λόγο του ΠΑΣΟΚ και στα περί «κεντροδεξιών σεναρίων», αλλά και στη δίκη Κοσκωτά. Να σημειωθεί εδώ ότι παρά τις επιθέσεις που δέχτηκε στο Ε.Γ. ο Κ. Σημίτης από τους Γ. Αρσένη και Α. Τσοχατζόπουλο δεν υποχώρησε και ξαναέθεσε τις απόψεις του, χαρακτηριστική μάλιστα ήταν και η δήλωσή του την επομένη όταν, απαντώντας στη δήλωση του Α. Παπανδρέου ότι «με την προσυπογραφή της δήλωσης του Ε.Γ. αναιρεί τις τοποθετήσεις αυτές», τόνιζε ότι «εκτιμώντας την ανάγκη ενότητας του Κινήματος και την κρισιμότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε δεν έχω σήμερα τίποτε να προσθέσω».

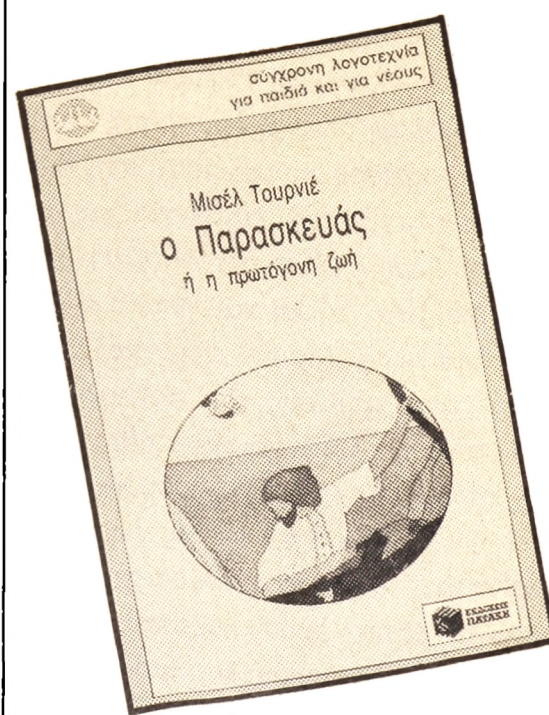
Η διαμάχη αυτή ωστόσο στον ηγετικό πυρήνα του ΠΑΣΟΚ αποκαλύπτει και την αδυναμία του να προσδιορίσει έγκαιρα τις θεσμικές ρυθμίσεις που θα επέτρεπαν να ξεφύγει από το σημερινό τέλμα και να διαμορφώσει τις προϋποθέσεις μετεξέλιξης και εκσυγχρονισμού του. «Κινδυνεύουμε», έλεγε χαρακτηριστικά μέλος της Κ.Ε. του Κινήματος, «να οδηγηθούμε προς μια μορφή Ένωσης Κέντρου τύπου Γ. Μαύρου, αν δεν γίνουν έγκαιρα ρυθμίσεις σε όλη την κλίμακα της ηγεσίας και της οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ που να επιτρέπουν τη διαμόρφωση πολιτικών προτάσεων αντιμετώπισης των νέων δεδομένων, είτε παρόντος, είτε απόντος του Α. Παπανδρέου».

Η διπλή αυτή κρίση στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ που έχει να κάνει τόσο με την ιδιόμορφη λόγω και της δικής στάσης του Α. Παπανδρέου, αλλά και την αδυναμία των «διαδόχων» να συνυπάρξουν στο πεδίο μιας πολιτικής έργου και λόγου αντιμετώπισης των προβλημάτων φαίνεται να κυριαρχεί μέχρι και την ολοκλήρωση της δίκης για το σκάνδαλο Κοσκωτά. Εξακολουθεί όμως να παραμένει ανοιχτό το θέμα της μετεξέλιξης του ΠΑΣΟΚ. Η υπό διαμόρφωση «εκσυγχρονιστική» πτέρυγα του Κινήματος, στο βαθμό που προσπαθεί να εκφράσει το αίτημα εκσυγχρονισμού της χώρας, θα είναι υποχρεωμένη να διαμορφώσει παράλληλα προτάσεις και για τη μορφή και για το περιεχόμενο της σοσιαλδημοκρατίας που φιλοδοξεί να εκφράσει. Σε αυτά τα δύσκολα πλέον, που πολύ απέχουν από τις ένδοξες «μάχες» του Μένιου Κουτσόγιωργα, θα κριθούν και οι πολιτικές πρωτοβουλίες του ΠΑΣΟΚ, αλλά και των ηγετικών του στελεχών από δω και πέρα.

Σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους

ΛΙΤΣΑ ΨΑΡΑΓΗ
Το διπλό ταξίδι

ΜΙΣΕΛ ΤΟΥΡΝΙΕ
Ο Παρασκευάς ή
η πρωτόγονη ζωή

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

Σκληρές διπλωματικές
μάχες αναμένουν την ελληνική
κυβέρνηση στην προσπάθειά
της να διατηρήσει την
αναλογία 7 προς 10 στην
παροχή στρατιωτικής βοήθειας
των Ηνωμένων Πολιτειών
προς την Ελλάδα και την
Τουρκία, αναλογία που, εδώ
και πολλά χρόνια —και
συγκεκριμένα από τότε που ο
Πρόεδρος Κάρτερ επέτυχε το
1978 την άρση του *embargo*
όπλων που είχε επιβάλει το
Κογκρέσο στην Τουρκία λόγω
της εισβολής στην Κύπρο το
1974— αποτελεί ακρογωνιαίο
λίθο της ελληνικής εξωτερικής
πολιτικής.

Επτά προς δέκα: Ασφάλεια ή παγίδα;

του Βασίλη Καπετανγιάννη

Οι στεναγμοί ανακούφισης που είχε εκβάλλει η ελληνική πλευρά πέρυσι τον Οκτώβριο, όταν η Επιτροπή Διαιτησίας του Κογκρέσου συμφώνησε στη διατήρηση της αναλογίας όχι μόνο για τις στρατιωτικές πιστώσεις (*Foreign Military Sales - FMS*) για το 1991 αλλά και για το πλεονάζον πολεμικό υλικό, έχουν τώρα καταπνιγεί κάτω από τους χρότους του πολέμου στον Περσικό κόλπο. Όλα αυτά, καθώς και η περσινή απόφαση του Κογκρέσου να συμπεριληφθεί η Ελλάδα στις χώρες εκείνες που θα παραλάβουν κατά προτεραιότητα πολεμικό υλικό το οποίο έχουν παραγγείλει στις ΗΠΑ, κινδυνεύουν να ανατραπούν εκ βάθρων, λόγω του αναβαθμισμένου στρατηγικού ρόλου της Τουρκίας.

Οι πιστώσεις βέβαια των *FMS* για το 1991, 381,5 εκ. δολ. προς την Ελλάδα και 545 εκ. δολ. προς την Τουρκία, δεν κινδυνεύουν. Η μάχη όμως για τις πιστώσεις του 1992 επίκειται με απρόβλεπτη έκβαση διότι επηρεάζεται πλέον από τον πόλεμο του Περσικού, από τις κυλιόμενες και ευμετάβολες πολιτικές εξελίξεις στην περιοχή κι από τις τρέχουσες ακόμα προθέσεις της αμερικανικής κυβέρνησης για το ρόλο που επιφυλάσσει στην μεταπολεμική «νέα τάξη πραγμάτων».

Τόσο η πρόσφατη ενίσχυση της Τουρκίας με 82 εκ. δολ., που στην πράξη ανατρέπει την αναλογία, όσο και ορισμένα δημοσιεύματα του τύπου που κάνουν λόγο για στρατιωτική - οικονομική βοήθεια προς αυτήν ύψους 7,1 δισ. δολ. μέσω άλλων διαύλων, δημιουργούν ανησυχητικούς κινδύνους για την ασφάλεια της χώρας.

Τα δεδομένα αυτά υποχρεώνουν την Ελλάδα να «ξανασκεφτεί» τις επιλογές της και τα επιχειρήματά της προς την αμερικανική πλευρά, τους εταίρους της ΕΟΚ και του ΝΑΤΟ, ούτως ώστε να διασφαλίσει τα συμφέροντά της.

Η θέση της χώρας είναι εξαιρετικά δυσχερής λόγω του φιλοτουρκικού κλίματος που επικρατεί στην αμερικανική κυβέρνηση. Αντανακλάται το κλίμα αυτό στα δημοσιεύματα του αμερικανικού Τύπου και θα πρέπει δεόντως να εκτιμηθεί αν το κλίμα αυτό καλλιεργείται λόγω της συγχυρίας του πολέμου ή αν σηματοδοτεί μια σταθερότερη στροφή που εκ των πραγμάτων θα βλάψει τα ελληνικά συμφέροντα.

Βρισκόμαστε σε μια κατάσταση όπου ακόμα κι αν διατηρηθεί η αναλογία του 7 προς 10, πράγμα αμφίβολο, η ισορροπία δυνάμεων στο Αιγαίο ανατρέπεται ταχύτατα και με

προοπτική σοβαρής και επικίνδυνης πλέον ανισορροπίας στα αμέσως προσεχή χρόνια. Οι φόβοι της ελληνικής πλευράς εκφράστηκαν σαφώς από τον ΥΠΕΞ κ. Σαμαρά στις 17/10/90, με τις δηλώσεις του ότι η αναλογία είναι μεν αναγκαία αλλά όχι ικανή συνθήκη για τη διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων της χώρας.

Ας δούμε όμως τι είναι αυτή η αναλογία, ποιος ο μηχανισμός της και ποια η σημασία της για την ελληνική εξωτερική πολιτική.

Η ελληνική πλευρά στηρίζει την άποψή της για την αναλογία σε σειρά «δεσμεύσεων», πολιτικών και νομικών, των ΗΠΑ.

● Στο κείμενο αρχών που επρόκειτο να διέπει την πρώτη ελληνο-αμερικανική συμφωνία για τις βάσεις, η οποία μονογραφήθηκε τον Ιούλιο του 1977 μεταξύ του τότε ΥΠΕΞ Μπίτσιου και του Κίσσινγκερ. Η συμφωνία δεν υπεγράφη, λόγω της συνεχιζόμενης παραμονής της Ελλάδας εκτός της στρατιωτικής δομής του ΝΑΤΟ. Προβλεπόταν τότε παροχή στρατιωτικής βοήθειας προς την Ελλάδα ύψους 700 εκ. δολ. σε σχέση με το 1 δισ. δολ. σε περίοδο 4 ετών που προέβλεπε η αμυντική συμφωνία ΗΠΑ-Τουρκίας.

● Το 1978 στον αμερικανικό νόμο περί

βοήθειας προστέθηκε η λεγόμενη «τροπολογία Μαγκόβερν» που αναφέρει ότι η στρατιωτική βοήθεια «θα πρέπει να παρέχεται με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η παρούσα ισορροπία της στρατιωτικής ισχύος μεταξύ των χωρών της περιοχής, συμπεριλαμβανομένης της ισορροπίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας».

● Στο άρθρο 8 της Συμφωνίας Αμυντικής και οικονομικής Συνεργασίας (DECA) που υπέγραψε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ τον Σεπτέμβριο του 1983 αναφέρεται ότι «η υποστήριξη αυτή (παροχή αμυντικής υποστήριξης προς την Ελλάδα) των ΗΠΑ θα καθοδηγείται επίσης από την αρχή που περιέχεται στον αμερικανικό νόμο, η οποία προνοεί τη διατήρηση της ισορροπίας στρατιωτικής ισχύος στην περιοχή».

Επιπλέον σαφής αναφορά στην τροπολογία Μαγκόβερν γίνεται στην επιστολή του επιτετραμμένου της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα που συνοδεύει το κείμενο της συμφωνίας: «Έχω την τιμή να αναφερθώ στη συμφωνία... που υπεγράφη σήμερα και ειδικότερα στο άρθρο 8, όπως επίσης και στο νόμο για ξένη βοήθεια των ΗΠΑ του 1961, όπως τροποποιήθηκε, τμήμα 620 C (β) (4)» (δηλ. την τροπολογία Μαγκόβερν). Στην ίδια επιστολή γίνεται λόγος για παροχή βοήθειας μέσω των FMS ύψους 500 εκ. δολ. προς την Ελλάδα για 12 μήνες από 1-10-83 (έναντι 700 εκ. δολ. προς την Τουρκία για την ίδια χρονική περίοδο).

● Η διατύπωση του άρθρου 8 περιλαμβάνεται ταυτόσημη στη νέα «Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας» μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ που υπογράφηκε τον Ιούλιο του 1990 (άρθρο 9). Στο ίδιο άρθρο προστίθεται ότι οι ετήσιες προτάσεις για αμυντική βοήθεια της κυβέρνησης των Ην. Πολιτειών προς το Κογκρέσο θα βασίζονται στις αμοιβαία συμφωνημένες εισηγήσεις οι οποίες θα προέκυπταν από τις διαβουλεύσεις της Συμ-

βουλευτικής Επιτροπής Υψηλού Επιπέδου που προβλέπει το άρθρο 6. Πρόκειται για επιτροπή που συνέρχεται κατ' έτος για να προβαίνει σε μια συνολική εξέταση της αμυντικής σχέσης των δυο χωρών.

Ο ΥΠΕΞ κ. Σαμαράς με δηλώσεις του στις 8-7-90 υποστήριξε ότι η Ελλάδα αποκτά ένα δικαίωμα στη διαμόρφωση των αμερικανικών προτάσεων προς το Κογκρέσο για την παροχή στρατιωτικής βοήθειας προς την Ελλάδα και τόνισε σαφώς ότι το άρθρο 9 της Συμφωνίας προνοεί για τη διατήρηση της στρατιωτικής ισορροπίας στην περιοχή (7 προς 10).

Δεν υπάρχει λοιπόν καμιά αμφιβολία ότι η ελληνική πλευρά υποστηρίζει τη **νομική δεσμευτικότητα** της κυβέρνησης των ΗΠΑ όσον αφορά τη διατήρηση της αναλογίας.

Η αμερικανική πλευρά όμως ουδέποτε έκανε αποδεκτή την ερμηνεία αυτή περί νομικής δεσμευτικότητας. Δεν δέχεται δηλαδή ότι η αναλογία 7 προς 10 έχει κατοχυρωθεί συμβατικά και ερμηνεύει κατά το δοκούν την έννοια της «ισορροπίας». Επιδιώκει πάντα να έχει τα χέρια της λυτά στην παροχή βοήθειας προς την Ελλάδα και την Τουρκία, γι' αυτό και οι προτάσεις της προς το Κογκρέσο είχαν πάντα απόκλιση υπέρ της Τουρκίας. Χρειάζεται ενεργός κινητοποίηση του ελληνο-αμερικανικού λόμπυ στις ΗΠΑ κάθε χρόνο για να αποκαθίσταται η αναλογία από το Κογκρέσο μετά από πολύπλοκες διαδικασίες στις αρμόδιες υπο-επιτροπές και επιτροπές του, μέχρι την τελική έγκριση και την ψήφιση του σχετικού νόμου. Τότε λήγει και η ετήσια πολύμηνη μάχη και ετοιμάζεται μετ' ου πολύ η επόμενη.

Η α πρέπει διαρκώς να υπενθυμίζεται ότι η λεγόμενη «βοήθεια» δεν είναι τίποτα άλλο παρά πιστώσεις για δια-

κρατικές πωλήσεις στρατιωτικού υλικού ή υπηρεσιών (Foreign Military Sales - FMS) προς χώρες —αποδέκτες με επιτόκια αγοράς ή χαριστικά επιτόκια.

Πρόκειται βέβαια για το σημαντικότερο μηχανισμό παροχής αμερικανικής στρατιωτικής «βοήθειας», το πεδίο όπου δίνεται η μάχη για τη διατήρηση της αναλογίας, μολοντι η διαφορά των επιτοκίων στη χορήγηση της «βοήθειας» προς Ελλάδα και Τουρκία από τα περασμένα οικονομικά έτη μπορεί να θεωρηθεί ότι ανατρέπει *de facto* την αναλογία.

Εάν μάλιστα ληφθούν υπόψη και οι άλλοι μηχανισμοί στρατιωτικής βοήθειας, όπως η δωρεάν (Military Assistance Programme ή Grants - MAP), η στρατιωτική εκπαίδευση (International Military Education Training Programme - IMET) καθώς επίσης και η βοήθεια που χορηγείται για μη στρατιωτικούς σκοπούς (Economic Support Fund - ESF), τότε διαπιστώνεται ότι η **άναλογία 7/10** είναι μάλλον πλασματική, εφόσον δεν τηρείται στους τομείς αυτούς (βλ. πίνακες 1 και 2). Και φυσικά παραμένει πάντα το θέμα όχι μόνο της ποσοτικής ισορροπίας αλλά και της **ποιοτικής** (οπλικά συστήματα, ύψος επιτοκίων, οικονομικοί όροι, δωρεάν βοήθεια κ.λπ.).

Είναι περιττό ίσως να προσθέσουμε ότι η Τουρκία όχι μόνο συμπλέει με την άποψη της αμερικανικής κυβέρνησης ως προς το άτοπο της αναλογίας, αλλά κάνει ό,τι μπορεί για να περάσει στην αμερικανική και διεθνή γνώμη την άποψη ότι η αναλογία αυτή δεν είναι ρεαλιστική, ότι είναι δηλαδή αντίθετη με τα συμφέροντα του δυτικού κόσμου κι ότι φυσικά η απειλή που επικαλείται η Ελλάδα είναι φανταστική. Και όπως είναι φυσικό παρακάμπει όλες τις ευαισθησίες του Κογκρέσου σχετικά με την εκδήλωση δυσaréσκειας απέναντι στην πολιτική

Πίνακας I

Αμερικανική στρατιωτική βοήθεια σε Ελλάδα και Τουρκία 1977-1990 (FMS, MAP και IMET σε εκ. αμερ. δολ.)			
Έτος	Ελλάδα	Τουρκία	Αναλογία
1977	156.0	125.0	7:5.6
1978	175.0	175.4	7:7
1979	172.3	180.3	7:7.3
1980	147.6	208.3	7:9.8
1981	178.0	252.8	7:10
1982	282.3	403.0	7:10
1983	281.3	402.75	7:10
1984	501.4	718.3	7:10
1985	501.4	703.1	7:9.8
1986	501.75	789.0	7:11
1987	431.69	618.40	7:10
1988	344.1	493.3	6.9:10
1989	350.7	503.4	6.96:10
1990	350.7	503.7	6.95:10

Πίνακας II

Αμερικανική στρατιωτική και οικονομική βοήθεια προς Ελλάδα και Τουρκία 1977-88 — Αναλογία	
Έτος	Αναλογία Ελλάδα - Τουρκία
1977	12.1:10
1978	10.5:10
1979	7.34:10
1980	3.7:10
1981	3.9:10
1982	4.0:10
1983	4.1:10
1984	5.8:10
1985	5.7:10
1986	5.8:10
1987	4.5:10
1988	4.8:10
Η οικονομική βοήθεια (μη στρατιωτική) προς την Τουρκία (ESF) για τα έτη 1989 και 1990 ανήλθε σε 120 εκ. δολ.	

Σημείωση: Τα στοιχεία για την περίοδο 1977-88 είναι από τους πίνακες της K. Comras που περιέχονται σε έκδοση του Ελληνικού Ιδρύματος Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΙ.Ι.Α.Μ.Ε.Π.) με τίτλο «Η διασφάλιση της ποσοτικής και ποιοτικής αναλογίας 7/10 στη χορήγηση αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα», Αθήνα 1988. Τα στοιχεία για τα έτη 1989 και 1990 είναι από τη μελέτη της Ellen Laipson (13-12-1989) της Υπηρεσίας Ερευνών του Αμερικανικού Κογκρέσου με τίτλο Greece and Turkey: US Foreign Assistance Facts.

της αμερικανικής κυβέρνησης στο Κυπριακό. Στόχος της Τουρκίας, που τον υποστηρίζει με μια συνεχή και εντατική εκστρατεία δημοσιών σχέσεων δεκαδών εκ. δολ. στην Αμερική τα τελευταία χρόνια, είναι να εξουδετερώσει την επίδραση του Κογκρέσου και να αποσυνδέσει την αναλογία από τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν η Ελλάδα είναι τελικά δέσμια ενός μηχανισμού που ωθεί τους εξοπλισμούς προς τα άνω, αν μπορεί σήμερα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα να ανταπεξέλθει οικονομικά στον ανταγωνισμό αυτό, αν η διατήρηση της πλασματικής αυτής αναλογίας αρκεί για την ασφάλειά της και σε ποιο βαθμό, κι αν τελικά έχει άλλες επιλογές.

Κάθε ψύχραιμη και λογική στάθμιση των δεδομένων δεν μπορεί παρά να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η διατήρηση της αναλογίας είναι αναγκαία όσο ποτέ άλλοτε. Αυτό όμως που γίνεται σαφές υπό τις σημερινές συνθήκες είναι ότι δεν είναι πλέον επαρκής.

Κάθε προσπάθεια συμπίεσης της αναλογίας, αν βέβαια διατηρηθεί, σε χαμηλότερο επίπεδο, πράγμα που θα μείωνε το ρυθμό αύξησης των εξοπλισμών, θα μπορούσε να βρει πρόσφορο έδαφος σε συνθήκες μείωσης του αμερικανικού αμυντικού προϋπολογισμού και επικράτησης απομονοτικών τάσεων στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Η σημερινή όμως πολεμική ατμόσφαιρα, οι εκτιμήσεις που θα προκύψουν μετά τον πόλεμο, οι πιέσεις για τη διατήρηση και ενίσχυση της αμερικανικής πολεμικής μηχανής λόγω του ρόλου και των παγκόσμιων ευθυνών των ΗΠΑ, δεν αποκλείεται να ωθήσουν σε αύξηση των αμερικανικών πολεμικών δαπανών. Αλλά ακόμα και στην αντίθετη περίπτωση και παρά τα τεράστια ελλείμματα του προϋπολογισμού ή μάλλον εξαιτίας αυτών, δεν αποκλείεται να διογκωθεί το σκέλος της στρατιωτικής βοήθειας σε ξένες χώρες που θα αναλάβουν ρόλους «αστυνόμησης» και ισορ-

ροπίας στην ευαίσθητη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Αντιλαμβάνεται κανείς το ρόλο που επιφυλάσσεται για την Τουρκία και σε τι ευήκοα ώτα θα πέσουν οι ισχυρισμοί της περί εκσυγχρονισμού και ενίσχυσης των ενόπλων δυνάμεών της.

Από την άλλη μεριά, η ελληνική οικονομία είναι βέβαιο ότι δεν μπορεί να ανταπεξέλθει σε έναν ξέφρενο ανταγωνισμό εξοπλισμών με την Τουρκία. Ήδη οι αμυντικές δαπάνες είναι δυσβάσταχτες, πάνω από το 6% του ΑΕΠ, οι υψηλότερες στο ΝΑΤΟ¹. Είναι κατανοητές οι σημερινές προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης για την προμήθεια αρμάτων μάχης, πυροβολικού, βομβαρδιστικών τύπου Α7 και αντικατάστασης των F-4C με μεγαλύτερο αριθμό ανώτερων τύπων αεροσκαφών F-4E, όπως και η εξέταση της χρήσης της *option* για προμήθεια άλλων 20 αεροσκαφών τύπου F-16. Ενόψει όμως της αναμενόμενης υπεροπλίας της Τουρκίας στα επόμενα 2-3 χρόνια, μέσα σε ένα νέο στρατηγικό περιβάλλον, τι πρέπει να πράξει η ελληνική εξωτερική πολιτική;

Ποιες πρέπει να είναι οι σχέσεις της χώρας με Βαλκάνιους γείτονες, με αραβικά κράτη που αντιτίθενται ανοιχτά στον τουρκικό ρόλο στην περιοχή, στον επεκτατισμό και ηγεμονισμό της; Τι πρόσθετη ασφάλεια μπορούμε να αγοράσουμε αν γίνουμε δεκτοί στην Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση; Τι σημασία θα έχει για μας αν τα σύνορα της ΕΟΚ σταματήσουν στα ελληνικά σύνορα; Είναι προτιμότερη από άποψη εθνικής ασφάλειας η ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ή η απομάκρυνσή της από την Ευρώπη και η ενίσχυση του ρόλου της στη Μέση Ανατολή; Αυτά και άλλα ερωτήματα, που δεν μπαίνουν βέβαια απομονωμένα και με αυτή την απλοϊκή και διαζευκτική μορφή, είναι αμείλικτα και καλούμαστε να τα συζητήσουμε σε εθνικό επίπεδο σοβαρά χωρίς ιδεοληψίες και μικρο-κομματι-

κές αντιπαράθεσεις.

Αν πράγματι όμως πιστεύουμε οι ίδιοι στον κίνδυνο της τουρκικής απειλής θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η άμυνα της χώρας είναι κατ' εξοχήν υπόθεση του λαού της. Όλα τα άλλα, τυχόν «εγγυήσεις» κ.τ.λ. κ.τ.λ., είναι δευτερεύοντα και συμπληρωματικά και συνήθως ενεργοποιούνται μόνο όταν υπάρχει κάποια σύμπτωση συμφερόντων πέραν των αρχών της ηθικής, του διεθνούς δικαίου και των παρομοίων.

Αν οι εκτιμήσεις αυτές έχουν τελικά κάποια βάση τότε η αντιμετώπιση του θέματος αναπόφευκτα συνεπάγεται μια συντονισμένη προσπάθεια δημιουργίας δύναμης αποτροπής, πειστικής και ικανής να δώσει σαφές το μήνυμα προς την άλλη πλευρά ότι τα εκτιμώμενα κέρδη από μια επίθεση θα είναι ακούτως δυσανάλογα με τις προσδοκώμενες ζημιές, ούτως ώστε η ανάληψη των κινδύνων να μην αξίζει τον κόπο.

Μια τέτοια λογική δεν μπορεί παρά να υποστηριχθεί από συνεχή κινητοποίηση των υλικών και ανθρώπινων πόρων της χώρας, να στηριχθεί στην ποιότητα και στην υψηλή τεχνολογική ειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού μας.

Μια τέτοια προοπτική συνεπάγεται επίσης σοβαρές οικονομικές θυσίες του ελληνικού λαού. Ωστόσο, οι αντιδράσεις της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στον πόλεμο του Περσικού όχι μόνο φαίνεται να ακυρώνουν μια τέτοια προοπτική αλλά οδηγούν και σε πολύ μελαγχολικές σκέψεις: για την ικανότητα της χώρας να προσαρμοστεί στα νέα διεθνή δεδομένα και να στηρίξει με κάθε μέσο τη μελλοντική της πρόοδο και επιβίωση.

1. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΝΑΤΟ (*Facts and Figures 1989*) οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας ανέρχονται σε 6% του ΑΕΠ σε τρέχουσες και σταθερές τιμές έναντι 3.9 και 3.7 αντίστοιχα της Τουρκίας για το 1989. Η κατά κεφαλήν δαπάνη ανέρχεται για την Ελλάδα σε 290 αμερ. δολ. έναντι 62 της Τουρκίας (1989).

Κυκλοφορεί

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

τεύχος 'Ιανουαρίου 1991

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ, Πόλεμος κατά πολέμου
Χαράλαμπος Γολέμης, 'Η «προοδευτική» αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής
Σταύρου Λειβαδά, 'Όπου γής καί πατρίς
Δαμιανού Παπαδημητρόπουλου, Οί δρόμοι του πετρελαίου, οί δρόμοι της σύγκρουσης
Δαμιανού Παπαδημητρόπουλου, Τό φάσμα της διεθνοποίησης του πολέμου
Γιώργου Μαργαρίτη, 'Ο πόλεμος τῶν πιστῶν, ὁ πόλεμος τῶν τεχνικῶν
Γιώργου Καρρά, Στό έλεος τῆς ἐνημέρωσης
Γεωργίου Παπαδόπουλου, Πόλεμος καί εἰρήνη
Α. Βλάχου, Λετονία

Γιώργου Καρρά, 'Η ἀποφυλάκιση τοῦ παρελθόντος
'Αγγελική Κωσταντακοπούλου, Ν.Δ. καί ἱστορία
'Αγγελου 'Ελεφάντη, Δέν μᾶς τά κάνατε καλά, ἐσεῖς οἱ μεγάλοι
Βασίλη Ζουναλή, 'Η κατάρρευση τοῦ ἱστορικοῦ κομμουνισμοῦ
'Αριστείδη Μπαλτά, Ντροπή σας, διανοούμενοι
Μ. Παπαγιαννάκη, Π. Ρυλμόν, Γιά τήν εὐρωπαϊκή ἐνοποίηση (συνέντευξη)
Ζακὺ Πρυνεντύ, Γιά τήν Εὐρωπαϊκή Πολιτική Περιβάλλοντος
Μελίνας Σερραφεινίδου, Τά δημοσιογραφικά μηνύματα ὡς προϊόντα τοῦ φεουδαρχικοῦ καπιταλισμοῦ

Καθημερινώς πλέον γράφονται και κυκλοφορούν διαφορετικές ή συμπληρωματικές εκδοχές γύρω από τους λόγους και τα βαθύτερα κίνητρα που οδήγησαν τους αρμόδιους αξιωματούχους του Στέιτ Ντηπάρτμεντ να δώσουν στη δημοσιότητα —και πολύ περισσότερο να διατυπώσουν τις επίμαχες φράσεις για τα «μειονοτικά»— την ετήσια έκθεση περί «ανθρωπίνων δικαιωμάτων για το 1990» πριν την αναχώρηση του κ. Σαμαρά από την Ουάσιγκτον.

Είχαν βέβαια προηγηθεί οι «εγγυήσεις» του προέδρου Τζ. Μπους, τις οποίες ο μεν πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης χαρακτήρισε ως «σημαντικές» και «εντυπωσιακές» η δε αντιπολίτευση περίπου ως «άνθρακες ο θησαυρός», εξαιρουμένου του Χ. Φλωράκη που ανέσυρε στα ελληνικά το σύνθημα «YANKEES GO HOME». Εξάλλου, μόλις την Τρίτη ο κυβερνητικός εκπρόσωπος εκτιμούσε ότι τόσο η έκθεση για τα «μειονοτικά» όσο και οι γενικές κατευθύνσεις του Στέιτ Ντηπάρτμεντ, που προέβλεπαν την ανατροπή της αναλογίας 7 προς 10, είχαν συνταχθεί πριν ο πρόεδρος Μπους διατυπώσει δημοσίως τις «εγγυήσεις» του για την «ευημερία» και την «ασφάλεια» της χώρας μας. Δηλαδή, σύμφωνα με τη λογική του κ. Πολύδωρα ένα (αμφισβητούμενο) καλό ισοσκελίζει δυο κακά. Μήπως ωστόσο, γνωρίζει τίποτε περισσότερο από όσα έχουν γίνει μέχρι στιγμής γνωστά για το περιεχόμενο των συνομιλιών του κ. Σαμαρά στην Ουάσιγκτον; Μάλλον όχι. Απλώς, αγνοεί την ουσία (ως είθισται στην Ελλάδα) και κατατρίβεται με τους τύπους.

Διότι, οι ΗΠΑ —ανεξαρτήτως κυβερνητικού επιπέδου— με την έκθεση για τα ανθρωπίνια δικαιώματα έθεσαν για πρώτη φορά το «μακεδονικό» και υιοθέτησαν την άποψη της Άγκυρας ότι η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης είναι «κυρίως τουρκική». Και όλα αυτά όχι μόνον διότι ο κ. Ιγκλμπέργκερ χρηματίζεται πιθανόν από γιουγκοσλαβικά ταμεία ή ότι ο φίλος του, κ. Σκάνλαν (πρώην πρεσβευτής των ΗΠΑ στο Βελιγράδι) προωθεί τις σχέσεις των Σκοπίων με την Ουάσιγκτον λόγω των ιδιαίτερων ενασχολήσεών του με κλάδο της «σλαβολογίας». Βεβαίως, οι εκδοχές αυτές είναι υπαρκτές, πλην όμως κινούνται στην περιφέρεια μιας συνολικής αμερικανικής θεώρησης της «νέας τάξης πραγμάτων».

Γιατί οι ΗΠΑ ανακάλυψαν τα «μειονοτικά»

του Νίκου Χίου

Όπως διδάσκει η Ιστορία οι «νέες τάξεις πραγμάτων» ήταν αποτέλεσμα παγκοσμίων ή τοπικής εμβέλειας, πολέμων. Σήμερα οι παγκόσμιες ανακατατάξεις σημα-

ριο του 1919 και ως άξονα παρεμβάσεων το εδαφικό ζήτημα στην Βαλκανική Χερσόνησο. Λίγους μήνες νωρίτερα, η αμερικανική πρεσβεία στο Λονδίνο είχε πληροφορήσει τους συμμάχους της Αντάντ ότι οι ΗΠΑ θεωρούν τις συμφωνίες για τα Βαλκάνια ως μέρος των γενικών συμφωνιών που θα προβλέπουν την μεταπολεμική συγκρότηση του κόσμου.

Παράλληλα το Λονδίνο, το Παρίσι και η Ρώμη επεδίωκαν, ικανοποιώντας τις απαιτήσεις των βαλκάνιων συμμάχων τους, να παγιώσουν την επιρροή τους και το ρόλο τους στην περιοχή. Η δημιουργία του γιουγκοσλαβικού κράτους και η εδαφική διεύρυνση της Ελλάδας και της Ρουμανίας δεν αποτελούσαν, ωστόσο, διακυρτηγμένους στόχους της Αντάντ ακόμη και στην τελική φάση του πολέμου. Έτσι λοιπόν οι ΗΠΑ επιλέγοντας το ρόλο του διαιτητή όσον αφορά τον καθορισμό των συνόρων των βαλκανικών κρατών εξασφάλισαν την προσέγγιση προς αυτές των ενδιαφερομένων μερών προκειμένου να υλοποιηθούν οι εδαφικές επιδιώξεις τους.

Σήμερα, η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας κυοφορείται, τα Σκόπια αυτονομούνται και από αυτήν ακόμη τη Σερβία, οι μειονοτικές έριδες οξύνονται, η Βουλγαρία αισθάνεται μετέωρη ως προς την ασφάλειά της και η Τουρκία περικυκλώνει τον ελλαδικό χώρο μέσω των μουσουλμάνων που διαβιούν στην δυτική Θράκη, την νοτιο-ανατολική Βουλγαρία, την Γιουγκοσλαβία και την Αλβανία. Όλες αυτές οι εξελίξεις συνιστούσαν κάποτε σενάρια προηγμένης επιστημονικής φαντασίας ή σχεδιασμούς πολεμοκάπηλων εγκεφάλων. Δυστυχώς σήμερα το πεδίο που προσφέρεται για «μειονοτικά παίγνια» είναι ευρύτατο.

Μπορεί οι ελληνικές θέσεις στα θέματα αυτά να είναι τεκμηριωμένες ή όχι, ολοκληρωμένες ή μη. Μπορεί, εξάλλου η, συμπληρωματική ως προς την Τουρκία, αποδοχή ή και πρόσδεση στις αμερικανικές επιλογές να είναι οι μόνες διαφαινόμενες και ρεαλιστικές επιλογές. Ωστόσο, τόσο οι κυβερνώντες όσο και το σύνολο του πολιτικού κόσμου φέρουν στο αθέμιτο την ευθύνη για τις όποιες επιλογές. Η Ιστορία διδάσκει από πάμπολλες πλευρές.

τοδοτούνται από την κατάρρευση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού», την διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και το τέλος του διπολισμού στις διεθνείς σχέσεις και θα καταγραφούν με βάση τα όσα θα προκύψουν από την σύρραξη στον Περσικό Κόλπο. Ο μελλοντικός ρόλος της Τουρκίας αλλά και η θέση της στον «ανατέλλοντα κόσμο» σε συνδυασμό με την σταθερότητα και την ασφάλεια στην Βαλκανική συνιστούν προτεραιότητες άμεσου ενδιαφέροντος για την χώρα μας. Όπως επίσης και η εμφανής πλέον διάθεση των ΗΠΑ να εμπλακούν στα βαλκανικά δρώμενα. Και η έκθεση του Στέιτ Ντηπάρτμεντ είναι μια υποθήκη.

Διότι, σύμφωνα πάντα με την Ιστορία, όταν οι ΗΠΑ αποφάσισαν, με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, να συμμετάσχουν ως σημαντικός παράγοντας στις ευρωπαϊκές διεργασίες, επέλεξαν ως πεδίο τη Διάσκεψη Ειρήνης που άρχισε στο Παρίσι τον Ιανουά-

Η «νέα τάξη» του Τουργκούτ Οζάλ

του Θάνου Βερέμη

Η ΔΙΕΘΝΗΣ συγκυρία υπήρξε ιδιαίτερα ευνοϊκή για τους φιλόδοξους στόχους της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής όμως και ο Τούρκος Πρόεδρος Τουργκούτ Οζάλ απέδειξε ότι ξέρει να εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες που του παρουσιάζονται. Παρά την περιορισμένη εκλογική δύναμη του κόμματος της *Μητέρας Πατρίδας*, ο Οζάλ παραμένει ο κυρίαρχος του παιχνιδιού σε μια χώρα εμφανώς διχασμένη ανάμεσα σε έναν δυτικό προσανατολισμό και μια μεσανατολική δομή της κοινωνίας.

ΕΒΔΟΜΗΝΤΑ περίπου χρόνια μετά την αφετηρία της προσπάθειας του Κεμάλ Ατατούρκ να απομακρύνει το Ισλάμ από τη χώρα του, η θρησκεία επανέρχεται δυναμικά επιζητώντας την αποκατάστασή της μέσα στους κρατικούς θεσμούς. Και ενώ ο κεμαλισμός θεώρησε ότι ο κοσμικός εθνικισμός των Τούρκων και η οικουμενική θρησκεία των Μουσουλμάνων ήταν δυο αντίθετες και αντιπαλές έννοιες, σήμερα οι δυο αυτές έννοιες

συγκλίνουν και κερδίζουν έδαφος στις μάζες.

Η ΣΥΓΚΛΙΣΗ εθνικισμού και Ισλάμ ανησυχεί τους δυτικότροπους Τούρκους εκσυγχρονιστές που επηρεάζουν ακόμα τη δημόσια διοίκηση και το στρατό. Αν οι δυο αυτοί στυλοβάτες του τουρκικού συστήματος αυξηθούν από τους ισλαμιστές, η Τουρκία θα πλησιάσει το πρότυπο που οραματίστηκε στις αρχές του αιώνα ο θεωρητικός του τουρκικού εθνικισμού *Ζίγια Γκέκαλπ*. Ο Γκέκαλπ υποστήριξε ότι οι Τούρκοι ανήκαν «στο τουρκικό έθνος, στη μουσουλμανική θρησκευτική κοινότητα και στον ευρωπαϊκό πολιτισμό». Το τελευταίο στοιχείο αποτελούσε τότε προσημείωση για το μέλλον!

Ο ΕΛΑΧΙΣΤΑ χαρισματικός τεχνοκράτης Οζάλ ο οποίος εκμεταλλεύτηκε με δεξιότητα τον αποκλεισμό των παλιών πολιτικών (τον οποίον επέβαλαν οι Τούρκοι στρατιωτικοί) για να κερδίσει την πρωθυπουργία, ενσωματώνει σήμερα τις δυο παραδόσεις, του θρησκευτικού στοιχείου με έναν δυτικότροπο

εθνικισμός. Παράλληλα, οι φιλοδυτικές του θέσεις τον καθιστούν αξιόπιστο συνομιλητή των ΗΠΑ και της Ευρώπης και οι συνετές τηλεοπτικές εμφανίσεις του στο CNN τον έχουν κάνει ένα οικείο στις δυτικές χώρες πρόσωπο. Ο Οζάλ γνωρίζει καλά τους συνομιλητές του και φροντίζει να προβάλλει την προσφορά της χώρας του στην κοινή προσπάθεια κατά του Ιράκ ως θέμα αρχής και προσήλωσης στα ιδεώδη που υπηρετεί ο ΟΗΕ. Κάπου ανάμεσα στις επικλήσεις των αρχών εμφανίζεται και ο λογαριασμός που οι Δυτικοί οφείλουν να πληρώσουν για τις τουρκικές υπηρεσίες.

ΟΜΩΣ το μέγιστο μέρος του λογαριασμού είναι ακόμα αθέατο. Οποιαδήποτε και αν είναι η έκβαση του πολέμου στον Κόλπο, η Τουρκία θα μεγεθύνει τη στρατηγική σημασία της στην περιοχή. Αν διαμελισθεί το Ιράκ, θα επιδιώξει τον έλεγχο των πετρελαίων της Μοσούλης και του Κιρκούκ και ενδεχομένως και την κηδεμονία ενός Κουρδιστάν μέσα σε ένα νέο ομόσπονδο σύστημα. Αν το Ιράκ διατηρηθεί με τη σημερινή του μορφή για να εμποδίσει μια μελλοντική ιρανική διείσδυση στην αραβική χερσόνησο, πάλι η Τουρκία θα ευελπιστεί ότι θα παίξει σημαντικό ρόλο στο νέο σύστημα ασφαλείας της περιοχής.

ΒΕΒΑΙΑ η εμπλοκή στα του πολέμου αν και προς το παρόν αναίμακτη, δεν είναι χωρίς κάποιους κινδύνους για την Τουρκία. Οποιοδήποτε και αν είναι το αποτέλεσμα ή η μορφή της «νέας τάξης» στην περιοχή, οι Τούρκοι αποκτούν πλέον μια μονιμότερη συνάφεια με τις μεσανατολικές και ισλαμικές υποθέσεις που θα επηρεάσουν και τον ιδεολογικό τους προσανατολισμό. Η τουρκική αντιπολίτευση και ιδιαίτερα το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, επεσήμανε τους κινδύνους, αλλά καθώς το κόμμα του Ινονού είναι διχασμένο και χωρίς προσανατολισμό δυσκολεύεται να συνεγείρει το κοινό του εναντίον του Οζάλ. Από την άλλη, ο αντιπολιτευτικός λόγος του Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ είναι ξεπερασμένος και ξύλινος.

Ο ΣΟΒΑΡΟΤΕΡΟΣ πάντοτε αντίπαλος του Οζάλ στην πορεία του αυτή προς την εμπλοκή είναι ο θεματοφύλακας του κεμαλισμού —το σώμα των αξιωματικών. Η παραιτήση, πριν από αρκετό καιρό του αρχηγού του ξενικού επιτελείου, Τορουμτάϊ, ήταν μια ένδειξη της δυσaráεσκειας των στρατιωτικών για τις ρηξικέλευθες αλλαγές που μεθοδεύει ο Τούρκος πρόεδρος στον τομέα της εκπαίδευσης. Βέβαια ο Οζάλ έχει και άλλους αξιόμαχους αντιπάλους —τους φανατικούς ισλαμιστές που δεν θέλουν την τουρκική συμμετοχή στο πλευρό των απίστων και τις χιλιάδες των μισθωτών που υποφέρουν από τον παρατεταμένο πληθωρισμό και την οικονομική πολιτική των τελευταίων δέκα ετών. Η ελπίδα ωστόσο του Ο-

ζάλ είναι ότι τα κέρδη από το ρόλο της Τουρκίας στον πόλεμο αυτό —τόσο σε γόητρο όσο και σε οικονομικά και στρατιωτικά μεγέθη— θα αποζημιώσουν τους αντιφρονούντες με το παραπάνω.

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ σίγουρα σε μια καμπή στην ιστορία της περιοχής της ανατολικής Μεσογείου και συνεπώς των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Η σύγκλιση εθνικισμού και Ισλάμ βρίσκουν έναν πρότυπο αποδέκτη στο πρόσωπο του Τούρκου προέδρου ενώ οι συγκυρίες της σοβιετικής αποσύνθεσης και του πολέμου στον Κόλπο δεν μένουν ανεκμετάλλευτες. Μεσοπρόθεσμη προοπτική για την τουρκική πολιτική θα αποτελέσει και η ισλαμική σφήνα στη νοτιοανατολική Ευρώπη που αρχίζει από την ανατολική Θράκη, περνάει μέσα από τη Βουλγαρία, την Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία και φτάνει ως την Αλβανία. Η ανανεωμένη από τον ισλαμισμό ταυτότητα των Τούρκων είναι δυνατό να τους κάνει αξιόπιστους προστάτες των μουσουλμανικών δικαιών στην περιοχή. Όταν αρθούν οι περιορισμοί στην άσκηση του θρησκευτικού δικαιώματος στην Αλβανία, οι σχέσεις της χώρας αυτής με την Τουρκία θα γίνουν στενότερες.

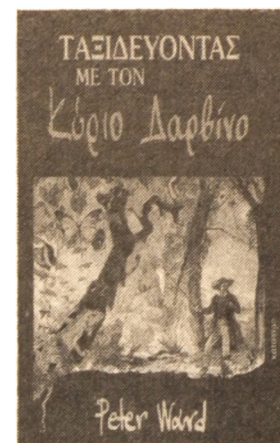
ΟΛΑ ΑΥΤΑ καθώς και η πρωτοβουλία των Τούρκων με τις χώρες της Μαύρης Θάλασσας, δημιουργούν στους Δυτικούς την εντύπωση ότι «ένας νέος πρωταγωνιστής στην περιοχή, μολονότι λιγότερο ισχυρός από τη Γερμανία, μπορεί να αναδυθεί, η Τουρκία»².

ΚΑΙ ΕΝΩ η Τουρκία μετασχηματίζεται επεκτείνοντας συγχρόνως τα ενδιαφέροντα της εξωτερικής της πολιτικής, η Ελλάδα βρίσκεται στην πιο μειονεκτική θέση έναντι της γείτονος από την εποχή του πολέμου. Το τεράστιο εξωτερικό και εσωτερικό χρέος, η αποβιομηχανοποίηση, οι πτωτικοί ρυθμοί ανάπτυξης, η αδράνεια, ο ευδαιμονισμός και η απόφαση να υπονομεύσουμε το μέλλον των επερχομένων για να διατηρήσουμε με τεχνητά μέσα ένα επίπεδο ζωής που δεν συμβιβάζεται με την παραγωγικότητα της οικονομίας, η άτολμη κυβέρνηση και η άγονη αντιπολίτευση, όλα αυτά τα συμπτώματα μιας παρακμής χωρίς ενδείξεις ανάκαμψης, δυσχεραίνουν την αντίσταση στην προέλαση των γειτόνων. Η μόνη διέξοδος για την Ελλάδα θα ήταν η δημιουργία ενός βόρειου άξονα (Βουλγαρία, Ρουμανία, Σοβιετική Ένωση) συνεργασίας και, γιατί όχι, και άμυνας.

1. Η μελέτη της επιρροής του Γκέκαλπ και της ιδεολογίας στην Τουρκία, αποτελεί αντικείμενο έρευνας του «Ελληνικού Ιδρύματος Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής» (ΕΙΑΜΕΠ).

2. Stefano Bianchini, "The Adriatic Southeast European Area: The Balkans, The International Spectator Volume XXV, No. 4 October - December 1990, σ. 327.

Μετά το Χρόνο και το Χώρο του Θείου Αλβέρτου ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ δύο ακόμη θαυμάσια βιβλία για νεαρούς αναγνώστες

Peter Ward

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΔΑΡΒΙΝΟ

• «...Εμπνευσμένο και εξαιρετικό βιβλίο... Πρέπει να το διαβάσουν τα παιδιά όλου του κόσμου».

Nature

• «Αν νομίζετε πως η θεωρία του Δαρβίνου πέφτει βαριά για τα παιδιά, ξανασκεφτείτε το...»

The Sun

σελ. 125, έγχρ., 1400 δρχ., από 10 ετών
και πάνω.

Brian Bolt

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΑΖΟΚΕΦΑΛΙΕΣ

1

• «Ο καλύτερος τρόπος να προκαλέσεις το ενδιαφέρον για τα μαθηματικά σε μαθητές και μη ειδικούς είναι να τους παρουσιάσεις ένα περίεργο μαθηματικό παιχνίδι, μια σπαζοκεφαλιά, ένα μαγικό τρυκ, ένα αστέιο, ένα παράδοξο ή τέλος πάντων κάτι από όλα εκείνα που οι πληκτικοί καθηγητές προσπαθούν να αποφύγουν γιατί δεν τα θεωρούν σοβαρά...»

Martin Gardner

σελ. 195, Α/Μ, 1500 δρχ., από 11 ετών
και πάνω.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ κάτοπτρο

Ισαύρων 10, 114 71 Αθήνα

τηλ.: 364.32.72, fax: 364.18.64

Κομμάτια και θρύψαλλα εξωτερικής πολιτικής

του Χρύσανθου Λαζαρίδη

Τελικά τι ακριβώς προέκυψε από την επίσκεψη Σαμαρά στις ΗΠΑ; Δικαιολογούνται οι κυβερνητικές θριαμβολογίες; Έχουν βάση οι αντιπολιτευτικές κινδυνολογίες; Ούτε το ένα, ούτε το άλλο. Καλώς έγινε η επίσκεψη. Υπενθύμισε, τουλάχιστον, ότι υπάρχει η Ελλάδα. Αλλά ήταν πολύ λίγη και έγινε πολύ αργά. Και βεβαίως, ήταν φτωχή σε περιεχόμενο (δεν υπήρχε αντικείμενο διαπραγματεύσεως) και, ως εκ τούτου, φτωχή σε αποτελέσματα...

Αυτό, ωστόσο δεν φταίει ο κ. Σαμαράς να πούμε του

Ο λόκληρο το φθινόπωρο, μια σειρά από τοπικούς ηγέτες ή και ηγέτες μακρινών χωρών, «οργάνουν» κυριολεκτικά τη Μέση Ανατολή, φέρνοντας «σχέδια», συζητώντας «σχέδια», αναλαμβάνοντας «διπλωματικές πρωτοβουλίες», επιδιώκοντας τα «μέγιστα» (ειρηνική επίλυση της κρίσης) και διασφαλίζοντας τα «ελάχιστα» (τα ιδιαίτερα συμφέροντα των χωρών τους στην περιοχή).

Γάλλοι, Ιταλοί, Σοβιετικοί, Ιάπωνες, Πακιστανοί, Πέρσες, Αιγύπτιοι, Παλαιστίνιοι, Τυνήσιοι, Αλγερινοί, Άραβες, μη Άραβες, Ευρωπαίοι και Ασιάτες της Άπω Ανατολής, επιδόθηκαν σε αληθινό όργιο διπλωματικών ταξιδιών και διαβουλεύσεων.

Μικροί, μεγάλοι, μεσαιοί, άμεσα εμπλεκόμενοι, ελάχιστα εμπλεκόμενοι, όλοι τέλος πάντων, που ένιωσαν να θίγονται από την κρίση αυτή, έσπευσαν στις μεσανατολικές πρωτεύουσες να συζητήσουν, να αναζητήσουν νέες συμμαχίες και να διασφαλίσουν παραδοσιακές φιλίες, να προσφέρουν και να ζητήσουν.

Όλο το φθινόπωρο, που σιγόβραζε η κρίση στον Κόλπο, όσοι είχαν εξωτερική πολιτική επενέβησαν διπλωματικά.

Η Ελλάδα έστειλε τον κ. Σαμαρά σε Αίγυπτο, Συρία και στις ΗΠΑ για «διερευνητικές επαφές», αφού άρχισαν οι εχθροπραξίες —και ενώ, πλέον, ουδείς είχε μυαλό, ούτε όρεξη, για επαφές «δημοσίων σχέσεων» με μια χώρα που απουσίασε κραυγαλέα από τις διπλωματικές ζυμώσεις, και μόνο συμβολική παρουσία έχει στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, στα μετόπισθεν της διεθνούς αρμάδας, χίλια μίλια μακριά από την «πρώτη γραμμή».

Η περιοδεία του κ. Σαμαρά ήλθε λοιπόν πολύ αργά.

Άνευ ουσιαστικού αντικειμένου...

Θα μπορούσε, ωστόσο, να είχε κάποια ουσιαστικά αποτελέσματα —έστω και αργά— αν είχε τουλάχιστον, αντικείμενο. Αλλά δυστυχώς, δεν είχε. Δεν «προσφέραμε» τίποτε ουσιαστικό στις χώρες που επισκέφθηκε ο κ. Σαμαράς. Και δεν μπορούσαμε να «ζητήσουμε» τίποτε ως «αντάλλαγμα»... Και πώς να μπορούμε σε τέτοιο «αλιβερίσι»;

Η Δεξιά μας το έχει σε κακό να «ζητάει». Προτιμάει να ...«ευθυγραμμίζεται».

Και η Αριστερά μας το έχει σε κακό να «προσφέρει». Προτιμάει την εύκολη «λύση»

του απομονωτισμού, και εκτονώνεται με αντιαμερικανικές ρητορείες.

Γι' αυτό και τα όρια στα οποία μπορούσε να κινηθεί ο κ. Σαμαράς ήταν απελπιστικά στενά. Για «διερευνητικές» επαφές πήγε κυρίως. Τις έκανε, του τα είπαν, τους τα είπε, γύρισε... Αυτό ήταν όλο.

Αναμφισβήτητα ήταν θετικό να δεχτεί ο Αμερικανός πρόεδρος τον Έλληνα υπουργό Εξωτερικών λίγες ώρες μετά την έναρξη των πρώτων χερσαίων εχθροπραξιών στην Σαουδαραβία. Θετικό από άποψη δημόσιων σχέσεων, βέβαια... Και δεν πρέπει να υποτιμάμε τις δημόσιες σχέσεις. Από κει και ύστερα, όμως, ακούσαμε φαιδρότητες:

Για τις «εγγυήσεις» που έδωσε ο πρόεδρος Μπους. Που άλλοι τις αμφισβητούν. Ποιές εγγυήσεις; Είπε αυτό που λέει πάντα: Ότι η Αμερική δεν μπορεί να κάνει τίποτε για την Κύπρο και ότι το θέμα θα λυθεί στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών και σύμφωνα με τις αποφάσεις τους.

Τι είχες Γιάννη...

Περίμενε κανείς κάποιες «εγγυήσεις», που θα έθιγαν την Τουρκία, τη στιγμή που οι ΗΠΑ χολαλεύουν με κάθε τρόπο την Άγκυρα όχι μόνο για να εξασφαλίσουν τις «διευκολύνσεις» προς τα αμερικανικά αεροπλάνα που βομβαρδίζουν το βόρειο Ιράκ, αλλά και για να «διασώσουν» τον κ. Οζάλ, ο οποίος αντιμετωπίζει τα «διασταυρούμενα πυρά» όλων σχεδόν των συμπατριωτών του; Ποιοι ζητάνε «εγγυήσεις»;

Αυτοί που είναι πιο σίγουροι για την αναβάθμιση της Τουρκίας κι από τους ίδιους τους... Τούρκους; Και ποιοι θέλουν τώρα να θέσουν το Κυπριακό; Αυτοί που, σε πολύ πιο εύκολες εποχές —πριν αναβαθμιστεί ο ρόλος της Τουρκίας— είχαν θέσει το Κυπριακό ...«στο ράφι»;

Δώσε και μένα, μπάρμπα...

Για τους εξοπλισμούς και τους... πυραύλους «Πάτριος» καλύτερα να μη μιλήσουμε. Και τι να πούμε, άλλωστε.

Εδώ υπάρχουν κάποιοι, που φαντάζονται ότι η Ουάσιγκτον είναι ένα τεράστιο σουπερ-μάρκετ, όπου έρχονται και διαλέγουν για να φωνίσουν «επί πιστώσει» ό,τι πιο «φαντεζί» βρουν, ό,τι τους «γυαλίζει» (από το ...CNN), ό,τι «φοριέται» τέλος πάντων.

Εξ ου και ανακάλυψαν, εσχάτως, οι «φωστήρες» μας, τους πυραύλους «Πάτριος» —που ως πρόσφατα αγνοούσαν και την ύπαρξή τους ακόμα— και έσπευσαν να τους ζητήσουν, μια που τους πήρε και η Τουρκία.

...νε και η ουσία που χάθηκε (ξανά)...

Με τη λογική «δώσε και μένα μπάρμπα, ό,τι έδωσες και στους άλλους». Δεν γίνονται έτσι αυτά τα πράγματα. Θα ήταν τελείως διαφορετικό, αν πήγαινε η ελληνική αντιπροσωπεία στην Ουάσιγκτον και έλεγε τα εξής:

● ΑΥΤΟ το συγκεκριμένο ρόλο θέλω να διαδραματίσω μελλοντικά στο καθεστώς «συλλογικής ασφάλειας» της μείζονος περιοχής μου.

● Για ΑΥΤΟΥΣ τους λόγους το ρόλο που διεκδικώ, μπορώ εγώ, ως Ελλάδα, να τον επιτελέσω καλύτερα από άλλα κράτη.

● ΑΥΤΑ τα συγκεκριμένα αμυντικά συστήματα —ως πακέτο— μου χρειάζονται για να επιτελέσω το στρατηγικό ρόλο που διεκδικώ.

● Με ΑΥΤΟΥΣ τους όρους θα ήθελα να μου δοθούν τα οπλικά συστήματα που χρειάζομαι.

Κι από κει και ύστερα, θα άρχιζαν οι διαπραγματεύσεις. Και τότε, αλλά μόνο τότε, θα είχε ουσία η διπλωματική παρέμβαση στην Ουάσιγκτον. Η Ελλάδα δεν τα έκανε όλα αυτά.

Και γι' αυτό εισέπραξε κάποιες φιλοφρονήσεις, πήρε κάποιες «υποσχέσεις» για παροχή εξοπλισμού (από τα ...υπόλοιπα όσων αφήσουν άλλοι), έγιναν και κάποιες χρήσιμες επαφές. Και ...αυτό ήταν όλο.

Με δεδομένη την ανυπαρξία στρατηγικού προγραμματισμού εκ μέρους της κυβέρνησης και με δεδομένες τις σαφείς —και επικίνδυνες— τάσεις απομονωτισμού της αντιπολίτευσης, τι άλλο θα μπορούσε να προκύψει, άραγε;

Ζούμε στον κόσμο μας...

Και κάτι ακόμα:

Η Ελλάδα φαίνεται να ...ζει στον κόσμο της. Έναν κόσμο, ωστόσο, που έχει παρέλθει προ πολλού. Νομίζει ότι η διπλωματία ασκείται ακόμα με πελατειακές σχέσεις προς τη «χώρα-προστάτη». Αλλά η Γιάλτα έχει καταργηθεί. Και οι χώρες κερδίζουν ή χάνουν όχι πλέον ανάλογα με το σε ποια «σφαίρα επιρροής» εντάσσονται, αλλά ανάλογα με το τι είναι διατεθειμένες να προσφέρουν στο μελλοντικό σύστημα «συλλογικής ασφάλειας».

Ο κ. Οζάλ το έχει κατανοήσει απόλυτα, αλλά όχι και εμείς. Γι' αυτό και πάμε με άδεια χέρια, και γυρίζουμε με άδεια χέρια.

● Η Ελλάδα δεν έχει κατανοήσει ότι η θέση της αναδεικνύεται σημαντικότερη στρατηγικά. Γειτονεύει με την περιοχή όπου θα

εκραγεί η επόμενη διεθνής κρίση: Τα Βαλκάνια. Και γειτονεύει επίσης, όσον αφορά την Ευρώπη —στην οποία ανήκει— και με τη Μέση Ανατολή.

Η Ελλάδα θα μπορούσε να πάρει «πρωτοβουλίες» και να κάνει «στρατηγικά ανοίγματα» που θα την καθιστούσαν κύριο μοχλό της ευρωπαϊκής παρέμβασης τόσο στα Βαλκάνια όσο και στη Μέση Ανατολή και αποφασιστικό παράγοντα σταθεροποίησης, ιδιαίτερα στα Βαλκάνια. Τίποτ' από αυτά δεν πραγματοποιεί.

● Η Ελλάδα, ιδιαίτερα, δεν έχει ακόμα αντιληφθεί ότι η εποχή της διαβαλκανικής συνεργασίας έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί. Δεν έχουμε καταλάβει ότι η «διαβαλκανική» αποσκοπούσε να προλάβει και να θέσει υπό έλεγχο τοπικά προβλήματα που θα μπορούσαν να ανατρέψουν τις εύθραυστες ρυθμίσεις της Γιάλτας στην ανήσυχη περιοχή των Βαλκανίων. Τώρα η Γιάλτα δεν υπάρχει πια και τα Βαλκάνια βράζουν από εθνικιστικές εξάρσεις. Εμείς αντί να αναζητάμε νέους συμμάχους και νέες μορφές συμμαχίας στη γειτονιά μας, επικαλούμαστε τις ...αρχές «καλής γειτονίας».

Τέτοιες αρχές δεν υφίστανται πλέον, ούτε ανάμεσα σε ομόσπονδα κράτη της Γιουγκοσλαβικής Ένωσης.

«Διαφορά φάσης»...

Η Ελλάδα δεν έχει καταλάβει ότι τα Βαλκάνια περάσανε από την εποχή των στατικών ισορροπιών, σε μια περίοδο αναζήτησης νέας, δυναμικής ισορροπίας.

Και σε αυτές τις περιπτώσεις αξία έχει η ενεργητική διπλωματία, και οι διμερείς συμφωνίες· όχι η επίκληση αφηρημένων και παρωχημένων «αρχών».

Αν θέλουμε να εξουδετερώσουμε τις κινήσεις των Τούρκων στα Βαλκάνια (που ξεσηκώνουν τους ισλαμικούς πληθυσμούς και κάνουν «ανοίγματα» στους Σκοπιανούς και στην Αλβανία) πρέπει κι εμείς να πάρουμε αντίστοιχες πρωτοβουλίες: Τόσο στα Βαλκάνια (κυρίως με τη Βουλγαρία) όσο και στη Μαύρη Θάλασσα, όπου αναδεικνύονται νέα ορθόδοξα χριστιανικά έθνη, πολλά εκ των οποίων —όπως η Αρμενία— έχουν ιστορική αντιπαλότητα με τους Τούρκους.

Την «ισορροπία» πια δεν την εξασφαλίζουν οι απεγνωσμένες εκκλήσεις μας στους Τούρκους να μην «τσαλαβουτάνε» στα θολά νερά των βαλκανικών μειονοτήτων. Την «ισορροπία» θα την εξασφαλίσουν δικές μας πρωτοβουλίες, για να εξουδετερώσουμε τις

αντίστοιχες τουρκικές.

Κάνουμε το φοβερό λάθος να «πολιτευόμαστε» με διαφορά φάσης.

Τώρα και οι ...Αμερικανοί τσαλαβουτάνε στα μειονοτικά της Βαλκανικής! Με την πρόσφατη έκθεση του Στέιτ Ντηπάρτμεντ «αναγνώρισαν» για πρώτη φορά την ανύπαρκτη «εθνική μειονότητα των Σλαβομακεδόνων» και κατάργησαν τη ...Συνθήκη της Λωζάννης, αναγνωρίζοντας τους μουσουλμάνους της Θράκης ως ...«Τούρκους»!

Βλέποντας την έκρηξη των Βαλκανίων στον ορίζοντα, σπεύδουν να καλοπιάσουν τα Σκόπια και να πάρουν «υπό την προστασία τους» τους μουσουλμάνους της Βαλκανικής.

Τι άλλο περιμένουμε, άραγε, για να προχωρήσουμε αμέσως σε κοινό αμυντικό σύμφωνο με τη Βουλγαρία; Θα δημιουργήσουμε τη μόνη σανίδα ασφαλείας σε μια περιοχή που βουλιάζει στο χάος. Θα ενισχύσουμε τα διαπραγματευτικά μας «χαρτιά» και το διεθνές μας κύρος.

Ίσως οι Αμερικανοί δυσανασχετήσουν, αλλά τελικά δεν θα τολμήσουν να πλήξουν τη μοναδική εγγύηση σταθερότητας στη Βαλκανική. Αντίθετα, σε λίγο θα αντιληφθούν ότι το σύστημα «συλλογικής ασφάλειας» που θέλουν να οικοδομήσουν, χρειάζεται οπωσδήποτε ένα τέτοιο «μοχλό σταθερότητας» στα Βαλκάνια.

Τόλμη και «ρίσκα»...

Η Ελλάδα δεν κινδυνεύει από την «εμπλοκή» της, σε έναν πόλεμο που ξέσπασε μίλια μικριά. Κινδυνεύει από την παθητικότητα της κυβέρνησής της και τον απομονωτισμό της αντιπολίτευσης.

Δεν χρειαζόμαστε αντιαμερικανικές ρητορείες, ούτε φιλοαμερικανικές χειρονομίες.

Χρειαζόμαστε μια εθνική πολιτική που προστατεύει τα εθνικά συμφέροντα, τολμάει αποφασιστικές πρωτοβουλίες σε έναν κόσμο που γίνεται όλο και πιο ρευστός. Μια πολιτική που αξιοποιεί τη στρατηγική θέση της Ελλάδας και την «εξαργυρώνει» προς όλες τις κατευθύνσεις.

● Όποιος είναι «τολμηρός» αναλαμβάνει και κάποια ρίσκα!

● Αλλά, στο σημερινό κόσμο, όποιος δεν είναι τολμηρός, χάνει μετά βεβαιότητα.

Σε έναν κόσμο σαν κι αυτόν που ζούμε, σε μια περιοχή σαν τη δική μας, δεν υπάρχει εξωτερική πολιτική δίχως ρίσκα.

Είσαστε με τον Σαντάμ

Για την πολιτική κουλτούρα του Έλληνα υπήκοου

Αναρωτήθηκα τις πρώτες ημέρες του πολέμου στο Ιράκ, καθώς περνούσαν μπροστά μου οι παραστάσεις που σχημάτιζαν οι πρωτοσέλιδοι τίτλοι των εφημερίδων στα περίπτερα, αν βρισκόμουν στην εποχή του πολέμου της Κορέας: από το ένα μέρος της σκηνής, ο σκηνοθέτης έδειχνε τους «Συμμάχους της Ελευθερίας» να «χτυπάνε στην καρδιά του χασάπη της Βαγδάτης» (Ελεύθερος Τύπος, φ. 17 Ιανουαρίου 1990)· από το άλλο μέρος, ομολογημένα ή ανομολόγητα, ο θάνατος ντυμένος την αμερικανική σημαία να παίρνει ζωές Αράβων —κάπου στη μέση της σκηνής, ο θίασος της ενεργητικής ή παθητικής ουδετερότητας, άφωνος, άπορος, ετερόκλητος και προς το παρόν (;) αδόκιμος. Όλοι βέβαια παίζουν στη σκηνή του 1991 και όχι του 1951, μόνον που ο «δόλος της ιστορίας» είναι τόσο ενεργός στην Ελλάδα ώστε να είναι ικανός να αναβιώνει τη μνήμη της δεκαετίας του '50 ως αιτία ύπαρξης του παρόντος.

Ξενογενείς διαιρέσεις

Οι διαιρετικές τομές που ορίζουν τους μείζονες άξονες γύρω από τους οποίους συγκροτούνται γνωστικές αντιλήψεις, αξιακές πεποιθήσεις και ιδεολογικοί προσανατολισμοί πολιτών στο δημόσιο κυρίως χώρο, αποτελούν έναν από τους κύριους καταστατικούς τόπους ύπαρξης των ανταγωνιστικών πολιτικών συστημάτων. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στην περίπτωση της Ελλάδας είναι ότι αυτές οι διαιρετικές τομές επικαθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από εξωεθνικές πραγματικότητες, οι οποίες αποτελούν και τους «ασφαλείς πλοηγούς» για τις εξαρτησιακά συγκροτημένες στην ιδεολογία τους πολιτικές δυνάμεις της χώρας. Σε επίπεδο συλλογικής συνειδήσης, αυτές οι εξωεθνικά επικαθοριζόμενες διαιρετικές τομές οδηγούν και σήμερα σε μια ιδιότυπη ετερότητα της πολιτικής κουλτούρας, η οποία δεν έχει καμιά σχέση με την οικουμενική διάσταση που ορίζει σήμερα μεγάλο μέρος της συνειδήσης των πολιτών στις αλληλεξαρτώμενες χώρες του κόσμου. Η πολιτισμική αυτάρκεια του ελληνικού έθνους, η στερεότυπη αντίληψη του «ε-

σαχθέν» θεσμικό πλαίσιο πολιτειακής συγκρότησης της χώρας και την «καθυστερημένη» διαδικασία εθνικής ολοκλήρωσης, δημιουργώντας πλείστα όσα προβλήματα στη συνοχή της εθνικής ταυτότητας.

Με τραυματικές εμπειρίες από τα πρώιμα εθνικιστικά ή εθνιστικά ρεύματα, με άγονες τις, ελέω και γαιοπολιτικής, διασταυρώσεις πυρών ανάμεσα στην «καθ' ημάς Ανατολή» και την «καθ' ημάς Δύση», οι Έλληνες διχάζονται κατά τρόπο τριμπαλιστικό και παράγουν *αρνητική πολιτική κουλτούρα*, μέσω αλληλοαποκλειόμενων ιδεών και συμβόλων, που έχουν δύναμη φετίχ: «είσαι υπέρ ή κατά» των Αμερικανών ή των Ρώσων, των Αράβων ή των Άγγλων, των Βιετναμέζων ή των Γάλλων κτλ.: αυτά είναι η κυρίαρχη μήτρα «νοηματοδότησης» περίπλοκων καταστάσεων σύγκρουσης, που αφορούν όχι μόνο στο διεθνή πολιτικό χώρο αλλά και στην εσωτερική σκηνή (:π.χ., του οπαδού της συντηρητικής ή «νεοφιλελεύθερης» παράταξης στην Ελλάδα προηγείται η έγκλησή του ως φιλοαμερικανού, και της κομμουνιστικής ιδεολογίας προηγείται ο φιλοσοβιετισμός, ενώ ο «μεσαίος χώρος» έχει την υπερεθνική του προσήλωση σε κάποια μεγάλη ευρωπαϊκή δύναμη, ή την Ευρώπη εν γένει).

Αυτό το μανιχαϊστικής υφής προαστικό σύνδρομο στη δόμηση των ιδεολογικών χώρων στην Ελλάδα (που μια αποτελεσματικότερη προσέγγισή του δεν μπορεί να γίνει χωρίς τη συνδρομή της πολιτικής ανθρωπολογίας) αποτελεί ένα πρόσφορο πεδίο υποδοχής πάση φύσεως στερεοτύπων βασισμένων στη συμβολική βία: δόκιμα, λόγω της επικυρίαρχης θυμικής διάστασης στη λειτουργία της συλλογικής συνειδήσης, τα στερεότυπα αυτά επιβεβαιώνουν κατά ιδιαίτερο τρόπο ότι «η ιδεολογία δεν έχει ιστορία», έτσι που και αν δεν ζεις στην εποχή του πολέμου της Κορέας οι «καλοί σύμμαχοι» και οι «κακοί κόκκινοι» θα είναι πάντα παρόντες δοθείσης ευκαιρίας.

Αυτή η ευκαιρία λέγεται σήμερα «πόλεμος στο Ιράκ» και το ιδεολογικό πεδίο έχει στους κόλπους του πολωμένους τους «φιλοσανταμικούς» και τους «φιλοαμερικανούς» (ή «αντισανταμικούς» ή δυτικοφιλελεύθε-

ρους κτλ.). Ο πόλεμος, αποτελώντας προνομιακό πεδίο για την απρόσκοπτη και αδιαμεσολάβητη αντιπροσώπευση των συμπεριφορών του οπαδού και των συμπιεσμένων επιθετικών ανακλαστικών που συνεπάγεται ο φανατισμός της παραταξιακής νοοτροπίας, δίνει τη δυνατότητα να παρατηρηθούν εν θερμώ και δια γυμνού οφθαλμού οι μακρόχρονες και ανθεκτικές τάσεις της «κοινής γνώμης».

«Σανταμικοί» και «Αμερικάνοι»

Εκτός από τις εφημερίδες, και τη μέγιστη ακροαματικότητα την οποία έχει κερδίσει η πολεμικής εκδοχής τηλεοπτική «δημοσιογραφία» περί πολέμου και συμμαχικών κυρίως επιθέσεων, που κάθε μέρα μπορούν να ικανοποιήσουν τον Έλληνα οπαδό (φέρνοντας και την τεχνολογία αιχμής μέσα στο σπίτι του), έρευνες της κοινής γνώμης αποκαλύπτουν εξίσου την πραγματικότητα μιας ενδοελληνικής σύγκρουσης: σε αυτήν, μόνος ρυθμιστικός κανόνας είναι το «υπέρ» ή το «κατά», ενώ είναι μηδενική σχεδόν η παρουσία άλλων αρχών και παραμέτρων στην τοποθέτηση απέναντι στον πόλεμο, όπως το κόστος - όφελος, το εθνικό - διεθνές και, κυρίως, το σκηνικό μετα-τον-πόλεμο, το οποίο υπήρχε στη συλλογιστική των κυβερνήσεων άλλων χωρών ήδη πριν αρχίσει η σύρραξη. Ελάχιστα πείθουν, μέσα σε αυτή τη πραγματικότητα, προβληματικές που στηρίζονται, π.χ., στον υπολογισμό κόστους - οφέλους από τη στάση της Ελλάδας, αφού, πίσω και από αυτές τις προβληματικές, υπάρχει ανεξίτηλο και ευανάγνωστο το «υπέρ» και το «κατά» ως προς τους εμπολέμους.

Μια δημοσκόπηση που ήρθε στο φως της δημοσιότητας, πραγματοποιήθηκε από τη ΔΗΜΕΛ στο λεκανοπέδιο της Αττικής όταν είχε αρχίσει ο πόλεμος (17-18 Ιανουαρίου). Ανεξάρτητα από τις παρατηρήσεις που θα μπορούσαν να γίνουν για το συνολικότερο σχεδιασμό αυτής της έρευνας, η εικόνα που παρουσιάζεται για την κοινή γνώμη παραπέμπει σε μια Ελλάδα διχασμένη φιλοσυμμαχικά - αντισυμμαχικά και με πολωμένες συμπεριφορές κατά μεγάλες και συμπαγείς πλειονότητες: οι φιλοαμερικανοί οπαδοί

ή με τους Συμμάχους;

του Χρήστου Κυριαζή

της ΝΔ θα επιρρίψουν κατά 75% τις ευθύνες για τον πόλεμο στον Χουσεΐν, ενώ ο αντιαμερικανισμός των οπαδών του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ οδηγεί στην επίρριψη ευθυνών στον Μπους σε ποσοστό 35-40%, με ένα πολύ μικρό ποσοστό ενοχοποίησης του Σαντάμ στους οπαδούς του ΣΥΝ (15%). Το ίδιο κίνητρο συμπεριφοράς θα πρέπει να αναζητηθεί στους οπαδούς της ΝΔ που, πιστεύοντας στην υπεροχή των «συμμάχων της ελευθερίας» και στην υστέρηση του «Σαντάμ», και συντασσόμενοι με τη γνώμη της «Δύσης» τις πρώτες ημέρες, θεωρούν, κατά 57,5%, ότι «θα λήξει σύντομα η σύρραξη», και ότι ο πόλεμος γίνεται «για την αποκατάσταση της διεθνούς νομιμότητας» (35,4%). Είναι όμως χαρακτηριστικό εδώ της κυρίαρχης υλιστικής νοοτροπίας του μικρομεσαίου Έλληνα ότι σχηματίζεται μια οικουμενική αντίληψη πως ο πόλεμος έγινε για την «κονόμα» (βλ. πετρέλαιο): 96% του ΠΑΣΟΚ, 98,5% του ΣΥΝ και 62% της ΝΔ. Και αν υπάρχει ένας χυδαίος οικονομισμός στην κοσμοαντίληψη της αριστεράς, δεν μπορεί ασφαλώς να εννοηθεί το ίδιο για το νεοδημοκρατικό «ιδεαλισμό».

Ίδια διχαστική εικόνα προκύπτει και στο ερώτημα για τη στάση της Ελλάδας στον πόλεμο: σχεδόν όλοι της αντιπολίτευσης δεν θέλουν εμπλοκή της Ελλάδας, αντίθετα με τους «νεοφιλελεύθερους» της ΝΔ, οι οποίοι κατά ποσοστό 62% θέλουν να παρασχεθεί «κάθε δυνατή διευκόλυνση στις αμερικανικές και πολυεθνικές δυνάμεις», ενώ το 57,5% συγκατατίθεται στην ενεργοποίηση του «Λήμνος» στη σύρραξη. Ας σημειωθεί ωστόσο εδώ ότι αυτή η φιλοπόλεμη διάθεση των «νεοφιλελεύθερων» είναι μάλλον ένας μηχανισμός προβολής του φιλοαμερικανισμού τους και δεν έχει υλικό αντίκρυσμα, δεδομένου ότι το 85% των οπαδών της ΝΔ θεωρεί ελάχιστα ή καθόλου πιθανή την πραγματική εμπλοκή της Ελλάδας στον πόλεμο του Ιράκ.

Ο διπολισμός όμως ανάμεσα σε «δυτικούς» και «τριτοκοσμικούς» Έλληνες προκύπτει και από μια σειρά άλλων στοιχείων, με βάση έρευνα που πραγματοποίησε και πάλι η ΔΗΜΕΛ στις 15-17 Δεκεμβρίου 1990 στο λεκανοπέδιο της Αττικής: το

52% των ψηφοφόρων του ΣΥΝ και το 47% εκείνων του ΠΑΣΟΚ θεωρούν ότι τα συμφέροντα της Ελλάδας είναι πιο κοντά στις χώρες του τρίτου κόσμου, αντίθετα με τη «φιλοδυτική» πελατεία της ΝΔ που θεωρεί ότι αυτά τα συμφέροντα υπηρετούνται καλύτερα με την προσέγγιση στις μεγάλες ανεπτυγμένες χώρες (69%). Περισσότερο εύγλωττη ως προς την κύρια αυτή διαίρεση στην ελληνική πολιτική κουλτούρα είναι η στάση των οπαδών των κομμάτων απέναντι στη νέα διεθνή ισορροπία πριν τον πόλεμο στο Ιράκ: αντίθετα με τους οπαδούς του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ που κατά ποσοστά 65-70% εμπιστεύονται και επιθυμούν ανάληψη διεθνούς ρυθμιστικού ρόλου από την ΕΟΚ και τον ΟΗΕ, οι «νεοφιλελεύθεροι» εκλογείς εμφανίζουν έντονη την αμερικανική εκδοχή της φιλοδυτικότητάς τους, αφού επιθυμούν το διεθνή ρόλο να τον αναλάβουν οι ΗΠΑ (26,4%), με τη σχετική πλειονότητα (47,2%) να επιφυλάσσει τον κύριο λόγο στις διεθνείς εξελίξεις για την ΕΟΚ. Η φιλοαμερικανική δυτικότητα των νεοδημοκρατών προκύπτει εξάλλου καθαρότατα όχι τόσο από την απροϋπόθετη συμφωνία τους (πριν τον πόλεμο) περί της παρουσίας των αμερικανικών δυνάμεων στον Κόλπο (50% ναι και 18% μάλλον ναι) —έναντι της απροϋπόθετης άρνησης των οπαδών του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ (όχι «69,1% και 76,6% αντίστοιχα») — όσο από το γεγονός ότι η πλειονότητά τους επιθυμεί πρωταγωνιστικό ρόλο να παίξει τη δεκαετία του '90 ο Μπους (35,4%) και ο Κολ (8,3%), έναντι των άλλων που επενδύουν στον Γκορμπατσόφ.

Σωβινιστές «φιλελεύθεροι» και «προοδευτικοί»

Ωστόσο, αυτή η «φιλοδυτικότητα» των νεοδημοκρατών, δεν συνδέεται με το νέο κόσμο που φαινόταν να διαμορφώνεται από το σπάσιμο του διπολισμού και τις προοπτικές συγκρότησης ενός συνολικότερου πανευρωπαϊκού πλαισίου ασφαλείας και ειρήνης: οι έλληνες «νεοφιλελεύθεροι», πιστοί στην παραδοσιακή, επιθετική και πρωτόγονη έκφραση της σύγκρουσης των ιδεολογιών, επιθυμούν να ενισχυθεί (43,1%) ή να μείνει ι-

διος (18,1%) ο ρόλος του ΝΑΤΟ στην τελευταία δεκαετία του αιώνα, αντίθετα με τους εκλογείς του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ που προσβλέπουν στην αποδυνάμωση του Συμφώνου της Βαρσοβίας κατά τη μεγάλη τους πλειονότητα (56,4% και 57,1% αντίστοιχα).

Παρά το ότι οι «δυο κόσμοι» της Ελλάδας διαπερνώνονται κυρίαρχα από τους εξωεθνικούς προσανατολισμούς στα ιδεολογικά τους στερεότυπα, εμφανίζονται παράλληλα έντονα αντιξενικοί και σωβινιστικοί: το χαρακτηριστικό αυτό παραπέμπει στην ποικίλης μορφής ανασφάλεια ενός λαού που δεν μπόρεσε να παγιώσει ένα έθνος-κράτος και είναι εντονότατο στους οπαδούς της πιο «ανοιχτής», θεωρητικά, ιδεολογίας, τους «νεοφιλελεύθερους» της ΝΔ, χωρίς να είναι αμελητέο στους δυο άλλους πολιτικούς χώρους: οι νεοδημοκράτες εκλογείς θέλουν οι ανατολικοευρωπαίοι και οι «τριτοκοσμικοί» «να φύγουν από την Ελλάδα» (ποσοστά 63,2 και 69%, αντίστοιχα, για τις δυο αυτές κατηγορίες ξένων), ενώ ακόμα και οι Έλληνες του Πόντου δεν είναι επιθυμητοί από το 1/3 των ψηφοφόρων της ΝΔ. (Τα ποσοστά αυτών των αντιξενικών στάσεων κυμαίνονται στο 40-45% στο ΠΑΣΟΚ και στον ΣΥΝ προκειμένου για τους ανατολικοευρωπαίους και τους «τριτοκοσμικούς» και στο 13-14% για τους Πόντιους).

Τα δεδομένα που υποστήριξαν αυτό το σημείωμα ενισχύονται από άλλα που έχουν προκύψει από έρευνες οι οποίες διεξάγονται τα τελευταία χρόνια από διάφορους οργανισμούς και εταιρείες, για λογαριασμό κομμάτων ή όχι. Όλα ενισχύουν την άποψη, πως την τελευταία δεκαετία του αιώνα έχουμε αναπαραγόμενες παραδοσιακές νομιμότητες και προσηλώσεις, στο πλαίσιο μιας πολιτικής κουλτούρας με έντονα τα χαρακτηριστικά της ετερότητας, του αντιξενισμού, της θυμικότητας και του ανεκπλήρωτου εθνισμού. Όσο διαρκούν δε καταστάσεις οριακής σύγκρουσης στο διεθνή χώρο, όπως ο τωρινός πόλεμος, αυτά τα χαρακτηριστικά θα ενισχύονται καθώς θα οξύνεται η ενδογενής διαίρεση ανάμεσα σε φατριαστικά διχασμένες ομάδες φανατικών υπηκόων. □

Στιγμιότυπο από στρατόπεδο στην περιοχή «Μπατόφα». Ο Σαντάμ μετέφερε εκεί Κούρδους του Ιράκ αφού πρώτα κατέστρεψε τα χωριά τους.

Ο πόλεμος δεν έχει σύνορα

Την «επόμενη μέρα», μετά τις ολοκληρωτικές καταστροφές και τις εκατόμβες, όλοι περιμένουν τη «νέα τάξη», αλλά κανείς δεν ξέρει πώς θα είναι και αν θα ισορροπήσει. Θα ακολουθήσει η άνοδος του αραβικού εθνικισμού και του ισλαμικού φανατισμού ή η δημοκρατική ισονομία στα πρότυπα που βλέπεται η ενωμένη αντιπολίτευση του Ιράκ;

Μετά τον πανικό των πρώτων ημερών —που δεν έφτασε βέβαια τις υπερβολές των Αθηναίων με τις εισβολές στα σουπερμάρκετ— η ζωή ξαναβρίσκει τους κανονικούς ρυθμούς στην πρωτεύουσα της Συρίας. Σε μια χώρα όπου ο έλεγχος είναι ασφυκτικός, τα μέσα ενημέρωσης παρέχουν ένα χαμηλό επίπεδο πληροφόρησης που συμβάλλει στην εξασφάλιση σχετικής ψυχραιμίας. Όπως παντού, έτσι και δω, η χρησιμότητα των πολεμικών επιχειρήσεων φάνηκε κυρίως στο πάγωμα της αγοράς.

Με τις συμπάθετες μοιρασμένες ανάμεσα στον Σαντάμ και τους συμμάχους και την πόλη κέντρο διέλευσης και διαβουλεύσεων κομμάτων και ομάδων αντιφρονούντων από τις γύρω χώρες, η Δαμασκός ενδείκνυται ως «παρατηρητήριο» των εξελίξεων στην περιοχή. Τα νέα από το μέτωπο δεν είναι περισσότερα εδώ· όμως ο χώρος είναι δέκτης πολιτικών ζυμώσεων. Και φυσικά, όλοι μιλούν για την «επόμενη μέρα».

Όμως η «επόμενη μέρα» όλο και απομακρύνεται. Και καθώς θα αρχίσουν σιγά-σιγά να φανερώνονται οι φρικαλεότητες της σύρραξης στο Κουβέιτ και στο Ιράκ, όλοι θα αναρωτηθούμε για τους τόσους λογαριασμούς που θα ανοίξουν. Για τους Αμερικανούς είναι συχνή η αναφορά στον προηγούμενο πόλεμο στο Βιετνάμ· ίσως όμως να αποδειχτεί ότι ο εφιάλτης εκείνος ήταν μια μικρή περιπέτεια σε σχέση με όσα διαδραματίζονται και μέλλουν να συνεχιστούν στον Κόλπο.

Πρώτα - πρώτα είναι το πεδίο των πολεμικών επιχειρήσεων. Όπως αποκάλυψε εκ λάθους ο στρατηγός Κάλβιν Γουώλτερ λίγο πριν από τα Χριστούγεννα, οι χερσαίες επιχειρήσεις δεν μπορούν να ξεκινήσουν πριν από τις 15 Φεβρουαρίου. Οι επιθέσεις του Σαντάμ τις προηγούμενες ημέρες έγιναν προφανώς για να παρασύρουν τους Αμερικανούς πριν ακόμα εκείνοι ετοιμαστούν. Τα παίγνια που συζητούν οι στρατιωτικοί, με ψυχρά διαγράμματα και στατιστικές πιθανότητες είναι λοιπόν η μια όψη. Και θα ακολουθήσει την τροχιά που εν μέρει θα παρακολουθήσουμε «live» στους δέκτες της τηλεόρασης τις αμέσως επόμενες ημέρες.

Ο πόλεμος θα λήξει τόσο σύντομα; Ο Αμπνουλάχ Οτσαλάν, ο ηγέτης του PKK —γνωστός σαν Άπο— που όπως λέγεται μοιράζει τις συμπάθειές του μεταξύ συριακών μυστικών υπηρεσιών και Σαντάμ, έκανε μια εκτίμηση που κατ' αρχήν έμοιαζε απλοϊκή:

«Ο Σαντάμ δεν θα τα παρατήσει, αλλά θα συνεχίσει με ανταρτοπόλεμο στο ιρακινό Κουρδιστάν». Την ίδια μέρα, είχαμε την πληροφορία ότι ο Σαντάμ έχει στα σύνορα με την Τουρκία 100 χιλιάδες στρατό και 200 χιλιάδες Κούρδους πιστούς στο καθεστώς για να αποκρούσει τουρκική επίθεση ή για να κρατήσει κάποιες θέσεις; Ή μήπως η τακτική «hit and run» που δήλωσε ο Σαντάμ ότι θα ακολουθήσει είναι «ανταρτοπόλεμος»;

Ο πόλεμος, όταν λήξει, θα αποκαταστήσει μια «νέα τάξη» πραγμάτων. Ποια όμως θα είναι αυτή; Θα είναι άραγε τόσο μόνιμη όσο θα την ήθελαν οι ενδιαφερόμενες πλευρές; Ενώ τον πρώτο καιρό γινόταν αναφορά μόνο για μια άνευ όρων εκκένωση του Κουβέιτ, δειλά στην αρχή και πιο φωναχτά σήμερα, όλοι μιλούν για μια διάσκεψη για τα προβλήματα της περιοχής. Διεθνή ή περιφερειακή διάσκεψη; Και με ποια ημερήσια διάταξη;

Το Παλαιστινιακό θα τεθεί αναμφίβολα υπό συζήτηση. Αλλά με ποιους όρους; Το πρόβλημα του Λιβάνου θα ρυθμιστεί μόνο μεταξύ Συρίας και ΗΠΑ; Η Ελλάδα θα επιμείνει να συμπεριληφθεί και το κυπριακό; Πολλοί το πιστεύουν. Ίσως μάταια. Το Κουρδικό άρχισε να αναφέρεται όλο και πιο συχνά. Αλλά αν αυτά όλα έχουν σχέση με διευθετήσεις εθνικών προβλημάτων, είναι βέβαιο ότι άλλοι —οι «εκτός ζώνης»— θα θέσουν και άλλα θέματα: σύστημα συλλογικής ασφάλειας της περιοχής υπό διεθνείς εγγυήσεις και άλλα, όπως είναι η τρομοκρατία, η απαγόρευση χρήσης χημικών και βιολογικών όπλων, η ομηρεία απλών πολιτών —και ό,τι ήθελε προκύψει στο μεταξύ.

Και μετά απ' αυτό;

«Στο μέλλον θα αναπτυχθεί η αντίθεση Βορρά - Νότου», άρχισε να παρατηρεί ο αντιπρόεδρος —και ιστορικός ηγέτης— του KSP (Κουρδικού Σοσιαλιστικού Κόμματος)

Μαχμούντ Οσμάν. Την προφανή αυτή αλήθεια τη βλέπει από τη δική του οπτική: «Και τι θα γίνει όταν το Ιράκ αποχωρήσει από το Κουβέιτ; Θα έχει καταστραφεί ήδη πολιτικά, οικονομικά, στρατιωτικά. Βομβαρδίζεται παντού, ακόμα και στις κουρδικές περιοχές, την Σουλεϊμανίγια, το Ντοχούκ... Τι έκαναν όλοι αυτοί —και κυρίως οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ— όλα αυτά τα χρόνια; Ήταν απαθείς στον ιρανο-ιρακινό πόλεμο και βεβαίως όταν ο Σαντάμ βομβάρδιζε τους Κούρδους με χημικά αέρια. Και στήριζαν τον Σαντάμ Χουσεϊν όχι εμάς. Βλέπετε, με το τέλος του ψυχρού πολέμου, οι ανεπτυγμένες χώρες εμφανίζονται να παρακολουθούν η μια την άλλη και να συσπειρώνονται σε ένα κοινό μέτωπο».

Ιδεολογική έξαρση

Ο συνομιλητής μου είναι ένας έμπειρος, ήρεμος πολιτικός και ο τελευταίος που θα μπορούσε να κατηγορηθεί ως φιλοσανταμικός. Όμως έθεσε ένα πρόβλημα το οποίο ελάχιστα μας απασχολεί έτσι όπως έχουμε αφεθεί στην άκριτη παρακολούθηση των πολεμικών ανακοινωθέντων. Αυτή η αντίθεση Βορρά - Νότου που για πολλούς είχε εξαλειφθεί (στην πραγματικότητα η οικονομική ανισότητα όλο και μεγάλωνε επειδή είχε μειωθεί η πολιτική αντιπαράθεση), θα απο-

κρυσταλλωθεί σε νέα σχήματα από την «επόμενη μέρα».

Η αντίθεση Βορρά - Νότου ή μάλλον φτωχών και ανεπτυγμένων χωρών δεν εκφράζεται βέβαια με την αντίθεση ΗΠΑ και Συμμάχων από τη μια και Αράβων από την άλλη. Οι αραβικές χώρες στο σύνολό τους δεν πένονται. Η Αιθιοπία, το Μπαγκλαντές δεν έχουν σχέση με το επίπεδο ζωής του αραβικού κόσμου. Οι αντιθέσεις στο εσωτερικό του αραβικού κόσμου, αλλά και σε σχέση με την ανεπτυγμένη Δύση, είναι άλλης κατηγορίας.

Τον καιρό αυτό μπορεί κανείς να παρακολουθήσει και να καταγράψει ορισμένα φαινόμενα που εμφανίστηκαν αδρά μετά την εκδήλωση της κρίσης στον Κόλπο, το καλοκαίρι του '90. Είναι παρακινδυνευμένο ακόμα να προβλεφθεί πώς τα φαινόμενα αυτά θα επηρεάσουν και τις εξελίξεις των πολεμικών επιχειρήσεων (εφόσον παραταθούν) και τις διευθετήσεις μετά τη λήξη του πολέμου.

Οι πολιτικές ηγεσίες και οι κυβερνήσεις της περιοχής έχουν μοιραστεί α) σε μετριοπαθείς που παρακολουθούνται από μικρό μέρος του πληθυσμού και β) σε εκείνες που έχουν ταχθεί με το μέρος του Σαντάμ παρασυρμένες από την έξαρση του αραβικού εθνικισμού και του μουσουλμανικού φανατισμού στις χώρες τους.

Είναι διπρόσωπος ή παίζει τον διπρόσωπο...

Ο Μαχμούντ Οσμάν, ο πριν μια εικοσαετία επικεφαλής της κουρδικής αντιπροσωπείας —μέλος τότε του KDP (Δημοκρατικό κόμμα Κουρδιστάν) του οποίου ηγέτης ήταν ο Μουσταφά Μπαρζανί— συνάντησε τον Σαντάμ Χουσεϊν που ήταν ο εκπρόσωπος των Αράβων στις συζητήσεις σχετικά με τα δικαιώματα των Κούρδων του Ιράκ που κατέληξαν σε συμφωνία. Ο Μαχμούντ Οσμάν, είναι σήμερα αντιπρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος του Κουρδιστάν. Γνωρίζοντας τον άνδρα, του ζητήσαμε να σκιαγραφήσει το πορτραίτο του Σαντάμ Χουσεϊν.

«Πολλοί ξένοι εντυπωσιάζονται από την προσωπικότητά του. Έχει δυο πρόσωπα ή υποδύεται δυο πρόσωπα. Είναι πάντως ένας έξυπνος άνθρωπος που είχε πολλές δυσκολίες στα παιδικά του χρόνια. Υπέφερε πολύ και του δημιουργήθηκαν πολλά συμπλέγματα κατωτερότητας. Αυτό είναι το ένα στοιχείο. Το άλλο είναι ότι πρόκειται για εγωιστή. Κατάφερε πολλά στη ζωή του και πάντα πετυχαίνει ακόμη και σε παρακινδυνευμένες περιπέτειες. Θυμηθείτε την πορεία του στο Μπάαθ. Αργότερα διεξήγαγε τον πόλεμο με το Ιράν, έρριξε χημικά στους Κούρδους, αλλά δεν συνάντησε ποτέ αντίδραση και δεν τιμωρήθηκε για όλα αυτά. Έτσι αισθάνθηκε πολύ ικανοποιημένος από τον εαυτό του· πετύχαινε πάντα τους αντικειμενικούς του στόχους. Έτσι έχασε το common sense. Και τώρα κα-

ταστρέφει τη χώρα του και τον εαυτό του. Συνήθισε να μην τον φέρνει κανείς αντίρρηση — όπως ακριβώς συμβαίνει με όλους τους δικτάτορες. Είναι χαρισματικός και τρελός μαζί».

Με μας τους Κούρδους ήθελε να κάνει κάτι το 1970· ήταν γενναίος αλλά τότε ήταν και αισθανόταν αδύνατος. Και ήταν πολύ καλός. Όταν όμως έγινε ισχυρότερος, στα 4 χρόνια από τότε, και αφού στηρίχθηκε σε μας, μας πολέμησε...».

Τα δικαιώματα των αιχμαλώτων πολέμου

Ο πόλεμος στον Περσικό συνεχίζεται. Οι ανθρώπινες απώλειες καθημερινά αυξάνονται καθώς και οι αιχμάλωτοι. Πολύς λόγος γίνεται για τη μεταχείριση των αιχμαλώτων σ' αυτόν τον πόλεμο.

Ποιοι όμως διεθνείς κανόνες διέπουν τη συμπεριφορά των εμπολέμων προς τους αιχμαλώτους; Προβλέπονται κυρώσεις εναντίον εκείνων που μεταχειρίζονται κατά τρόπο απάνθρωπο τους αιχμαλώτους πολέμου;

Η φονικότητα και η φρίκη δυο παγκόσμιων πολέμων που βίωσε η ανθρωπότητα στον αιώνα μας με εκατομμύρια νεκρούς και απάνθρωπες συμπεριφορές κατά των αιχμαλώτων, ανάγκασε τη διεθνή κοινότητα μετά το τέλος αυτών των πολέμων, το 1929 και το 1949, να συνυπογράψει συνθήκες για ανθρωπιστική μεταχείριση των αιχμαλώτων στον πόλεμο. Και οι δυο συμβάσεις υπογράφηκαν στη Γενεύη. Η σύμβαση του 1949 ισχύει σήμερα και οι διατάξεις της είναι επηρεασμένες από την τραγικότερη εμπειρία της ανθρωπότητας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Βασική αρχή της σύμβασης, είναι ότι ο αιχμάλωτος δεν είναι και δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως εγκληματίας, αλλά ως εχθρός που έχει καταστεί ακίνδυνος λόγω της αιχμαλωσίας του.

Στις διατάξεις της, προβλέπεται ποιοι θεωρούνται αιχμάλωτοι, ποιες αρχές διέπουν τη μεταχείρισή τους, πώς πρέπει να ανακρίνονται, πώς να μετακινούνται και πώς να ζουν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Το πνεύμα της σύμβασης είναι η προστασία της προσωπικότητας, ο σεβασμός της τιμής και της υπόληψης του αιχμάλωτου και η αποφυγή κάθε πράξης βίας, σωματικής ή ψυχολογικής, σε βάρος των αιχμαλώτων.

Ειδικότερα, στο άρθρο 13 της σύμβασης, ορίζεται ρητά ότι οι αιχμάλωτοι προστατεύονται από κάθε πράξη βίας ή εκφοβισμού ή προσβολής η δημόσιας δια-

πόμπευσης. Η μεταχείρισή τους πρέπει να βασίζεται στον ανθρωπισμό.

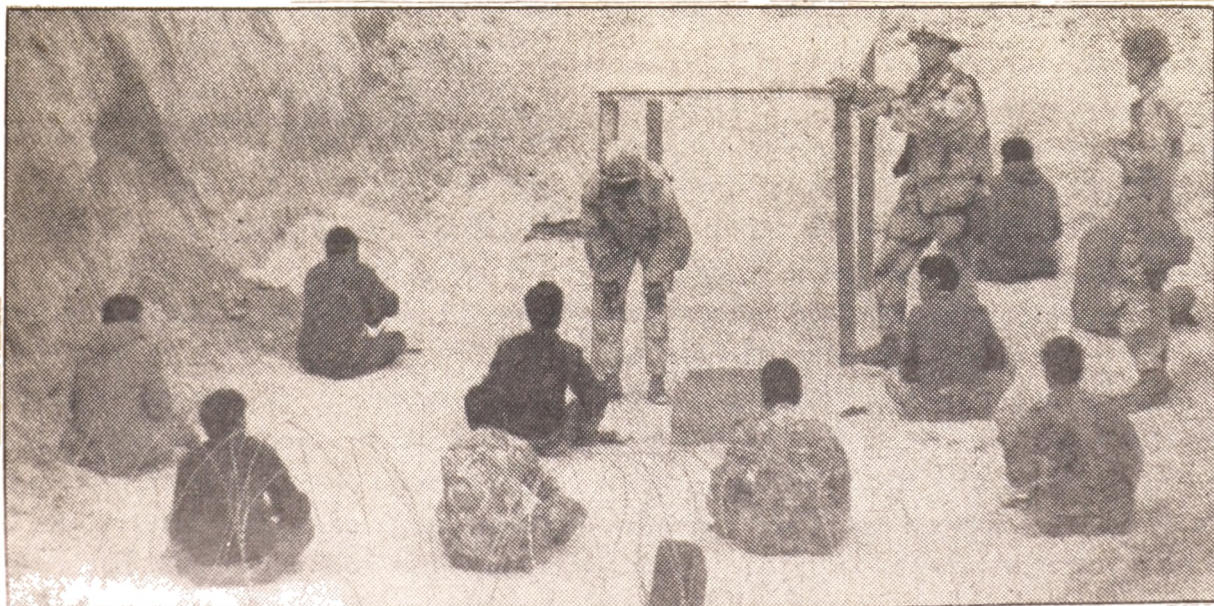
Με το άρθρο 17 απαγορεύεται η άσκηση φυσικής ή ψυχολογικής βίας στους αιχμαλώτους, προκειμένου να αποσπαστούν πληροφορίες. Όσοι αρνούνται να δώσουν πληροφορίες δεν μπορεί να απειλούνται ή να προσβάλλονται. Με το άρθρο 23, απαγορεύεται η χρησιμοποίηση των αιχμαλώτων ως ανθρωπινή ασπίδα σε στρατιωτικούς στόχους.

Οι αιχμάλωτοι δικαιούνται σεβασμό και απαγορεύεται να υποβάλλονται σε ακρωτηριασμούς ή σε ιατρικά και επιστημονικά πειράματα. Το κράτος το οποίο κρατά τους αιχμαλώτους είναι υποχρεωμένο να εκδίδει ειδική ταυτότητα για τη αναγνώρισή τους.

Αν όμως οι θετικές διατάξεις της σύμβασης παραβιάζονται, γεγονός σύνηθες άλλωστε, προβλέπονται άραγε κυρώσεις κατά του κράτους εκείνου που δεν τηρεί τις διατάξεις του δικαίου περί αιχμαλώτων; Η σύμβαση της Γενεύης, για αυτό το σοβαρότατο θέμα, δεν προβλέπει τίποτα. Το μόνο που μπορεί να συμβεί, όταν κράτος καταγγέλλεται αποδεδειγμένα για απάνθρωπη μεταχείριση των αιχμαλώτων, είναι να παραπεμφθεί σε δικαστήριο εγκληματιών πολέμου.

Βέβαια, από την αρχαιότητα, που η αιχμαλωσία θεωρούνταν ατίμωση και ο αιχμάλωτος ήταν δούλος, μέχρι σήμερα, έχουν σημειωθεί σημαντικά βήματα για τον σεβασμό της προσωπικότητας, της τιμής και της σωματικής του ακεραιότητας, τουλάχιστον στο επίπεδο της θεσμοθέτησης διεθνών κανόνων. Ίσως η λήξη αυτού του πολέμου, θα έπρεπε να σηματοδοτήσει τη σύγκληση μιας διεθνούς διάσκεψης, όπου οι κανόνες για το δικαίο των αιχμαλώτων να είναι αυστηρότεροι με πρόβλεψη για κυρώσεις έναντι όσων τους παραβαίνουν.

Ιωάννα Μάνδρου

Αιχμάλωτοι στον πόλεμο του Κόλπου ανακρίνονται από τους Αμερικανούς.

Ζωρζ Χαμπάς: Δεν θα χτυπήσουμε αμάχους...

ΖΩΡΖ ΧΑΜΠΑΣ: Δεν τον κατ

Έχουν περάσει πάνω από δυο χρόνια από την τελευταία μου συνάντηση με τον Ζωρζ Χαμπάς, ηγέτη του «Λαϊκού Μετώπου για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης». Ίδιες διαδικασίες ελέγχου και μέτρων ασφαλείας, αναμονή σε ένα πολυσύχολο περιβάλλον. Ο χρόνος πίεζε και αρχίσαμε αμέσως την συζήτηση για την επιμαχη δήλωσή του για τρομοκρατικές ενέργειες σε βάρος της Ελλάδας που είχε πριν λίγες ημέρες κάνει στην ανταποκρίτρια του «902» Δ. Μαυρογένη.

«Δεν θα χτυπήσουμε αμάχους. Αλλά επειδή βρισκόμαστε σε πόλεμο θα πρέπει να χτυπήσουμε κάποιους πολεμικούς στόχους ώστε να βοηθήσουμε τους εαυτούς μας και το Ιράκ που μάχεται. Το ΡΛΟ παλεύει με όλα τα μέσα που προβλέπει ο καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ. Στην παρούσα κατάσταση μπορούμε να βοηθήσουμε την υπόθεσή μας καθώς το Ιράκ πολεμά το Ισραήλ. Όλοι με ρωτάνε:

«Στον πόλεμο οι προγνώσεις ποικίλλουν και χρωματίζονται ανάλογα με το σε ποια πλευρά του λόφου βρίσκεσαι». Με τα λόγια αυτά και σε τόνο ειρωνικό σχολίασε ένας Κούρδος μαχητής τη δήλωση Παλαιστίνιου που άρχισε με τη φράση: «Όταν ο Σαντάμ Χουσεϊν νικήσει στον πόλεμο, τότε...». Ο Ζωρζ Χαμπάς, ηγέτης του «Λαϊκού Μετώπου για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης», θερμός συνήγορος του Σαντάμ, είναι από εκείνους που πιστεύουν ότι το Ιράκ θα βγει τελικά νικητής.

«Γιατί ο αραβικός κόσμος έχει μοιραστεί στα δυο;», ρώτησα τον Παλαιστίνιο ηγέτη. «Όχι ο λαός, αλλά οι ηγέτες», απάντη-

«Γίνουμε γιατί έχουμε πόλεμο...»

Τι θα κάνετε στον πόλεμο;

Δεν είμαστε τρομοκράτες. Και βέβαια δεν θα χτυπήσουμε αμάχους. Φυσικά η Ελλάδα είναι φιλική χώρα και ο λαός της είναι φίλος λαός με τον Παλαιστινιακό. Θέλουμε καλές, φιλικές σχέσεις με τον Ελληνικό λαό. Αλλά αν η Ελληνική κυβέρνηση επιτρέψει στους Αμερικανούς να επιτεθούν στο Ιράκ από τις βάσεις τους στην Ελλάδα κανείς δεν μπορεί να σας εγγυηθεί ότι οι Παλαιστίνιοι ή οι Άραβες δεν θα σκεφτούν να χτυπήσουν αυτές τις βάσεις».

Η δήλωση, σαφής αλλά «διορθωμένη» και πιο μετριοπαθής, έδωσε την αφορμή στον Ζωρζ Χαμπάς να αναπτύξει την επιχειρηματολογία του. Του αντέτεινα ότι είναι παράλογο οι Παλαιστίνιοι να κατακρίνουν το Ισραήλ ως επιτιθέμενο και την ίδια στιγμή να επικροτούν με την βοήθειά τους τον Σαντάμ Χουσεΐν. Πώς βοηθιέται η Παλαιστινιακή υπόθεση με την υποστήριξη

του Σαντάμ; «Δεν έχει κατανοηθεί η θέση του PLO. Τουλάχιστον ας την κατανοήσετε εσείς οι Έλληνες. Πριν από την αμερικανική επίθεση, το PLO υποστήριζε ότι έπρεπε να βρεθεί αραβική λύση. Αλλά αραβική λύση δεν άφησαν να βρεθεί. Εμείς, οι Άραβες θα βρούμε τη λύση. Τι λάθος υπάρχει σ' αυτό; Είμαστε αντίθετοι στην αμερικανική επέμβαση στην αραβική χερσόνησο. Όλα άλλαξαν από την στιγμή που οι Αμερικανοί επενέβησαν. Τότε πήγα στην Βαγδάτη και τον είδα εγώ προσωπικά τον Σαντάμ και του είπα, παρά τις διαφορές μας είμαστε μαζί σου». Παρατήρησα ότι στο PLO υπάρχει ανοχή στις διαφορετικές απόψεις, ότι είναι πλουραλιστικό. Αλλά ο Σαντάμ δημιούργησε ένα αραβικού τύπου ολοκληρωτικό καθεστώς. Πώς θα τον έπειθε; Πώς τον κρίνει;

«Δεν τον υποστηρίζουμε για το στυλ της διακυβέρνησής του... Η βάση της συμπαράστασής μας είναι το ότι αγωνίζεται εναντίον των αμερικανών. Στο Ιράν - Ιράκ δεν είμασταν μαζί του αλλά τώρα διαφέρει, ήρθαν οι Αμερικανοί».

Τον ρώτησα γιατί το PLO δεν διαμαρτυρήθηκε ποτέ όταν έριχνε τα χημικά εναντίον των Κούρδων;

«Αυτός ξέρει τις απόψεις μας. Κατακρίναμε εκείνον τον πόλεμο. Συστήσαμε και στους δυο, και στο Ιράκ και στο Ιράν να στρέψουν τα όπλα εναντίον του Ισραήλ. Στην παρούσα στιγμή δεν είμαστε έτοιμοι να τον κατακρίνουμε για οτιδήποτε γιατί βρισκόμαστε σε πόλεμο. Οι Αμερικανοί επιτίθενται...».

Απέφυγε όμως να αναφερθεί στους Κούρδους...

Θυμήθηκα τον Τζελάλ Ταλαμπανί που πριν δυο μέρες μου έλεγε:

«Οι Παλαιστίνιοι έκαναν το μεγαλύτερο λάθος τους. Επανελάβαν το ίδιο ακριβώς λάθος που έκαναν οι ηγέτες τους στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο όταν είχαν ταχθεί με το μέρος του Χίτλερ και του Μουσολίνι νομιζοντας ότι έτσι θα λύσουν το πρόβλημα της Παλαιστίνης. Τώρα στηρίζουν το νέο φασίστα ηγέτη...».

Και τι θα γίνει μετά;

Η απάντηση είναι σιβυλλική: «Μια μέρα θα καταλάβουν το λάθος που έκαναν...».

Βέβαια εδώ οι διαφορές απόψεων δεν λύνονται πάντα με αυτοκριτική. Οι πιέσεις προς τις κυβερνήσεις που συντάχθηκαν με τις αποφάσεις του ΟΗΕ και προχώρησαν και σε μέτρα εναντίον του Ιράκ είναι πολλαπλές και έντονες.

Στη Συρία πληθαίνουν οι γυναίκες που κυκλοφορούν με τσαντόρ. «Το κάνουν για να δείξουν την αντίθεσή τους προς την πολιτική της κυβέρνησης. Τι άλλο μπορούν να κάνουν άλλωστε;», παρατήρησε μια κυρία, που ήδη αισθάνεται άσχημα και περικυκλωμένη από το μουσουλμανικό φανατισμό.

Τις ημέρες των Χριστουγέννων μερικοί φανατικοί μουσουλμάνοι διαμαρτύρονταν σε τζαμί της Δαμασκού με λόγια όπως «εμείς έχουμε πόλεμο, δεν έχουμε γιορτές όπως αυτοί» (δηλ. οι Χριστιανοί). Και στο Αμπουκαμάλ, στο Βορρά, πριν από 15 μέρες, διαμαρτυρία πιστών μουσουλμάνων κατέληξε σε μικρή σύρραξη με πυροβολισμούς μετά την έξοδό τους από το τζαμί. 80 περίπου διανοούμενοι συνελήφθησαν τις τελευταίες μέρες μετά την υπογραφή χειμένου που εναντιώνονταν στην πολιτική της κυβέρνησης.

«Η κυβέρνηση ελέγχει την κατάσταση. Και θα απαντήσει στην πρόκληση αν χρειαστεί, όπως απάντησε και άλλοτε στους αδελφούς Μουσουλμάνους στη Χά-

μα». Με την τόσο απλή και κυνική δήλωση έκλεισε άνθρωπος του καθεστώτος τη δική του αφήγηση για το φαινόμενο του ανερχόμενου θρησκευτικού φανατισμού. Η κυβέρνηση είναι προσεκτική στις κινήσεις της και προσπαθεί να κρατά τις αποστάσεις από τους Συμμάχους, μένοντας πάντοτε σταθερή στην αντισανταμική της γραμμή: «Ο πόλεμος στον Κόλπο είναι ένα πράγμα και η αραβοϊσραηλινή σύρραξη άλλο», δήλωνε ο Σύρος υπουργός Εξωτερικών Φαρούκ αλ Σά-ραα, την ημέρα επίσκεψής του Έλληνα ομολόγου του στη Δαμασκό. Αν όμως σε μια χώρα όπως η Συρία, που χαρακτηρίζεται από την ποικιλία των θρησκευτικών δογμάτων, έχει αρχίσει να διαρρηγνύεται η συνοχή και να υποχωρεί η ανεκτικότητα, στη γειτονική Ιορδανία ο θρησκευτικός φανατισμός παρακολουθούμενος από τον αραβικό εθνικισμό έχει ήδη οδηγήσει σε αδιέξοδα, τραγέλαφους και υπερβολές.

Ο αρχηγός του κόμματος «Αλ Ταχρίρ» κάλεσε το λαό της Ιορδανίας να ανατρέψει το βασιλιά Χουσεΐν γιατί δεν έσπευσε να μπει στον πόλεμο στο πλευρό του Σαντάμ. Ο Μουσουλμάνος ηγέτης συνελήφθη αμέσως για τη βέβηλη δήλωσή του αλλά η έξαρση του φανατισμού δεν σταμάτησε. Οι αδελφοί Μουσουλμάνοι ζήτησαν να απαγορευτούν οι γιορτές που οργανώνουν οι Χριστιανοί τις ημέρες των Χριστουγέννων στα μεγάλα ξενοδοχεία. Ένας πιλότος της Jordan Airlines κινήθηκε να πετάξει επειδή υπήρχαν οινοπνευματώδη ποτά στο αεροπλάνο. Αποτέλεσμα; Τα ποτά επιτρέπεται να προσφέρονται τώρα πια μόνο σε μη μουσουλμανικές χώρες. Ένα από τα αιτήματα των αδελφών Μουσουλμάνων, που ετέθη από το 1989, ήταν να απαγορευτεί στην Ιορδανία το επάγγελμα του άνδρα κομμωτή ως ανήθικο γιατί φέρνει σε συνάφεια άνδρες και γυναίκες. Το αίτημα έγινε προς στιγμή δεκτό για να ανακληθεί στην συνέχεια όταν κινδύνευαν να μείνουν χωρίς δουλειά 15.000 άνδρες.

Η κατάσταση στην Αίγυπτο δεν έχει φτάσει στα όρια αυτά, αλλά και εδώ μπορεί να γίνει επικίνδυνη αν ληφθούν υπόψη τα εκρηκτικά κοινωνικά προβλήματα —ιδίως στην πρωτεύουσα των εκατομμυρίων προλεταρίων. Την ημέρα που έφτανε ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών, ο Μουμπάρακ εμφανίστηκε στη Βουλή και σε πολύωρη ομιλία του που μεταδόθηκε και αναμεταδόθηκε από την τηλεόραση αναφέρθηκε στην αναξιοπιστία και τα παραπλανητικά φέματα του Σαντάμ (με ημερομηνίες, επιστολές και άλλες λεπτομέρειες) που είχαν ως αποτέλεσμα να ναυαγήσουν οι προσπάθειες για ειρηνική αραβική λύση στον Κόλπο· όλη αυτή η ρητορική για να κατασχευάσει τη λαϊκή δυσφορία για την πολιτική του.

Η ιρακινή αντιπολίτευση

Αν όμως στις διάφορες αραβικές πρωτεύουσες τοποθετούνται ως προς την κρίση τα πολιτικά κόμματα με ποικιλία απόψεων,

Από τη συνάντηση με τους ηγέτες της ιρακινής αντιπολίτευσης. Η εκτελεστική επιτροπή της Συμμαχίας, από τα δεξιά προς αριστερά: Τζελάλ Ταλεμπανί πρόεδρος της Πατριωτικής Ένωσης του Κουρδιστάν, Αμπντού Σαλάχ του Σοσιαλιστικού Αραβικού Κόμματος Μπάαθ, Αμπντού Ισράα, του Ισλαμικού Κόμματος Αλ Νταάουα, Αμπνουλραζάκ Σαφί του Κομμουνιστικού κόμματος του Ιράκ και Μπαγιάν Τζαμπέρ του Ανώτατου Συμβουλίου της «Ισλαμικής Επανάστασης στο Ιράκ». Δεξιά το κείμενο της διακήρυξης με τις υπογραφές των εκπροσώπων των διαφόρων κομμάτων της αντιπολίτευσης.

στο εμπόλεμο Ιράκ συντελέστηκε ένα θαύμα. Ολόκληρη η αντιπολίτευση, από τους ισλαμιστές ως τους κομμουνιστές, συσπειρώθηκε εναντίον του Σαντάμ Χουσεΐν και υπέγραψε ομόφωνα ένα πρωτόκολλο συμφωνίας.

«Είναι πρώτη φορά σε ισλαμικό κράτος που όλα τα κόμματα υπέγραψαν συλλογικά τις ίδιες, δημοκρατικές αρχές. Ακόμα και το Μπάαθ, όχι βέβαια εκείνο το δεξιό του Σαντάμ. Όλα τα κόμματα είναι τώρα μαζί. Αυτό είναι πολύ σημαντικό και μας δίνει ελπίδες. Ο λαός μας υπέφερε από τη χειρότερη δικτατορία που έγινε ποτέ. Ένα νέο δημοκρατικό Ιράκ θα είναι παράδειγμα για τους γύρω λαούς: το πείραμα το δικό μας ας γίνει παράδειγμα», μας δήλωσε το μέλος του Π.Γ. του ισλαμικού κόμματος Al Daawa (Κάλεσμα), Αμπντού Ισράα.

Και ο Κούρδος ηγέτης Τζελάλ Ταλεμ-

πανί, συμπλήρωσε: «Στη συμμαχία συμ-
πράττουν Κούρδοι, Άραβες, Ασσύριοι, ε-
θνικιστές, μπααθιστές, σουννίτες, σίιτες,
κομμουνιστές. Όλες αυτές οι δυνάμεις πα-
λεύουν για την ανατροπή του Σαντάμ και
για την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας. Εί-
ναι δύσκολο σε άλλη χώρα να βάλεις στο ί-
διο τραπέζι για να μιλήσουν φονταμεντα-
λιστές και κομμουνιστές και μάλιστα να υ-
πογράψουν από κοινού μια συμφωνία αρ-
χών».

Η υπογραφή αυτής της συμφωνίας είναι
καρπός μακροχρόνιας προσπάθειας. Οι
πρώτες επαφές και συναντήσεις έγιναν πριν
από ενάμιση χρόνο, στο τέλος του '90 είχαν
αποφασίσει ένα προσχέδιο και την περασμέ-
νη βδομάδα κατέληξαν και υπέγραψαν το τε-
λικό κείμενο.

Με υπερηφάνεια μου το έδωσε ο Τζελάλ

Η περιοχή της Νινεβί ισοπεδωμένο μαζί με την εκκλησιά του από το

Ταλεμπανί, τον οποίον συνάντησα μαζί με
άλλους ηγέτες της ιρακινής αντιπολίτευσης.
Η Συμμαχία αυτή είναι ένα σημαντικό βή-
μα, για τις πολιτικές εξελίξεις στο Ιράκ. Α-
πό παρατηρητές κρίνεται ότι η υλοποίηση
της συνεργασίας οφείλεται αφενός στο ότι υ-
πάρχει το στυγνό και αποτροπιαστικό καθε-
στώς, αλλά και στο ότι τα πολιτικά κόμμα-
τα του Ιράκ θέλουν να δείξουν στην αραβική
και τη διεθνή κοινή γνώμη ότι μπορεί να υ-
πάρξει μια αξιόπιστη διάδοχη κατάσταση
μετά την κατάρρευση του Σαντάμ.

Το κείμενο της «διακήρυξης των δυνά-
μεων της ιρακινής αντιπολίτευσης» θέτει
τρεις βασικούς αντικειμενικούς στόχους:

1. Την ανατροπή του καθεστώτος και την
κατάργηση της ανομίας με τη θέληση
και δράση του ιρακινού λαού.

2. Την αποτροπή της «αποικιοκρατικής
συνωμοσίας» για διαμελισμό του Ιράκ
και καταστροφή της οικονομικής και στρα-
τιωτικής του δύναμης καθώς και την εγγύη-
ση της εθνικής ενότητας του Ιράκ, της ανε-
ξαρτησίας του, της εδαφικής του ακεραιότη-
τας.

Είναι ενδεικτικό των τάσεων που ανα-
πτύσσονται στην ιρακινή αντιπολίτευση, ότι
στο αρχικό σχέδιο απόφασης ο δεύτερος αυ-
τός στόχος ήταν υποβαθμισμένος και ετίθετο
στα «υπ' όψιν» της μεταβατικής κυβέρνη-
σης.

3. Το σχηματισμό μεταβατικής κυβέρνη-
σης συνασπισμού που θα περιλαμβάνει ό-
λες τις αντικαθεστωτικές δυνάμεις. Το πρό-
γραμμα αυτής της κυβέρνησης διατυπώνεται
αναλυτικά και περιλαμβάνει μεταξύ άλλων
και το δικαίωμα της αυτονομίας των Κούρ-
δων, άμεσες, ελεύθερες εκλογές, δικαιώμα-
τα αυτοδιοίκησης και στις μικρές εθνικές και
θρησκευτικές μειονότητες ενώ διακηρύσσεται
η τήρηση των αρχών του ΟΗΕ, του Αραβικού

Το δημοκρατικό Ιράκ θα γίνει παράδειγμα...

Σε λαϊκή γειτονιά της Δαμασκού, σε διαμέρισμα που είναι τόπος προσευχής και συνάντησης διωκόμενων του σανταμικού καθεστώτος, συνάντησα τον Αμπού Ισράα, μέλος της συλλογικής ηγεσίας —πολιτικού γραφείου— του φονταμενταλιστικού «Ισλαμικού Κόμματος Αλ Νταάουα (Κάλεσμα)». Το Αλ Νταάουα ιδρύθηκε το 1958, μετά την κατάργηση της μοναρχίας και σκοπός του είναι να προβάλλει τις αρχές του Ισλαμισμού. Το κόμμα στεγάζει όλα τα κοινωνικά στρώματα και έχει επιρροή στους διανοούμενους.

«Αντίθετα απ' ό,τι εμφανίζεται στον ξένο τύπο, για την δράση μας επιλέγουμε ειρηνικά μέσα —το Αλ Νταάουα δεν είναι κόμμα τρομοκρατικό. Αντιτιθέμεθα στον Σαντάμ γιατί είναι αιμοσταγής. Η εναντίωσή μας είναι άμυνα» μας λέει ο Αμπού Ισράα.

Από τα πρώτα χρόνια, ο Σαντάμ προσπάθησε να συρρικνώσει και διαλύσει το κόμμα —το 1972 άρχισαν οι μεγάλες διώξεις. Δολοφόνησε πέντε ηγέτες του κόμματος και έναν από τους ιδρυτές του, τον μάρτυρα Αμπού Εσάμ, τον έβαλαν ζωντανό σε ένα καζάνι με οξύ. Ο Σαντάμ μεταχειρίστηκε τα πιο τρομερά μέσα, ακρωτηριασμούς, ηλεκτροσόκ κ.ά. Πολλοί φυλακίστηκαν μέχρι 20 χρόνια. «Ο Σαντάμ νόμιζε πως τελείωσε με το κόμμα μας. Όμως οι διώξεις συσπειρώσαν το λαό γύρω μας. Ψήφισε έναν νόμο που δεν έχει τολμήσει κανένας δικτάτορας ως τώρα. Σύμφωνα με αυτόν θανατώνονται όχι μόνο όσοι είναι σήμερα μέλη του κόμματος, ή όσοι είχαν σχέση με μας στο παρελθόν αλλά και όσοι γνώριζαν κάποια μέλη του κόμματός μας και δεν το είχαν καταδώσει», συνεχίζει ο συνομιλητής μου και η συζήτηση προχώρησε και σε άλλα θέματα:

ΕΡ: Τι σκέφτεστε για το μέλλον του Ιράκ; Είναι σύμφωνος με τη θεωρία σας ο πολυκομματισμός ή αποτελεί απλώς μια κίνηση τακτικής;

ΑΠ: Επιθυμούμε να μην ζήσει πια το Ιράκ άλλους πολέμους και δικτατορίες. Ελπίζω ότι στο μετασανταμικό καθεστώς θα υπάρξει ελευθερία και θα γίνουν ελεύθερες ε-

κλογές. Προκειμένου να εγγυηθούμε αυτό το καθεστώς συμπήξαμε συμμαχία με τα άλλα κόμματα.

ΕΡ: Έχετε ως όραμα ένα θρησκευτικό ή ένα λαϊκό κράτος;

ΑΠ: Αυτό θα το αποφασίσει ο λαός με την ελεύθερη βούλησή του.

ΕΡ: Μετά το τέλος του Σαντάμ τελειώνουν όλα; Γιατί να μην εμφανιστεί άραγε ένας νέος Σαντάμ;

ΑΠ: Η Συμμαχία εγγυάται την ελευθερία του ιρακινού λαού. Όχι, δεν θα υπάρξει άλλος Σαντάμ.

ΕΡ: Αλλά και ο Σαντάμ είχε υπογράψει πολλά σύμφωνα...

ΑΠ: Ο Σαντάμ ήταν μια φωνή, η φωνή της δικτατορίας. Τώρα όμως κατακτήσαμε την πολυφωνία. Στο χείμενό μας αναφερόμαστε και στους Κούρδους...

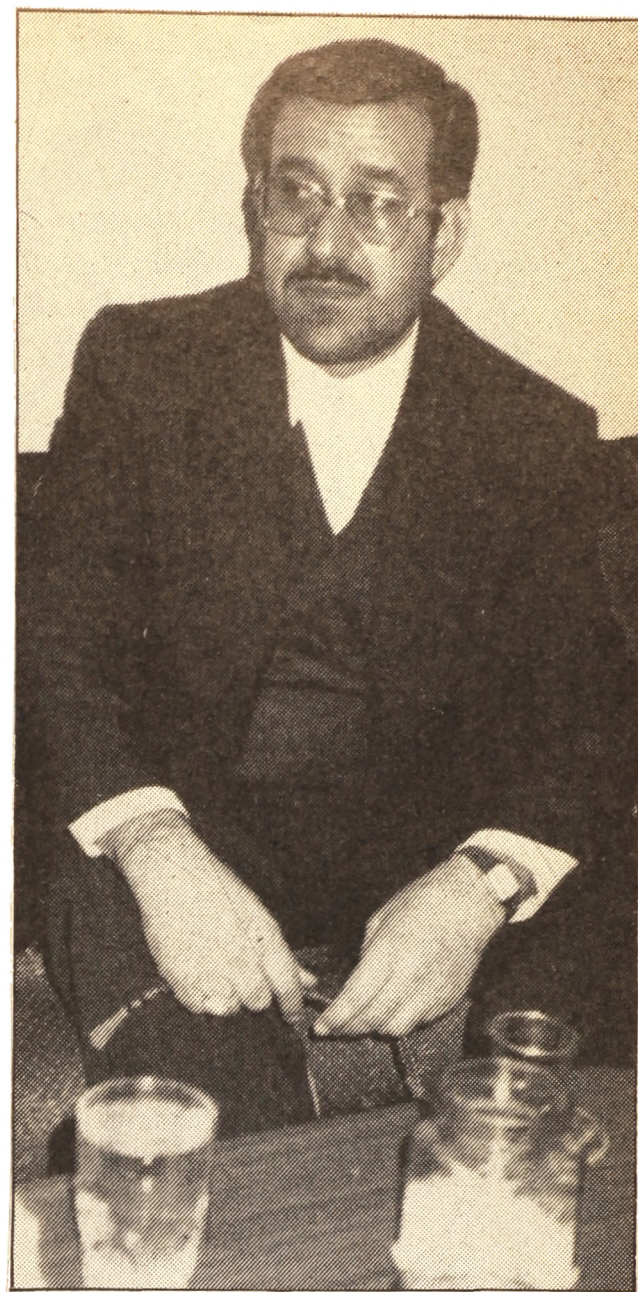
ΕΡ: Ποια είναι η εικόνα των ΗΠΑ στη χώρα σας;

ΑΠ: Η Αμερική θέλει το Ιράκ αδύνατο και καθυστερημένο. Δεν αγαπούν τον λαό μας. Θέλουν την ειρήνη γι' αυτούς και τον πόλεμο για μας.

ΕΡ: Υπάρχουν στη Συρία, την Ιορδανία και αλλού πολλοί που υποστηρίζουν τον Σαντάμ. Πως το εξηγείτε; Μήπως εκφράζεται έτσι μια αντίθεση προς τις αναπτυνγμένες χώρες;

ΑΠ: Ο λαός έχει παλιό πολιτισμό και έχει πολιτική άποψη. Η περίοδος Σαντάμ είναι μαύρη και η προσωπικότητά του δεν αποτελεί ταυτότητα του λαού μας. Ο Ιρακινός λαός αγαπά την ειρήνη και έτσι θα λύσει τα προβλήματά του. Το πρόβλημα πλούσιων - φτωχών χωρών θα λυθεί με διάλογο στους διεθνείς οργανισμούς, με δουλειά και σεβασμό και βοήθεια προς εμάς. Κάθε μέσο που θα διαλέξει ο λαός μας θα είναι ειρηνικό.

ΕΡ: Έλλειψη δημοκρατίας υπάρχει παντού, όχι μόνο στο Ιράκ. Ποιό είναι το μέλλον της δημοκρατίας;

ΑΠ: Ένα δημοκρατικό Ιράκ θα είναι το παράδειγμα για τους γύρω λαούς. Το πείραμά μας θα γίνει παράδειγμα.

ΕΡ: Για την επίτευξη των σκοπών σας θα χρησιμοποιήσετε και άλλα πλην των ειρηνικών μέσων;

ΑΠ: Θα παλέψουμε με όλα τα μέσα. Έχουμε και μεις μαχητές όπως και οι Κούρδοι. Θα παλέψουμε μαζί για την δημοκρατία και εναντίον του Σαντάμ.

Η συζήτηση προχώρησε και με σειρά ερωτημάτων θέλαμε να διευκρινίσουμε κάθε άποψη του Αμπού Ισράα. Τέλειωσε με την φράση: «Είμαστε εναντίον της κατάληψης του Κουβέιτ από τον Σαντάμ αλλά και εναντίον των Αμερικανών που επιτέθηκαν στο Ιράκ και θέλουν να το αποδιοργανώσουν».

Συνδέσμου, του Κινήματος των Αδεσμεύτων κ.ο.κ. Ειδική μνεία γίνεται επίσης στην αποχώρηση από το Κουβέιτ και στην κατάργηση των όπλων μαζικής καταστροφής.

Τη διακήρυξη της ιρακινής αντιπολίτευσης υπογράφουν το Μέτωπο του Ιρακινού Κουρδιστάν (με τα 7 κόμματα που το συναποτελούν), μια σειρά από ισλαμικά κόμματα και κινήματα —η «Ισλαμική Επανάσταση», η ισλαμική *Katla* (Μέτωπο), η Ισλαμική Δράση, το κίνημα Αλ Νταάουα, το Ισλαμικό Κίνημα, οι Μουτζαχεντίν, το ΚΚ Ιράκ, το Αραβικό Σοσιαλιστικό Μπάαθ, ανε-

ξάρτητοι εθνικιστές, το Σοσιαλιστικό Κόμμα του Ιράκ— και τη συνυπογράφουν μια σειρά από άλλες ομάδες, συσπειρώσεις, φοιτητικές οργανώσεις και διανοούμενους.

Μερικοί από αυτούς —αν και ισότιμα συμμετέχοντες— έχουν μικρή δράση ή επιρροή. Όμως, στη συμμαχία συμμετέχουν όλα τα ιστορικά κόμματα και κινήματα του Ιράκ που διατηρούν δυνάμεις «εν ενεργεία και εν αναμονή» που, όπως μας δήλωσαν, είναι έτοιμες να παλέψουν με κάθε μέσο για την ανατροπή του Χουσεΐν.

Όπως τους αποχαιρετούσα μου έσφιγγαν

το χέρι θερμά και εύχονταν να συναντηθούμε και πάλι σύντομα, αλλά αυτή τη φορά στο ελεύθερο Ιράκ· και ο καθένας ανέφερε την ιδιαίτερη πατρίδα του· τη Νινευί, τη Σουλεϊμανίγιε, τη Βαγδάτη...

Η βασανισμένη μοίρα του λαού τους που υπέφερε μια δεκαπενταετία σανταμικής τυραννίας τους χαλύβδωνε και τους έκανε να οραματίζονται και να περιμένουν. Τα καθημερινά όμως νέα που φτάνουν από τις πόλεις και τα χωριά του Ιράκ τους γεμίζουν λύπη. Η χώρα ερημώνεται και ρημάζει από τους βομβαρδισμούς...

Χ.Γ.Π.

Από τις 2 Αυγούστου 1990, μέχρι και τις 16 Ιανουαρίου 1991 υπό την δραματική πίεση των εξελίξεων η αμερικανική διπλωματία φαινόταν να έχει πραγματοποιήσει την απαρχή μιας σημαντικής στροφής στη μεσανατολική στρατηγική της. Αμέσως μετά την κατάληψη του Κουβέιτ από το Ιράκ η Ουάσιγκτον στράφηκε στον παραδοσιακό αντίπαλο της Βαγδάτης στην περιοχή αλλά και στον αραβικό κόσμο γενικότερα, την Συρία.

Το γεγονός ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν συνέδεσε την αποχώρηση των δυνάμεών του από το εμιράτο, με την δρομολόγηση διαδικασιών συνολικής επίλυσης των μεσανατολικών εκκρεμοτήτων, δεν εμπόδισε την αμερικανική

Μπους εγκατέλειπε με τον πιο επίσημο τρόπο την μονομερή επιδίωξη εγκαθίδρυσης μιας *PAX AMERICANA* στην περιοχή, μιας πολιτικής δηλαδή που εγκαινιάστηκε το 1977 με την επίσκεψη του Σαντάμ στην Ιερουσαλήμ και τον αποκλεισμό της ΕΣΣΔ από οποιαδήποτε συνεγγύηση των ρυθμίσεων. Στο Ελσίνκι αμέσως μετά τη συνάντησή του με τον σοβιετικό πρόεδρο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, ο Τζωρτζ Μπους διεκήρυξε με τον πιο σαφή τρόπο την ανάγκη συνολικής προσέγγισης του μεσανατολικού και της συμμετοχής της Μόσχας ως σταθεροποιητικού παράγοντα στην εγγύηση της νεας τάξης πραγμάτων που θα διαμορφωθεί στην περιοχή.

Η γραμμή αυτή πλεύσης, η οποία μετά την έναρξη των πολεμικών επιχειρήσεων συνιστά πλέον απλώς προσδοκία για μια σταθερά επαύριο, επιβεβαιώθηκε στην συνάντηση των υπουργών Εξωτερικών ΗΠΑ και ΕΣΣΔ στην Ουάσιγκτον πριν από δέκα ημέρες.

Η λογική του πολέμου

Το ερώτημα βέβαια που τίθεται ως προς τα φιλόδοξα αυτά σχέδια γενικότερων ρυθμίσεων στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, είναι αν θα αντέξουν σε μια παρατεταμένη πολεμική σύγκρουση. Η λογική του πολέμου, όπως πολύ εύστοχα τόνισε στην επιστολή παραίτησής του ο γάλλος υπουργός άμυνας Ζαν-Πιέρ Σεβενεμάν δεν οδηγεί μόνο έξω από το πλαίσιο των αποφάσεων του ΟΗΕ αλλά πρώτα απ' όλα κινδυνεύει να υπαγορεύσει μια «νέα τάξη» πραγμάτων στην περιοχή που θα είναι απόρροια των δεσμεύσεων, των εκδουλεύσεων και των αναγκών που θα έχει εν τω μεταξύ φέρει στο προσκήνιο η λογική των στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Τρεις και πλέον εβδομάδες μετά την κήρυξη του πολέμου, η μεγαλύτερη δυνατή για την «επόμενη μέρα» φαίνεται

Επόμενη μέρα ή μεγάλη νύχτα;

του Γιώργου Καπόπουλου

πλευρά να διαπιστώσει και αυτή ότι το πάγωμα των εκκρεμοτήτων αυτών περιέχει ανεξέλεγκτες αποσταθεροποιητικές δυναμικές για τα συμφέροντά της.

Και ενώ ήδη η κινητοποίηση των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ προς τη Σαουδική Αραβία δημιουργούσε ατμόσφαιρα προπαρασκευής πολέμου, στις αρχές Σεπτεμβρίου ο αμερικανός πρόεδρος Τζωρτζ

να επικρατεί στα επιτελεία στρατηγικών εγχεφάλων που προσπαθούν να κατανοήσουν μια περίπλοκη Μέση Ανατολή από τις όχθες του ποταμού Ποτομάκ. Η νέα προσέγγιση, η αραβική δηλαδή επιλογή που στηρίζει την αμερικανική στρατηγική στην περιοχή (με την σύμπλευση με αραβικές δυνάμεις οι οποίες θα έχουν αναβαθμισμένο περιφερειακό ρόλο) συνυπάρχει με προσεγγίσεις που περιλαμβάνουν την μόνιμη παρουσία ισχυρών αμερικανικών δυνάμεων στην Αραβική χερσόνησο.

Η αραβική στροφή υποθηκεύεται ήδη σοβαρά από την «ντε φάκτο» αναβάθμιση της Τουρκίας ως βάσης για αεροπορικές επιδρομές κατά του Ιράκ, και ακόμη περισσότερο από συγχλίνουσες ενδείξεις ότι η αμερικανική πλευρά εξετάζει την πιθανότητα υπαγωγής όλων των περιοχών που κατοικούνται από Κούρδους υπό τον έλεγχο της Άγκυρας. Η επίλυση του παλαιστινιακού, που ακόμη και στην περιοριστική οπτική του Καμπ Νταϊήβιντ ήταν συνώνυμη της σταδιακής έστω χειραφέτησης της Δυτικής Όχθης και της Γάζας από την ισραηλινή κατοχή παρουσιάζει ήδη ανησυχητικά δείγματα εκτροχιασμού προς άλλες κατευθύνσεις: η ιδέα της ανατροπής του βασιλιά Χουσεΐν και η μετατροπή της Ιορδανίας σε παλαιστινιακό κράτος με την προσθήκη ενός μικρού τμήματος από την Δυτική Όχθη ως πιθανή λύση, είναι πλέον φανερό ότι εξετάζεται σοβαρά και στην Ουάσιγκτον.

Η πιθανή επέκταση της Τουρκίας στο Βόρειο Ιράκ και η αποσταθεροποίηση της Βαγδάτης μετά το τέλος του πολέμου, έχει ήδη προκαλέσει καταλυτικές ανακατατάξεις στην πολιτική σκηνή της Τεχεράνης όπου οι περίξ του προέδρου Ραφσατζανί μετριοπαθείς και ρεαλιστές, κυριαρχούσαν μετά την λήξη του πολέμου με το Ιράκ τον Ιούλιο του 1988.

Σε όλα τα μέτωπα της Μέσης Ανατολής, με δυο λόγια, η εναντίωση της Ουάσιγκτον στην κατάληψη του Κουβέιτ από το Ιράκ —που θεμελιώθηκε κυρίως στην ανάγκη να μην ανατραπουν οι τοπικές ισορροπίες— έχει δρομολογήσει δυναμικές υπέρβασης και ακύρωσης των σημερινών ισορροπιών χωρίς ταυτόχρονα να μπορεί η αμερικανική πλευρά να εγγυηθεί ότι ελέγχει την μετάβαση προς τη νέα τάξη πραγμάτων που αυτή επιθυμεί.

Τα σενάρια

Σήμερα, τρεις βδομάδες μετά την έναρξη του πολέμου, κανένα σενάριο εξέλιξης και τερματισμού των στρατιωτικών επιχειρήσεων δεν εξυπνοεί την διαμόρφωση του ενός ή του άλλου γεωπολιτικού τοπίου στην περιοχή.

Το ευτυχέστερο βέβαια των σεναρίων στο οποίο σπεύδουν άκριτα να συστρατευθούν όσοι εντός ή εκτός Ελλάδας, βλέπουν στην μεσανατολική θύελλα την ευκαιρία να ενισχύσουν τη θέση τους, είναι το ακόλουθο:

- Αποδυνάμωση του Ιράκ από το «στάτους» της τοπικής δύναμης, απελευθέρω-

ση του Κουβέιτ και τερματισμός με τον ένα ή τον άλλο τρόπο της βασιλείας του Σαντάμ Χουσεΐν. Συμβιβαστική λύση του παλαιστινιακού με θυσία της Ιορδανίας, οριστική εκχώρηση του Λιβάνου στη Συρία και μεθόδευση μιας μόνιμης αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας ή πρόσβασης στην αραβική χερσόνησο.

Σίγουρα η δικήν μαγικής ράβδου συνολική και ανέξοδη σε όφελος της Ουάσιγκτον ρύθμιση της κατάστασης των πραγμάτων στην περιοχή στις παραπάνω γραμμές, προέρχεται από εγχεφάλους που προεκτείνουν την επίσης αμφιλεγόμενη ακρίβεια στόχευσης των αεροπορικών επιδρομών με τις δυνατότητες της αμερικανικής διπλωματίας.

- Ένα άλλο σενάριο, αυτό της πλήρους αποσταθεροποίησης της περιοχής, του σαρώματος δηλαδή όλων των τεχνητών ισορροπιών που με τόσο κόπο επέβαλαν ως αποικιακές δυνάμεις στην περιοχή μετά το 1920 η Βρετανία και η Γαλλία, μοιάζει πιο αξιόπιστο με τα μέχρι σήμερα δεδομένα. Η Συρία δηλαδή θα μπορούσε μετά το Λίβανο να είναι σε μόνιμη σύγκρουση με μια παλαιστινιακή Ιορδανία, το Ισραήλ να εξακολουθεί να ελέγχει το μεγαλύτερο μέρος από τα κατεχόμενα, το κουρδικό αντάρτικο κίνημα να υπαγορεύει τη δική του δυναμική και τα εμιράτα με τη Σαουδική Αραβία να γνωρίζουν τους αποσταθεροποιητικούς κραδασμούς που θα προκαλεί η παρατεταμένη παρουσία αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων.

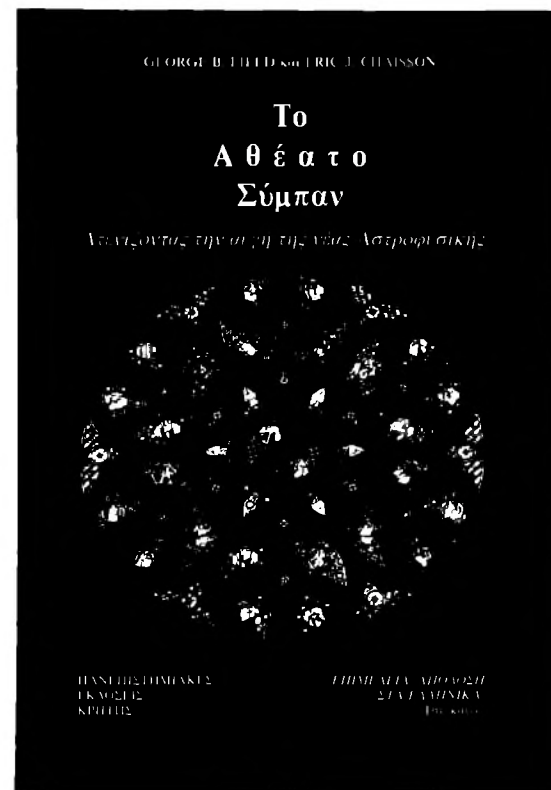
Η εκρηκτική αυτή προοπτική πλήρους αποσύνθεσης και αποδόμησης της Μέσης Ανατολής θα επιτείνει δίχως αμφιβολία και το στρατηγικό διαζύγιο Δυτικής Ευρώπης - ΗΠΑ, με την ανάπτυξη τμηματικών ή συνολικών προσεγγίσεων του μεσανατολικού από τους 12 συνολικά ή από τις πιο σημαντικές μόνον δυτικοευρωπαϊκές χώρες.

Με διακόσια δέκα πέντε χρόνια ιστορίας οι αμερικανοί δυσκολεύονται να κατανοήσουν τη λογική των γενικευμένων πολεμικών συγκρούσεων. Οι πόλεμοι της ισπανικής διαδοχής τον 16ο αιώνα, ο τριακονταετής πόλεμος τον 17ο και ο επταετής πόλεμος τον 18ο ξεκίνησαν σαν διορθωτικές παρεμβάσεις και κατέληξαν στην πλήρη ανασύνθεση των τότε ευρωπαϊκών ισορροπιών.

Η «νέα τάξη» πραγμάτων, ο νέος χάρτης της περιοχής δεν αποτελούν συγκεκριμένες στοχεύσεις στις οποίες να υποτάσσονται οι στρατιωτικές και διπλωματικές κινήσεις της Ουάσιγκτον αλλά φύλλα συκής που επιχειρούν να κρύψουν την λογική που οδήγησε στον πόλεμο. Την συνολική κρίση της αμερικανικής ηγεμονίας, την αδυναμία δηλαδή της Ουάσιγκτον να αρθρώσει μια συνολική μεσανατολική στρατηγική και να μπορέσει να την προωθήσει...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ σε λίγες μερες...

G.B.FIELD · E.J.CHAISSON
ΤΟ ΑΘΕΑΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Το Αθέατο Σύμπαν, χάρη στη βοήθεια των αόρατων ακτινοβολιών, αρχίζει πλέον να αποκαλύπτεται και να κατανοείται. Ο G. Field και ο E. Chaisson μας δίνουν μία συνοπτική περιγραφή από τα δρώμενα στην πρώτη γραμμή της έρευνας στη σύγχρονη Αστροφυσική.

Οι συγγραφείς μάς μιλούν για νεογέννητα άστρα που, κρυμμένα στο απόλυτο σκοτάδι, επωάζονται σαν τα θηλαστικά, κάνοντας αισθητή την παρουσία τους μόνο χάρη στις υπέρυθρες ακτινοβολίες που εκπέμπουν, για γιγάντιες μαύρες τρύπες που λουφάζουν στα υπέρπικνα και μυστηριώδη κέντρα ορισμένων εξωτικών γαλαξιών και που εντοπίζονται χάρη σ' αυτές τις ακτινοβολίες. Ακόμη, εξετάζουν μαζί μας ερωτήματα, όπως το κατά πόσο σκοτεινή, και αθέατη από όλα τα πανίσχυρα τηλεσκόπια ύλη, καθορίζει την τελική μοίρα του Σύμπαντος.

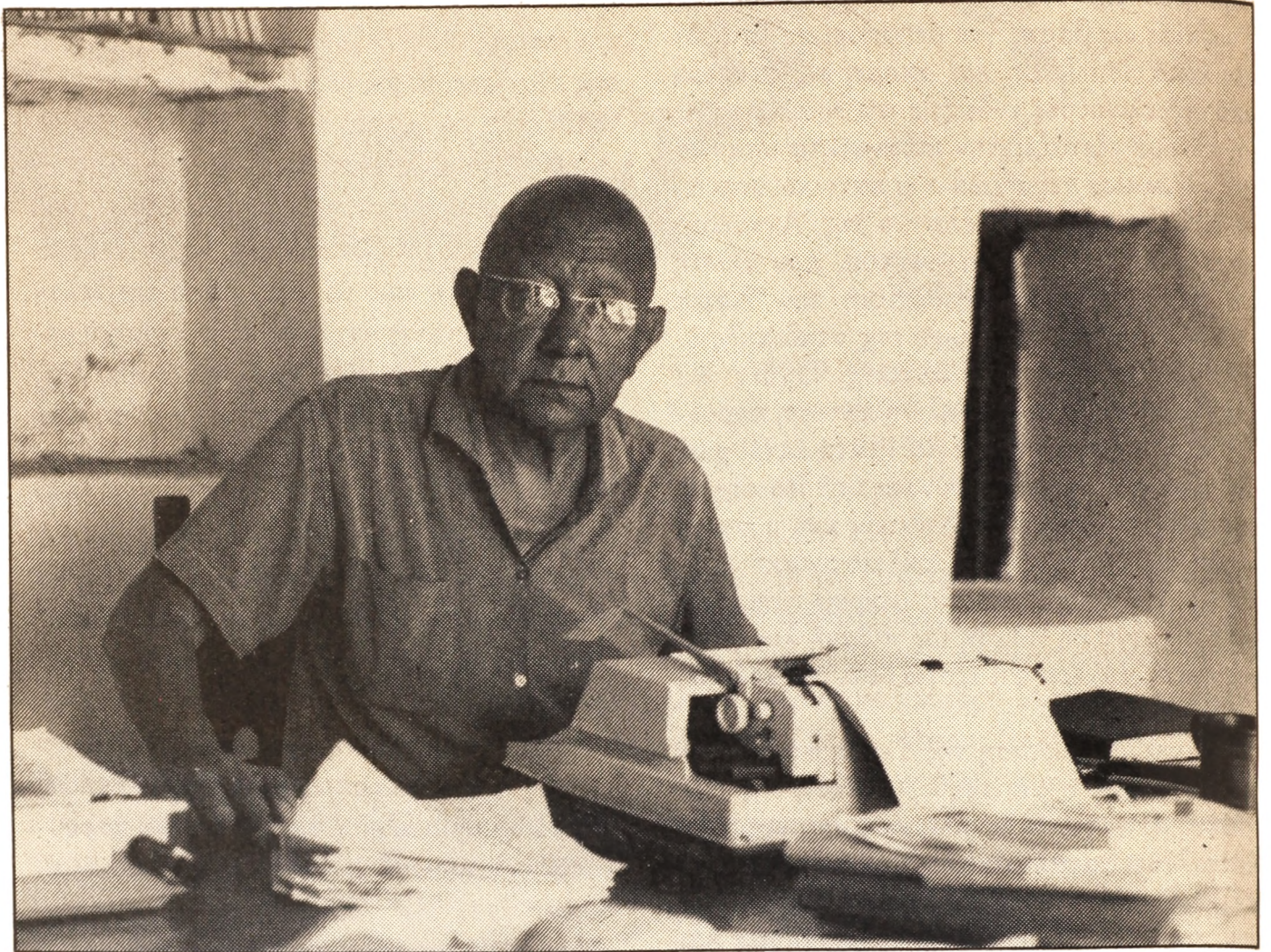
Διακοσμημένο με έγχρωμες εικόνες αστρονομικών αντικειμένων, μεταξύ των οποίων και εικόνες από το Αστεροσκοπείο του Πανεπιστημίου Κρήτης στον Ψηλορείτη, και διανθισμένο με ανέκδοτες προσωπικές εμπειρίες από τον κόσμο της έρευνας, το βιβλίο μάς μεταφέρει τον ενθουσιασμό που δημιουργεί η ενατένιση της ανατολής της νέας τάξης πραγμάτων της Αστροφυσικής των ερχόμενων δεκαετιών, η αυγή της οποίας μόλις τώρα χαράζει...

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
Τ.Θ.1527, 71110 Ηράκλειο
Κεντρική διάθεση:
ΤΡΟΧΑΛΙΑ

Γριβαίων 5, 106 80 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426.

«Δεν πρόκειται για σύγκρουση του πλούσιου Βορρά με το φτωχό Νότο»

Συνέντευξη
στην
Τέτα Παπαδοπούλου

Τέταρτη εβδομάδα του πολέμου στον Κόλπο. Το ANTI απευθύνθηκε στον Κορνήλιο Καστοριάδη και κατέγραψε τις απόψεις και τις αντιδράσεις του.

Στην τηλεφωνική συνέντευξη που μας παραχώρησε, ο Κ. Καστοριάδης ασκεί σφοδρή κριτική στις ΗΠΑ, τις δυτικές κυβερνήσεις και το Ισραήλ αλλά, επίσης, στα αραβικά καθεστώτα και τους «προοδευτικούς».

ΕΡ.: Πιστεύετε ότι θα μπορούσε να εξαναγκαστεί το Ιράκ να αποχωρήσει από το Κουβέιτ χωρίς να φθάσουμε στον πόλεμο;

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ: Δεν ξέρω πώς θα μπορούσε το Ιράκ να αναγκαστεί να αποχωρήσει από το Κουβέιτ χωρίς πόλεμο. Είχε γίνει εμπόργκο που δεν απέδωσε. Το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν είναι τέτοιο που δεν το ενδιαφέρει τίποτα να «προσφέρει». Προτιμάει την εσχάτη φάση, η

πληθυσμός υποφέρει από έλλειψη τροφίμων, ή αν σκοτώνεται από τις βόμβες.

ΕΡ.: Ήταν, επομένως, αναπόφευκτος ο πόλεμος;

Κ.Κ.: Ναι. Αλλά αυτό είναι επίσης αποτέλεσμα του γεγονότος ότι οι δυτικές κυβερνήσεις είχαν αυταπαιδευτοί. Ό,τι και αν έκαναν θα έβγαιναν χαμένες. Αν δεν έκαναν τίποτα, ο Σαντάμ θα εμφανιζόταν ως

ήρωας, ως νέος Σαλαντίν, μέγας πρόμαχος των Αράβων. Αν χτυπούσαν το Ιράκ, όπως κι έκαναν, εμφανίζονται ως ιμπεριαλιστές που κάνουν γενοκτονία και τα λοιπά γνωστά.

ΕΡ.: Ο ίδιος ο Σαντάμ Χουσεΐν είναι ο κύριος παράγων που έκανε τον πόλεμο αναπόφευκτο;

Κ.Κ.: Ασφαλώς. Αλλά γιατί υπάρχει ένας Σαντάμ Χουσεΐν στο Ιράκ; Γιατί υπάρχουν όλα αυτά τα αραβικά καθεστώτα τα οποία υπάρχουν; Ποιός τα στηρίζει; Ποιός τους πουλά όπλα και ποιός επί 23 χρόνια εξακολουθεί να μη θέλει να λυθεί το παλαιστινιακό πρόβλημα; Φυσικά τον Σαντάμ Χουσεΐν ουδόλως τον ενδιαφέρει η Παλαιστίνη. Όμως το πρόβλημα αυτό του δίνει τη δυνατότητα να δημαγωγεί.

ΕΡ.: Στην περίπτωση του Κουβέιτ ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ήταν αποτελεσματικός. Έλαβε μια απόφαση και θέλησε να εφαρμοσθεί. Ακριβώς αυτό το γεγονός μας υπενθυμίζει πόσες άλλες αποφάσεις του δεν τηρήθηκαν.

Κ.Κ.: Αναμφισβήτητα. Υπάρχουν οι αποφάσεις για την Κύπρο, για τους Παλαιστίνιους. Πέρα από τις αποφάσεις υπάρχουν και άλλα πράγματα που κάνουν αστεία την ιδέα ότι μετά το τέλος των πολεμικών επιχειρήσεων μια διεθνής συνδιάσκεψη θα μπορέσει να λύσει τα προβλήματα της Μέσης Ανατολής.

ΕΡ.: Γιατί;

Κ.Κ.: Διότι καμείς από τους αμέσως ενδιαφερόμενους, πλην των Παλαιστινίων, δεν θέλει να λυθούν. Οι Ισραηλινοί θέλουν σαφώς να κρατήσουν τα κατεχόμενα εδάφη. Οι δε αραβικές κυβερνήσεις θέλουν να εξακολουθεί να υπάρχει το Παλαιστινιακό, διότι είναι ένα από τα ελάχιστα στηρίγματα τους στο εσωτερικό. Πουλάνε στους λαούς τους αντισημιτισμό, αντισιωνισμό και παλαιστινιακό πρόβλημα.

ΕΡ.: Φαίνεται ότι είστε εντελώς απαισιόδοξος για την αποκαλούμενη «νέα διεθνή τάξη» η οποία πρόκειται να εγκαθιδρυθεί μετά το τέλος του πολέμου.

Κ.Κ.: Όχι, απλώς απαισιόδοξος. Πιστεύω ότι είναι μια απάτη.

ΕΡ.: Πώς σχολιάζετε το γεγονός ότι μεγάλο τμήμα της κοινής γνώμης σε όλο τον κόσμο τάσσεται εναντίον του πολέμου, κάθε πολέμου και, βεβαίως, αυτού που διεξάγεται τώρα στον Κόλπο; Κανένας πόλεμος δεν είναι δίκαιος ή δικαιολογημένος;

Κ.Κ.: Η γενική αρχή ότι κανένας πόλεμος δεν είναι δίκαιος είναι τελειώς εσφαλμένη. Αν αυτό ήταν σωστό θα είμασταν ακόμη είτε δούλοι είτε δουλοπάροικοι. Αν υπάρχουν κάποιες ελευθερίες και δικαιώματα στις δυτικές χώρες αυτό δεν είναι αποτέλεσμα των τηλ. υπ. των ν. κ. α. λ. π. Οφείλεται

σε εμφυλίους πολέμους, επαναστάσεις, μάχες, πτώματα. Αρνούμαι όμως να μπω στη συζήτηση αν αυτός ο πόλεμος είναι δικαιολογημένος ή όχι.

ΕΡ.: Για ποιόν λόγο;

Κ.Κ.: Διότι από τη μια πλευρά βρίσκεται ο Σαντάμ Χουσεΐν, ένας στυγνός δολοφόνος και τύραννος. Από χρόνια ήταν γνωστές οι κατακτητικές του τάσεις. Έκανε τον πόλεμο εναντίον του Ιράν το 1980, πράγμα που ξεχνούν όσοι σήμερα λένε ότι το Ιράκ δεν πείραξε ποτέ κανένα. Και τον πόλεμο αυτό βεβαίως δεν τον έκανε για να σώσει τους Παλαιστίνιους... Τον έκανε γιατί έχει ιμπεριαλιστική, επεκτατική πολιτική.

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν οι δυτικές κυβερνήσεις, οι οποίες σε άλλα θέματα αδιαφορούν για το λεγόμενο διεθνές δίκαιο. Οι Αμερικανοί εισβάλλουν στην Γρανάδα ή στον Παναμά, τώρα στήνουν ένα συμβιβασμό στην Καμπότζη όπου θα ξαναβάλουν στην κυβέρνηση τους Ερυθρούς Χμερ. Ξεσηκώθηκαν με το Κουβέιτ, αφ' ενός λόγω του ελέγχου των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής και αφ' ετέρου μη δεχόμενοι τη δημιουργία μιας, με τοπικά μέτρα, υπερδύναμης σ' αυτήν την περιοχή.

ΕΡ.: Πολλοί θεωρούν τον πόλεμο αυτό μια αναμέτρηση του πλούσιου Βορρά με το φτωχό Νότο. Συμμερίζεστε αυτή την άποψη;

Κ.Κ.: Καθόλου. Ο Σαντάμ Χουσεΐν και το Ιράκ δεν ανήκουν στο φτωχό Νότο. Η χώρα έχει τεράστιο πλούτο που, ως γνωστόν, ο Σαντάμ διεσπάθισε εδώ και δεκαπέντε χρόνια για να δημιουργήσει τον τέταρτο στρατό του κόσμου. Υπάρχει ο ρωσικός, ο αμερικανικός, ο κινεζικός κι ο ιρακινός στρατός. Δηλαδή το Ιράκ θα μπορούσε να νικήσει τη Γαλλία ή τη Γερμανία σε έναν πόλεμο, εάν υπήρχαν κοινά σύνορα. Από την άποψη αυτή η επίκληση της σύγκρουσης Βορρά-Νότου είναι καθαρά δημαγωγική.

Ο Σαντάμ και οι «προοδευτικοί» υπερασπιστές του στη Δύση φωνάζουν τώρα να μοιραστούν τα κέρδη των πλουσίων Αράβων της Σαουδικής Αραβίας και των Εμιράτων με όλους τους άλλους —ενώ ο ίδιος ο Σαντάμ δεν μοιράζει τίποτα. Επικαλείται την απελευθέρωση της Παλαιστίνης για την οποία ποτέ του δεν έδωσε δεκάρα. Επικαλείται το Κοράνι το οποίο έχει γραμμένο στα παλιά του τα παπούτσια.

Όμως όλα αυτά, δεδομένης της κατάστασης του μονουσουλμανικού κόσμου και των αραβικών μαζών, έχουν απήχηση. Τις μάζες στο Αλγέρι, την Τύνιδα, το Μαρόκο και αλλού δεν τις χαρακτηρίζει τόσο η οικονομική εξαθλίωση όσο μια κατάσταση απάνθρωπης κοινωνικής και ανθρωπολογικής

κής. Τα άτομα, στο μέτρο που οι παραδοσιακές δομές ξεχαρβαλώνονται από την εισβολή του μοντέρνου καπιταλισμού, για να δώσουν κάποιο νόημα στη ζωή τους και να σώσουν μια ταυτότητά τους, κολλάνε όσο γίνεται στο Κοράνι και στο θρησκευτικό φαντασιακό και είναι έτοιμα να κάνουν Ιερό Πόλεμο εναντίον των απίστων.

ΕΡ.: Πώς θα χαρακτηρίζατε εσείς τον πόλεμο στον Κόλπο;

Κ.Κ.: Πρόκειται, στην αρχή, για μια σύγκρουση ανάμεσα σε έναν απάνθρωπο δικτάτορα και σε άλλες δυνάμεις, οι οποίες παίζουν το παιχνίδι τους ως δυνάμεις και δεν έχουν κανένα λόγο να αφήσουν ένα δικτάτορα να κάνει κατακτήσεις. Όμως αυτή η σύγκρουση —κι εδώ βρίσκεται η μεγάλη παγίδα— εξελίσσεται, είτε το θέλουμε είτε όχι, σε μία τρίτου ή τέταρτου βαθμού αναβίωση των θρησκευτικών ισλαμικών αισθημάτων και συνεπώς σε αντιπαράθεση με το δυτικό πολιτισμό και όλων όσα συμπαρομαρτούν με τον πολιτισμό αυτό: δηλαδή —όσο κι αν είναι κατακτήσεις ανεπαρκείς και μερικές— με τα ανθρώπινα δικαιώματα, το χωρισμό Εκκλησίας και Κράτους, με κάποια δυνατότητα αυτόνομης πολιτικής δράσης των πολιτών κλπ.

ΕΡ.: Στον αραβικό κόσμο ο Σαντάμ Χουσεΐν έχει γίνει ήρωας, ένας νέος Σαλαντίν όπως είπατε. Ωστόσο στην Ελλάδα, στον προοδευτικό και αριστερό χώρο ο Σαντάμ Χουσεΐν έχει, επίσης, πολλούς θαυμαστές. Σας εκπλήσσει το γεγονός αυτό;

Κ.Κ.: Δεν με εκπλήσσει καθόλου. Από τη στιγμή που οι Αμερικανοί βρίσκονται από τη μια μεριά, όλοι αυτοί οι δήθεν «προοδευτικοί» θα βρίσκονταν από την απέναντι. Εάν οι Αρειανοί εισέβαλλαν στη Γη και οι Αμερικανοί τους χτυπούσαν, οι «προοδευτικοί» θα ήταν υπέρ των Αρειανών. Παρακαλώ εντός τεσσάρων εισαγωγικών η λέξη προοδευτικός. Επιπλέον, αυτοί οι «προοδευτικοί» πάντα υποστήριζαν τους δήμιους: τον Στάλιν, τον Μάο, τον Κάστρο, τον Πολ Ποτ, τον Καντάφι...

ΕΡ.: Σύμφωνα με μία άποψη θα έπρεπε οι μυστικές υπηρεσίες να είχαν δολοφονήσει τον Σαντάμ Χουσεΐν και μάλιστα από καιρό. Συμφωνείτε;

Κ.Κ.: Ως τέως λενινιστής είμαι εναντίον κάθε ατομικής τρομοκρατίας.

ΕΡ.: Τώρα περιμένουμε πότε θα χρησιμοποιήσει ο Σαντάμ Χουσεΐν τα χημικά και βιολογικά όπλα με τα οποία θα πλήξει είτε τους στρατιώτες των χωρών που του τα προμήθευσαν είτε το Ισραήλ. Ο πρώην Ισραηλινός πρωθυπουργός Σιμόν Πέρες δήλωσε αυτές τις ημέρες ότι «Η Δύση έπρεπε να κηρύξει τον πόλεμο στον Σαντάμ Χουσεΐν, χωρίς καθυστέρηση, μόλις έφθασαν οι

πρώτες φωτογραφίες των νεκρών, από τα χημικά. Κούρδων της Χαλάμπτζα».

Κ.Κ.: Και γιατί δεν το είχε πει τότε ο Σιμόν Πέρες; Και αυτός τους έχει γραμμένους τους Κούρδους στα παλιά του τα παπούτσια. Άρχισε να τον ενδιαφέρει το ζήτημα των Κούρδων από τη στιγμή κατά την οποία ο Σαντάμ Χουσεϊν έγινε αρκετά δυνατός ώστε, ενδεχομένως, να μπορεί να απειλήσει και το Ισραήλ.

Δεν είναι όμως ανάγκη να χρησιμοποιήσει χημικά, βιολογικά, και ίσως, πυρηνικά όπλα. Και αυτά τα όπλα, τα λεγόμενα συμβατικά, τα οποία χρησιμοποιεί τώρα ο Σαντάμ Χουσεϊν δεν τα βρήκε σκάβοντας στην άμμο της Μεσοποταμίας. Από τους Δυτικούς τα πήρε. Τα πήρε μάλιστα σχεδόν τζάμπα, δανεικά κι αγύριστα.

ΕΡ.: Ένα θέμα είναι τι έκαναν οι δυτικές κυβερνήσεις, οι εταιρείες και οι βιομηχανίες όπλων. Όμως ούτε ο κόσμος, η κοινή γνώμη, οι πολίτες αντέδρασαν...

Κ.Κ.: Αυτό αποτελεί τμήμα της μεγάλης υπνηλίας των δυτικών χωρών. Όχι μόνο δεν αντέδρασαν, αλλά συνέβη κάτι χειρό-

Ο πόλεμος στον Κόλπο εξελίσσεται —είτε το θέλουμε είτε όχι— σε μια τρίτον ή τέταρτον βαθμού αναβίωση των θρησκευτικών ισλαμικών αισθημάτων και συνεπώς σε αντιπαράθεση με το δυτικό πολιτισμό.

τερο, δεν ξέρω αν έγινε γνωστό στην Ελλάδα. Όταν έγινε μια σφυγμομέτρηση της κοινής γνώμης στη Γαλλία, λίγες ημέρες πριν εκπνεύσει το τελεσίγραφο, 79% των Γάλλων απήντησαν ότι ουδεμία υπόθεση, όσο δίκαια κι αν είναι, μπορεί να δικαιολογήσει έναν πόλεμο. Εγώ θεωρώ την απάντηση αυτή εξωφρενική. Εκπνέει το τελεσίγραφο, αρχίζουν οι επιχειρήσεις, αρχίζει ο θόρυβος γύρω από τις δήθεν χειρουργικές επιχειρήσεις των Αμερικανών, τις επιτυχίες τους κλπ. Γίνεται νέα σφυγμομέτρηση γύρω στις 25 Ιανουαρίου και 64% των Γάλλων είναι υπέρ του πολέμου... Αυτό νομίζω συμβαίνει παντού. Και οι Αμερικανοί πριν από τον πόλεμο ήταν πολύ

πιο διστακτικοί. Όταν όμως άρχισε η γνώμη τους άλλαξε εντελώς. Κανένας πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών δεν είχε τόση δημοτικότητα όσο ο Μπους αυτή τη στιγμή. Φρικτό πράγμα, γιατί δείχνει ότι αυτό μπρος στο οποίο οι άνθρωποι γονατίζουν είναι η ωμή βία.

ΕΡ.: Πώς θα μπορούσε να αντιδράσει ένας υπεύθυνος, ενεργός πολίτης σ' αυτή την κρίση που βρισκόμαστε σήμερα; Υπάρχει κάτι που μπορεί να κάνει ή είναι εντελώς αδύναμος;

Κ.Κ.: Νομίζω ότι ένα πράγμα που μπορεί να κάνει ο καθένας είναι να προσπαθεί, όσο το δυνατόν, να διαλύσει τα νέφη της προπαγάνδας των μεν και των δε και όλα τα αφαντάστως ψευδολόγα επιχειρήματα τα οποία χρησιμοποιούνται και από τις δύο πλευρές. Οι μεν υποστηρίζουν ότι κάνουν τον πόλεμο για το Δίκαιο και οι δε λένε ότι εάν οι Άραβες υποφέρουν σήμερα τούτο οφείλεται απλώς και μόνο στο γεγονός ότι τους είχαν αποικιοποιήσει οι Ευρωπαίοι πριν 150 χρόνια. Όλα αυτά είναι απάτες. □

ΠΩΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΠΑΝΩ ΑΠΟ 1000 ΛΕΞΕΙΣ ΤΟ ΛΕΠΤΟ

Μήπως έχετε πάρα πολλά να διαβάσετε και δεν προλαβαίνετε; Προφέρετε ή «ακούτε» τις λέξεις όταν διαβάσετε; Έχετε προβλήματα αυτοσυγκέντρωσης; Δεν μπορείτε να συγκρατείτε αυτά που διαβάσετε;

Μπορείτε εύκολα να απαλλαγείτε από τέτοια προβλήματα που περιορίζουν σημαντικά τις δυνατότητες που έχετε για αποδοτικό διάβασμα. Με 20 μόνο ώρες εξάσκηση θα μπορείτε να διαβάσετε δυο και τρεις φορές πιο γρήγορα από ό,τι σήμερα και με μεγαλύτερο βαθμό αντίληψης. Θα συγκρατείτε περισσότερα και θα αξιολογείτε πιο μεθοδικά αυτά που διαβάσετε. Με ένα πρωτότυπο σύστημα αυτοδιδασκαλίας θα μπορείτε να εφαρμόζετε αποτελεσματικά τις νέες τεχνικές διαβάσματος για μελέτη, για ενημέρωση και για ψυχαγωγία. Σύντομα θα μπορείτε κι εσείς να διαβάσετε με ρυθμό 1000 λέξεις το λεπτό.

Για τη μοναδική αυτή Μέθοδο συμπληρώστε και ταχυδρομήστε το παρακάτω Δελτίο Παραγγελίας.

Ν. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗ, Ταξιαρχών 21, 174 55 ΑΛΙΜΟΣ
Τηλ. 9840352, 9830718

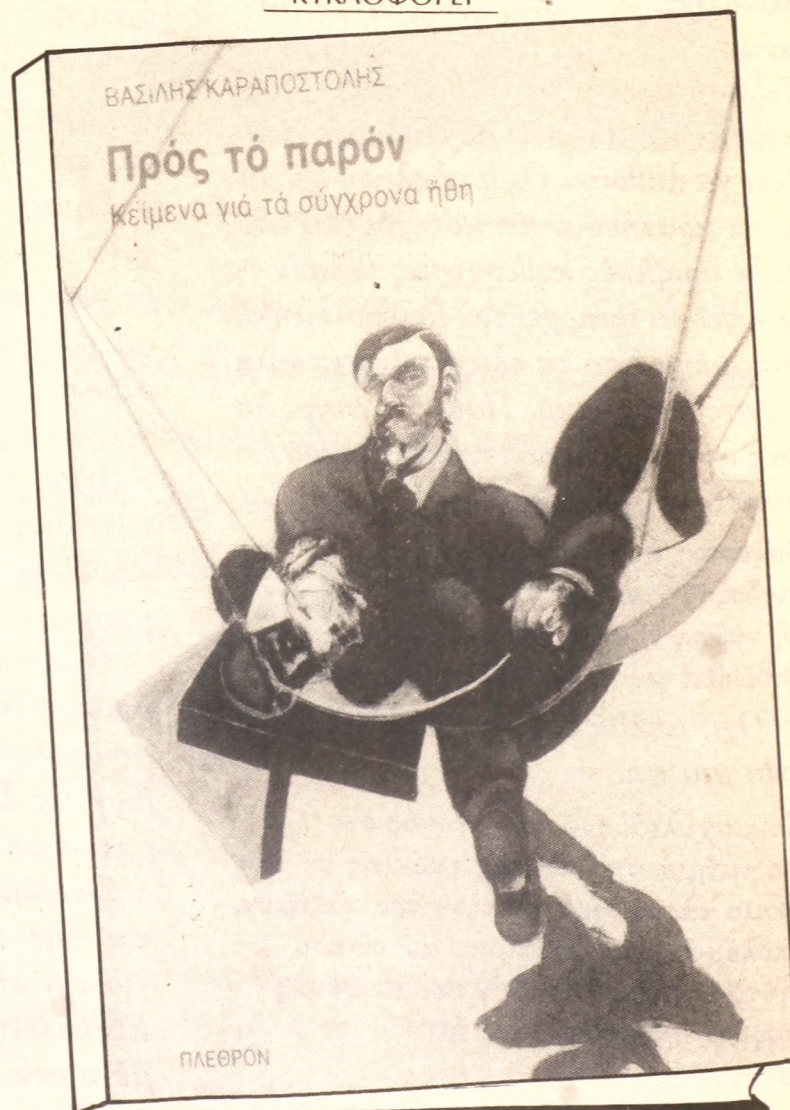
Παρακαλώ στείλτε μου αντικαταβολή Δρχ. 13.800
τη Μέθοδο «ΓΡΗΓΟΡΟ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ»
(3 κασέτες, βιβλίο, ασκήσεις).

Όνομα
Οδός-αρ.
Ταχ. Κώδικας Πόλη
Τηλ. Υπογραφή

ΟΡΟ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ διδάσκεται
επίσης σε σεμινάρια που διοργανώνει το ΕΛΚΕΠΑ
(Τηλ. 8009... Κολέγιο Αθηνών (Τηλ. 6478160).

Έκδόσεις Πλέθρον

Σειρά: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Προς το παρόν
Κείμενα για τα σύγχρονα ήθη

Βιβλιοπωλείο – Εκδόσεις: Μουσουλίας 20α 106 80 Αθήνα,
Τηλ. 36.41.260, 36.45.057

Ισλαμισμός και Τρομοκρατία

Ο Μουαμέρ Άχσοϊ, καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου, η Μπαχριέ Ουτσόκ, καθηγήτρια Θεολογίας, ο Τσετίν Εμέτς και ο Τουράν Ντουρσούν, δημοσιογράφος.

Δολοφονήθηκαν μέσα στον τελευταίο χρόνο, όπως και αστυνομικοί, ορισμένοι αξιωματικοί εν αποστρατεία και ο Χιράμ Αμπάς, πρώην στέλεχος της μυστικής Υπηρεσίας ΜΙΤ.

του Αλή Ταρτάνογλου

Αν εξαιρέσουμε την περίπτωση του Αμπάς, για τον οποίο πιστεύεται ότι υπήρξε θύμα «εκκαθάρισης οικογενειακών λογαριασμών» κοινό χαρακτηριστικό των τεσσάρων θυμάτων ήταν η προσήλωσή τους στο εγχόσμιο - λαϊκό κράτος και η κριτική που ασκούσαν στο θρησκευτικό φανατισμό. Ήταν όλοι τους ειλικρινείς δημοκράτες και κατείχαν θέσεις από τις οποίες ασκούσαν σημαντική επίδραση στην κοινή γνώμη με τις ιδέες τους.

Ο Εμέτς ήταν αρχισυντάκτης της καθημερινής εφημερίδας Χουριέτ από τις μεγαλύτερες στην Τουρκία, με 600.000 κυκλοφορία, με κεντρώα γραμμή και με σαφή εχθρική στάση απέναντι στο θρησκευτικό φανατισμό, πράγμα που συχνά την είχε καταστήσει στόχο των ραδιοφωνικών εκπομπών των μουλλάδων του Ιράν. Ο Ντουρσούν έγραφε για το περιοδικό «2.000» που είναι κάτι αντίστοιχο με το «ANTI» στην Ελλάδα. Τον περασμένο Απρίλιο η κυβέρνηση έκλεισε το περιοδικό, ενοχλημένη για ορισμένα δημοσιεύματά του για τους Κούρδους. Ο αρχισυντάκτης του περιοδικού Ντ. Περιντζέκ φυλακίστηκε για τον ίδιο λόγο κι αργότερα αφέθηκε ελεύθερος ενώ εκκρεμεί η δίκη του. Το περιοδικό επανекδόθηκε με τον νέο τίτλο YUZ YIL (Αιώνας).

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Ντουρσούν έγραφε για θρησκευτικά θέματα. Όντας ειδικός ήταν σε θέση να επισημαίνει τις αντιφάσεις του Ισλάμ. Ο Άχσοϊ ήταν πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου και πρώην βουλευτής. Έγραφε αραιά στην Τζουμχουριέτ για το ίδιο θέμα, από νομική όμως σκοπιά. Η Ουτσόκ ήταν ειδική στην ισλαμική ιστορία στο Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου της Άγκυρας. Κανείς φυσικά από τους δολοφόνους δεν πιάστηκε από την Αστυνομία.

Στη δεκαετία του '70, πριν από το στρατιωτικό πραξικόπημα, τον Σεπτέμβριο του 1980, η τρομοκρατία βασιλεύε στην Τουρκία.

Οι εθνικιστές «γκρίζοι λύκοι» της ρατσιστικής δεξιάς σκοτώναν φοιτητές, γνωστούς

διανοούμενους και πολιτικούς, έδερναν όποιους διάβαζαν τον αριστερό Τύπο, πυροβολούσαν στο φαχνό μαζικές συγκεντρώσεις. Οι μαχητές αριστερών οργανώσεων προέβαιναν σε αντίποινα. Συνέβαινε όμως να συλλαμβάνονται οι αριστεροί, όταν σκοτώνονταν δεξιοί ενώ στην αντίθετη περίπτωση κανείς δεν συλλαμβανόταν. Ακόμα κι όταν γινόταν κάποιο «ατύχημα» οι δολοφόνοι της δεξιάς κατάφερναν να «αποδράσουν» όπως ο Αλί Αγκτζά, ο δολοφόνος του Ιπεκτσι το 1975 ο οποίος αργότερα έκανε τη δολοφονική απόπειρα εναντίον του Πάπα στη Ρώμη.

Σήμερα η κοινωνική ατμόσφαιρα μέσα στην οποία εξελίσσεται το νέο κύμα τρομοκρατίας είναι τελείως διαφορετική. Δεν υπάρχουν για παράδειγμα, αντιδράσεις ακόμα κι απέναντι στη σκληρή και καταπιεστική πολιτική της κυβέρνησης. Μολονότι διάφοροι αρθρογράφοι διατυπώνουν επικρίσεις κατά της κυβέρνησης, κανείς δεν φαίνεται να ενδιαφέρεται! Τα πάντα ρυθμίζει ο κ. Οζάλ: δράση, αντίδραση, διπλωματία, ασφάλεια. Είναι η σύνοψη των πάντων.

Τι συμβαίνει σήμερα και οι άνθρωποι ξυπνούν από τους πυροβολισμούς των τρομοκρατών; Πριν το 1980 τα πράγματα ήταν μάλλον σαφή. Οι αριστεροί ήταν οπλισμένοι επειδή πίστευαν ότι καταπιέζονταν. Η εργατική τάξη καταπιεζόταν. Στρέφονταν λοιπόν εναντίον του κράτους. Και από την άλλη μεριά οι «γκρίζοι λύκοι» «προστάτευαν» το κράτος απέναντι στους κομμουνιστές (!).

Τώρα οι φανατικοί ισλαμιστές δε μάχονται εναντίον του κράτους αλλά ούτε και το προστατεύουν. Ωστόσο, σκοτώνουν. Όλοι σκέφτονται ότι οι δολοφονίες είναι έργο των ισλαμιστών.

Όμως ο Οζάλ απειλεί. Τι λέγει; Ότι το κράτος θα απαντήσει στους τρομοκράτες με τα ίδια όπλα. Ποια όπλα; Κυβέρνηση, πρωθυπουργός και υπουργός Δικαιοσύνης κάνουν λόγο για εφαρμογή θανατικών ποινών. Η θανατική ποινή ισχύει ακόμα στην Τουρκία αν και κάτω από την πίεση της διεθνούς κοινής γνώμης δεν εκτελείται. Σύμφωνα επίσης

με το τουρκικό Σύνταγμα οι θανατικές ποινές που επιβάλλουν τα δικαστήρια πρέπει να εγκριθούν από την εθνοσυνέλευση.

Υπάρχουν 200 περίπου φάκελοι με θανατικές καταδίκες, που η κυβέρνηση μελετά να φέρει στη Βουλή για να προχωρήσει σε εκτελέσεις σαν αντίποινα απέναντι στους τρομοκράτες. Η μεγάλη όμως πλειοψηφία των θανατοποινητών είναι αριστεροί, κάπου 90%. Είναι όμηροι του κράτους για εγκλήματα που γίνονται τώρα και με τα οποία δεν έχουν φυσικά καμιά σχέση.

Το ερώτημα όμως για την ταυτότητα των δολοφόνων - τρομοκρατών παραμένει αναπάντητο, εφόσον και οι ισλαμιστές ακόμα, κυρίως οι διανοούμενοι, υποστηρίζουν ότι οι ακραίες, φανατικές ομάδες έχουν εξασθενήσει.

Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι στόχος των «άγνωστων» τρομοκρατών είναι η αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Κάθε εσωτερική κρίση μανιπουλάρεται από το εξωτερικό. Η Τουρκία ορθώνεται ως εμπόδιο μπροστά στις προσπάθειες της Ευρώπης για διείσδυση στη Μ. Ανατολή. Φυσικοί σύμμαχοι των δυτικών δυνάμεων δεν είναι φυσικά οι ισλαμιστές. Γι' αυτό θέλουν να εξοντώσουν το κυβερνών κόμμα ANAP, που το θεωρούν υπεύθυνο για την τουρκική εξωτερική πολιτική στον άξονα ΗΠΑ-ΕΣΣΔ. Δεν αποκλείεται λοιπόν, στο εγγύς μέλλον, να δούμε αρκετούς βουλευτές του ANAP να «αλλάζουν στρατόπεδο» και ορισμένες άλλες ενέργειες με στόχο την πτώση της κυβέρνησης.

Υπάρχουν πραγματικοί φόβοι για την τύχη του «λαϊκού-εγχόσμιου» κράτους. Ωστόσο η κοινή γνώμη δεν υποστηρίζει νέο στρατιωτικό πραξικόπημα. Η δημοκρατία πρέπει να προστατευθεί με άλλα μέσα.

Και, τελικά, πηγή μεγάλων ανησυχιών είναι ο ίδιος ο Οζάλ, ο οποίος προσπαθεί να εγκαταστήσει ένα προεδρικό σύστημα αγνοώντας τους πάντες. Η πρόσφατη κρίση στην ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων με την παραίτηση του αρχηγού του Γενικού Επιτελείου δείχνει την έκταση στην οποία ο Οζάλ προσπαθεί να ελέγχει τα πάντα. Ήδη προκάλεσε την παραίτηση δυο υπουργών Εξωτερικών (Γιλμάζ και Μποζέρ). Έχει βάλει τώρα τους δικούς του ανθρώπους παντού. Ουδείς γνωρίζει που ασκείται η εξωτερική πολιτική. Η Εθνοσυνέλευση παραμένει σε σκότος βαθύ. Πολλοί στην Τουρκία πιστεύουν ότι αν ο Οζάλ κυβερνούσε στο Ιράκ δεν θα ήταν διαφορετικός από τον Σαντάμ.

Μ' αυτές τις αγωνίες και με αυτά τα ερωτηματικά οι πολίτες της Τουρκίας φοβούνται ότι αν το νέο κύμα τρομοκρατίας καταργήσει το «λαϊκό» (μη θρησκευτικό) κράτος τότε κανένα στρατιωτικό πραξικόπημα πλέον δεν πρόκειται να το αναστήσει. □

Ο κομματικός Άτλας στην ΕΣΣΔ

του Σεργκεί Φιλιμόνωφ

Ένα από τα τέκνα της περεστρόικα είναι ο πολιτικός πλουραλισμός, που αρκετά γρήγορα μετατρέπεται από κάτι το «ασυμβίβαστο με τον υπαρκτό σοσιαλισμό» σε ένα από τα γνωρίσματα της πολιτικής ζωής της σημερινής σοβιετικής κοινωνίας. Αυτό το πρωτοφανές για τη σύγχρονη Σοβιετική Ένωση φαινόμενο βρίσκει την έκφρασή του και στη γέννηση νέων πολιτικών κομμάτων.

Πριν από 1,5-2 χρόνια, ακόμα και πέρυσι, ο όρος «πολυκομματισμός» στην ουσία δεν χρησιμοποιούνταν στη σοβιετική πολιτική ορολογία, ενώ σήμερα γίνεται συνηθισμένος.

Τώρα στη Σοβιετική Ένωση υπάρχουν πολλά κομμάτια εκτός από το ΚΚΣΕ: «Ενωση Συνταγματικών Δημοκρατών», «Ενωση Συνταγματικών Δημοκρατών», «Συνταγματικό - Δημοκρατικό Κόμμα» («Κόμμα Λαϊκής Ελευθερίας»), «Φιλελεύθερο - Δημοκρατικό Κόμμα Σοβιετικής Ένωσης», «Δημοκρατικό Κόμμα», «Δημοκρατικό Κόμμα Ρωσίας»,

«ΧριστιανοΔημοκρατική Ένωση Ρωσίας», «Χριστιανο-Δημοκρατικό Κόμμα Ρωσίας», «Ένωση Συνταγματικών Δημοκρατών», «Κόμμα Συνταγματικών Δημοκρατών», «Συνταγματικό - Δημοκρατικό Κόμμα» («Κόμμα Λαϊκής Ελευθερίας»), «Φιλελεύθερο - Δημοκρατικό Κόμμα Σοβιετικής Ένωσης», «Δημοκρατικό Κόμμα», «Δημοκρατικό Κόμμα Ρωσίας»,

«Ρεπουμπλικάνικο Κόμμα Ρωσικής Ομοσπονδίας», «Σοσιαλ-δημοκρατικός Σύνδεσμος», «Σοσιαλ-δημοκρατικό Κόμμα Ρωσικής Ομοσπονδίας», «Σοσιαλιστικό Κόμμα», «Μαρξιστικό Εργατικό Κόμμα - Κόμμα Δικτατορίας Προλεταριάτου», «Συννομοσπονδία Αναρχοσυνδικαλιστών», «Ορθόδοξο Μοναρχικό Τάγμα - Ένωση», αυτά είναι μόνο μερικά από τα κόμματα που λειτουργούν σε πανενωσιακή ή πανρωσική κλίμακα. Το ρεύμα της δημιουργίας νέων κομμάτων, που επιταχύνθηκε φέτος, αγχάλιασε την Ουκρανία, τη Λευκορωσία, τις Βαλτικές Δημοκρατίες, τις Δημοκρατίες της Υπερκαυκασίας και άλλες περιοχές της χώρας.

Πριν από την ίδρυση των νέων πολιτικών κομμάτων στη Σοβιετική Ένωση δημιουργήθηκαν οι λεγόμενες «άτυπες» οργανώσεις.

Το φθινόπωρο του 1986, δίπλα στην εφημερίδα «Κοσμομόλσκαγια Πράβντα» (δημοσιογραφικό όργανο της Κ.Ε. της νεολαίας) ιδρύθηκε η «Λέσχη Κοινωνικών Πρωτοβουλιών» (ΛΚΠ), από μια ομάδα νεαρών χωρίς οδηγία ή έγκριση «από πάνω». Γι' αυτό και χαρακτηρίστηκε «άτυπη». Αργότερα, το «άτυπο» κίνημα θα συμπεριλαμβάνει χιλιάδες τέτοιες λέσχες, σεμινάρια, ομάδες κ.ά., που θα γεννηθούν σε διάφορες δημοκρατίες και περιοχές, σε δεκάδες πόλεις της Σοβιετικής Ένωσης και ο αριθμός τους, το 1990, θα φθάσει τις 70.000!

Η γέννηση

Την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1967, τις παραμονές του 20ού Συνεδρίου της νεολαίας, στη Μόσχα εμφανίστηκαν νέες πολιτικοποιημένες ομάδες νεολαίας: οι λέσχες «Κοινότητα» και «Περεστρόικα», η ανεξάρτητη έκδοση «Γκλάσνοστ», οι ομάδες «Εμπιστοσύνη» και «Ταμείο Κοινωνικών Πρωτοβουλιών», το σεμινάριο «Δημοκρατία και ουμανισμός», η ομάδα «Νεαροί Κομμουνάροι - Διεθνιστές»... Οι πληροφορίες γι αυτές τις οργανώσεις που περνάνε στις εφημερίδες είναι φτωχές, όμως αρχίζουν να εμφανίζονται τα ονόματα των πρωτεργατών τους —Μπ. Καγκαρλίτσκι, Ε. Νοβοντβόρσκαγια, Ε. Ντεμπριάνσκαγια, Ο. Ρουμιάντσεφ, Μ. Μαλιούτιν, κ.ά. Θα θυμηθούμε αυτά τα ονόματα γιατί, όπως θα δούμε, σε 2-3 χρόνια, τα περισσότερα από αυτά τα πρόσωπα, μαζί με άλλα, που θα φανούν λίγο αργότερα, θα γίνουν ιδρυτές και αρχηγοί των νέων κομμάτων, με διαφορετικούς, και καμιά φορά αντίθετους, προσανατολισμούς. Παρόμοιες «άτυπες» ομάδες φτιάχονταν και σε πολλές άλλες πόλεις.

Τον Αύγουστο του 1987 μετά από πρόταση της ΛΚΠ, διοργανώθηκε στη Μόσχα η συνάντηση - διάλογος με θέμα: «Κοινωνικές πρωτοβουλίες στην περεστρόικα». Πή-

ραν μέρος εκπρόσωποι 63 λεσχών, ομάδων και ενώσεων από 26 πόλεις της χώρας. Οι περισσότερες από αυτές τις οργανώσεις ενώθηκαν στην «Ομοσπονδία Σοσιαλιστικών Κοινωνικών Λεσχών» (ΟΣΚΛ). Στο πλαίσιο της ομοσπονδίας διεξάγονται τους επόμενους μήνες έντονες συζητήσεις για τις κατευθύνσεις και τις μορφές συμμετοχής των «άτυπων» ομάδων στην περεστρόικα.

Η διαφοροποίηση

Εκείνη την περίοδο αρχίζει να εκδηλώνεται η ιδεολογικο-πολιτική διαφοροποίηση των «άτυπων» οργανώσεων. Από τη ΛΚΠ αποχωρεί η ομάδα «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία» (Καγκαρλίτσκι, Μαλιούτιν), που θέτει στόχο τη «συνένωση του μαρξισμού με το νέο κοινωνικό κίνημα». Η λέσχη «Περεστρόικα» παίρνει μετριοπαθείς σοσιαλιστικές θέσεις. Ο σύλλογος «Κοινότητα» προπαγανδίζει τη δική του ερμηνεία των αναρχοσυνδικαλιστικών ιδεών, ενώ ορισμένες ομάδες απομακρύνονται από την ΟΣΚΛ. Στα τέλη του 1987-αρχές του 1988, αρχίζουν να κυκλοφορούν μια σειρά ανεξάρτητα περιοδικά, δελτία και άλλα «άτυπα» έντυπα. Τους πρώτους μήνες του 1988 συνειδητοποιείται η διαφορά απόψεων και θέσεων των οργανώσεων-μελών της ΟΣΚΛ και η Ομοσπονδία στην ουσία διαλύεται.

Η άνοιξη του 1988, ήταν περίοδος διαμόρφωσης πληθώρας καινούργιων ομάδων, λεσχών, επιτροπών κ.τ.λ. Κίνητρο για την ίδρυσή τους αποτέλεσε η προετοιμασία της 19ης Κομματικής Συνδιάσκεψης του ΚΚΣΕ, και ειδικότερα η δημοσίευση των «θέσεων της Κ.Ε.». Στην πορεία της συζήτησης των «θέσεων» (Μάιος - Ιούνιος) εμφανίσθηκαν πολλές νέες «άτυπες» οργανώσεις υποστήριξης της περεστρόικα.

Τα «λαϊκά μέτωπα»

Το Μάιο αρχίζει και το Νοέμβριο ολοκληρώνεται άλλη μια προσπάθεια ενοποίησης «άτυπων» οργανώσεων: μερικές δεκάδες λέσχες και ομάδες ίδρυσαν το «Λαϊκό Μέτωπο Μόσχας» (ΛΜΜ). Ανάμεσα στα μέλη του συντονιστικού του συμβουλίου συμπεριλαμβάνονται οι γνωστοί μας Μπ. Καγκαρλίτσκι και Μ. Μαλιούτιν. Τον Ιανουάριο του 1989 στο ΛΜΜ συμμετείχαν 34 ομάδες και οργανώσεις: «Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία», «Ομοσπονδία Κοινωνικής Ανανέωσης», «Λαϊκή Δράση», «Νεαροί Κομμουνάροι -Διεθνιστές», Ομοσπονδία «Κοινό Έργο» κ.ά. Οι Μοσχοβίτες κομμουνιστές, που συμμετείχαν στις «άτυπες» λέσχες για τις επαφές με την Επιτροπή Μόσχας του ΚΚΣΕ, συγκρότησαν τον Ιούνιο τη λεγόμενη «Διαλεσχιακή Κομματική Ομάδα» (Β. Λισένκο, Μ. Μαλιούτιν, Ι. Τσουμπάις, Σ. Σεμπόλνταεφ, Β. Γκούσεφ

κ.ά.), προκειμένου να έλθουν σε επαφή με την οργάνωση της Μόσχας του ΚΚΣΕ. Την άνοιξη της επόμενης χρονιάς διασπάσθηκε σε «Διαλεσχιακή Ομάδα» (Μαλιούτιν, Σεμπόλνταεφ, Γκούσεφ) και στην κομματική λέσχη «Κομμουνιστές για την Περεστρόικα» (Β. Λισένκο, Ι. Τσουμπάις). Μερικά από αυτά τα πρόσωπα θα βρεθούν αργότερα επικεφαλής στις πλατφόρμες μέσα στο ΚΚΣΕ, οι άλλοι όπως είπαμε πιο πάνω θα φύγουν και θα περάσουν στην ηγεσία άλλων κομμάτων.

Στο δεύτερο εξάμηνο του 1988 δημιουργούνται «λαϊκά μέτωπα» σε πολλές άλλες πόλεις και περιοχές (Γιαροσλάβλ, Πσκόφ, Ουράλια, Κοστρομά, Λένινγκραντ κ.ά.). Η αριθμητική τους δύναμη ήταν κατά κανόνα μικρή. Π.χ. όλες οι οργανώσεις-μέλη του ΛΜΜ το Γενάρη του 1989 είχαν στους κόλπους τους συνολικά λίγα περισσότερα από 1.000 άτομα. Όμως σε συγκεντρώσεις, συζητήσεις, διαδηλώσεις, πικετοφορίες κ.λ.π. μαζεύονται, αρκετά συχνά, χιλιάδες άτομα.

Επίσης, στο «άτυπο» κίνημα, σημαντική θέση κατέχουν οι οικολογικές ομάδες, που άρχισαν να δημιουργούνται από το τέλος του 1985. Στα 1987-1988 η δημιουργία τους παίρνει θυελλώδη χαρακτήρα, συγκροτούνται οικολογικές δομές, μερικές από τις οποίες διασπώνται: οι οικολογικές οργανώσεις συμμετέχουν στα τοπικά «λαϊκά μέτωπα».

Παράλληλα, ιδρύονται και άλλες «άτυπες» οργανώσεις, όπως λ.χ. το «Μεμοριάλ», που έχει στόχο του τη διαίωνιση της μνήμης των θυμάτων του σταλινισμού. Από την άλλη, κατά περιόδους, δραστηριοποιούνται οι λεγόμενες «πατριωτικές» οργανώσεις τύπου «Πάμιατ», που έχει αρκετά μακρόχρονη ιστορία και τώρα αποτελείται από μερικές παρατάξεις κυρίως εθνικιστικής

και εξτρεμιστικής κατεύθυνσης.

Το φθινόπωρο του 1988 παίρνει σάρκα και οστά η ιδέα της συσπείρωσης των ετερογενών, κοινωνικά δραστήριων στοιχείων σε κλίμακα ενωσιακής Δημοκρατίας. Τον Οκτώβρη ιδρύεται το «Λαϊκό Μέτωπο Εσθονίας» (ΛΜΕ). Σύμφωνα με το πρόγραμμά του αποτελεί «λαϊκό κίνημα με βασικό περιεχόμενο την ολόπλευρη ανασυγκρότηση της σοσιαλιστικής κοινωνίας πάνω στις αρχές της δημοκρατίας και του ουμανισμού».

Οι δυο κεντρικές ιδέες του Προγράμματος του ΛΜΕ —η εθνική - εκπολιτιστική αυτονομία και η περιφερειακή οικονομία— μαζί με τις αυξανόμενες κεντρόφυγες διαθέσεις, προκάλεσαν τη γέννηση ενός εναλλακτικού κινήματος στην Εσθονία —του «Διεθνικού Μετώπου» που συνενώνει κυρίως τον μη εσθονόγλωσσο πληθυσμό της Δημοκρατίας.

Σε 2-3 μήνες η κατάσταση επαναλαμβάνεται στη Λεττονία και στη Λιθουανία, όπου δημιουργούνται πρώτα το «Λεττονικό Λαϊκό Μέτωπο» και το «Λιθουανικό Λαϊκό Κίνημα Σαγιούντις» και μετά —αντίστοιχα— το «Διεθνικό Μέτωπο» και το «Διεθνικό Κίνημα».

Το 1989 δημιουργούνται «λαϊκά μέτωπα» μιας σειράς άλλων ενωσιακών Δημοκρατιών: Μολδαβίας («Λαϊκό Μέτωπο»), Λευκορωσίας («Λευκορωσικό Λαϊκό Μέτωπο Αντρατζένιε», «Αναγέννηση»), Ου-

κρανίας «Λαϊκό Κίνημα για την περεστρόικα - ΡΟΥΧ», Αζερμπαϊτζάν κ.ά. Συνήθως η πρωτοβουλία για τη συγκρότηση των «λαϊκών μετώπων» ανήκει στους ανθρώπους των γραμμάτων και της τέχνης του αυτόχθονος πληθυσμού. Ως αντίβαρό, γεννιούνται «διεθνικά μέτωπα».

Ιδιομορφία των πιο πάνω «εθνικών μετώπων» είναι το ότι με τη δράση τους στηρί-

ζουν τα συμφέροντα του αυτόχθονος πληθυσμού. Μερικά «λαϊκά μέτωπα», π.χ. το «Σαγιούντις», έχουν μέλη τους τους πολίτες, αλλά όχι τις οργανώσεις. Με την πάροδο του χρόνου, σχεδόν όλα αυτά τα μέτωπα ριζοσπαστικοποιούν τα προγράμματά τους, στα οποία όλο και πιο σημαντική θέση παίρνουν αιτήματα εθνικής και κρατικής κυριαρχίας και ανεξαρτησίας, που αντικαθιστούν τα συνθήματα υποστήριξης της περεστρόικα. Είναι χαρακτηριστικό π.χ. ότι το 1990 από τον τίτλο του Ουκρανικού ΡΟΥΧ αφαιρούνται οι λέξεις «για την περεστρόικα». Μερικά «λαϊκά μέτωπα», πέρα από τις παραδοσιακές τους μορφές δουλειάς, προσφεύγουν και στις καταπιεστικές μεθόδους, μπλέκονται σε βίαιη αναμέτρηση με τις επίσημες αρχές ή συμμετέχουν στις συγκρούσεις με τους γειτονικούς λαούς. Πρέπει όμως να παρατηρήσουμε ότι σε ορισμένα από αυτά τα μέτωπα γίνεται συζήτηση σχετικά με τις μορφές και τις μεθόδους δράσης. Ομοφωνία πάνω σε αυτό το θέμα όπως και σε κάποια πολιτικά ζητήματα δεν υπάρχει. «Λαϊκά μέτωπα» γεννιούνται και σε μερικές αυτόνομες Δημοκρατίες.

Το 1990, τα «Λαϊκά μέτωπα» κερδίζουν στις εκλογές σε μια σειρά ενωσιακές Δημοκρατίες, ενώ σε μερικές άλλες αναδεικνύονται σε σοβαρή αντιπολιτευτική δύναμη.

Τα «διεθνικά» μέτωπα και κινήματα των Βαλτικών Δημοκρατιών, της Μολδαβίας και μερικών άλλων περιοχών, μαζί με τα «ενοποιημένα μέτωπα εργαζομένων», που εμφανίσθηκαν στην αρχή του καλοκαιριού του 1989 σε μια σειρά πόλεις της Ρωσίας, συγκροτούν τον Ιούλιο του 1989 το «Ενοποιημένο Μέτωπο Εργαζομένων της ΕΣΣΔ» (ΕΜΕ) —την πρώτη πανενωσιακή συνένωση των σοσιαλιστικών κινήματων «στον αγώνα για τους κομμουνιστικούς προσανατολισμούς της περεστρόικα».

Το φθινόπωρο της ίδιας χρονιάς δημιουργούνται «μέτωπα» και στην κλίμακα της Ρωσίας. Είναι δυο. Και το καθένα συσπειρώνει οργανώσεις ενός ορισμένου ιδεολογικοπολιτικού προσανατολισμού. Το Σεπτέμβριο δημιουργείται το «Ενοποιημένο Μέτωπο Εργαζομένων Ρωσίας» που βασιζεται στις αρχές του σοσιαλιστικού πατριωτισμού και του προλεταριακού διεθνισμού, είναι εναντίον όλων των μορφών της ατομικής ιδιοκτησίας και εκμετάλλευσης, κατά των νέων συνεταιρισμών και του «τοπικού εθνικισμού» στη Ρωσία, και επιμένει στον ηγετικό ρόλο της εργατικής τάξης ως κύρια επαναστατική δύναμη της σοβιετικής κοινωνίας. Προσχωρεί στο ΕΜΕ. Τον Οκτώβριο γεννιέται το «Λαϊκό Μέτωπο Ρωσικής Ομογένειας» (ΑΜΡΟ) που υποστηρίζει την άρνηση των ανθρωπίνων αξιών, τον αποκλεισμό των ιδιοκτησιών και ιδεολογιών.

Υπάρχει και ένα άλλο «λαϊκό» μέτωπο στη Ρωσία· ονομάζεται «Ρωσικό Λαϊκό Μέτωπο». Είναι μια λαϊκιστική οργάνωση με δύναμη κυρίως στη Μόσχα (μερικές δεκάδες στελέχη), που διασπάσθηκε σε δυο παρατάξεις.

Στη Ρωσία υπάρχουν και άλλες δομές του «άτυπου κινήματος». Το ίδιο μπορούμε να πούμε και για μια σειρά άλλες Δημοκρατίες.

Επίσης, το φθινόπωρο του 1989 συγκροτήθηκε ο «Διαπεριφερειακός Σύνδεσμος Δημοκρατικών Οργανώσεων» (ΔΣΔΟ). Αποτελέσει ακόμη μια προσπάθεια συγχώνευσης οργανώσεων από μερικές ενωσιακές Δημοκρατίες. Στο ΔΣΔΟ συνενώθηκαν 70 δημοκρατικές οργανώσεις (οι μεγαλύτερες από τις οποίες ήταν τα «λαϊκά» μέτωπα Ρωσικής Ομοσπονδίας, Μόσχας, Λένινγκραντ, Γιαροσλάβλ, Οριόλ, Όμσκ κ.ά.) των 5 ενωσιακών Δημοκρατιών.

Οι συγκροτήσεις και οι διαλύσεις των «άτυπων» οργανώσεων, οι συγχωνεύσεις και οι διασπάσεις σε διάφορα επίπεδα του «άτυπου» κινήματος, οι συνεργασίες και οι αναμετρήσεις με το μοναδικό μέχρι τελευταία κόμμα —το ΚΚΣΕ— και με τις κρατικές αρχές, όλα αυτά μόνον επιφανειακά φαίνονται σε κάποια ακανόνιστη κίνηση. Στην ουσία έχουμε να κάνουμε με μια δραστήρια πολιτική πάλη στο στάδιο της οργανωτικής της διαμόρφωσης!

Η αντιπολίτευση

Από το 1989 δημιουργείται ένα είδος «επίσημου» περιβάλλοντος για τη συγκρότηση εναλλακτικών και αντιπολιτευτικών ομάδων. Στο Α' Συνέδριο των λαϊκών βουλευτών της ΕΣΣΔ τον Ιούνιο, σχηματίστηκε η «Διαπεριφερειακή κοινοβουλευτική Ομάδα» (ΔΚΟ). Σε αυτή πρώτο ρόλο έχουν μια σειρά βουλευτές -μέλη του ΚΚΣΕ: Μπ. Γιέλτσιν, Γ. Αφανάσιεφ, Ν. Τράφκιν κ.ά., που τον Ιανουάριο του 1990 μαζί με τους Β. Σοστακόφσκι, Β. Λισένκο, Ι. Τσουμπάις κ.ά. θα βρεθούν στο επίκεντρο της «Δημοκρατικής Πλατφόρμας» (ΔΠ) στο ΚΚΣΕ. Αυτά και ορισμένα άλλα μέλη της ΔΠ την άνοιξη και το καλοκαίρι θα αποχωρήσουν (ο Τσουμπάις θα διαγραφεί) από το ΚΚΣΕ και θα απαρτίσουν 2 πυρήνες των ομάδων πρωτοβουλίας, που την ίδια χρονιά θα συγκροτηθούν σε δυο κόμματα («Δημοκρατικό Κόμμα Ρωσίας» και «Ρεπουμπλικανικό Κόμμα Ρωσικής Ομοσπονδίας»). Μια σειρά άλλα μέλη της ΔΚΟ θα παίρνουν ενεργό μέρος στη διαμόρφωση άλλης μιας πολιτικής οργάνωσης —του «Σοσιαλδημοκρατικού Συνδέσμου» της ΕΣΣΔ. Από το σύνδεσμο θα δημιουργηθεί το 1990 το «Σοσιαλδημοκρατικό Κίνημα Ρωσικής Ομοσπονδίας».

Έτσι, μια σειρά μέλη του ΚΚΣΕ όχι μό-

νον εγκατέλειψαν το κόμμα τους, αλλά και συνέβαλαν δραστήρια στη συγκρότηση άλλων κομμάτων. Αυτό το φαινόμενο οφείλεται στο γεγονός, ότι μέχρι τελευταία, ενώ υπήρχε ένα κόμμα μόνο, κάποιοι έμπαιναν σε αυτό το κόμμα γιατί το θεωρούσαν μοναδική οργάνωση όπου μπορούν να δραστηριοποιηθούν κοινωνικά. Για κάποιους άλλους, η παραμονή στο κόμμα εξουσίας ήταν απαραίτητη προϋπόθεση της καριέρας τους.

Η δημιουργία των κομμάτων συνεχίζεται. Όμως και αυτά που δημιουργήθηκαν μέχρι στιγμής καλύπτουν όλο το πολιτικό φάσμα —από μοναρχικούς μέχρι αναρχικούς. Υπάρχουν κόμματα κομμουνιστικού, σοσιαλιστικού και σοσιαλδημοκρατικού προσανατολισμού, υπάρχουν κεντρώα κόμματα και εκείνα που προσανατολίζονται στις αστικές αξίες, υπάρχουν κόμματα χριστιανικά και μουσουλμανικά, κόμματα εθνικά και άλλα.

Μόσχα 16.12.90

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Λουί Αλτουσέρ (1918-1990)

Της Σύνταξης: Ο μακρύς χειμώνας της κρατικής τρομοκρατίας

Λουί Αλτουσέρ: Για τον «ιδανικό μέσο όρο» και τις μορφές μετάδοσης

Δημήτρης Δημούλης και Γιάννης Μηλιός: Θεωρητική συνέχεια και πολιτικές ασυνέχειες στο έργο του Λουί Αλτουσέρ

Τάσος Κυπριανίδης: Αποσπασματικές σκέψεις για το έργο του Λουί Αλτουσέρ (Η μετατόπιση της ανυπόστατης χάραξης)

Collete Guillaumin: Παρατηρήσεις για την «Καταγωγή των ειδών» και τους επιγόνους της

Παρασκευάς Παρασκευαΐδης: Πληθωρισμός και κρίση αναπαραγωγής του κεφαλαίου: η ελληνική περίπτωση

Ηλίας Τσιτσόγλου: Σαντινίστας: Η «αντιπολίτευση όλων των Νικαργουανών»

Χρήστος Τυροβούζης: Βιβλιοκριτική για το βιβλίο του Δ. Χαραλάμπη «Πελατειακές σχέσεις και λαϊκισμός»

Χρήστος Χαλαζιάς: Επισκόπηση των γεγονότων του τριμήνου

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 1991

ΔΙΚΑΝΙΚΑ

Από τον υπουργό Δημόσιας Τάξης κ. Γ. Βασιλειάδη πήραμε την ακόλουθη επιστολή. Αναφέρεται σε σχόλιο του περασμένου τεύχους:

Αγαπητέ κ. Διευθυντά,

Διάβασα το σχόλιο που καταχωρήσατε στο φύλλο σας της 25.1.91 με τίτλο: «ο υπουργός ως δικαστής». Με κατηγορείτε ότι «έβγαλα πόρισμα» για τη φωτιά στα καταστήματα «Κ. Μαρούσης», κατά τη συζήτηση του θέματος στη Βουλή.

Θα μπορούσα να αντιστρέψω την κατηγορία, γιατί στο σχόλιό σας έχετε βγάλει εσείς το πόρισμα γράφοντας: «Η πολιτική κάλυψη υπαρκτών και συγκεκριμένων ευθυνών προέχει και αποτελεί, ως συνήθως, τη συνήθη τακτική».

Πριν, λοιπόν, ολοκληρωθεί η προανάκριση, έχετε και γνώση των λεπτομερειών της και του πορίσματος που πρόκειται να εκδοθεί.

Ας μην κρίνουμε, όμως, «ελαφρά καρδιά» ένα τόσο σοβαρό θέμα. Δεν το έφερα εγώ στη

Βουλή. Το έφερε ο κ. Ν. Κωνσταντόπουλος. Και ζητούσε περίπου να «απολογηθώ». Δε νομίζετε ότι θα έπρεπε να απαντήσω: Να πω κάτι πάνω σε αυτό, με βάση τα στοιχεία που σαν υπουργός μπορούσα να έχω; Τώρα, αν την απάντησή μου την «βαφτίζει» κάποιος «πόρισμα», δεν έχω άλλο μέσο αντίδρασης, παρά μόνο να απαντήσω, ελπίζοντας στην δημοσίευση της απαντήσεώς μου.

Φιλικά

Γ. Βασιλειάδης

Σ.Σ.: Δεν μπορεί παρά να σημειώσουμε την άμεση απάντηση του κ. υπουργού. Η ευαισθησία στις μέρες μας λείπει και παρόμοιες εκδηλώσεις είναι λίγες.

Αν όμως ο κ. Βασιλειάδης αισθάνεται περίπου ως «κατηγορούμενος» δεν ευθυνόμαστε εμείς. Στο σχετικό σχόλιο επισημάνθηκε η σπουδή της Αστυνομίας, με ευθύνη φυσικά της πολιτικής ηγεσίας, να αναλάβει αυτή την προανάκριση για τα γεγονότα και όχι η αρμόδια δικαστική αρχή. Γιατί τέτοια σπουδή «ελαφρά τη καρδιά» για ένα τόσο σοβαρό θέμα; Και γιατί τέτοια κατηγορηματικότητα από τον υ-

πουργό στη Βουλή πριν βγει το πόρισμα της προανάκρισης για την πυρκαγιά του «Κ. Μαρούσης»; Δεν θα μπορούσε να διατάξει ο κ. Βασιλειάδης π.χ. διοικητική εξέταση για τυχόν ευθύνες της Αστυνομίας και να αφεθεί η προανάκριση και η ανάκριση στις αρμόδιες δικαστικές αρχές, ως συνήθως δεν γίνεται;

Αυτή η διάτρητη πρακτική νομίζουμε ότι προκαλεί δικαιολογημένα ερωτηματικά όπως και η συνήθης τακτική, ίδια με αντίστοιχες περιπτώσεις του παρελθόντος. Και αυτό οδηγεί σε κάλυψη ευθυνών. Αυτό και μόνο επισημάνθηκε στο σχετικό σχόλιο. Εν αναμονή λοιπόν του πορίσματος...

Ο ΗΘΙΚΟΣ ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ

● Για τον πολιτισμό μας, που τον θεωρεί ηθικό αυτουργό του πολέμου, γράφει, ανάμεσα σε άλλα, αναγνώστης μας:

Όταν ρωτήθηκε Αμερικανός στρατιώτης αν ξέρει γιατί πολεμάει, αντί για απάντηση απηύθυνε τη δική του αποστομωτική ερώτηση στο δημοσιογράφο: «Έχεις αυτοκίνητο;». Κι όταν εκείνος απάντησε καταφατικά, συμπλήρωσε: «Πολεμάω για να

μπορεί το δικό σου αυτοκίνητο να κινηθεί»...

Το ζήτημα που τίθεται — μέσα στον παραλογισμό της λογικής ενός πολιτισμού που θεωρεί τα πάντα μετρήσιμα και ο οποίος έρχεται αναπόφευκτα σε σύγκρουση με έναν άλλο για χάρη κάποιων οικονομικών δεικτών — είναι να βρούμε ποια είναι η ακριβής αντιστοιχία μιας ζωής ενός Αμερικανού στρατιώτη και της πτώσης κάποιων σεντς από την τιμή του βαρελιού του πετρελαίου.

Η απάντηση είναι γνωστή και αναμενόμενη. «Μια ζωή για να σωθούν πολλές ζωές, (ή μάλλον η ευδαιμονία των πολλών), ένα εγκληματάκι για να γίνουν πολλές αγαθοεργίες». Οφείλω πάντως να υπενθυμίσω ότι αυτό το επιχείρημα, χαρακτηριστικό επαναστατών του περασμένου αιώνα, θα το συναντήσουμε και στους σταλινικούς δικτάτορες του «υπαρκτού σοσιαλισμού» (που αφαίρεσαν όχι μια μόνο ζωή, όσο για αγαθοεργίες...) ή ακόμη και στους κοινούς εγκληματίες, τους απλούς παραβάτες του ποινικού δικαίου.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΛΙΑΝΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗ

Είναι δεδομένο ότι εγώ πήγα στην Άγκυρα με την πρόθεση να δείξω την άλλη πλευρά και ότι ο κ. Οζάλ δέχτηκε, για να κάνει την προπαγάνδα του. Αν πετύχαμε ο καθένας τους σκοπούς του, αυτό θα το κρίνει το πλατύ τηλεοπτικό κοινό και όχι οι «ειδικοί» οπαδοί του ελληνικότατου «αν ήμουν εγώ πρωθυπουργός...».

Ο κ. Οζάλ έδωσε και σε μένα την εντύπωση του αλαζόνα που καλύπτει με στόμφο τα μεγάλα εσωτερικά προβλήματα της χώρας του. Εκείνο που αποστρέφεται είναι η «χριτική» του ότι «δεν έπεισα τον κ. Οζάλ για τα εθνικά μας θέματα». Δεν ξέρω, τι, ποιος, πώς και γιατί μας έχει πείσει ότι ο δημοσιογράφος όταν δεν είναι εισαγγελέας πρέπει να είναι με τους... «ξένους» και εκφραστής της εθνικής πολιτικής! Απλά αν το τολμούσα, εκτός από επαγγελματική βλακεία θα φαινόταν ακόμα κακοηθέστερα από όσο τώρα. «Ποιός της έδωσε το δικαίωμα να μας εκφράσει» κ.λ.π.

Δεν πήγα πάντως για να τον στριμώξω. Πήγα να δω ποιος είναι και πώς σκέφτεται σήμερα ο

ηγέτης του... μεγάλου εθνικού μας κινδύνου.

Πολύ φοβούμαι ότι πολλοί «τρώμαξαν» από αυτό που είδαν και άκουσαν και βρέθηκαν «κατηγορούμενη» επειδή δεν «του έσπασα τον τσαμπουκά», καθησυχάζοντας τους μονίμως ανησυχούντες...

Υπόσχομαι στην επόμενη «εθνική» συνέντευξη που θα μου λάχει να είμαι καταλληλότερα εκπαιδευμένη ως κομμώτο που θα κατατροπώσει τους εχθρούς της χώρας μου, ή να δουλέψω «pool» και να μεταδώσω «censored by» στο επίπεδο ενός ΜΕΓΑΛΟΥ CNN!

Λιάνα Κανέλλη

Υ.Γ. Αν γνωρίζει πάντως κανείς τη μέθοδο, όχι μόνο να πάρεις μια συνέντευξη αλλά και να εξασφαλίσεις τις απαντήσεις τις ικανοποιητικές για όλους σε όλα τα επίπεδα, οπουδήποτε από οποιονδήποτε και οποτεδήποτε, ως έχει υπ' όψη του ότι ανταλλάσω το μυστικό του με το σλόγκαν «καλύτερα λίγο παρά καθόλου» σε ότι αφορά στην άλλη πλευρά του φεγγαριού, ακόμη και στη χάρη του.

ΥΓΕΙΑΝ
ΕΧΟΜΕΝ

Από το τεύχος 456 καθιερώσαμε τη στήλη «Υγείαν Έχομεν» με την οποία επιχειρούμε να προκαλούμε απαντήσεις σε γράμματα που εμείς θα στέλνουμε.

Σήμερα, προκαλέσαμε τη δημοσιογράφο Λιάνα Κανέλλη να μας απαντήσει στην εξής ερώτηση:

«Αγαπητή κυρία Κανέλλη,

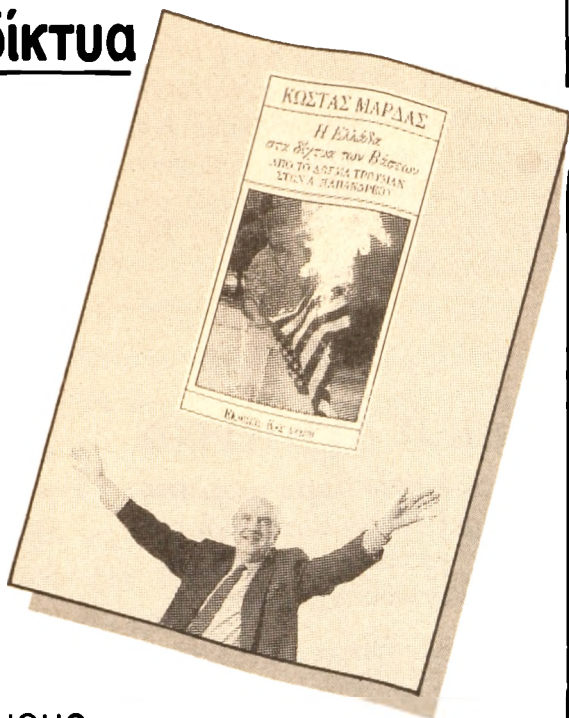
Σε σχέση με την πολυσυζητημένη συνέντευξή σας με τον πρόεδρο της Τουρκίας Τουργκούτ Οζάλ αλλά και τις κρίσεις που διατυπώθηκαν, θα θέλαμε τη γνώμη σας για τα όρια της δημοσιογραφικής παρέμβασης. Ή, πιο απλά, πιστεύετε ότι λειτούργησε θετικά η συνέντευξη σ' αυτό που λέμε «κατανόηση και της άλλης πλευράς» ή ήταν μόνο μια ευκαιρία για προπαγανδιστική καμπάνια εκ μέρους του Τούρκου προέδρου;».

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΡΔΑΣ

Η Ελλάδα στα δίκτυα των Βάσεων

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ ΣΤΟΝ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ο ρόλος των Βάσεων στους αραβοϊσραηλινούς πολέμους και στις ελληνοτουρκικές κρίσεις από το 1948 μέχρι σήμερα • Η στάση Καραμανλή, Παπανδρέου, Μητσοτάκη απέναντι στις Η.Π.Α. και στην Ε.Σ.Σ.Δ. • Πώς διαπραγματεύεται η Τουρκία • Η ηλεκτρονική κατασκοπεία από Κρήτη προς Μέση Ανατολή • Αντίποινα Χουσεΐν-Καντάφι • Τα άδυτα πυραυλικών εγκαταστάσεων του ΝΑΤΟ στην Αττική • Βάσεις και 17 Νοέμβρη.

Ένα συναρπαστικό βιβλίο με αποκαλυπτικές φωτογραφίες και ντοκουμέντα.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΛΕΥΤΕΡΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ο ηθικός αυτουργός σ' αυτό το έγκλημα, στο γεγονός του πολέμου, δεν είναι άλλος από εμάς τους ίδιους, από τον ίδιο τον πολιτισμό μας. Έναν πολιτισμό που αντιμετώπισε τη φύση ως μηχανή και που στηρίχθηκε στην εξαντλητική εκμετάλλευσή της. Ίσως δεν έχουμε κατανοήσει ακόμη ότι αυτή η μοναδική ευζωία, αυτή η καταπληκτική άνοδος του βιοτικού μας επιπέδου (όχι βέβαια της ποιότητας της ζωής μας που θα αποτελεί διαφορετικό θέμα συζήτησης) δεν στηρίζεται μόνο σε γυάλινα πόδια, μια και το ενδεχόμενο της εξάντλησης των ενεργειακών αποθεμάτων της γης δεν είναι απίθανο, αλλά στηρίζεται επίσης και σε κάποια θύματα.

Ο νεκρός Αμερικανός στρατιώτης —που θα πέσει θύμα όχι τόσο της σφαίρας του ιρακινού εχθρού όσο του αυτοκινήτου μας— έρχεται να προστεθεί στους ιθαγενείς της Αμερικής που «εκπολιτίστηκαν», στον Τρίτο Κόσμο που βιάστηκε για να μπορεί η Δύση να απολαμβάνει τα αγαθά της, έρχεται να προστεθεί στην καταστροφή της ίδιας της φύσης, η οποία τελικά απειλεί το μέλλον μας. Μια μακρά σειρά θυμάτων που τροφοδοτούν κατά τακτά χρονικά διαστήματα τον Μινώταυρο.

«Χωνέψαμε το μέλλον στο παρόν», λέει ο ποιητής.

Μάρκος Γαλούνης

ΚΡΙΤΙΚΗ

● Με το χιούμορ του, πάλαι ποτέ, Ημεροδότη, συμπλέουν δυο φανατικές —ως φαίνεται— φίλες του ANTI, που κάνουν κριτική.

Αγαπητό ANTI, επειδή τα θετικά σου στοιχεία (χομ-ματικά αδέσμευτη, κριτική πολιτική ενημέρωση) παραμένουν και μετά την ανανέωσή σου αναλλοίωτα θα περιοριστώ σε δυο αρνητικές παρατηρήσεις:

1. Το νέο layout είναι ατυχές. Ατονο και ανιαρό, όχι μόνο δεν προσφέρει τίποτα όμορφο και καινούριο παρά καταστρέφει και την παλιά κάπως αυστηρή και παλαιομοδίτικη εικόνα του περιοδικού, που εντούτοις είχε την δική της γοητεία.

2. Μου λείπει ο ημεροδότης. Ήταν η μοναδική στήλη που παρά το κριτικό της πνεύμα αντιμετώπιζε τη νεοελληνική κοινωνία και τις συνθήκες της με ταυτόχρονη υπακοή. Σε κάθε περίπτωση, η παρουσία στα σχόλια, όπως αυτό το τεύχος

«Το νου σας στη φασολάδα» (τχ. 458, σ. 9) κάνουν την απουσία του ημεροδότη ακόμα πιο εμφανή. Αλήθεια τι έχει ο σχολιαστής εναντίον της φασολάδας; Ή μήπως προτιμά κι εκείνος ευρωπαϊκά εξευγενισμένα εδέσματα, όπως οι «μικρόπλουτοι νεοέλληνες» που ο ίδιος περιγράφει;

Αναντίρρητα πρέπει η έλλειψη πολιτικής και κοινωνικής παιδείας να καταδειχνεται και να καταπολεμάται. Ο τελευταίος πολυχρησιμοποιούμενος σαρκασμός όμως και η άσχεκτη απόρριψη του οτιδήποτε θυμίζει Ελλάδα δεν συμβάλλουν στη διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης. Αντίθετα ενισχύουν υπάρχουσες ατομικιστικές διαθέσεις και παρεμποδίζουν την ανάπτυξη των επιθυμητών μορφών υπεύθυνης κοινωνικής συμπεριφοράς.

Με φιλικούς χαιρετισμούς

Ρούλα Δανιλούλη

Άννα Γκρόσμαν - Χρως

Ο ΔΑΙΜΩΝ

...ΜΕΤΑΚΟΜΙΣΕ

● Ο Δαίμων του Τυπογραφείου (μέχρι το προηγούμενο τεύχος), η Νίκη, μας εγκατέλειψε κι έφυγε για το Λουξεμβούργο. Μια βδομάδα μακριά μας, όμως, νοστάλγησε, κιόλας —όπως φαίνεται στο μήνυμά της. Νίκη μας, να είσαι καλά και ...καλά κρασιά.

Γεια και χαρά σας, Διαβάζοντες τις έωλες εφημερίδες (έρχονται με μια μέρα καθυστέρηση) και προσπαθώντας να καταλάβω τι γίνεται στον κόσμο (με τα ελάχιστα γαλλικά που γνωρίζω) ενημερώνομαι καθημερινά ελλιπώς...

...και μπορεί να πάσχω από ενημέρωση από κρασί όμως τα πάω άριστα. Προμηθευτής μου η Κάβα της Μερόπης! Εσείς, να δω, τι θα κάνετε σήμερα. Φροντίσατε έγκαιρα ή μήπως περιμένετε εμένα;

Φιλιά
Νίκη

Στο τέλος του μήνα, ο ζωγράφος Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας θα παραδώσει στην κοινή θέα μέρος των έργων τέχνης που φιλοξενεί στο σπίτι του της οδού Ομήρου, το οποίο, από δω και στο εξής θα λειτουργεί ως μουσείο. Η κρατική αβελτηρία σε θέματα πολιτισμού μεγαθύνεται, ιδιαίτερα όταν η «ιδιωτική πρωτοβουλία» διαθέτει κατά κανόνα πια, μεγαλύτερη ευαισθησία και ευγρηγορή.

ΓΡΑΦΟΥΝ:

ΠΕΡΣΑ ΖΕΡΗ
Μ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛΗΣ
Β. ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ
Π. ΚΟΥΝΕΝΑΚΗ
Ν. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ν. ΜΟΥΡΔΟΥΚΟΥΤΑΣ
ΡΟΣ ΝΤΑΙΗΛΥ
ΑΛ. ΞΥΔΗΣ
Γ. ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ
Κ. ΣΦΙΚΤΟΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ

- 3 ΣΕΛΙΔΕΣ ΒΙΒΛΙΟ
- Η ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ
- ΙΓΚΥ ΠΟΠ: ΣΚΛΗΡΟ ΡΟΚ
- ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΕΛΙΔΑ: ΕΠΙΜΕΝΟΥΜΕ
- ΝΕΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ: Γ. ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ

ΗΣΥΧΕΣ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΜΙΚΡΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Ο σκηνοθέτης Παντελής Βούλγαρης ετοιμάζει τη νέα του ταινία «Ήσυχες μέρες του Αυγούστου» για το φεστιβάλ Βερολίνου και δίνει στο ANTI μια εξαιρετικά ενδιαφέρονσα συνέντευξη. (Στη φωτογραφία, σκηνή από την ταινία με το Θανάση Βέγγο και τη Χρυσούλα Διαβάτη).

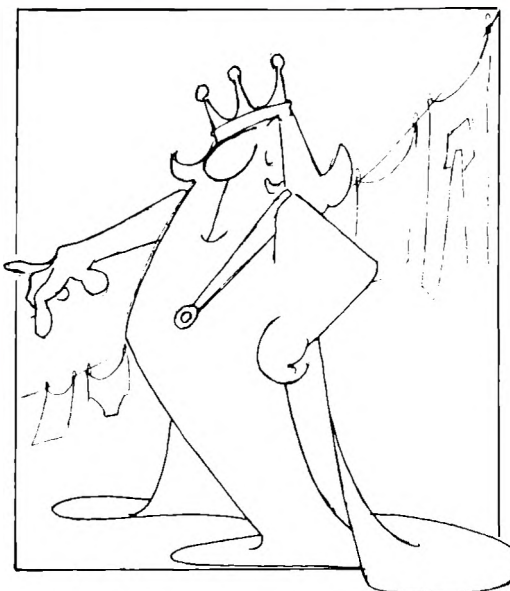
Κ. ΜΟΥΝΤΑΚΗΣ

Για το λυράρη που πέθανε την περασμένη εβδομάδα και για τη μουσική παράδοση που παραμένει αθησαύριστη γράφει ο Ρος Νταϊήλυ.

ΣΕΛ. 52

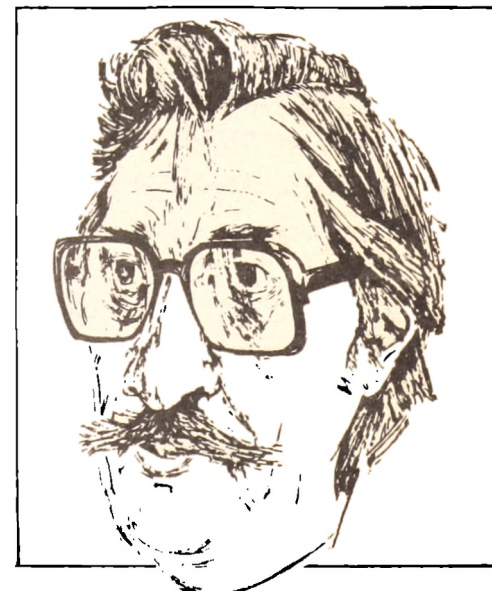
ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Η ήδη υπάρχουσα φθορά ενός εθνικού θεσμού. Μια όχι και τόσο ευοίωνη μελλοντική πορεία. Γράφει η Πέγκυ Κουνενάκη.

ΣΕΛ. 53

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

Καθόλου ξαφνικό το ειδύλλιο του Μ. Αναγνωστάκη με μια σειρά παραγνωρισμένους λυρικούς ποιητές. Γράφει η Μ. Θεοδοσοπούλου.

ΣΕΛ. 54-55

Οι μικρές, ανθρώπινες λεπτομέρειες

Ο Παντελής Βούλγαρης μιλάει στο ANTI

«Ήσυχες μέρες του Αυγούστου». Ειρήνη Ιγγλέση, Αλέκος Ουδινότης.

Τρία χρόνια μετά τη «Φανέλα με το εννιά», ο Παντελής Βούλγαρης επιστρέφει στον κινηματογράφο με μια καινούργια ταινία. Τίτλος της «Ήσυχες μέρες του Αυγούστου» και θέμα τις τρεις μικρές καθημερινές ιστορίες με ήρωες εξίσου καθημερινούς. Η ταινία γυρίστηκε σαν ανεξάρτητη παραγωγή, μετά την αδυναμία του Κέντρου Κινηματογράφου να συμμετάσχει οικονομικά με προσωπικά χρέη του σκηνοθέτη και με την ιδιαίτερη συμβολή των συνεργατών του και των φίλων του. Εξασφάλισε μάλιστα την προβολή της στο επίσημο πρόγραμμα του φεστιβάλ Βερολίνου.

Με αφορμή την ταινία, που ολοκληρώνεται αυτές τις μέρες, ο σκηνοθέτης παραχώρησε συνέντευξη στο ANTI, στην οποία μιλάει γι' αυτήν, καταθέτει τις απόψεις του για τον κινηματογράφο, αναφέρεται στην καινούργια εμπειρία του της ανεξάρτητης παραγωγής, αισιοδοξεί για το μέλλον, λέει τη γνώμη του για το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου και κριτικάρει τη λειτουργία του.

Το κείμενο της συνέντευξης έχει ως εξής:

— Μεταφέροντας σημειώσεις, τηλέφωνα, διευθύνσεις από το ημερολόγιο του '90 ξανα-είδα πότε ασχολήθηκα με την ταινία. Η πρώτη σημείωση στο ημερολόγιο ήταν προς το τέλος του περασμένου Ιουνίου, που φάχνα να βρω την Αλέκα Παϊζη —έχοντας στο μυαλό μου αυτές τις ιστορίες γνώριζα και τους ηθοποιούς.

Μεχρι τότε προωθούσα ένα άλλο σχέδιο. Ένα σενάριο του Δημήτρη Νάνου, γράφει και μια επιχορήγηση από το...

ρίσω το καλοκαίρι, ένα θέμα μες στην επιθεώρηση, στον κόσμο του θεάτρου. Είχε όμως μεγάλο κόστος κατασκευής —χοστούμια, σκηηνικά, πολλοί ηθοποιοί— κι όταν από το Κέντρο Κινηματογράφου πήρα το «μήνυμα» ότι για μεγάλο διάστημα δεν ελέγχει τα οικονομικά του και δεν ξέρει τι ακριβώς θα κάνει απελπίστηκα ότι θα έφευγε ένας ακόμη χρόνος αναμονής και «μούχλας» και θλίψης και μιζερίας...

Όμως εγώ ήθελα να κάνω οπωσδήποτε μια ταινία. Συζήτησα με τους συνεργάτες

μου τις ιδέες που είχα στο μυαλό μου —σε τρεις μέρες είχε γραφτεί το σενάριο. Κάθε μέρα έγραφα από μια ιστορία. Κι ό,τι συνδέει τις τρεις αυτές ιστορίες —που στην κινηματογραφική εκδοχή τους είναι τρεις διαφορετικές ιστορίες που προχωρούν παράλληλα— ήταν η αγωνία να δείξω καθημερινούς ανθρώπους στην ανάγκη για επαφή, για διάλογο, για παρέα μες σε μια πόλη άδεια όπως είναι η Αθήνα τον Αύγουστο.

Πλησιάζοντας τους ανθρώπους

● Στην πολύχρονη πορεία σας στον κινηματογράφο, από το «Προξενικό της Άννας» στο «Χάπυ Νταϊή» ως τα «Πέτρινα χρόνια» και τη «Φανέλλα με το εννιά» πολλοί εντοπίζουν μια ανομοιομορφία ύφους. Ποιο είναι το στοιχείο —αν υπάρχει— που λειτουργεί ενοποιητικά στο σύνολο αισθητικά ανομοιομορφων ταινιών;

— Κάθε ταινία έχει τα δικά της ξεχωριστά αιτήματα, τους δικούς της προβληματισμούς —κι αυτό καθρεφτίζοταν στη μορφή. Ενοποιό στοιχείο ήταν ο τρόπος που δουλεύω με τους ηθοποιούς, το πώς επιχειρώ να πλησιάσω τους ανθρώπους.

Το υλικό της νέας μου ταινίας, πάντως, θα έλεγα ότι είναι πιο κοντά στις μικρές ανθρώπινες λεπτομέρειες που αναδύονται στο *Προξενικό της Άννας*. Έγινε προσπάθεια να προσεγγισθούν οι ήσσονες, οι χαμηλόφωνες ερμηνευτικές κλίμακες —κι αυτό θυμίζει το κλίμα της πρώτης μου μεγάλου μήκους ταινίας.

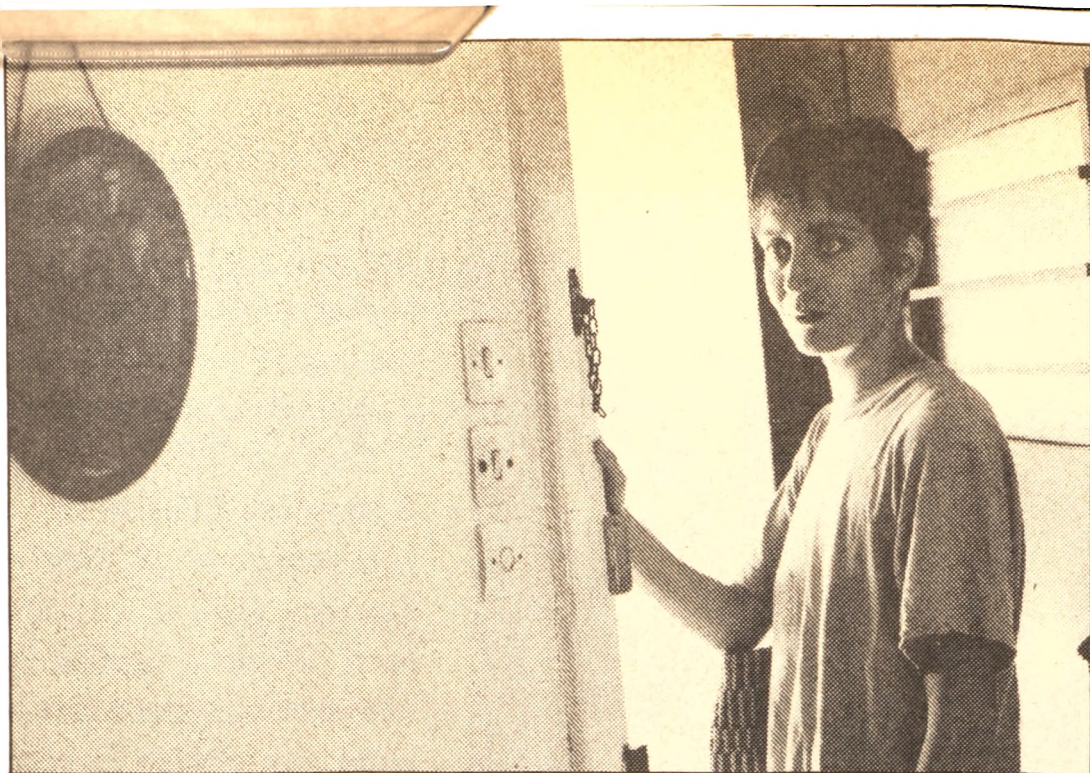
● Μιλήσατε για ηθοποιούς. Στη νέα σας ταινία οι ηθοποιοί είναι επαγγελματίες και, ιδιαίτερα ο Βέγγος, πολύ χρησιμοποιημένος και σχεδόν ταυτισμένος με μια συγκεκριμένη ερμηνευτική γκάμα. Σας ενδιέφερε να δουλέψετε με τους ηθοποιούς παραλλάσσοντας την ως τώρα γνωστή εικόνα τους;

— Αυτό κι αν δεν επεδίωξα... Ο Βέγγος όχι μόνο δεν είναι κωμικό, αλλά δεν λέγεται καν Θανάσης. Μάλιστα, μου φαίνεται περίεργο. Βλέποντας το υλικό στο μοντάζ κάπου ξενίζομαι όταν τον ακούω να απαντάει στην ερώτηση «Πώς λέγεστε;»: «Νικόλαος Γκούφας».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι όταν είχε την έχει καλά σενάρια και επιδέξιο σκηνοθέτη έκανε ενδιαφέρουσες κωμωδίες. Ωστόσο, στο ξεκίνημά του, συγκέραζε κατά ιδιαίτερο τρόπο το δραματικό με το κωμικό: Τόσο στο *Δράκο* και στη *Μαγική πόλη* του Κούνδουρου, όσο και στο *Ψηλά τα χέρια Χίτλερ* του Ρ. Μανθούλη. Εδώ αναδύεται πιο πολύ η δραματική του πλευρά.

● Πολλοί αποδίδουν μεγάλο μέρος της κακοδαιμονίας του ελληνικού κινηματογράφου στους ηθοποιούς, γι' αυτό ίσως έχει ενδιαφέρον να επιμενόμε στον τρόπο που δουλεύετε μαζί τους..

Η Θέμις Μπαζάκα, στη νέα ταινία του Π. Βούλγαρη.

— Οι ηθοποιοί, που έχουν βγει τραυματισμένοι από τις δραματικές σχολές, αποδίδουν ανάλογα με το πώς θα ασχοληθεί κανείς μαζί τους. Εγώ δεν δίνω όλο το βάρος μου μόνο στους βασικούς ρόλους. Με απασχολεί το ίδιο και ο ηθοποιός που έχει έστω μια ατάκα —ή δεν έχει καν ατάκα. Χρησιμοποιώ το μυαλό μου και τις ιδέες μου σαν ένα είδος αρχείου, σαν ένα υλικό με το οποίο ο ηθοποιός θα δουλέψει. Πριν φτάσουμε στο γύρισμα, όπου τα χρονικά όρια είναι περιορισμένα, δουλεύουμε πολύ αναλυτικά με τους χαρακτήρες —αναλύουμε την καταγωγή τους, την ενδυμασία τους, την ψυχολογία τους, τις γνώσεις τους· κάθε χαρακτήρας απαιτεί ξεχωριστή προσέγγιση, το πλάσιμο ενός μικρού σεναρίου που να τον τοποθετεί στο επίκεντρο.

Βέβαια, ίσως στην Ελλάδα να μην έχουμε τις 5-10 εκπληκτικές περιπτώσεις χαρακτηριστικά άνετων κινηματογραφικών ηθοποιών που υπάρχουν σε άλλες χώρες. Πολλές φορές, όμως, κι αυτοί ακόμη, όταν δουλεύουν σε ταινίες όπου δεν υπάρχει σύμπνοια με το σκηνοθέτη, το κατάλληλο κλίμα ή δεν εμβαθύνουν στο ρόλο, είναι αποτυχημένες επιλογές.

Το Κέντρο Κινηματογράφου

● Ας αφήσουμε την ταινία και ας μιλήσουμε για την παραγωγή. Τι σημαίνει για σας το ότι αποφασίσατε να προχωρήσετε με δικά σας χρήματα την ταινία; Τι σημαίνει για τον ελληνικό κινηματογράφο το γεγονός ότι το Κέντρο ομολογεί την χρεωκοπία του, την αδυναμία του να συνεχίσει τη χρηματοδότηση της ελληνικής ταινίας, όπως έκανε τα τελευταία 15 χρόνια;

— Έκανα την ταινία ακριβώς γιατί υπάρχει κρίση. Γιατί δεν μπορούσα να φανταστώ τον εαυτό μου θεατή αυτής της κρίσης. Με το ελάχιστο που έχω κάνει όλα αυτά τα χρόνια, δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου μακριά από τον ελληνικό κινηματογράφο. Δεν θεωρώ ότι μπορώ να πάω να σκηνοθετώ από τη στιγμή που το Κέντρο Κινηματογράφου

φού έπαψε να δίνει χρήματα. Για μένα η παρουσία μου στον κινηματογράφο είναι ζήτημα υπαρξιακό.

Έχω φτάσει 50 χρόνων. Τι να κάνω, ξαφνικά; Να αλλάξω δουλειά; Να κάνω διαφημιστικά; Δεν υποτιμώ, δεν σνομπάρω, όλα αυτά είναι προσωπικές αλλαγές. Ε, η δική μου επιλογή, ήδη από τη 10ετία του '60, είναι να κάνω κινηματογραφικές ταινίες για τις αίθουσες, ταινίες που να μπορεί να επικοινωνήσει ο κόσμος.

Από την άλλη μεριά είναι ανάγκη να βρεθούν κίνητρα για να κινητοποιηθεί το ενδιαφέρον κάποιων ιδιωτών παραγωγών που μπορούν να επενδύσουν στον κινηματογράφο. Όμως, κανένας δεν επενδύει αν δεν έχει συμφέρον: φοροαπαλλαγές, προστασία...

● Όσο για τη διανομή, θεωρείτε κι εσείς ότι τα γραφεία εκμετάλλευσης κακομεταχειρίζονται την ελληνική ταινία;

«Δεν θεωρώ ότι θα πάσω να σκηνοθετώ επειδή το Κέντρο Κινηματογράφου έπαψε να δίνει χρήματα. Η παρουσία μου στον κινηματογράφο είναι ζήτημα υπαρξιακό».

— Αλήθεια, τα γραφεία έχουν ανειλημμένες υποχρεώσεις απέναντι στις αμερικανικές κυρίως ταινίες που πρακτορεύουν. Όμως δεν μπορούμε να τους ζητούμε υπέρογκες ευθύνες μόνο και μόνο γιατί λειτουργούν με εμπορικά κριτήρια. Δεν κάνει περισσότερη ζημιά στην ελληνική ταινία το γεγονός ότι όλες οι εκφράσεις ρίχνονται σε ένα τσουβάλι. Υπάρχουν ταινίες που *a priori* απευθύνονται σε ένα μεγάλο κοινό και άλλες που είναι πειραματικές, περισσότερο ερμητικές. Όταν ο τύπος, ας πούμε, άκριτα παροτρύνει το θεατή να μπει οπωσδήποτε σε οποιαδήποτε ταινία είναι ελληνική, από τη στιγμή που το αποτέλεσμα δεν θα τον αγγίζει, τότε ο θεατής δικαιούται την επόμενη φορά να είναι καχύποπτος και προς τον τύπο και προς την ο-

ΗΣΥΧΕΣ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ.
Σενάριο - σκηνοθεσία: Παντελής Βούλγαρης. Διεύθυνση παραγωγής - φωτογραφία: Ντίνος Κατσουρίδης. Σκηνικά - κοστούμια: Αναστασία Αρσένη. Μουσική: Μάνος Χατζιδάκις. Οργάνωση παραγωγής: Σταύρος Μελέας.

Τρεις παράλληλες ιστορίες στην Αθήνα, τον Αύγουστο. Μια ηλικιωμένη κυρία (Αλέκα Παϊζή), γνωρίζει τυχαία κάποια γυναίκα (Θέμις Μπαζάκα), που στο τέλος της αποσπά χρήματα υποσχόμενη ότι θα της χαρίσει την αιωνιότητα. Ένας υπάλληλος κάποιου οργανισμού (Αλέκος Ουδινότης), για πολύ καιρό επικοινωνεί με μια άγνωστη του γυναίκα (Ειρήνη Ιγγλέση) μέσω του τηλεφώνου. Αναπτύσσεται μια ερωτική σχέση φωνών. Όσπου μια μέρα θα αποφασίσει να την ψάξει, να τη συναντήσει, να τη γνωρίσει. Νύχτα, αργά, στον ηλεκτρικό σιδηρόδρομο κάποιος (Θανάσης Βέγγος) διαπιστώνεται ότι μια γυναίκα (Χρυσούλα Διαβάτη) έχει την ανάγκη του. Η γυναίκα λιποθυμάει και κείνος αναλαμβάνει τη φροντίδα της για ένα ολόκληρο βράδυ.

Παίζουν ακόμα: Μίρκα Καλαντζοπούλου, Μίνα Παπαζαφειροπούλου, Ειρήνη Κουμαριανού, Σταύρος Καλάρου, κ.ά.

ποιαδήποτε ελληνική ταινία. Ζημιωμένος, βέβαια, είναι ο κινηματογράφος.

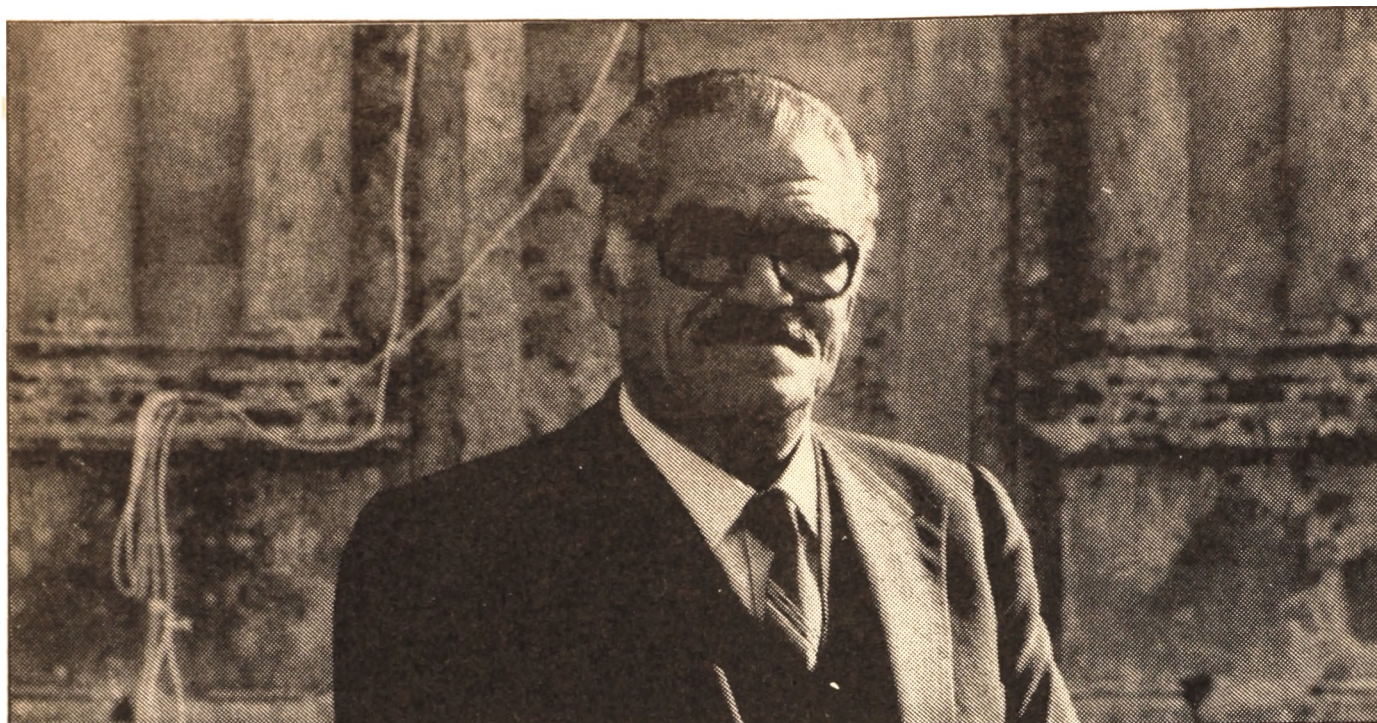
Χαρά και εργασία

● Μακριά πήγε η βαλίτσα. Για να κλείσουμε αυτή τη συζήτηση, ποια είναι η σημερινή πρόταση του Βούλγαρη στον κινηματογράφο;

— Είναι πρόταση προσωπική. Μακάρι να

είχα την τύχη και τα κότσια να ξανακάνω μια δουλειά σαν τις *Ήσυχες μέρες του Αυγούστου*. Βγαίνω από αυτή την περιπέτεια ξανανιωμένος. Είμαι πολύ αισιόδοξος, πολύ μάχιμος. Με πολλή αγάπη για τον κινηματογράφο και με πολλές ελπίδες. Τις στηρίζω όχι μόνο στην άφογη στάση και στη στήριξη μου από τους συνεργάτες μου, αλλά και στον κόσμο που έκανε ό,τι ζητήσαμε για να μας βοηθήσει: να μας παραχωρήσει τα σπίτια του, να μας δώσει τα αυτοκίνητά του, ήρθαν πολλοί χομπάρσοι χωρίς χρήματα... Κάπου υπάρχει μια συμπαράσταση, ένας πόνος για τον ελληνικό κινηματογράφο και μια θέληση που δεν νομίζω ότι θα εξαφανιστούν... □

Τη συνέντευξη πήρε ο
Ηλίας Κανέλλης

Ο Κώστας Μουντάκης

Ο λυράρης (και η κακομεταχείριση της παράδοσης)

του Ρος Νταϊήλυ

**Πόσες φορές ακόμα θα δούμε μοναδικούς εκφραστές
πανάρχαιων και σημαντικότεων παραδόσεων να φεύγουν από
τη ζωή χωρίς οι αρμόδιοι των πολιτιστικών θεμάτων να
έχουν ενδιαφερθεί ώστε να αφήσουν τον πλούτο τους στους
μεταγενέστερους;**

Το μεσημέρι της 31ης Ιανουαρίου 1991 πέθανε ο κρητικός λυράρης Κώστας Μουντάκης σε ηλικία μόλις 65 χρόνων. Ο κόσμος όλος, ιδιαίτερα οι κρητικοί, αισθάνθηκε ότι χάθηκε ένας πολύ ξεχωριστός άνθρωπος που έδωσε πάρα πολλά στην κρητική παραδοσιακή μουσική και που είχε να δώσει ακόμη περισσότερα.

Με την αξεπέραστη λύρα και τη μοναδική φωνή του ερμήνευσε σχεδόν όλα τα αξιόλογα δείγματα της κρητικής μουσικής. Ακόμα, συνέθεσε έναν μεγάλο αριθμό σκοπών και τραγουδιών που έδωσαν μια νέα διάσταση στη μουσική αυτή και που ταυτοχρόνως φανέρωναν όλο το σεβασμό και την ολοκληρωμένη γνώση του για την τεράστια παράδοση που του κληροδοτήθηκε.

Σε αντίθεση με την πλειοψηφία των σύγχρονων κλλιτεχνών, ο Μουντάκης δεν ενδιαφερόταν για την δική του έκφραση. Η εμμονή ιδέα τα τελευ-

ταία χρόνια να μεταδώσει την τεχνη της λύρας σε όσα περισσότερα νέα παιδιά μπορούσε. Μάλιστα, μετά από μακροχρόνιο αγώνα, κατάφερε να πείσει τους υπεύθυνους των Ωδείων της Κρήτης και του Ελληνικού Ωδείου της Αθήνας να συμπεριλάβουν την κρητική λύρα στο πρόγραμμα διδασκαλίας.

Στη συνέχεια έτρεχε από πόλη σε πόλη για να προλάβει να διδάξει ο ίδιος προσωπικά. Κι αυτό, ενώ γνώριζε καλά ότι η κατάσταση της υγείας του δεν του επέτρεπε κάτι τέτοιο. Εγώ ο ίδιος είχα την τύχη να είμαι από τους πρώτους μαθητές του, τότε που ακόμα γινόντουσαν τα μαθήματα στο σπίτι του, στο Ρέθυμνο, στις λίγες ελεύθερες ώρες που είχε και που τις αφιέρωνε, όλες, στο να μας μυήσει στην τέχνη του.

Από τότε έχουν περάσει σχεδόν 16 χρόνια. Η παρουσία του στη ζωή μου ως δάσκαλου, συνεργάτη και πάνω από όλα φίλου, υπήρξε καθοριστική. Επειδή τον έζησα από

κοντά όλα αυτά τα χρόνια και αμέτρητες φορές τον συνόδεψα με λαούτο, είχα την ευκαιρία να ακούσω όλο σχεδόν το απέραντο ρεπερτόριο του. Αυτή η εμπειρία με οδήγησε στη δυσάρεστη διαπίστωση ότι από τα τόσα πανέμορφα πράγματα που ήξερε, ένα μικρό συγκριτικά μέρος ηχογραφήθηκε σε δίσκους.

Εδώ και λίγα χρόνια το Πανεπιστήμιο Κρήτης στο Ρέθυμνο είχε αρχίσει μια σειρά ηχογραφήσεων με λύρα και τη φωνή του. Δεν ξέρω αυτή τη στιγμή μέχρι πού έφτασε αυτή η εργασία, υποθέτω όμως ότι ο χρόνος που μεσολάβησε από τότε που άρχισαν μέχρι τώρα είναι μάλλον λίγος για να ολοκληρωθεί μια τέτοια καταγραφή.

Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς που άφησε βρίσκεται στα χέρια μιας εμπορικής δισκογραφικής εταιρείας. Το γεγονός αυτό μου γεννάει διάφορα δυσάρεστα συναισθήματα και πάνω από όλα ένα ερώτημα:

● Πόσες φορές ακόμα θα δούμε μοναδικούς εκφραστές πανάρχαιων και σημαντικότεων παραδόσεων, να φεύγουν από τη ζωή χωρίς οι αρμόδιοι των πολιτιστικών θεμάτων να έχουν ενδιαφερθεί στο μέτρο που πρέπει για να τους διευκολύνουν στο να αφήσουν τον πλούτο της γνώσης τους στους μεταγενέστερους; Ευτυχώς που ο Μουντάκης είχε πλήρη συνείδηση του βάρους της παράδοσης που κουβαλούσε και αγωνιζόταν ο ίδιος να διδάσκει η λύρα στο Ωδείο, να γίνουν ηχογραφήσεις στο Πανεπιστήμιο στο Ρέθυμνο των παλαιών λυράρηδων που είναι ακόμη στη ζωή καθώς και για διάφορα άλλα πράγματα που θα συμβάλουν ουσιαστικά στην επιβίωση και στην εξέλιξη της κρητικής μουσικής. Καιρός είναι όμως να υπάρξει σοβαρότερη αντιμετώπιση από την μεριά της Πολιτείας απέναντι στο θέμα της δημοτικής μουσικής ώστε να μην αυξηθούν οι απώλειες. Ήδη τα τελευταία 50 χρόνια η ποσότητα υλικού που έχει χαθεί οριστικά είναι τεράστια.

Τέλος, θα μπορούσα να γράψω σελίδες ολόκληρες για την κακομεταχείριση της δημοτικής μουσικής παράδοσης και για την αδιαφορία και ασχετοσύνη των «υπεύθυνων» των πολιτιστικών πραγμάτων αλλά μάλλον δεν είναι αυτή η καταλληλότερη ώρα (κάποια άλλη στιγμή, και βέβαια σύντομα, θα το κάνω γιατί βλέπω να έρχονται «ακόμα χειρότερες μέρες»).

Προς το παρόν θέλω να πιστεύω ότι εμείς οι φίλοι, μαθητές και ακροατές του Κώστα Μουντάκη καταφέραμε να του δείξουμε την αγάπη μας, μια αγάπη αντάξια αυτής που εκείνος απλόχερα μας πρόσφερε.

Αναπαλαίωση ναι, ανανέωση όχι!...

της Πέγκυ Κουνενάκη

Ακόμα μια κυβέρνηση απεμπολεί τη δυνατότητα για μια σε βάθος ανανέωση του Εθνικού Θεάτρου και κατ' επέκτασιν όλων των κρατικών σκηνών. Η τοποθέτηση του Αλέξη Σολωμού ως καλλιτεχνικού διευθυντή, που οι δηλώσεις του ανατρέπουν εντελώς τις υπουργικές εξαγγελίες, αποδεικνύει πως πραγματικά δεν επιχειρείται μια ανανέωση, αλλά, αντίθετα, μια αναπαλαίωση είναι προ των πυλών...

Η κουρτίνα που έπεφτε πάνω του ήταν μαύρη και βαριά. Έμοιαζε με πυκνό ιστό που κάποια ορατή αράχνη έπλεκε γύρω του χωρίς κανείς να την εμποδίζει. Όλοι το ήξεραν, πολλοί το συζητούσαν, ωστόσο κανείς δεν φαινόταν διατεθειμένος να πάρει την ευθύνη και να διακόψει αυτή τη συνειδητή πράξη θανάτου. Φτάσαμε τα τελευταία χρόνια να παρακολουθούμε το συνεχές κατρακύλισμα του Εθνικού Θεάτρου, να ακούμε τους επιθανάτιους ρόγχους του, οι οποίοι αποτελούσαν αποκλειστικά και μόνο αντικείμενο κοινωνικού κουτσομπολιού. Η πολιτεία, που φέρει και το κύριο βάρος της ευθύνης, έμοιαζε να αδιαφορεί, έστω κι αν η λειτουργία του απομυζούσε πάντα τη μερίδα του λέοντος από τον κρατικό προϋπολογισμό. Μερικοί από τους καλύτερους ηθοποιούς του, μπροστά στο φάσμα του τίποτα που τους απειλούσε, προτίμησαν να αποχωρήσουν. Άλλοι, έπειτα από προσωπική επιλογή αποφάσισαν να μείνουν έστω και ανενεργοί, επιδιδόμενοι σε έναν συνδικαλισμό που αφορούσε κυρίως τις συλλογικές τους συμβάσεις.

Η περσινή προσπάθεια του υπουργού Πολιτισμού για κάποια πράξη αναπαλαίωσης έπεσε στο κενό. Η έλλειψη σοβαρότητας για την αντιμετώπιση του θέματος από μέρους του αποδόθηκε από τον ίδιο στους ανθρώπους οι οποίοι δέχτηκαν να πλαisiώσουν την προσπάθεια. Όταν τα πράγματα έφτασαν στο απροχώρητο και το θέμα μπήκε πια αμετάκλητα επί τάπητος, έγινε η διάγνωση ό-

τι για όλα έφταιγε το υφιστάμενο νομικό καθεστώς, σύμφωνα με το οποίο λειτουργούσε το Εθνικό Θέατρο. Λες και δεν το ξέραμε, αφού ήταν σε όλους γνωστό ότι ο νόμος ήταν κατοχικός, ότι από τότε μέχρι σήμερα είχε κυλήσει πολύ νερό στο αυλάκι, ότι οι κοινωνικές και καλλιτεχνικές συνιστώσες είχαν αλλάξει. Λες και οι προηγούμενες κυβερνήσεις δεν είχαν κάνει την ίδια διαπίστωση. Το πισωγύρισμα, ως ένα σημείο δικαιολογημένο, αφού σε αυτή τη χώρα τα πάντα παίζονται σε επίπεδο εντυπώσεων, ενώ οι όποιες λύσεις δίνονται πάντα με βάση το συμφέρον των εκάστοτε ημετέρων και της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής, η οποία, συνήθως, ως προς τα... πολιτιστικά είναι ανύπαρκτη!

Αλλαγή λοιπόν του νομικού πλαισίου, από Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου σε Ιδιωτικού Δικαίου, για να αποκτήσει ευελιξία, να περιοριστεί η γραφειοκρατία, να μεταβληθεί το θέατρο σε έναν ζώντα καλλιτεχνικό οργανισμό, ο οποίος θα δύναται να παίρνει και να υλοποιεί γρήγορα αποφάσεις, τόσο προς όφελος των εργαζομένων σε αυτό όσο και προς όφελος του λαού, στο όνομα του οποίου υποτίθεται ότι υπάρχει.

Ξανά λοιπόν επάνω στο χειρουργικό τραπέζι το Εθνικό, για να ανευρεθεί το αρμόζον νομικό πλαίσιο, το οποίο άλλωστε θα πρέπει να εφαρμοστεί και στα υπόλοιπα κρατικά θέατρα, που λίγο ως πολύ, βρίσκονται στην ίδια κατάσταση.

Ωστόσο, επειδή τα πράγματα έχουν φτάσει πια στο απροχώρητο, πρέπει να βρεθεί έ-

να διοικητικό συμβούλιο με πρόεδρο άνθρωπο κύρους, γνώστη των θεατρικών πραγμάτων: στην προκειμένη περίπτωση ο μόνος διαθέσιμος ήταν ο θεατρικός συγγραφέας Ιάκωβος Καμπανέλλης. Αυτός, ως τη στιγμή που θα υπήρχε το κατάλληλο νομικό πλαίσιο, θα διατηρούσε κάποιες ισορροπίες και το όλο πράγμα έμοιαζε ότι λειτουργεί...

Ολα όμως φαίνεται να αποφασίστηκαν χωρίς τον ξενοδόχο: το γραφειοκρατικό πλέγμα που επικρατεί στο Εθνικό. Ο ηθοποιός Νίκος Τζόγιας, που έχει αναλώσει τη ζωή του στην Αγίου Κωνσταντίνου και πιστεύει ότι κάποτε πρέπει να έχει και αυτός λόγο ως σαρξ εκ της σαρκός του θεάτρου (σε συνεργασία μάλιστα με τους συνδικαλιστές), ανατρέπει την τελευταία στιγμή το συμφωνημένο αποτέλεσμα της ψηφοφορίας. Τα πράγματα παίρνουν άλλη μορφή. Αναζητείται πάραυτα διευθυντής. Ο Αλέξης Σολωμός, παρά τις κατά καιρούς επιφυλάξεις του, δέχεται να επωμιστεί το δύσκολο έργο της αναπαλαίωσης του Εθνικού!

Το όλο παιχνίδι φαίνεται να έχει ξεφύγει από τα χέρια του αρμόδιου υπουργού. Διότι ο νέος καλλιτεχνικός διευθυντής βγαίνει και δηλώνει ότι δεν φταίει για την κατάντια του Εθνικού το θεσμικό πλαίσιο, αλλά οι άνθρωποι! Τίθεται ευθέως εναντίον κάθε αλλαγής, αποκλείει κάθε προσπάθεια καλλιτεχνικής ανανέωσης, τονίζοντας μάλιστα ότι το Εθνικό δεν είναι χώρος σεμιναρίων. Ας μην ξεχνάμε όμως, ότι ο πρώην μαθητής του Έρβιν Πισκάτορ, του επαναστάτη της σκηνοθετικής τέχνης, απέχει εδώ και αρκετά χρόνια από το χώρο της σκηνοθεσίας.

Αν και νεότερος είχε επιχειρήσει και καταφέρει τομές κυρίως πάνω στην αριστοφανική κωμωδία, ωστόσο, αυτό που τα τελευταία χρόνια έχει στο ενεργητικό του είναι δέοντως επιλήψιμο: Μέσα από μια παλιά και δοκιμασμένη σκηνοθεσία του διευκόλυνε την είσοδο της εθνικής μας σταρ στο χώρο της Επιδαύρου. Και δεν θα ήταν επιλήψιμο αν η συμβολή αυτή δεν βοηθούσε την ήδη υπάρχουσα φθορά ενός ιστορικού θεσμού. Αυτό και μόνο δίνει μια μόνο παράμετρο της όχι και τόσο ευοίωνης μελλοντικής πορείας του Εθνικού.

Πέρα από όλα αυτά όμως, είναι πασιφανές ότι μια ακόμα κυβέρνηση απεμπολεί τη δυνατότητα για μια εκ βάθρων αλλαγή στο Εθνικό Θέατρο. Αρνείται το ρίσκο της τοποθέτησης ενός νέου ανθρώπου σε αυτό, ο οποίος τολμηρά σκεπτόμενος και πράττων θα ανανέωνε πρόσωπα και πράγματα, θα συνέβαλε στο να μεταβληθεί το Εθνικό σε χώρο καλλιτεχνικής ζύμωσης και δημιουργίας. Στο πλαίσιο όμως της γεροντοκρατίας που επικρατεί σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας ζωής αυτής της χώρας, κάτι τέτοιο μοιάζει ζητούμενο κάποιων ευφάνταστων και μόνον...

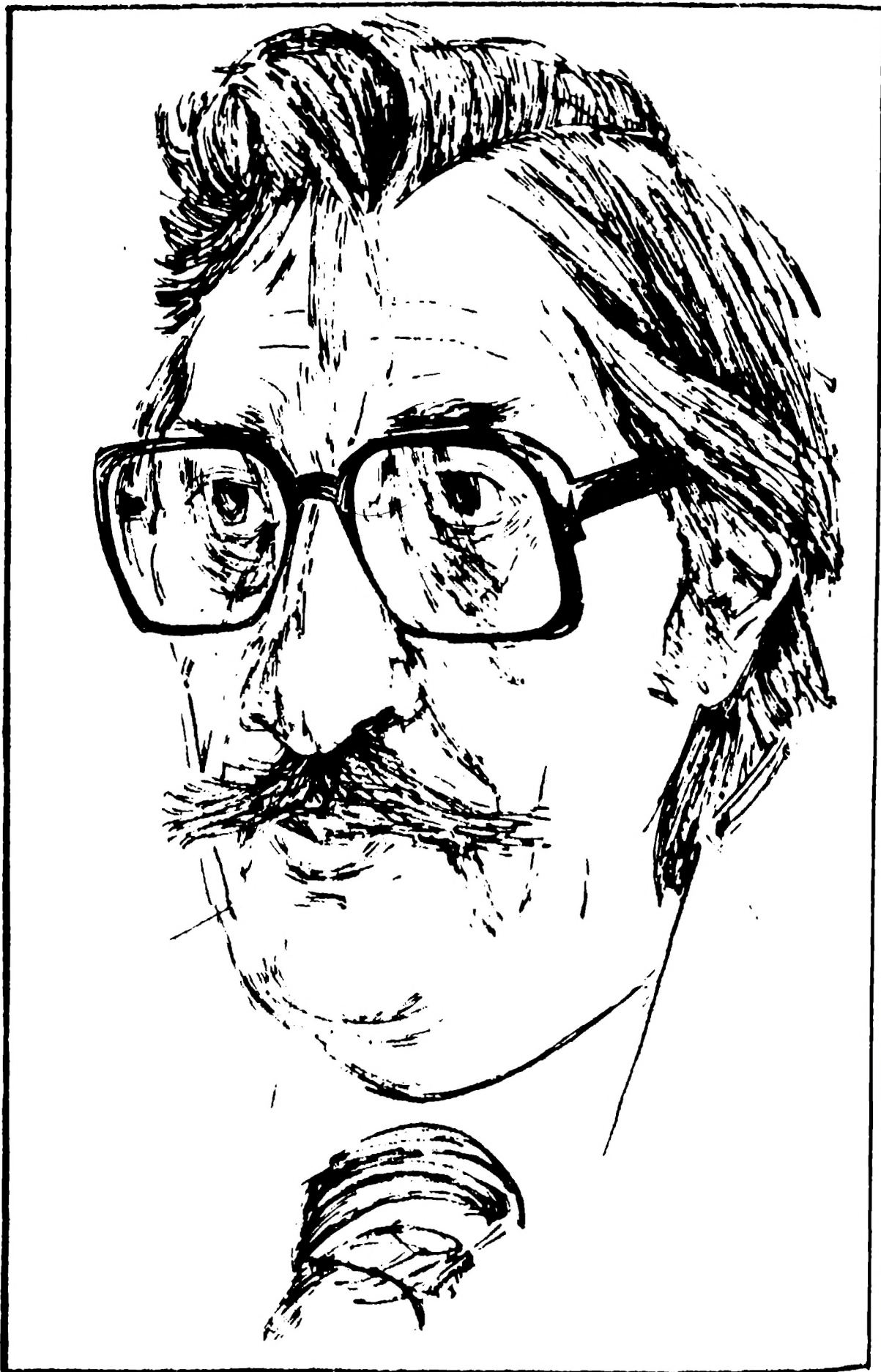
της Μάρης Θεοδοσοπούλου

Και, πόσα άλλα κρυμμένα βαθιά...

Στη σύντομη και μάλλον επιγραμματική αποτίμηση της μεταπολεμικής μας ποίησης, ο Μ. Αναγνωστάκης έχει καταχωρηθεί ως «πολιτικός - κοινωνικός» ποιητής που «καταγγέλλει με ύφος στεγνό, αντιλυρικό, κάποτε σαρκαστικό...». Σχηματική ετυμηγορία που συνοδεύει με σποραδικές αναθεωρήσεις τη σιωπή του ποιητή από το 1969. Στην εικοσαετία που ακολουθεί, όσες φορές ο Μ.Α. προβαίνει «σε κάποια χειρονομία επικοινωνίας», προκαλεί ζωηρό ενδιαφέρον, ανεξάρτητα αν κατακεραυνώνει με την αρθρογραφία του ανεπίτρεπτα ολισθήματα ή αν κεντρίζει, με προφανή περιπαικτική διάθεση, τη σοβαροφάνεια της εποχής μας αλλά και τους εντός και εκτός των τειχών ζηλωτές του.

Όταν τα λογοτεχνικά μας πράγματα σφύζουν από διάθεση ευπρέπειας και απουσιάζει τελείως ο αυτοσαρκασμός, ο Μ.Α. στήνει με χέφι αλλά και λογοτεχνική δεινότητα τη μοναδική ίσως στη νεότερη γραμματεία μας περίπτωση ψευδωνυμίας: είδος ιδιαίτερα προσφιλές σε άλλες χώρες της Εσπερίας αλλά και παλαιότερα στον τόπο μας: Το 1980, ποιητής ονομαζόμενος Μανούσος Φάσσης εκδίδει βιβλιάριον με σατιρικά ομοιοκατάληκτα, *Παιδική Μούσα - τραγούδια για την προσχολική και σχολική ηλικία* (εκδ. Αμοργός) που «πέρα από τον κλανσίγελω» θίγει «με γνήσιο χιούμορ» τα ιερά και όσια ιδιαίτερα της στρατευμένης νεολαίας. Πολύ αργότερα, το 1987, ο Μ.Α. επανέρχεται για να συντάξει «τη ζωή και το έργο» του εκλιπόντος στην αλλοδαπή «ποιητή Μανούσου Φάσση» με τη μορφή μαρτυρίας. Δήθεν περισώζει «τα συντρίμματα» του ποιητικού του έργου και καλλιεργεί ένα μύθο διακωμωδώντας, πάντα καλοπροαίρετα, καταστάσεις και νοοτροπίες από την κατοχική Θεσσαλονίκη και την Αθήνα του '50 μέχρι τις μέρες μας. Δυστυχώς (!), αυτοί που επαγρυπνούν για την τήρηση της τάξης και επείγονται στην αποτίμηση των πάντων, αποκαλύπτουν «την πλαστή ετεροπροσωπία» όπως την αποκαλούν.

Τέλη του 1990, ο Μ.Α. εκπλήσσει ακόμη κιφορά παρουσιάζοντας «μια προσωπική βιβλιοθήκη» τα λυρικά μιας περασμένης εποχής ρυθμούς». Εξ πρώτης απόψε, αν και ο κριτικός

Ο Μανόλης Αναγνωστάκης όπως τον είδε ο Χρόνης Μπότσας

Ο «πολιτικός - κοινωνικός» ποιητής Μανόλης Αναγνωστάκης επανέρχεται με νοσταλγία στο παλιό του ειδύλλιο με τη λυρική ποίηση.

της λογοτεχνίας Αλέξ. Αργυρίου που προτάσσει στο βιβλίο ένα εισαγωγικό «σχόλιο» και φαίνεται πως γνωρίζει τον ποιητή από τις αρχές της δεκαετίας του '50, μαρτυρά ήδη από τότε την ύπαρξη ανθολογίας λυρικών ποιητών, αδιάκοπα αναθεωρούμενης με την πάροδο του χρόνου.

Ο τόπος και ο χρόνος μπορούν να δράσουν καταλυτικά πάνω σε έναν άνθρωπο και να διαμορφώσουν ως ένα σημείο το έργο του. Ο Μ.Α. εμφανίζεται ως ποιητής μέσα στην Κατοχή, ανδρώνεται στον Εμφύλιο για να καταλήξει το ποιητικό του έργο στις αρχές της Δικτατορίας με την «καυστική γλώσσα» του Στόχου, που γράφεται σχεδόν ταυτόχρονα με «τα σπαράγματα μνήμης και στοχασμών» που αποτελούν *Το περιθώριο '68- '69*. (Ρωγμή στη σιωπή, η ιδιωτική έκδοση που κυκλοφορεί το 1983 μόλις σε εκατό αντίτυπα —«σαν επιστολές σε φίλους»— με τον τίτλο *Υ.Γ.*. Ο ποιητής, αμφίγνωμος: «Ούτε ξέρω αν είναι ποίηση...»). Οι περιπέτειες αλλά και οι οδυνηρές ταλαντεύσεις της Αριστεράς, είναι υπόθεση πολύ σοβαρή. Επιπρόσθετα, όταν σε ηλικία 24 ετών περιμένεις κάθε αυγή το θάνατο με την πίκρα στο στόμα μιας εκ των έσω προδοσίας, χρειάζεται «μια δραστική μορφή έκφρασης», σχεδόν «μια ιστορική και ιδεολογική μαρτυρία». Η πολιτική ηθική υπογορεύει την ποιητική του Μ.Α. που ο καθηγητής Δ.Ν. Μαρωνίτης χαρακτηρίζει «βαθιά και επίμονα μοραλιστή».

Είναι ο μοναδικός ποιητής της γενιάς του —τουλάχιστον από τους ζώντες σήμερα— που βρίσκεται συνεχώς και άμεσα αναμειγμένος στην υπόθεση της Αριστεράς και ταυτόχρονα επιλέγει τη σιωπή. «... Τελικά ενώ ό,τι έχω γράψει χαρακτηρίστηκε, κι έτσι πιθανότατα είναι, σαν ποίηση ιδεών, ποίηση σκεπτόμενη, διανοητική, κουβεντιαστή, άμεση, λιτή, αντιλυρική— η προτίμησή μου δεν πάει προς τους ποιητές αυτού του κλίματος, αλλά περισσότερο προς τους φανταζιστές, τους "λυρικούς", τους απογειωμένους, αλλά ποτέ στους φλύαρους

και τους μεγαλόστομους των μεγάλων δηλωμένων προθέσεων. Δεν αποκλείεται κάποτε να πραγματοποιήσω ένα πάντα αιωρούμενο παλιό μου σχέδιο: την έκδοση δηλ. μιας προσωπικής ανθολογίας της νεοελληνικής ποίησης, όπου μέσα θα παρατάξω τα ποιήματα που μου άρεσαν και εξακολουθούν να μου αρέσουν, αδιαφορώντας για σχολές, τάσεις και καθιερωμένες αξίες (...). Θα ήταν περίεργη η γειτνίαση σε μια τέτοια ανθολογία, του Άγρα και του Εγγονόπουλου, του Ζήση Οικονόμου και του Φιλύρα ή του Σεφέρη και του Παπαντωνίου π.χ. Πολλά θεωρούμενα "μεγάλα" ποιήματα θα λείπουν...», εκμυστηρεύεται το 1982.

Φαίνεται πως ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, η αφορμή λίγο ενδιαφέρει, ίσως η πραγματική αιτία βρίσκεται στην επικίνδυνα αυξανόμενη ξηρασία των τελευταίων χρόνων που κάνει περισσότερο ποθητή τη θαλπωρή «της χαμηλής φωνής» αυτών των παρωχημένων. Τελικά από την ανθολογία δεν έλειψαν μόνο τα «μεγάλα» ποιήματα, επιδιώκοντας περισσότερη ομοιογένεια, απουσιάζουν και οι «περίεργες γειτνιάσεις». Παραλείπονται οι μείζονες ποιητές, αλλά και όσοι έγραψαν κυρίως νεωτερική ποίηση. Το απάνθισμα ακολουθεί μια χρονικά ανεπισσώμενη διάταξη στην αλληλοδιαδοχή των ποιητών όπως και στην πρόκριση των ποιημάτων. (Πιθανόν, για τους «αδαιείς» νεότερους, να ήταν βοηθητική η αναφορά και της ποιητικής συλλογής δίπλα στον τίτλο).

Ο Μ.Α. αρχίζει από «τους ελάσσονες ποιητές που έρχονται μετά τον Παλαμά», τη γενιά του 1880 που έδωσε την αποκαλούμενη «ποίηση του εσωτερικού "ρίγους" και της κατάθλιψης». Πρώτη γεύση: τέσσερα ποιήματα από τα δεκατετράστιχα του δεξιότεχνη Λ. Μαβίλη γραμμένα στην τελευταία πενταετία του περασμένου αιώνα.

Στη συνέχεια, δυο σημαντικές παρουσίες: ο αρχαιολάτρης Γ. Γρυπάρης με εννέα ποιήματα από τα υστερότερα του όπου συμφύονται παρνασσιστικές και συμβολιστικές επιρ-

ροές και ο γερμανοτραφής Κ. Χατζόπουλος (9), ίσως ο πιο ορθόδοξος εκπρόσωπος του συμβολισμού. Ακολουθεί ο ερωτικός «τραγουδιστής» Μ. Μαλακάσης (6) και ο «στυλίστας» Ζ. Παπαντωνίου (2) που ήδη προμηνύει τους μεταγενέστερους και ίσως θα αναμενόταν τελευταίος σε αυτόν τον κύκλο. Όμως, ο Μ.Α. προτιμά, κατακλείδα, τον κατ' εξοχήν χαμηλόφωνο και «ταπεινό» Λ. Πορφύρα έστω και με τρία ποιήματα.

Παρεμβαίνει ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και η Μικρασιατική Καταστροφή όπου ωριμάζει η γενιά του '20 (ολισθηρή οριοθέτηση: πάντως συμπεριλαμβάνεται η εξαμελής ομάδα της επιλεγόμενης «ποιητικής γενιάς του 1914» αλλά και κάποιοι νεότεροι που μάλλον εντάσσονται στη γενιά του '30), «ποιητές της παραίτησης» που τους αποκάλεσαν «παρακμιακούς»: μια ονομασία ίσως ίδια άδικη με εκείνη που επιφυλάχτηκε από κάποιους κριτικούς για τη γενιά του Μ.Α. Σε αυτή την ενότητα ανθολογούνται συνολικά 26 ποιητές με κυρίαρχες φωνές τον ελάχιστα γνωστό Α. Μελαχροινό (10), τον Ρ. Φιλύρα (10), τον τραγικό Κ. Καρυωτάκη (15) και τον ηπιότερο Τ. Άγρα (17) (το πλήθος των ποιημάτων μάλλον δηλώνει βαθύτερη πνευματική συγγένεια). Στην παράθεση, ο Μ.Α. ακολουθεί έναν υποκειμενικό γνώμονα ξεκινώντας από τους πιο ιδιότυπους και απελπισμένους: ο ρομαντικός αυτόχειρας Ν. Λαπαθιώτης (2) και ο αντι-ηρωικός Ρ. Φιλύρας, λίγο πριν ο αυτόκλητος σαρκασμός του διαχυθεί στη λύτρωση της παράνοιας. Σημαντική θέση στο κορφολόγημα έχει η κατ' επανάληψη δηλωμένη προτίμηση του Μ.Α.: η ποίηση των «φανταζιστών» με κύριο διεκδικητή του τίτλου τον αντισυμβατικό Γ. Σκαρίμπα.

Τελευταίο ποίημα, έσχατος ποιητής: ο Φώτος Πασχαλινός που εκτελέστηκε νωρίς από τους Γερμανούς.

(Χάσαμε την αίσθηση του χώρου
μέσα σε μιαν ώρα και μισή...)

Και μια σίγουρα «ελάσσων» παρατήρηση: τα θήλεα που φέρονται ως όντα χαμηλόφωνα αλλά και λυρικές ψυχές μετέχουν στην ανθολογία μόνο με δυο εκπροσώπους (Μ. Πολυδούρη, Σ. Μαυροειδή -Παπαδάκη) και τρία ποιήματα. Είπαμε όμως, «μια προσωπική κατάθεση» θέλει να κάνει ο ποιητής.

Με την ανθολογία του, ο Μ. Αναγνωστάκης προτείνει αντιδοτο στην αγωγή που κατατρώγει τους νεότερους να συμπορευτούν με την επικαιρότητα χωρίς ρίωμα στην παράδοση. Ένα αρμένισμα μελαγχολικό, σχεδόν ερωτικό. □

Ο ΕΡΩΤΑΣ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Σε μια από τις συνεντεύξεις του, ο Μ.Α. εξομολογείται: «... Φαίνεται πως υπήρξα κάποτε θερμός εραστής της ποίησης αλλά δεν δέχτηκα να την παντρευτώ...». Ίσως στις ρομαντικές απαρχές αυτού του «ισχυρού ερωτικού δεσμού» που ο ποιητής κράτησε ζηλότυπα ιδιωτική του υπόθεση να έπαιξε κυρίαρχο ρόλο η λυρική ποίηση των χαμηλών τόνων. Μια ιστορία που πρωτοεκδηλώνεται, όταν ο ποιητής είναι μόλις δεκαέξι χρόνων, αν δώσουμε βάση «στο γέροντα των γραμμάτων μας»:

«Αγάπητέ μου κ. Αναγνωστάκη, πολύ ευχαρίστως edιάβασα το τετράδιο με τα τέσσερα ποιήματα που μου εστείλατε. Μου άρεσαν. Ωρισμένως είστε ποιητής. Έχετε ευγλωττία, ρητορική και συγγράμματα λυρική» γράφει ο Γ. Ξενόπουλος στις 24 Αυγούστου 1941.

Τόσο το αυστηρό καθεστώς λογοκρισίας και ο έλεγχος των πηγών πληροφόρησης που έχουν επιβάλει στους δημοσιογράφους τα στρατιωτικά επιτελεία των χωρών που συμμετέχουν στον πόλεμο του Κόλπου, όσο και η παρέκκλιση των δημοσιογράφων από βασικές δημοσιογραφικές αρχές (που επιβάλλουν τη χρήση της δημοσιογραφικής και όχι της στρατιωτικής γλώσσας, αλλά και την επικέντρωση του δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος στον άνθρωπο και στη ζωή κι όχι στην ψυχρή στρατιωτική ηλεκτρονική τεχνολογία) έχουν αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού και έντονης κριτικής στις δημοσιογραφικές οργανώσεις και τα τηλεοπτικά ιδρύματα της Ευρώπης και των ΗΠΑ, ήδη από τις πρώτες μέρες από την έναρξη του πολέμου.

Έχοντας υπόψη τους το ρόλο των μέσων επικοινωνίας στην αψύπνιση της κοινής γνώμης με τη συνεχή προβολή εικόνων από τις φρικαλεότητες στον πόλεμο του Βιετνάμ, η αμερικανική κυβέρνηση και οι στρατιωτικοί έχουν διαμορφώσει κι επιβάλει εδώ και μήνες ένα πλαίσιο ελέγχου των πηγών πληροφόρησης και των ειδήσεων που αναφέρονται στο σχεδιασμό και την πραγματοποίηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων, στη δράση των μυστικών υπηρεσιών, στα πραγματικά δεδομένα των συγκρούσεων.

Όμως αυστηρή λογοκρισία έχουν επιβάλει και το Ιράκ (που έχει διώξει σχεδόν όλους τους δημοσιογράφους από το έδαφός του), η Σαουδική Αραβία, το Ισραήλ, η Ιορδανία, αλλά και οι αμερικανικές, βρετανικές και γαλλικές στρατιωτικές αρχές στον Κόλπο. Η ροή των πληροφοριών καθορίζεται από τη στρατιωτική λογική των επιτελείων στην προσπάθεια ελέγχου και επηρεασμού της κοινής γνώμης προς ορισμένες κατευθύνσεις που εξυπηρετούν τις στρατιωτικές ανάγκες (αποπροσανατολισμός και παθητικοποίηση του κόσμου). Ήδη είναι αισθητό από

Πόλεμος, τηλεόραση και δημοσιογραφική ευθύνη

της Πέρσας Ζέρη

τις ανταποκρίσεις των δημοσιογράφων όλων των δικτύων στον Κόλπο και τον τρόπο άντλησης και παρουσίασης των πληροφοριών ότι έχει επιβληθεί ένα ολοκληρωτικού χαρακτήρα καθεστώς στις πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης (στρατιωτικά επιτελεία, πεδία μαχών, βομβαρδισμένες περιοχές κ.λπ.).

Έτσι έχει διαμορφωθεί μια εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση για τους δημοσιογράφους, διότι αφενός προσπαθούν να ανταποκριθούν στην ανάγκη του κοινού για πληροφόρηση, από την άλλη μεριά όμως γίνον-

ται, όχι χωρίς να το θέλουν (στον αγώνα για συγκέντρωση στοιχείων), υποχείρια των αντίπαλων μερών του πολέμου που ελέγχουν και κατευθύνουν την ειδησεογραφία στον τύπο και την τηλεόραση τόσο με την άσκηση λογοκρισίας, όσο και με τον αποκλεισμό των δημοσιογράφων από τις πηγές των πληροφοριών. Αποτέλεσμα των περιορισμών αυτών είναι οι δημοσιογράφοι να χρησιμοποιούν άκριτα τη γλώσσα των στρατιωτικών, να δίνουν βάρος στην παρουσίαση των εκπληκτικών δυνατοτήτων της ψυχρής καταστρεπτικής υψηλής στρατιωτικής τεχνολογίας, να δίνουν το λόγο στους ειδικούς

ΕΞΑΝΤΛΗΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Η κάλυψη του πολέμου
στον Περσικό είναι για
τα κανάλια μοναδική
ευκαιρία να
εδραιώσουν την

κοινωνική τους ισχύ
και πολιτισμική τους

ΔΕΝ ΘΑ ΗΤΑΝ υπερβολή να πούμε πως σημαντικό μέρος της ιστορίας της τηλεόρασης έχει χτιστεί στη Μ. Ανατολή. Και εξηγούμε: όταν το Νοέμβριο του 1979 η αμερικανική πρεσβεία στην Τεχεράνη καταλήφθηκε από «φρουρούς της ισλαμικής επανάστασης», το CNN δεν είχε εκπέμψει ακόμα, αλλά βρισκόταν στα σπάργανα. Πολλοί, όμως, μέσα από το δίκτυο πίεζαν ώστε να βγουν στον αέρα νωρίτερα από την προγραμματισμένη ημερομηνία (Ιούνιος 1980), για να εκμεταλλευτούν την ιστορία των ομήρων και να κάνει έτσι το CNN γνωστή την

παρουσία του. Επιπλέον, θα δοκιμαζόταν η δυνατότητα του δικτύου να είναι και να παραμείνει «ζωντανό».

Έντεκα χρόνια αργότερα, ένα άλλο γεγονός στη Μ. Ανατολή, η κρίση στον Περσικό, προσφέρει —για να έρθουμε στα δικά μας— στα ελληνικά τηλεοπτικά δίκτυα μια ανάλογη ευκαιρία. Η κάλυψη από τα κανάλια μας της σύρραξης σε 24ωρη βάση και παράλληλα με το κανονικό τους πρόγραμμα, έχει πρωτόγνωρο χαρακτήρα. Αυτό το διάστημα είμαστε δέκτες «γρήγορης, υπεύθυνης ακριβούς και αντικειμενικής» πληροφόρησης ενώ

παράλληλα δοκιμάζεται το άψυχο υλικό των σταθμών (συντάκτες, ανταποκριτές, παρουσιαστές, παραγωγοί, τεχνικοί). Επιπλέον αξιοποιείται η υλικोτεχνική υποδομή τους (π.χ. δορυφορικές συνδέσεις κ.λπ.). Όμως όλα αυτά έχουν αποτέλεσμα τη δραματική αύξηση του κόστους συντήρησης και λειτουργίας. Έτσι, οι ET1 και ET2 ενώνονται κάθε βράδυ στις 2.30 σε εθνικό δίκτυο.

Την ίδια στιγμή όμως, και πίσω από την εξαντλητική παροχή ενημέρωσης, κρύβεται η επιθυμία των τηλεοπτικών σταθμών να εδραιώσουν το θεσμικό τους

ή να παρουσιάζουν τις φαντασμαγορικές σκηνές σύγκρουσης των βαλλιστικών πυραύλων, με συνέπεια ο παράγων άνθρωπος και το ενδιαφέρον και η αγωνία γι' αυτόν να μένουν στον τόπο.

Σε αυτά τα ασφυκτικά πλαίσια που τους έχουν επιβληθεί και από τις καταστρεπτικές επιπτώσεις στη διαμόρφωση των δημοσιογραφικών περιεχομένων οι ευρωπαϊκοί δημοσιογραφικοί οργανισμοί απαντούν με ένα πλέγμα κατευθυντήριων οδηγιών προς τους δημοσιογράφους, σύμφωνα με τις οποίες οι δημοσιογράφοι πρέπει να φροντίζουν να μη δίνουν βάρος στις υποτιθέμενες στρατιωτικές

επιτυχίες και στα «επιτεύγματα» της ηλεκτρονικής πολεμικής βιομηχανίας, αλλά να εμμένουν σε μια ειδησεογραφία που να επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στον άνθρωπο και τα δεινά που υφίσταται από τον πόλεμο και να μην παρασύρονται από τη μαγεία των ηλεκτρονικών πολεμικών επιχειρήσεων.

Στη μάχη αυτή της πολεμικής ειδησεογραφίας συμμετέχουν πολλά ευρωπαϊκά και αμερικανικά δίκτυα με προεξέχον το ιδιωτικό CNN που λόγω της δορυφορικής του υποδομής (πέντε δορυφόροι σε γεωστατική τροχιά) μπορεί να μεταδίδει σε ολόκληρο

τον κόσμο τις εξελίξεις στον πόλεμο του Κόλπου σε 24ωρη βάση και με έναν αξιόπαινο επαγγελματισμό. Βέβαια το CNN αφενός υφίσταται κι αυτό τις συνέπειες της αυστηρής στρατιωτικής λογοκρισίας, αφετέρου στηρίζεται σε μια φιλοσοφία διαφορετική από εκείνη των ευρωπαϊκών σταθμών. Στο CNN, όπως και σε όλα τα αμερικανικά δίκτυα, κατά τη διάρκεια των ειδησεογραφικών εκπομπών κυριαρχεί η επίκαιρη εντυπωσιακή είδηση.

Λείπουν οι εμπεριστατωμένες αναλύσεις γεγονότων ή περίπλοκες εξηγήσεις και, επιπλέον, η διαμόρφωση των ειδήσεων έχει έναν ψυχαγωγικό χαρακτήρα στον οποίο έχει συνηθίσει η πλειοψηφία των Αμερικανών. Γι' αυτό και οι περισσότεροι ευρωπαϊκοί σταθμοί οργάνωσαν ένα δικό τους πλαίσιο παρουσίασης των γεγονότων στον Κόλπο και χρησιμοποίησαν μόνο συμπληρωματικά το CNN. Όμως στην Ελλάδα η συνεχής αναμετάδοση του CNN ξύπνησε όλα τα ψυχροπολεμικά αντανάκλαστα της ελληνικής δημοσιογραφίας που ξεχνάει ότι το CNN είναι μόνο ένα από τα 15 ξένα και ελληνικά κανάλια που μπορεί να διαλέξει. Και τι δεν ακούσαμε: για το CNN των ράμπο και «πειθήνιο όργανο του αμερικανικού ιμπεριαλισμού» που «αποπνέει μια φρίκη οργουελικής σύλληψης» (Ελευθεροτυπία), ότι το «CNN και οι συν αυτό πρέπει να τιμωρηθούν (!) παραδειγματικά» (Καθημερινή) και άλλα παρόμοια.

Η αντιμετώπιση του πολέμου στον Κόλπο από τον τύπο και τα ιδιωτικά κανάλια (με φωτεινή εξαίρεση τα κρατικά) μάλλον θυμίζει ποδόσφαιρο παρά ανταποκρίνεται στη δημοσιογραφική ευθύνη, που εκφράζεται με το συνεχή αγώνα για το ξεπέρασμα των φραγμών της λογοκρισίας και της στρατιωτικής λογικής, με την πολύπλευρη πληροφόρηση, με ουσιαστικές αναλύσεις, ρεπορτάζ και ανταποκρίσεις. □

χαρακτήρα και να παρέμβουν περισσότερο στο κοινωνικο-πολιτικό γίγνεσθαι της ελληνικής κοινωνίας. Έτσι, τις τελευταίες τρεις εβδομάδες οι τηλεοπτικές...μάχες για τη θεαματικότητα φτάσανε στο ζενίθ. Για παράδειγμα, ο ANTENNA που πρώτος (μαζί με τις δυο ET) έδωσε την είδηση του πολέμου ξεπέρασε κάποιες μέρες της πρώτης εβδομάδας το μεγάλο αντίπαλό του, το MEGA, σε συνολική παρακολούθηση και ειδικά στα δελτία ειδήσεων κυριάρχησε. Ενώ ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα δυο μεγαλύτερα ιδιωτικά κανάλια συνεχίζεται, οι δυο ET φαίνεται

να βγήκαν κι αυτές κερδισμένες: η κάλυψη του πολέμου εδώ είναι λιγότερο «θεαματική», όμως πιο συγκροτημένη και μεθοδική από αυτή των δυο ιδιωτικών. Αποτέλεσμα ήταν, τα ανεβασμένα τους ποσοστά. Τα μικρά ιδιωτικά κανάλια, ελλείπει εμπειρού δημοσιογραφικού προσωπικού και υλικοτεχνικής υποδομής, υστέρησαν και αντιμετώπισαν την κρίση σπασμωδικά, με αποτέλεσμα η θεαματικότητά τους να πέσει αισθητά.

Όμως, πόσο αλήθεια «αντικειμενική» είναι η ενημέρωσή μας όταν τα κανάλια εξαρτώνται σχεδόν αποκλειστικά από τα δυ-

τικά ειδησεογραφικά πρακτορεία; Πόσο «αμερόληπτη» είναι η πληροφόρησή μας, όταν αυτή υπόκειται σε λογοκρισία από πολιτικές και στρατιωτικές αρχές (ο πόλεμος των Φώλκλαντ είναι άλλο ένα παράδειγμα) ή όταν είναι διανθισμένη από στοιχεία προπαγάνδας —εκατέρωθεν— για να πτοηθεί ο «εχθρός» και να αποφευχθεί εσωτερική (ή και διεθνής) κοινωνική αναταραχή όπως έγινε με το Βιετνάμ; Πόσο τέλος «αντικειμενική» είναι η ενημέρωσή μας όταν περιορίζεται στην καταγραφή γεγονότων και στη γνώμη «ειδικών» (στρατιωτικών, αναλυτών κ.λπ.), ενώ α-

ποσιωπούνται οι βαθύτεροι λόγοι της κρίσης (οικονομικοί, κοινωνικοί ή και ιστορικοί);

Η αναταραχή που προκάλεσε ο πόλεμος στα ελληνικά κανάλια της τηλεόρασης φαίνεται να υποχωρεί και τα πράγματα να αποκτούν τη παλιά τους ισορροπία. Γεγονός είναι ότι εμείς παραμένουμε θεατές (όχι του πολέμου στον Περσικό κόλπο) και όταν το CNN είναι σε... εθνικό δίκτυο έχουμε τουλάχιστον το δικαίωμα επιλογής της καλύτερης μετάφρασης.

Κώστας Σφικτός

Γιώργος Σκαμπαρδώνης

Η λογοτεχνία απαιτεί βαριά λύτρα

Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης ήταν για τη λογοτεχνική κριτική η αποκάλυψη της περσινής χρονιάς. Διηγήματά του είχαν δημοσιευτεί κατά καιρούς σε διάφορα έντυπα, ωστόσο, η πρώτη ολοκληρωμένη συλλογή του «Μάτι φωσφόρο κουμάντο γερό» (Εκδόσεις «Ιανός») αλλά και μια μικρότερη με τίτλο «Η ψίχα της μεταλαβιάς» (Εκδόσεις «Τραμάκια»), κυκλοφόρησαν πέρσι στη Θεσσαλονίκη. Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης γεννήθηκε το 1953 στην συμπρωτεύουσα, σπούδασε γαλλική φιλολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο και εργάζεται ως δημοσιογράφος στην εφημερίδα «Θεσσαλονίκη». Έχει συνεργαστεί επίσης με το ραδιοφωνικό σταθμό FM-102 της Ελληνικής Ραδιοφωνίας, όπως και με τα περιοδικά «Τραμ», «Παραφνάδα», «Έντευκτήριο» και «Παρατηρητής». Τον Ιούνιο του 1990, η δουλειά του Γιώργου Σκαμπαρδώνη και του καλλιτεχνικού κέντρου «Ωρα», που έδωσε την ευκαιρία να τον γνωρίσουμε, για να διαπιστώσουμε, πως πέρα από το δεδομένο συγγραφικό ταλέντο, είναι ένας νέος άνθρωπος σεμνός, με πολυεπίπεδη παιδεία και έναν ιδιαίτερο σεβασμό στην παράδοση.

Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης

Αυτός ο σεβασμός δεν τον χάνει ηθογραφικό, δεν τον δεσμεύει συγγραφικά, αντίθετα του δίνει τη δυνατότητα να α-

σχοληθεί με ανθρώπους καθημερινούς, κοντινούς μας, γήινους και πραγματικούς. Συχνά χρησιμοποιεί στην αφήγησή του λαϊ-

Ο ΠΟΛΥΠΙΟΔΑΣ

Ένα ανέκδοτο διήγημα του Γιώργου Σκαμπαρδώνη

Κάτι σα να ασπρίζει μέσα στο ταχυδρομικό κουτί. Ο Γιάννης ο Φέγγαρος βγάζει την αρμαθιά διαλέγει το μικρότερο κλειδί, ανοίγει το πορτάκι και παίρνει το γράμμα. Το γυρίζει, το κοιτάζει από μπροστά: αποστολέας ο Θεός του από το Μακρυχώρι Αλεξανδρουπόλεως.

Κρατάει το γράμμα ανάμεσα στα δάχτυλα κι ανεβαίνει με αγωνία τα σκαλιά, όχι γιατί νοιάζεται τόσο πολύ για το περιεχόμενο της επιστολής, αλλά επειδή βιάζεται να δοκιμάσει το PERSONAL COMPUTER που αγόρασε κι εγκατέστησε χθες το βράδυ στο γραφείο του.

Τον πρώτο όροφο, τον δεύτερο, τον τρίτο της μάνας του, στήνουν οι προηγμένες

φαλμωδίες, παράξενες κραυγές σαν εξορισμοί και μυστήριες επικλήσεις ακούγονται που σημαίνει ότι η μητέρα του η Θεανώ ετοιμάζεται πάλι για τις πυροβασίες που θα γίνουν τον άλλο μήνα στο Λαγκαδά. Από μικρό κορίτσι έχει μυηθεί στ' Αναστερνάρια και τώρα, στα εξήντα πέντε της, συνεχίζει, κάθε χρόνο μια φορά, να περπατάει ξυπόλητη, αλλοπαρμένη, σαν τρελή, πάνω στα κάρβουνα.

Ο Γιάννης αφουγκράζεται για λίγο, κουνάει το κεφάλι του και συνεχίζει ν' ανεβαίνει, φτάνει στον δεύτερο, στο διαμέρισμά του, μπαίνει και πάει κατευθείαν και κάθετα μπροστά στο καινούριο COMPUTER, αφήνοντας το γράμμα, δίπλα, πάνω στο γραφείο, χωρίς να το ανοίξει.

Στέκεται κι αποθαυμάζει το μεγαλοπρεπές, αστραφτερό μηχάνημα μάρκας OLIVETTI-486. Απλό, εύ-

χρηστο και συμβατό με όλα τα PC. Διαθέτει καλαισθητό DESIGN του COMPUTING PLATFORM CR486, με ισχυρότατο μικροεπεξεργαστή 80486 της INTEL στα 25 MHZ, με προηγμένο SOFTWARE της MICRO-SOFT. Προσφέρει πλήρη αξιοποίηση του νέου ELSA 23BIT-BUS και είναι παράλληλα συμβατό με όλα τα υπάρχοντα XT-AT STANDARDS.

Η οθόνη λαμπυρίζει θριαμβικά και τα κουμπιά όλα λειτουργούν άφθογα κι αθόρυβα.

Ο Γιάννης τραβάει λίγο πίσω την κυλιόμενη, μάρκας «SATO» πολυθρόνα του και κοιτάζει γοητευμένος το COMPUTER χαμογελώντας. Το βλέμμα του πέφτει δίπλα στην επιστολή του θείου του. Την παίρνει, την ανοίγει με τον χαρτοκόπτη προσεκτικά και διαβάζει:

«Μακρυχώριον τη 6-8-1990
Αγαπητέ μου Γιάννη, καλημέρα
σας.

Επέρασαν αρκετές ημέρες που εφύγατε με την μάνα σου και δεν εγράφατε ένα γράμμα να μάθω πως είσθε και πώς τα περνάτε.

Η μάνα σου ήταν άρρωστη, το μάγουλό της πονούσε όλο και περισσότερο κι εγώ ως άνθρωπος που είμαι στενοχωριέμαι και θέλω να μάθω. Την πήγες πάλιν σε κανέναν ιατρόν, την εξήτασες, πότε θα χειρουργηθεί, ο πόνος της συνεχίζει, ή, εάν έχει κάμει καμιάν διαφοράν θέλω να με γράφεις και εμμένω δια το γράμμα σου.

Γιάννη, μάθε τώρα δια τας κούρκες.

Αι κούρκες ήρχισαν να γεννούν γραμμή και κάθε μέρα παίρνω 8-10 αυγά. Φωλές έχω κάμει μέσα εις το αποξηραντήριον, και εκεί λοιπόν πάνε και γεννούν. Μόνο την πρώτη ημέραν εγέννησαν κατάγής όπως αι παπίες.

χές παροιμίες, στοιχεία που οδηγούν στην ερώτηση: πώς, αλήθεια, μπορεί ένας συγγραφέας να μετατρέψει τη θυμοσοφία σε μαγικό χώρο, στον οποίο μάλιστα να δρουν οι ήρωές του, χωρίς να είναι παρωχημένοι;

...

Η απάντησή του έχει ιδιαίτερη σημασία, ακριβώς γιατί επεξηγεί μια διάσταση της δουλειάς του, που θα μπορούσε ίσως και να παρεξηγηθεί: «Αφουγκράζομαι το λαό, αφουγκράζομαι τον εαυτό μου, γιατί κι εγώ λαός είμαι. Παρ' ότι γαλλοθρεμένος (σπούδασα Γαλλική Φιλολογία) εγκαίρως κατάλαβα ότι είχα περισσότερα να διδαχτώ διαβάζοντας Διονύσιο Σολωμό,

τα πεζά του Βιζυηνού ή του Νικου Χουλιαρά. Γνωρίζω καλά τον Προυστ, αλλά ποτέ δεν με τσάκισε όπως ένα ελληνικό μοιρολόι. Και ο Ουμπέρτο Έκο, αν και έχει μια τεράστια βιβλιοθήκη σχετική με τη Μαγεία, μάλλον γνωρίζει λιγότερα περί αυτής από το γέροντα Παΐσιο του Αγίου Όρους...».

Διαβάζοντας τα διηγήματα του Σκαμπαρδώνη, σου δημιουργείται η εντύπωση, ότι πρόκειται μάλλον για βιώματα, τα οποία μεταφέρθηκαν στο χαρτί. Εκείνος, όμως, έχει μια άλλη απάντηση: «Δεν αφηγούμαι αυτά που μου συνέβησαν αλλά αυτά που φαντάστηκα, που άκουσα, που επινόησα, δημιουργώ-

ώντας συνθέσεις που δεν καθερπίζονται το λεγόμενο κόσμο, αλλά τον ίδιο τους τον εαυτό, φτιάχνοντας μια λογοτεχνική παροιμία σκιών. Οι σχέσεις αυτής της παροιμίας με τα βιώματά μου ή με την πραγματικότητα είναι θολές, στρεβλές και παράξενες. Ξεκινώντας, εξάλλου, να αφηγηθώ μια ιστορία οδηγούμαι από την ίδια τη ροή της σε μια περιοχή ή σε ένα τέλος που δεν είχα προβλέψει ή προαποφασίσει».

Επαγγελματίας δημοσιογράφος ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης, στην ερώτηση πώς «παντρεύει» τη δημοσιογραφία με τη λογοτεχνία, απαντά: «Το είδος της δημοσιογραφίας που υπηρετώ είναι κυρίως το χρονογράφημα, το οποίο, στις καλές στιγμές του, φτάνει ως τις παρυφές της λογοτεχνίας. Αλλά η λογοτεχνία είναι ένας χώρος ιερός, δυσπρόσιτος. Απαιτεί βαριά λύτρα, απόλυτη αφοσίωση, ταπεινοφροσύνη, μοναχικότητα. Η δημοσιογραφία έχει επίσης σκληρές απαιτήσεις: ατσάλινα νεύρα, δυσπιστία, όραμα, μόνιμη εγρήγορση, αγάπη για την πατρίδα ανεξαρτήτως ιδεολογίας. Παρ' όλες τις απομυθοποιήσεις οι οποίες είναι θεμιτές

και αναγκαίες, τόσο η λογοτεχνία όσο και η δημοσιογραφία ορίζουν μια χώρα περισσότερο από την πολιτική καθεαυτή. Μπορεί να αγνοούμε το όνομα του πρωθυπουργού της Κολομβίας, αλλά όλοι γνωρίζουμε τον Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες...».

— Μήπως είναι κάπως εστετιστική η άποψή σας για τη λογοτεχνία; Σε ένα διήγημά σας λέτε: «Δεν έχει σημασία το τι, αλλά το πώς»; —η τελευταία μας ερώτηση.

«Το "τι" εν προκειμένω, είναι το λεγόμενο "περιεχόμενο" και το "πώς" είναι η μορφή. Πιστεύω ότι το περιεχόμενο δεν υπάρχει. Η, αν υπάρχει, βρίσκεται ενσωματωμένο στη μορφή, ταυτίζεται με τη μορφή. Όταν σφυρίζουμε έναν σκοπό, σημασία δεν έχει ο αέρας που βγάζουμε από τα πνευμόνια, αλλά οι νότες και κάποια βαθύτερα, σκοτεινά στοιχεία που κάνουν το σφύριγμα αυτό να θέλουν να το ακούσουν κι άλλοι και κυρίως να μην έχει σχέση με το σφύριγμα ενός διαιτητή σε αγώνα, ντέρμπυ ή όχι».

(Τη συνέντευξη πήρε η Πέγκυ Κουνενάκη)

ΑΠΟ ΤΟ τεύχος 456, το ANTI άνοιξε τις σελίδες του σε νέους καλλιτέχνες και διανοούμενους. Σε εκείνους που, πασχίζοντας σήμερα να γίνει διακριτό το στίγμα τους, προσβλέπουν στη δημιουργική και ενδιαφέρουσα συνέχεια. Σ' εκείνους που εκπροσωπούν τις προσδοκίες μας για το αύριο. Μέχρι στιγμής έχουν φιλοξενηθεί με συνεντεύξεις τους η κινηματογραφίστρια Δήμητρα Αράπογλου και ο συνθέτης τραγουδιών Στάμος Σέμσης. Σε αυτό το τεύχος μιλάει ο λογοτέχνης Γιώργος Σκαμπαρδώνης, από τη Θεσσαλονίκη.

Οι κούρκοι δεν έφεραν τα αποτελέσματα που περίμενα. Αι κούρκες πλαγιασμένες κάτω περιμένανε την χρήσιν των αρσενικών αλλά τίποτε. Ηναγκάστην να αγοράσω έναν ακόμη που είναι σαν αρσενικός κροϊός, 6 1/2 οκάδες και εστοίχισεν 2540 δραχμάς και ευτυχώς αυτός έφθασε εις τον προορισμόν του.

Τώρα πλέον την Τετάρτην θα αγοράσω πεπιεσμένον χάρτην δια να αρχίσω να κάμω ταις φωλεές δια να καθήσουν αι κλώσες μέσα στην αποθήκη που μένει η αγελάδα. Είναι κατάλληλον, διότι ούτε πολλήν ζέστην παίρνει ούτε πολύ ψύχος κι εξάλλου είναι και λίγο σκοτεινόν και πιστεύω να το επιτύχω.

Υπάρχουν διάφορες τροφές και φθηνές δια την καλήν ανάπτυξιν και αυτά ευρίσκωνται εις την Θεσσαλονίκην και από εκεί θα τα προμηθεύωμεν.

Επίσης. Γιάννη αγόρασα 6 (έξι)

κόττες και δυο που είχαμε έγιναν οκτώ. Θα πάρω δυο ακόμη και έναν πετεινόν μόνον και μόνον δια να έχωμεν αυγά την εποχήν της εκκολάψεως δια να ημπορώ ευκόλως να διαθρέψω τα μικρά, τουλάχιστον επί ενάμισυ μήνα.

Μετά την εκκόλαψιν τα μικρά θα τα χωρίσω από ταις κλώσες σε ιδιαίτερα πανέρια, δεκαπέντε σε κάθε πανέρι και θα ζουν σε δωμάτιον θερμόν συνεχιζομένης της θερμάστρας κι έτσι πιστεύω να το κατορθώσω.

Σε τα γράφω αυτά λεπτομερώς και σε καθιστώ ενήμερον δια ταις κούρκες.

Η σκύλα εγέννησεν και δυστυχώς κανένα δεν έκαμεν από το σκυλί που της έβαλα. Βρωμόσκυλα και το μέγα έλεος. Τα πέταξα όλα και πάνε στο διάβολο.

Ποιμένω λοιπόν τώρα να με γράφεις και συ το διάβα της ζωής

σας, τότε θα κάμει η μάνα σου εγχείρησιν, καλήν αντάμωσιν και καλό Πάσχα.

Σας φιλώ ο θεός σου Θεόδωρος».

Ο Γιάννης Φέγγαρος διπλώνει το γράμμα και το ξαναβάζει στο φάκελλο που πρασινίζει από το φως της οθόνης του ολοκαίνουργιου COMPUTER. Πότε θα εγχειριστεί η μάνα σου; Σκέφτεται τα λόγια του θειού του και σηκώνεται να κατέβει να τη δει. Οι γιατροί διαπίστωσαν ακριβώς κάτω από το δεξί της μάτι, στο ζυγωματικό και μέσα στο μάγουλο έναν πολύποδα που χρειαζόταν το ταχύτερο εγχείρησιν.

Αφήνει το COMPUTER αναμμένο, βγαίνει και κατεβαίνει προς τον πρώτο, προς το μικρό διαμέρισμα της μάνας του. Δεν ακούει, πια, ούτε ψαλμωδίες, ούτε επικλήσεις —τίποτε.

Χτυπάει την πόρτα. Ύστερα από

λίγο του ανοίγει η μάνα του. Βγάζει πρώτα το κεφάλι της στο άνοιγμα της πόρτας κι ο Γιάννης βλέπει ότι κάτω από το μάτι έχει κολλημένο ένα μικρό τσιρότο.

Περνάει μέσα ρωτώντας την:

— Τι έχεις, γρατζουνίστηκες, γιατί έβαλες λευκοπλάστ;

Εκίνη φαίνεται ακόμα αλλοπαρμένη, τα μάτια της είναι αγριεμένα και λαμπυρίζουν παράξενα. Του λέει:

— Τίποτα. Διάβασα τέσσερις ώρες όλα τα αναστενάρικα, κράτησα τις εικόνες, κι ύστερα έκοψα το μάγουλο με ένα ξυραφάκι κι έβγαλα εκείνον τον διάβολο. Ένα να δεις.

Τον οδηγεί στο μπάνιο. Κάτω από τον καθρέφτη, μέσα σε ένα παλιό, ασημένιο τάσι ο Γιάννης βλέπει, σαν τα πλοκάμια ενός μικρού, ακέφαλου χταποδιού, τα επτά κομμάτια του πολύποδα.

M. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ: ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ

«Μαζί για τη ζωή»
και ο Μάνος
Χατζιδάκις, με μια
σειρά συναυλίες,
αφιερωμένες στον
αγώνα ενάντια στα
ναρκωτικά· η μουσική
ποιότητα του συνθέτη,
για μια ακόμη φορά,
διαφάνηκε
αναμφισβήτητη.

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ των εκδηλώσεων *Μαζί για τη ζωή*, που ξεκίνησαν στα μέσα Ιανουαρίου, ο Μάνος Χατζιδάκις, αμέσως μετά τον Μίκη Θεοδωράκη, έδωσε το δικό του μουσικό στίγμα θέτοντας την μουσική του βοηθό στην ευαισθητοποίηση του κοινού για το πρόβλημα των ναρκωτικών και στην οικονομική ενίσχυση των προγραμμάτων απεξάρτησης.

Δεν είναι βέβαια η πρώτη φο-

ρά που η «μουσική» ή οι «τέχνες» γενικά έρχονται να υποστηρίξουν ένα «σκοπό» ή που οι πνευματικοί άνθρωποι αναλαμβάνουν την προώθηση μια ιδέας. Αποποιούμενος ο Μάνος Χατζιδάκις την λογική αυτή που θέλει «ο πνευματικός κόσμος να είναι αυτός που ευαισθητοποιείται για τα κοινωνικά προβλήματα» και θέτοντας την ανθρω-

πινη ευαισθησία του ως αιτία γι' αυτή του την συμμετοχή, πραγματοποίησε μια μουσική εμφάνιση άξια των απαιτήσεων και των επιλογών του. Με ερμηνευτές τον Ηλία Λιούγκο, τη Νένα Βενετσάνου και τον νεαρό Βασίλη Γισδάκη διεύθυνε αποσπάσματα από παλαιότερα έργα του, όπως το *Χωρίον ο Πόθος*, η *Μυθολογία*, τα *Παράλογα*, καθώς και ο

Δρομέας του Νίκου Δανίκα.

Γνωστά «τραγούδια» του συνθέτη που, χωρίς να είναι «εύκολα», αγαπήθηκαν από το κοινό και σημάδεψαν την πορεία του ελληνικού τραγουδιού μέσα από την προσεγμένη ερμηνεία του, έδωσαν ένα συγκεκριμένο αισθητικό ύφος σε αυτές τις συναυλίες.

Παρακάμπτοντας την οπωσδήποτε σημαντική αιτία (και αφορμή) των συναυλιών αυτών, που αυτομάτως τους προσδίδει και τον αξιολογο χαρακτήρα τους, οφείλουμε να σταθούμε στην ποιότητα τόσο της παρουσίας όσο και της παρουσιαζόμενης μουσικής.

Μουσικές και τραγούδια που πρόβαλλαν την καλή εικόνα του ελληνικού τραγουδιού και συνέβαλλαν στην ιστορία του μέσα από ποιητικές ερμηνείες έδωσαν στις συναυλίες αυτές (τόσο του Μ. Θεοδωράκη όσο και του Μ. Χατζιδάκι) το στοιχείο αυτό που συνήθως απουσιάζει από παρόμοιες «μουσικές» υποστηρίξεις.

N. Μητρόπουλος

ΓΚΥ ΠΟΠ:

ΑΚΟΜΗ, ΑΓΡΙΟ ΡΟΚ ΕΝ' ΡΟΛ

Ο Ίγκυ Ποπ, στα 43 του χρόνια, παραμένει ένας άγριος ήρωας του ροκ και εμφανίζεται σε τρεις συναυλίες του στην Αθήνα.

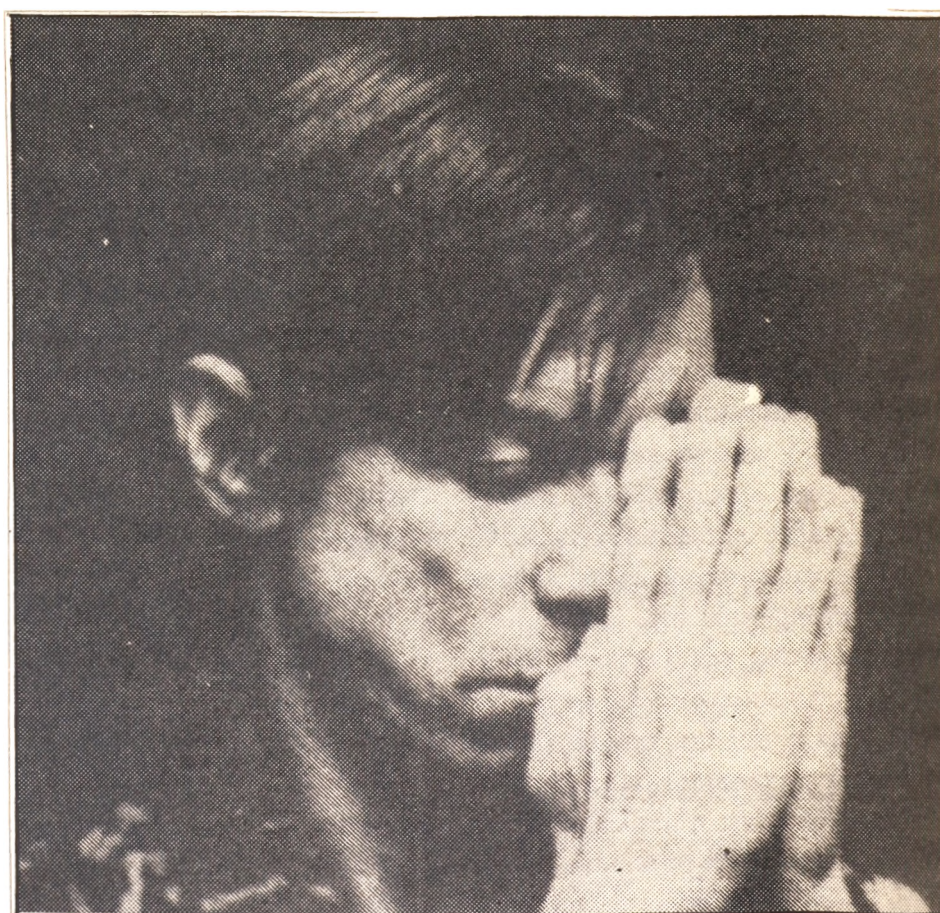
ΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ φορά μετά από δύομισι περίπου χρόνια, εμφανίζεται στο αθηναϊκό κοινό μια από τις μεγαλύτερες μορφές της ιστορίας του ροκ. Ο Ίγκυ Ποπ.

Γεννημένος πριν από 43 χρόνια στο Άν Άρμπορ στο Μίτσιγκαν, ο James Jewel Osterburg σχημάτισε το 1962 την πρώτη του μπάντα, τους *Iguanas*, απ' όπου προέκυψε το παρατσούκλι Ίγκυ Ποπ.

Το 1968, αφού ο ίδιος και οι Stooges κατέγραψαν το πρώτο τους άλμπουμ, ο Ίγκυ Ποπ αποφάσισε να μετακομίσει στην Αθήνα.

ρούν 3 L.P. που διακρίνονται για την άγρια ομορφιά τους. Δίκαια λοιπόν θα χαρακτηριστεί προφήτης του πάνκ. Στα ίδια χρόνια, εθισμός στα ναρκωτικά, στο αλκοόλ, συχνές επισκέψεις σε ψυχιατρικές κλινικές, θα σωθεί όμως με τη βοήθεια των φίλων του και ειδικά του David Bowie. Στα διαλείμματα αρκετές ηχογραφήσεις: «*Lust for life*» 1977, «*Soldier*» 1980, «*Blah, Blah, Blah*» 1986, για να φτάσει στο σημερινό «*Brick by brick*».

Στο «*Brick by brick*» εμφανίζεται λογικός και σκεπτικιστής. «*Τώρα που είμαι 43 ετών νιώθω πιο ώριμος για περισσότερα πράγματα, γι' αυτό τραγουδώ και μπαλάντες και παίζω ακουστική κιθάρα*», υποστηρίζει. Στα 43, το κακό παιδί του πανκ συνεχίζει την καριέρα του στον κινηματογράφο, παίζοντας στην ταινία του John Walters «*Cry*

baby». «*Η ηθοποιία ήταν κάτι που πάντοτε επιθυμούσα*», δηλώνει.

Από τότε που έδωσαν το πρώτο κοντσέρτο οι Stooges πέρασαν 23 χρόνια, ο Ίγκυ Ποπ παραμένει ο ίδιος ένας άγριος ή-

ρωας του ροκ. Το διαπιστώσαμε το Σεπτέμβριο του '88 στη Ριζούπολη, θα είμαστε και πάλι στο ΡΟΔΟΝ σήμερα 8 και αύριο 9 Φλεβάρη. Εσείς;

N. Μουρδανκούτας

ΓΙΟΝΤΟΡΟΦΣΚΙ:

Ο ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΣ ΤΩΝ ΣΠΛΑΤΤΕΡ

Ο Όργκο κι η γυναίκα με τα τατουάζ. Εκεί που αρχίζουν τα τραύματα της ψυχής έχει ξεκινήσει κιόλας το σινεμά.

**Μια αγία ...κοφοχέρα,
εξωτισμός, βία και
πολύ αίμα από έναν
...μακρινό συγγενή του
Μπουνιουέλ.**

Αλεχάντρο Γιοντορόφσκι:
Santa Sangre

ΣΟΥΠΡΕΑΛΙΣΜΟΣ και ψυχανάλυση. Βαθιά γνώση του κινηματογράφου. Δυναμισμός, αλλά και λυρισμός. Χρώματα και μουσικές. Πάθη, φοβίες, ενοχές. Σαρκασμός και χιούμορ. Κάπου κάπου ατμόσφαιρα Μπουνιουέλ, κάπου αλλού το σύνδρομο του Οιδίποδα και η μάνα - κούκλα του Πέρκινς στο Ψυχώ του Χίτσκοκ. Οπωσδήποτε βία και πολύ πολύ αίμα. «Νευρικές» κινήσεις της μηχανής, ευρηματικές γωνίες λήψης, πολλά υποκειμενικά πλάνα. Μαγεία, εξωτισμός, ανθρωπίνι τύποι ξεχωριστοί και φιγούρες ιδιότυπες.

Το μείγμα του Ρωσοχιλιανού σκηνοθέτη Αλεχάντρο Γιοντορόφσκι είναι εκρηκτικό. Και παραμένει εκρηκτικό, ακόμα κι αν αφαιρέσουμε τον εξωτισμό (που, παρ' όλα αυτά, ούτε σε μια στιγμή δεν υποπίπτει σε εντυπωσιοθηρικό ντεκόρ): όμορφες γυναίκες, ο μαγικός πολύχρωμος κόσμος του τσίρκου, η περιεργη θρησκευτική λατρεία προς μίαν αγία ...κοφοχέρα, η εξωτική, χορογραφημένη άγρια ομορφιά της νύχτας στο Μεξικό, γεμάτη ιμπορντέλα και αμαρτία...

Ο ήρωας του Γιοντορόφσκι; ο Φένιξ, σκοτώνει «διάλειπτα γυ-

ναίκες, αποτέλεσμα μιας φύχωσης που τον θέλει προσκολλημένο στην εικόνα της επιβλητικής μητέρας του —νεκρής, ωστόσο, δολοφονημένης βία από τον ίδιο τον πατέρα του. Θα ρεύσει πολύ αίμα, ώσπου να έρθει η λύτρωση —μαζί, επιτέλους με το μάγο-έρωτα. Κρεσέντο αγριότητας εναλλάσσονται με σκηνές λυρισμού και τρυφερότητας κι η ταινία εισάγει το θεατή, από έκπληξη σε έκπληξη, σε έναν ιδιαιτερό κόσμο όπου, με την ίδια πάντα ένταση, αποκαλύπτεται η λειτουργία της ανθρώπινης ψυχής, αλλά κι ένας κόσμος που η αγριότητά του είναι κι η κυρίαρχη ομορφιά του.

Σκηνοθέτης του *El Toro* και του *Holy Mountain*, σεναριογράφος κόμικς του Γάλλου *Moebius*, πληθωρικός και πλάνης, ο Γιοντορόφσκι με τη νέα ταινία του (γυρισμένη στο Μεξικό, στον τόπο που γύρισε μερικές από τις ωραιότερες ταινίες κι ο «μακρινός συγγενής» του Μπουνιουέλ) κερδίζει επάξια τον τίτλο του διανοούμενου των *splatter* και επιβεβαιώνει ότι το σινεμά δεν γίνεται με αναμασήματα, μυθολογίες και επιτηδευμένη προκλητικότητα (βλέπε, π.χ. τον Νταϊνβιντ Λυντς και την *Ατίθαση καρδιά*), αλλά με πάθος και ορμή. Με ψυχή.

Η ταινία προβάλλεται μόνο μια φορά την εβδομάδα, κάθε Σάββατο στη 1.30 μετά τα μεσάνυχτα, στο *STUDIO*. Για φανατικούς.

Ηλίας Κανέλλης

Σημειωματάριο

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Ο Νίκος Χαρβαλιάς, ένας από τους πλέον ενδιαφέροντες ζωγράφους της νεότερης γενιάς, παρουσιάζει δουλειά του στην γκαλερί της Ελένης Κορωναίου (Μητσαίων 5-7). Ο ζωγράφος έχει σπουδάσει εφαρμοσμένες τέχνες και ζωγραφική στην ΑΣΚΤ. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα, ενώ από το 1987 συνεργάζεται με την ΑΣΚΤ σαν «ειδικός επιστήμονας» στο 5ο Εργαστήριο Ζωγραφικής.

Χαρακτηριστικό έργο της Μ. Γιαννακάκη.

Την τελευταία δουλειά του με τίτλο «Ερωτικά τοπία» παρουσιάζει στην γκαλερί της Μαρίας Παπαδοπούλου (Ξενοκράτους 33) ο Κώστας Ράμμος.

Η Μαρία Γιαννακάκη ζωγραφίζει ανθρώπινες φιγούρες σε επιφάνειες μεταξωτών υφασμάτων και σε χαρτί. Μέχρι τις 19 Φεβρουαρίου θα εκθέτει τη νέα της παραγωγή στην

γκαλερί: «Νέες Μορφές» (Βαλαωρίτου 9).

Ο Ανδρέας Αποστολίδης —τον ξέρετε: έχει μεταφράσει τα αστυνομικά των Χάμετ και Τσάντλερ για τις εκδόσεις Άγρα και ίσως έχετε δει κάποια από τις ταινίες που έχει σκηνοθετήσει— ο Ανδρέας Αποστολίδης λοιπόν, εκθέτει φωτογραφίες του στο ζεστό χώρο του βιβλιοπωλείου «οδός Πανός» στην οδό Διδότου 39.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Η Μ. Χόουαρντ. Ρουκέτα εν δράσει.

«Δεν είναι το αλκοόλ που δίνει την ενέργεια αλλά ο ίδιος ο καλλιτέχνης και η ψυχή του» διατείνεται η 40χρονη κυρία του μπλουζ Μάξιν Χόουαρντ, που εμφανίζεται στο Αθήναιον της Θεσσαλονίκης την επόμενη Παρασκευή (15.2) και στο αθηναϊκό Ρόδον το μεθεπόμενο Σάββατο (16.2).

Ποικίλες εκδηλώσεις

στον «Εύμαρο» (Φωκίδος 26, Αμπελόκηποι). Την Παρασκευή και το Σάββατο (8 και 9/2) ο Νότης Μαυρουδής παρουσιάζει τους μαθητές του

«Ντον Πασκουάλε» του Ντονιτζέτι την Παρασκευή 8 Φεβρουαρίου αλλά και την Κυριακή 10/2, στις 7.00 μ.μ., στην Εθνική Λυρική Σκηνή. Το ρόλο της Νορίνα ερμηνεύει η Τζένη Δριβάλα και του Ντον Πασκουάλε ο Φραγκίσκος Βουτσίνος.

Έτος Μότσαρτ αυτή η χρονιά και την Τρίτη 12 Φεβρουαρίου, στο Ινστιτούτο Γκαίτε θα δοθεί μια μεγάλη συναυλία με έργα του συνθέτη.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

«Μοίρα» της Γκαίη Αγγελή. Βιβλιόφιλοι ερωτιδείς και μια ευκαιρία να δούμε και να κρίνουμε μια ελληνική ταινία, που είχε κοπεί από το τελευταίο φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Στον κινηματογράφο «Αλφάβιλ».

«Ένας άγγελος στο τραπέζι μου» της Τζέην Κάμπιον. Πρώτη ταινία μιας νέας Νεοφιλανδέζας σκηνοθέτιδας, προκλητική και παράξενη, γύρω από μια γυναίκα και τις εμπειρίες της ενηλικίωσής της

**Επιστροφή στα
ειωθότα. Επιλογή και
κριτική παρουσίαση
των τελευταίων
εικαστικών γεγονότων.**

**Γιάννης Ψυχοπαίδης «Ο
Έρωτας - Η Πόλη» -
Ζουμπουλάκη, ως 22.2.**

Εντυπωσιακή η συνέπεια με την οποία ο Ψυχοπαίδης (γ. 1945) συνεχίζει την πορεία του ανάμεσα στις ψηλές κορφές της ζωγραφικής. Στις προηγούμενες εκθέσεις του, το 1988 στον ίδιο χώρο και στου «Πιερίδη» την «αναδρομική», είχε κιόλας δώσει το μέτρο ενός ταλέντου όπου ο νηφάλιος εγκεφαλισμός του ελεγχόταν από μια γερή αισθησιακή διάθεση, και προπαντός από μια μέγιστη απόλαυση της ζωγραφικής πράξης, της οποίας μας κάνει πρόθυμους κοινωνούς.

Εδώ παρουσιάζεται πλήρης κάτοχος όλων των μέσων του, καθώς και μιας εντελώς προσωπικής τεχνικής που από χρόνια έχει εξελίξει, ώστε να παίζει πια με τα χρώματα του λαδιού και του λαδοπαστέλ το παιχνίδι της αναπαράστασης του γύρω και

μέσα του κόσμου που τον έχει οικειοποιηθεί απτικά σχεδόν περισσότερο από οπτικά με μια «ματισική» διαδικασία ανάλυσης των χρωμάτων, και που μας προσφέρει είτε τη μουντή θερμή ερωτικών περιπτώξεων σε κλειστά δωμάτια είτε τη ζωντανία και τη βαβούρα των μεγάλων πόλεων, ιδωμένων από το παράθυρο του εργαστηρίου.

Σε τούτα τα τελευταία χρόνια του αιώνα μας, φτάνει του Ψυχοπαίδη το ως σήμερα έργο του για να κατακτήσει πανηγυρικά μια θέση στο πλατύ ποτάμι της ευρωπαϊκής ζωγραφικής και πιο ιδιαίτερα στο παραστατικό του κλαδί, που έχει τις καταβολές του στον Πικάσο και στον Ματίς. Εμπλουτισμένος από τις εμπειρίες του Ντανταϊσμού (Σβίττερς) και από το θερμό μεσογεικό αισθησιασμό του, θα αφήσει πολύτιμα πηγάδια στις εκβολές του ποταμού, τον αιώνα που μας έρχεται.

**Αλέξης Κυριτσόπουλος «Η
ζωγραφική
πηγαινοέρχεται», Σκουφά
4, ως 14.2.**

Είχα γράφει στο ANTI άλλοτε για τον Κυριτσόπουλο δυο λόγια, γοητευμένος από τη ζωγρα-

Αλέξης
Κυριτσόπουλος:
Η ζωγραφική
πηγαινοέρχεται

φική φινέτσα των έργων του. Αυτή πάλι με ωθεί να μνημονεύσω τις ακουαρέλες του, «τα απλώς ζωγραφικά» όπως τα λέει (όχι δηλ. τα «γραφίστικα» έργα του) που ξεχειλίζουν από ποίηση και νοσταλγία μιας γνήσιας, αλλά σοφής αφέλειας, όπως του Κλέε.

**Άσπα Στασινοπούλου,
Ζωγραφική, «Μέδουσα»,
ως 9.2.**

Μετά από επιτυχημένες εκθέσεις στη «Μέδουσα» το 1988 (ANTI 368) και στο Λονδίνο το 1990, η Στασινοπούλου παρουσιάζει, σαν ιντερλούδιο, μια πιο ενδοσκοπική δουλειά, με μεικτές ύλες (φωτογραφίες και λάδι) που περιστρέφεται γύρω από τη μεταμόρφωση αρχαίων αντρικών αγαλμάτων σε φιγούρες που στέκονται μοναχικές μέσα σε ένα χώρο απροσδιόριστο σαν αχνά φαντάσματα ή φθαρμένες ολόσωμες αγιογραφίες σε εκκλησία.

**Μάρκος Καμπάνης,
Ζωγραφική, «Ωρα», ως
11.1.**

Πέμπτη ατομική έκθεση του Καμπάνη (γ. 1955). Είχα προσέξει τη δουλειά του από το 1986. Τώρα έχει καθαρίσει την παλέτα του, και τα ακρυλικά του, σε χαμηλόφωνους τόνους, πετυχαίνουν την ακρίβεια και την ποίηση ενός καλλιτέχνη που αγαπά να απεικονίζει τα κοινότοπα αντικείμενα της καθημερινής ζωής, τα οικεία εσωτερικά, τα τυχαία τοπία της Σαλονίκης, δίχως αξιώσεις άλλες από την πι-

στή απόδοση του πόσο τον συγκινούν. Έτσι μεταδίνουν και σε μας τη συγκίνησή του.

**Θανάσης Τότσικας, Κέντρο
Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνας
Τούντα, ως 16.2.**

Τα έργα του Τότσικα (γ. 1951), όσα τουλάχιστον έχω δει, μεμονωμένα σε διάφορες εκθέσεις, αποτελούν, το καθένα, ποικίλα δείγματα ιδιοφυίας ανήσυχης και γεμάτης φαντασία. Από το εργαστήρι του στην πατρική Θεσσαλία μας έφερε κάποτε εκείνες τις εντυπωσιακές κατασκευές, αντάξιες των Ιταλών δημιουργών της «άρτε πόβερα», φτιαγμένες από τα πιο ταπεινά υλικά του χωριού του (χώμα, λάσπες, καλαμιές, προβιές, ξύλα, κέρατα κ.τ.λ.). Έπειτα ερχόταν από το Παρίσι με πειράματα υψηλής τεχνολογίας με φωτιά και ηλεκτρισμό, όπως εδώ, έτσι που αναρωτιέται κανείς ποιον Τότσικα εκφράζουν, τον τεχνολόγο ή τον ποιητή των κατασκευών που είναι φτωχές μόνο στα υλικά τους αλλά πλούσιες σε συνειρμούς κι ερωτήματα για τις ρίζες της παιδείας μας. Μια περίπτωση που θέλει παρακολούθηση.

Έκλεισε και ο πρώτος μήνας του '91 κι η εικαστική κίνηση δεν φαίνεται να κοπάει. Στο διμήνο από 1.XII.90, ως σήμερα άνοιξαν σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πάτρα 109 εκθέσεις, είδα τις 45 και έγραφα για τις 11.

Αθήνα 31.1.91

Αλέξανδρος Ζυδής

Γιάννης
Ψυχοπαίδης:
Ερωτικό (1985)

BYZANTIO

Hans - Georg Beck

Η Βυζαντινή Χιλιετία

Μετάφραση: Δημοσθένης Κούρτοβικ
Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
Αθήνα 1990

Η ελληνόγλωσση βιβλιογραφία για το Βυζάντιο εμπλουτίζεται σημαντικά από το βιβλίο του Γερμανού *Hans - Georg Beck*, από τους πιο αξιολογούς βυζαντινολόγους. Πρόκειται για ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο που δεν απευθύνεται τόσο στους ειδικούς —δεν καταπιάνεται με ακαδημαϊκές διαμάχες— όσο σε όλους εκείνους που ενδιαφέρονται για το Βυζάντιο. Ο ίδιος ο συγγραφέας τονίζει στον πρόλογό του ότι στόχος του είναι να δώσει μερικά ερεθίσματα στο μη ειδικό αναγνώστη. Η μετάφραση του Δημοσθένη Κούρτοβικ, προσεκτική και στρωτή, διατηρεί το επιστημονικό ύφος, χωρίς να χάνει στιγμή την εκφραστικότητά της, και βοηθάει στην άνετη ροή του κειμένου και των νοημάτων.

Γιατί, παρά τις διαβεβαιώσεις του συγγραφέα, το βιβλίο, κάθε άλλο παρά εύκολο είναι. Όσοι βέβαια περιμένουν κάποια χρονολογική εξιστόρηση γεγονότων θα απογοητευθούν. Η διάταξη της ύλης είναι τελείως διαφορετική. Δεν είναι ένα βιβλίο συμβατικής ιστοριογραφίας, αλλά «ιστορικής» διαπραγμάτευσης ορισμένων βασικών «θεμάτων» και θεσμών της βυζαντινής χιλιετίας. Θέματα φαινομενικά ασύνδετα μεταξύ τους αλλά στην πραγματικότητα εκφάνσεις του ίδιου του πολιτικού και κοινωνικού βίου του Βυζαντίου. Η ελληνιστική κληρονομιά και παράδοση, το κράτος και το Σύνταγμα, η εκλογή του αυτοκράτορα, η πολιτική ορθοδοξία, τα λογοτεχνικά είδη που αναπτύχθηκαν, τα θρησκευτικά δόγματα που επεκράτησαν και τα μυστικιστικά συστήματα που εμφανίστηκαν, ο μοναχισμός, οι δοξασίες και πεποιθήσεις των Βυζαντινών, αποτελούν μερικά από τα θέματα που γίνονται αντικείμενο έρευνας, με τις καταβολές τους και το ρόλο που διαδραμάτισαν στη βυζαντινή χιλιετία.

Ασφαλώς, θα ήταν αφελές να πιστέψει κανείς ότι θεσμοί, αντιλήψεις, ιδεολογίες, δόγματα, παραδόσεις παρέμειναν αναλλοίωτα ανά τους αιώνες, σαν ένα συμπαγές, αδιάσπαστο σύμπλεγμα με σκληρό κέλυφος που άντεξε στο χρόνο και τελικά, ακολουθώντας τον ιστορικό κύκλο της «παρακμής και πτώσης», «έσπασε» κάτω από τη συνεχή πίεση εξωτερικών παραγόντων και μόνο. Ο Beck προσεκτικά απομακρύνεται από τέτοιους κινδύνους εστιάζοντας την προσοχή του στις εσωτερικές πολιτικές, κοινωνικές και ιδεολογικές πτυχές και διεργασίες της αυτοκρατορίας. Και σ' αυτό τον τομέα δείχνει όλη του την άνεση χειρισμού δύσκολων ιδεολογικών θεμάτων με αμφίσημο περιεχόμενο, όπως ο μοναχισμός, το ιδανικό της απάρνησης των εγχοσμίων αλλά και έσχατο καταφύγιο διαφόρων άλλων, είτε εκείνων που επεδίωκαν την φοροαποφυγή ή την απαλλαγή από τη στρατιωτική υπηρεσία είτε εκείνων που λίγο πριν πεθάνουν κατέφυγαν στο μοναχικό

σχήμα για να εξασφαλίσουν την ύστατη ώρα τη σωτηρία της ψυχής τους.

Ένα από τα μεγάλα χαρίσματα του βιβλίου είναι ότι η επιχειρηματολογία του παραμένει ευλύγιστη και ανοιχτή σε πολλές εκδοχές. Οι πρακτικές πλευρές των ιδεολογικών και δογματικών θεμάτων τονίζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνεται ακριβώς με σαφήνεια ο εμπράγματος και «εγκόσμιος» χαρακτήρας τους, η λειτουργική και χρήσιμη εμβέλειά τους.

Μια από τις σημαντικότερες παρατηρήσεις του Beck, που αποτελεί και αφετηρία για την οικοδόμηση των σκέψεών του για τους θεσμούς και την ιδεολογία της χιλιετίας, είναι ότι το Βυζάντιο δεν έχει προϊστορία και πρωτοϊστορία, με την έννοια ότι η ιστορική αυτή περίοδος δεν στερείται γραπτών μνημείων και μαρτυριών και δε χρειάζεται κανείς να καταφύγει στις περιοχές των μύθων και των θρύλων για την «ανασυγκρότησή» της. Αντίθετα, το Βυζάντιο προβάλλει ως όψιμο στάδιο του ελληνισμού, διατηρώντας εκείνη την αίσθηση της μοναδικότητας που προέκυπτε από την παιδεία και τον πολιτισμό του. Ήταν αυτή η συνειδηση της υπεροχής της ελληνικής παιδείας που διατηρήθηκε στους βυζαντινούς χρόνους και που προμηθεύει τη συνέχεια.

Θα μπορούσαμε μάλιστα να πούμε ότι η παιδεία αυτή συμβάλλει στη δημιουργία «κοινής γνώμης» στο Βυζάντιο και διατηρεί την *res publica*, την πολιτεία σαν αυτόνομο μέγεθος, ανεξάρτητο από το αυτοκρατορικό αξίωμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο βυζαντινός ηγεμόνας ουδέποτε καταφέρνει να περιβληθεί τον μανδύα του απόλυτου μονάρχη, η βυζαντινή μοναρχία δεν είναι κληρονομική ούτε θεοκρατική, ο «αυτοκράτωρ» εκλέγεται και από τον Ιππόδρομο, όπου το κοινόν, όπως εκπροσωπείται «ιπποδρομικώς» από τους Βένετους και τους Πράσινους παίζει κι αυτό τον ρόλο του στη νομιμοποίηση της εξουσίας.

Ο «λαός», μαζί με τη σύγκλητο, τον στρατό και την εκκλησία, είναι κι αυτός σημαντικός παράγοντας της εξουσίας.

Οι αντιφάσεις, οι συγκρούσεις, οι αποχρώσεις της επίσημης και καθημερινής διάστασης της ζωής, της τυπικής και ουσιαστικής, του θεωρητικού και πρακτικού βίου στο Βυζάντιο, αντιμετωπίζονται από τον Beck με ένα ευθύ και συστηματικό τρόπο που αναδεικνύει ακριβώς τις αναγκαίες «προσαρμογές» για την επιβίωση της αυτοκρατορίας στην χιλιετία.

Διαβάζοντας το βιβλίο, αξίζει κανείς να συγκρατήσει αυτά τα στοιχεία κι αυτές τις παρατηρήσεις που δίνουν νόημα στην ιστορική πορεία του Βυζαντίου, αφαιρώντας τις αναφορές σε λεπτομέρειες, ονόματα και πολυδαίδαλες δογματικές διαμάχες.

Βασίλης Καπετανγιάννης

Ημεροδείκτης 1991: ο ζωγράφος Κώστας και ο ανθολόγος Μ.Ζ. Κοπιδάκης συνεργάζονται με έναν διακριτικό όσο και αποτελεσματικό τρόπο στη σύνθεση του Ημεροδείκτη που μας προσφέρει φέτος η Α.Γ.Ε.Τ. Ηρακλής. Θέμα —τι άλλο;— ο χρόνος. «Χρόνος εστίν ύστατον και πρώτον πάντων». Μια

ανανέωση στο ύφος των ωραίων —πάντοτε— εκδόσεων της ΑΓΕΤ Ηρακλής, που πηγάζει ακριβώς από αυτή τη νέα πρόταση. Για τον εξαιρετο ζωγράφο Κώστα (Γεωργίου) γράφει η Αθηνά Σχινά.

Θα επιστρέφω πάντα στην Κύπρο. Αυτή τη φορά για να μνημονεύσω ένα αντιχάρισμα που έχει στείλει εδώ και καιρό ένας φίλος και φιλόπονος αναγνώστης, ο Χριστόδουλος Παύλου Τζιονής. Πρόκειται για ένα μικρό μα θαυματοργό βιβλιαράκι με τίτλο *Το περιοδικό ANTI και η Κύπρος* (ευρετήριο των τευχών 1-128). Μακάρι να βρει το κουράγιο να συνεχίσει!

Ίσως ένας ταξιδιωτικός οδηγός για την Ελλάδα στα Τσέχικα να φαίνεται «άχρηστη» πληροφορία για τους Έλληνες αναγνώστες. Όμως ο συγγραφέας του Παύλος Χραντέσκι είναι ένας ελληνιστής που προσεγγίζει τη χώρα μας όχι μόνο μέσα από το αρχαιογνωστικό του ενδιαφέρον αλλά, κυρίως, επισημαίνει όψεις της σύγχρονης Ελλάδας.

Καμβούνια, τα τραγούδια μιας άλλης εποχής. Αυτός είναι ο τίτλος μιας αξιομνημόνευτης εκδοτικής προσπάθειας. Το περιοδικό «Λυχνάρι» που εκδίδεται στο Λιβαδερό αποφάσισε να προχωρήσει την εργασία της συγχωριανής τους Έφης Νίκου -Γιωλτζόγλου και να της δώσει τη μορφή βιβλίου. Μια δουλειά δέκα χρόνων συγχέντρωσης και

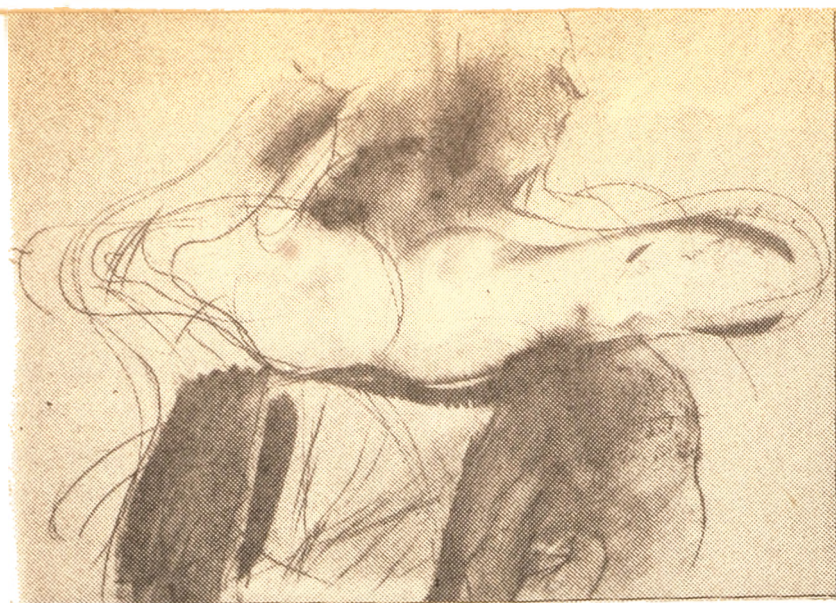
καταγραφής των τραγουδιών της ευρύτερης περιοχής των Καμβουνίων αποδίδεται στους Λιβαδεριώτες· και όχι μόνο. Γιατί όλοι κάτι μαθαίνουμε από το ήθος, κυρίως, ανάλογων χειρονομιών.

Λαϊκά Τραγούδια και παιχνίδια για παιδιά. Μια ανθολογία καμωμένη με γνώση και ευαισθησία από τον Βασίλη Αναγνωστόπουλο (εκδ. Ψυχογιός)· περιλαμβάνει νανουρίσματα, ταχταρίσματα, τραγούδια, παιχνίδια, γλωσσοδέτες: Ο τζιντζιρας, ο μιντζιρας, ο τζιντζιμιντζιχόντζιρας... Αλλά διαβάζουμε αλλού Λαϊκά ρώσικα παραμύθια σε απόδοση του Γιάννη Ρίτσου και εικονογράφηση της Τζένης Δρόσου: *Αλέξη Τολστόι, Η γκρινιέρα κατσίκας* (εκδ. Κέδρος).

Μια Μιλανέζικη ιστορία του 17ου αιώνα, Οι αρραβωνιασμένοι γραμμένη από τον πατέρα του ιταλικού μυθιστορήματος Αλεσάντρο Μαντσόνι δεν έχει σημασία μόνο για λόγους ιστορικούς. Παραμένει ένα πολύ ενδιαφέρον μυθιστόρημα, χαλομεταφρασμένο από τον Δ. Αργυρίου (εκδ. Εστία 1990).

Νίνα Κοκκαλίδου - Ναχμία: Η κοιλάδα με τους άμπουλες (εκδ. Παρατηρητής). Το πρώτο μυθιστόρημά της Ν. Κ.-Ν., που την καθιέρωσε στα γράμματά μας. Ένα βιβλίο για τη γυναίκα, και μάλιστα για την ανύπαντρη μητέρα —παρ' όλο που οι καιροί άλλαξαν από το 1963 που πρωτοεκδόθηκε— παραμένει ενδιαφέρον, αν και δεν μπορούμε να το θεωρήσουμε πλέον τολμηρό. Ευτυχώς!

Ξεφυλλίζω και ξεχωρίζω βιβλία (1990) - Ελένη Κιτσοπούλου, *Α. Παπαδιαμάντης. Το τοπίο του χρόνου* (Θεσσαλονίκη 1990), Β. Καρβουνιάρη, *Σύγχρονοι τάσεις της Σοσιαλδημοκρατίας* (Αθήνα 1990), Δ.Γ. *Εγχειρίδιο* (Εκδόσεις Εκάτη, 1990).

Παλιμψηστο του Γιώργου Λαζόγκα

HORROR VACUI

Άρης Σφακιανάκης
Ο τρόμος του κενού
(εκδ. Κέδρος)
Αθήνα 1990

Φανατικός οπαδός της έκπληξης ο Α. Σφακιανάκης, το επιβεβαιώνει έμπρακτα με το πρώτο του μυθιστόρημα. Έχουν προηγηθεί δυο συλλογές διηγημάτων (1981, 1984): εικοσιένα αφηγήματα ιδιαιτέρως αισθησιακά σε ένα χώρο και χρόνο που αδιάκοπα μετεωρίζεται ανάμεσα σε μια γηγενή πραγματικότητα και σε ένα τόπο «πεποιημένο» με ξενόφερτες ονομασίες και τρόπους συμπεριφοράς.

Στο τελευταίο του βιβλίο, φαινομενικά μας προτείνει την ιστορία ενός εφήβου που ζει στην Κρήτη και ετοιμάζεται για την πανεπιστημιακή του πορεία στην πρωτεύουσα· το θέμα το οποίο καταρχήν φαίνεται ασθενικό και κοινότοπο. Σε αυτό ακριβώς το σημείο, ο συγγραφέας επιφυλάσσει την έκπληξη υπονομεύοντας την καθημερινότητα ενός συνηθισμένου ήρωα μέσα από μια ιδιότυπη οπτική. Με οδόσημα ένα πλήθος από γυναικεία ονόματα επιλεγμένα κα-

τάλληλα ώστε να σημασιοδοτούν τα φέροντα πλάσματα που ο αφηγητής εμφανώς τοποθετεί σε διαφορετική συνομοταξία, αρχίζει ιστορίες που δεν τελειώνει, τις εμπλέκει με άλλες, για να τις ξαναθυμηθεί λίγες σελίδες πιο κάτω και να τις τερματίσει επιγραμματικά αποφορτίζοντας πιθανά ηδονικά κρεσέντα. Πολύχρωμες κλωστές υφασμένες σε μια συνεχώς ανανεούμενη ερωτική πανδαισία, που όμως ο ήρωας απολαμβάνει αποστασιοποιημένα ως γνήσιος εστέτ, γνώστης και δοκιμαστής του είδους από γεννησιμιού του.

Ο Α.Σ., όμοια με τους αρχαϊκούς ζωγράφους, ελλείπει ενιαίας σύνθεσης, γειμίζει τα διάκενα με πάσης φύσεως παρεκβατικές διηγήσεις· πιθανόν, «horror vacui», μήπως φανεί λειψή μια διήγηση με ανύπαρκτο μύθο. Ταυτόχρονα, στήνει την προσωπική του μυθολογία που τώρα αποκτά ελληνική ιθαγένεια σε ένα Ηράκλειο γεμάτο ακόλαστες γωνιές και ψιθύ-

ρους, σε μια Κρήτη, με αιμοσταγείς θρύλους και προσφερόμενες για σφαγιασμό τουρίστριες, με πιστό σύντροφο ένα φίλο όμοιο «περιπλανώμενο Εβραίο» που καθιερώνεται ήδη από τα πρώτα διηγήματα, όπως αναφέρεται πάντα με το επίθετό του κατά την προσφιλή συνήθεια των νέων μιας παλαιότερης εποχής.

Σε αυτό το βιβλίο, ο Α.Σ. φαίνεται να αφομοιώνει τις όποιες επιρροές υπήρχαν στα πρώτα του γραπτά, αφού τις διυλίζει μέσα από τη δική του αισθητική. Εδώ, «το βίωμα» παρουσιάζεται ως πρόφαση για την αφήγηση μιας εμποποιίας με κατορθώματα, τις φοβίες, τις εμμονές και τις επιθυμίες του αρσενικού που υφίσταται σχεδόν μεταφυσικά την αρχέγονη ερωτική εξόντωση. Τον ενδεχόμενο τρόπο του κενού, καλύπτει, προς αναγνωστική απόλαυση, η ερωτοπληξία σε μια ποικιλία ηδονικών εκφάνσεων.

Μάρη Θεοδοσοπούλου

Η ΜΑΤΑΙΟΤΗΤΑ ΕΝΟΣ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

Ο Ερνστ Τέοντορ Αμαντέους Χόφμαν δημοσίευσε τον «Χαρτοπαίκτη» το 1920. Ο Καρυωτάκης μετέφρασε το ίδιο κείμενο οκτώ χρόνια αργότερα και ο Γ.Π. Σαββίδης ενέταξε τη μετάφραση στην έκδοση που επιμελήθηκε το 1966, με γενικό τίτλο «Άπαντα τα Ευρισκόμενα» («Ερμής»). Ο «Εξάντας» παρουσιάζει τώρα στη δική του σειρά «Συγγραφείς μεταφράζουν συγγραφείς» το γερμανικό πρωτότυπο και την ελληνική έκδοσή του σε αντικρυστή μορφή, με σκοπό να παρακινήσει τον αναγνώστη σε μια πιο συστηματική προσέγγιση. Το ερώτημα είναι προς τι το όλο εγχείρημα, από τη στιγμή που ο Καρυωτάκης μετέφρασε τον «Χαρτοπαίκτη» από τα γαλλικά, όπως μας διαβεβαιώνει ο Γ.Π. Σαββίδης που έχει κάνει τη σχετική αντιβολή, αλλά και όπως ομολογείται εντίμως στο προλογικό σημείωμα της παρούσας έκδοσης. Η συσχέτιση Χόφμαν και Καρυωτάκη μοιάζει μάταιη από αυτή την άποψη και μας διαφωτίζει ελάχιστα ως

προς την ελευθερία επέμβασης του τελευταίου στο κείμενο του πρώτου.

Η έκδοση ελέγχεται και στα «επιχειρήματά» της, όπως θα έλεγε ο Ζενέτ. Αν εξαιρέσουμε τη βιβλιογραφία Χόφμαν, που επιμελήθηκε η Κατερίνα Μητραλέξη και η οποία είναι όντως χρήσιμη, μια και καλύπτει ένα πραγματικό κενό, τα βιβλιο-βιογραφικά επιλεγμένα του Κώστα Χωρεάνθη δείχνουν άνευ νοήματος. Πρώτον, διότι δεν προσθέτουν το παραμικρό στις ως τώρα συγκεντρωμένες πληροφορίες και απόψεις για το έργο και τον βίο του ποιητή. Δεύτερον, επειδή παρακάμπτουν το πρόβλημα που θα όφειλε να θέσει μια τέτοια έκδοση: την ένταξη των μεταφράσεων —ή, έστω, μόνον του συγκεκριμένου πονήματος— του Καρυωτάκη στην πρωτογενώς δημιουργική δουλειά του. Συμπέρασμα —πικρόχολο ίσως, αλλά όχι εκτός πραγματικότητας— πάλι και πάλι για το τίποτα...

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Χόφμαν, Καρυωτάκης
Ο χαρτοπαίκτης
(*Spielerguck*)
(εκδ. «Εξάντας»)
Αθήνα 1988

Εφηβικές χίμαιρες

Άννα Δαμανίδη
Η τελευταία πριγκίπισσα
(εκδ. Άγρωστις)
Αθήνα 1990

Στη σχετικά εκτενή νουβέλα της Άννας Δαμανίδη, *Η τελευταία πριγκίπισσα*, παρακολουθούμε το βίο και τα παθήματα μιας εφήβου στις δυο τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου, τα δύσκολα χρόνια της Δικτατορίας, από το 1969 μέχρι την κηδεία του Σεφέρη. Η Α.Δ. συλλέγει προσεκτικά ασήμαντες αλλά καιρίες λεπτομέρειες για όλα τα ευτελή μικροπράγματα που τότε στοιχειοθετούσαν τη ζωή μιας κοπέλας, όταν ακόμη ο πατέρας στεκόταν κέρβερους της παρθενίας της, περιορίζοντάς την ανάμεσα στο σχολείο και το σπίτι. Δημιουργεί σε μια Αθήνα κατά είκοσι χρόνια νεότερη και μέσα από τον εφηβικό συναισθηματισμό, μια πειστική και ιδιαίτερα συμπαθή ηρωίδα: λίγο παχουλή, λίγο μύωπα —πάνω κάτω όπως η μέση ελληνίδα της εποχής— που υποφέρει από τα κουσούρια της, φοβάται ποθώντας ταυτόχρονα τα αγόρια και κυρίως βιάζεται να μεγαλώσει.

Στο γράψιμο της Α.Δ. υπάρχει έντονη η σχέση της γυναίκας με το σώμα της αλλά και τον κόσμο. Αυτή η θεματική υπαγορεύει, ως ένα βαθμό, και το αντίστοιχο ύφος: αυθόρμητο, ελεύθερο, χωρίς φραγμούς. Όμως στο πρόσφατο μυθιστόρημά της, η αφήγηση συχνά σκοντάφτει στην παρουσία ενός ενήλικα που παρεμβάλλει την κοινωνική του κριτική και εκλογίκευση εμποδίζοντας την ιστορία να ακολουθήσει μια γρήγορη και ανάλαφρη μορφή. Επίσης, η διήγηση αποδυναμώνεται από την ένθετη παράθεση κεφαλαίων στα οποία η ηρωίδα ονειροπολεί ως «η τελευταία πριγκίπισσα», καθώς αναστέλλεται ο ρυθμός και μειώνεται το ενδιαφέρον. Η γραφή φαίνεται να υπολείπεται στην ποιητική ανάταση, αντίθετα εμμένει στα δικά της προσόντα: ένα ευαίσθητο σώμα που καταγράφει με ευστοχία και πρωτοτυπία το βιωματικό του χώρο και χρόνο.

Μάρη Θεοδοσοπούλου

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΜΑΛ

Ακούστε τώρα την ιστορία του Κεμάλ, ενός πρίγκιπα της Ανατολής, απόγονου του Σεβάζ του Θαλασσινού, που νόμιζε πως θα αλλάξει τον κόσμο.

Στης Ανατολής τα μέρη μια φορά κι έναν καιρό ήταν άδειο το κελέρι μουχλιασμένο το νερό.

Στη Μοσούλη στη Βασόρα στην παλιά τη χουρμαδιά πικραμένα κλαίνε τώρα της ερήμου τα παιδιά.

Κι ένας νέος από σόι και γενιά βασιλική αγρικαί το μοιρολόι και τραβάει κατά χει.

Τον κοιτάν οι Βεδουίνοι με ματιά λυπητερή κι όρκο στον Αλλάχ τους δίνει πως θ' αλλάξουν οι καιροί.

Σαν ακούσαν οι αρχόντοι του παιδιού αποκοτιά ξεκινούν με λύκου δόντι και με λιονταριού προβιά.

Απ' τον Τίγρη στον Ευφράτη κι απ' τη γη στον ουρανό κυνηγούν τον αποστάτη να τον πιάσουν ζωντανό.

Πέφτουν πάνω του τα στίφη σαν ακράτητα σκυλιά και τον πάνε στον χαλίφη να του βάλει τη θηλιά.

Μαύρο μέλι μαύρο γάλα ήπιε εκείνο το πρωί πριν αφήσει στην κρεμάλα τη στερνή του την πνοή.

Με δυο γέριες καμήλες μ' ένα κόκκινο φαρί στου παράδεισου τις πύλες ο προφήτης καρτερεί.

Πάνε τώρα χέρι χέρι κι είναι γύρω συννεφιά και της Δαμασκού τ' αστέρι τους κρατούσε συντροφιά.

Σ' ένα μήνα σ' ένα χρόνο βλέπουν μπροστους τον Αλλάχ που απ' τον ψηλό του θρόνο λέει στον άμυαλο Σεβάζ:

Λυπημένο μου ξεφτέρι δεν αλλάζουν οι καιροί με φωτιά και με μαχαίρι πάντα ο κόσμος προχωρεί.

Καληνύχτα Κεμάλ! Αυτός ο κόσμος δεν θ' αλλάξει ποτέ.

Μάνος Χατζιδάκις

Ποιος είναι ο Κεμάλ;

Υπάρχουν βέβαια, πολλοί τρόποι να διαβάσει κανείς ένα ποίημα, να ακούσει ένα τραγούδι.

Ωστόσο, μη βιαστείτε· ο Σαντάμ Χουσεϊν δεν κατάγεται από τη γενιά του Σεβάζ του Θαλασσινού. Από αυτή τη γενιά κατάγεται το αλλοιωμένο από τα χημικά αέρια σώμα των Κούρδων.

Κατάγεται το σώμα του εξόριστου Παλαιστίνιου που μάταια αναζητά την αντιασφυξιογόνο μάσκα.

Κατάγεται το σώμα του αγνοούμενου Κύπριου.

Α.Φ.

Οδηγός βιβλιογραφικός για την Τουρκία (1923-1990), έκδοση του Ιδρύματος Μεσογειακών μελετών. Περιλαμβάνονται βιβλία, άρθρα από επιστημονικά περιοδικά αλλά και διδακτορικές διατριβές, κυρίως από το χώρο των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών. Η συγκέντρωση και ταξινόμηση έγινε με τη φροντίδα του Χαράλαμπου Τσαρδανίδη. Κάθε αρχή και δύσκολη!

Παλιός συνεργάτης του ANTI ο Ανδρέας Πετρούλακης κυκλοφορεί το τρίτο του άλμπουμ *Η ψυχολογία και άλλαι παθήσεις* (εκδ. Καστανιώτη). Καλά να πάθει!

Ροζίτα Σώκου, η γνωστή κριτικός κινηματογράφου και «δράστης» ευαίσθητης δημοσιογραφίας εκδίδει το θεατρικό της έργο *Quai Voltaire*. (Σε ελεύθερη καλοπροαίρετη απόδοση: «Και Βολταίρο;»). (εκδ. Χατζηνικολή).

Συγγραφικά δικαιώματα. Έκδοση των πρακτικών του δεύτερου (1981;) Πανελληνίου Λογοτεχνικού Συνεδρίου (εκδ. Παρατηρητής). Το «καλό» πράγμα αργεί να γίνει...

Τσουκαλάδες όλου του Ελλαδικού χώρου, χαρείτε! Κυκλοφορεί, αφιερωμένο σ' εσάς, ένα καλοκαμωμένο βιβλίο, φτιαγμένο με αγάπη και γνώση, της Μπέττης Ψαροπούλου, *Η κεραμική του χθες στα Κύθηρα και στην Κύθνο* (εκδ. Φίλοι του Κέντρου Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής).

«Υπάρχουν ακόμη μεγάλοι μυθιστοριογράφοι;» η συζήτηση αυτή έγινε ήδη (5 Φεβρουαρίου '91) στο Γαλλικό Ινστιτούτο και θυμήθηκα μίαν άλλη εκδήλωση που έγινε πέρσι στην Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας με τίτλο: «Υπάρχει, λοιπόν, γυναικεία ποίηση;». Αφορμή στάθηκε η καλαισθητή έκδοση που κυκλοφόρησε με τον ίδιο τίτλο και περιλαμβάνει τις ομιλίες πέντε ποιητριών. Το ούζο «Υπάρχω» του Καζαντζήδη το θυμήθηκε κανείς;

ο χαρτοκόπτης

Οι υπάλληλοι του υπουργείου Προεδρίας που ερμηνεύουν το πνεύμα του νόμου συνεχίζουν το «θεάρεστο» έργο τους: ποινικοποιούν, λογοκρίνουν —και συνεχίζουν. Χρειάζοταν μια αντίδραση σαν αυτή του Μάνου Χατζιδάκι, που αρνήθηκε να υπακούσει στους λογοκριτές και αποφάσισε να κυκλοφορήσει από το «Σείριο», που διευθύνει τραγούδι του Στ. Κραουνάκη κομμένο από την επιτροπή. Ευθαρσώς και ανυποχώρητος ο Χατζιδάκις δείχνει πως πολεμιέται στην πράξη η στενοκεφαλιά, η συντήρηση, ο αυταρχισμός.

ΑΦΑΣΙΑ. Το Εθνικό Θέατρο μπορεί να απέκτησε διευθυντή, δεν έχει όμως καταλήξει ακόμα σχετικά με το ρεπερτόριο του 1991, παρόλο που γίνονται συζητήσεις γι' αυτό, από τον Μάιο του 1990: Πριν από λίγες μέρες ματαιώθηκαν και επίσημα πια, τρεις από τις προγραμματισμένες για φέτος παραστάσεις και μεταφέρθηκαν στο ρεπερτόριο της επόμενης χρονιάς. Αυτό έγινε παρουσία του Διοικητικού Συμβουλίου, απουσία όμως του νέου διευθυντή, στον οποίο, καλώς ή κακώς, θα χρεωθούν αυτές οι παραστάσεις, αφού θα γίνουν την επόμενη χρονιά. Τι να πούμε; Το Εθνικό συνεχίζει να παραμένει ακέφαλο; ή στην Αγίου Κωνσταντίνου, όποιος θέλει, κάνει ό,τι θέλει;

ΛΕΣΧΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ (1). Λέσχη γραμμάτων και τεχνών έχει γίνει πλέον το σπίτι του Ανδρέα Παπανδρέου και της Δήμητρας Λιάνη. Δεν είναι ο Κούντερας, δεν είναι καν η Τουρλουμούση που πέρασε από τη ζωή του ζεύγους και τώρα θα γράφει απομνημονεύματα. Το όλο περιβάλλον εμπνέει, γενικότερα.

Στο στενό κύκλο της κουλτούρας προστίθεται ένα ακόμη πρόσωπο. Πρόκειται για την Έλντα Γεωργοπούλου, αεροσυνοδό (παλιά συνάδελφο της Δήμητρας Λιάνη) που εκτός από το να ιπτάται με τα αεροπλάνα, της αρέσει και να ιπτάται με τον ...πήγασο. Ήδη έχει κυκλοφορήσει δυο ποιητικές συλλογές και στη δεύτερη, που μόλις κυκλοφόρησε, παρατίθεται σημείωμα της Δήμητρας Λιάνη. «Με πολύ μεγάλη έκπληξη, Έλντα, και συγκίνηση, διάβασα το πρώτο σου βιβλίο. Πραγματικά με ταξίδεψε στο παρελθόν και στις αναμνήσεις... Και είναι τόσο σπάνια σήμερα η ποιότητα και η ευαισθησία», γράφει.

Εμείς τι να πούμε. Παραδινόμαστε χωρίς όρους στον ποιητικό οίστρο, στην «ποιότητα» και την «ευαισθησία» της «παλαιάς συναδέλφου» παραθέτοντας ένα πρόσφατο πόνημά της, που έσπευσε να στείλει στο ANTI με την ευκαιρία της απώλειας των Ολυμπιακών Αγώνων από τη χώρα μας:

*Μουσική Ουράνια / έντυσε με ύμνους κυματέ-
νιους / τους Ελληνικούς Ολυμπιακούς Ανέ-
μους. / Μα οι χορδές της Άρπας έσπασαν / και
η Δόξα έσβησε / το ανατέλλον ΦΩΣ / της Ο-
ΛΥΜΠΙΑΣ, / γιατί «το Τόκνο» την ομορφιά α-
γνόησε / σαν ρόφημα της ΑΤΛΑΝΤΑΣ Ευκαι-
ρία! / Ω! Ελπίδα της Ελλάδας / Μοναδική Α-
λήθεια / τα φτερά σου τσάκισαν / καρφώνον-
τας ρομφαία μαύρη / στη καρδιά της Γαλάζιας
«ΑΘΗΝΑΣ».*

Ελληνικός κινηματογράφος: Μεθοδεύσεις την ώρα μηδέν.

Στ' αποκαΐδια του διαρκώς υποτιμώμενου ελληνικού κινηματογράφου δόθηκαν, για μια ακόμη φορά, τα κρατικά βραβεία κινηματογράφου για το 1990.

Όχι ότι ποτέ είχαν κάποιο ιδιαίτερο κύρος αυτά τα βραβεία —που, πάντως αποτιμώνται σε κάποια ποσά, πολύ χαμηλά βεβαίως για να καλυφθεί έστω κι ένα μικρό μέρος του κόστους παραγωγής.

Οι μεθοδεύσεις των κρινόντων αφάισαν πάντως και τα τελευταία υπολείμματα κύρους. Τέτοιες μεθοδεύσεις κατήγγειλε, άλλωστε, η Πανελλήνια Ένωση Κριτικών Κινηματογράφου, αφού θεωρεί ότι οδήγησαν «στην απαγόρευση του ουσιαστικού διαλόγου που υπηρετεί το σκοταδισμό και, βεβαίως, αντανakλά τη συνεχιζόμενη υποβάθμιση των θεσμικών οργάνων».

Ωστόσο, μια τέτοια συνδιαλλαγή έχει κι άλλες, σοβαρότερες επιπτώσεις. Η κυριότερη: η κατίσχυση της κρατικής πολιτικής για τον κινηματογράφο που θέλει «στροφή» της κινηματογραφικής ταινίας σε θέματα «εύπεπτα», μακριά από αισθητικούς προβληματισμούς και αναζητήσεις, σε λαϊκούς ήρωες και στο παλιό χρεωκοπημένο εμπορικό μοντέλο.

Στο μεταξύ, το Κέντρο Κινηματογράφου ομολογεί τη χρεωκοπία του, ιδιώτες παραγωγοί δεν υπάρχουν, ο προϋπολογισμός του ΥΠΠΟ δεν προβλέπει παρά ψίχουλα για την παραγωγή από την επιστροφή του φόρου, οι αίθουσες και τα γραφεία παραγωγής είναι εχθρικά, η τηλεόραση αδυνατεί να συμβάλει στην παραγωγή και ό,τι γίνεται οφείλεται στην προσωπική τρέλα και το ρίσκο ανθρώπων που ταυτίζουν τη ζωή τους με την τέχνη τους

ΛΕΣΧΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ (2). Ξέρετε ότι η Βούλα Τουρλουμούση, εκτός των άλλων υπηρεσιών προς το ζεύγος Παπανδρέου, ήταν επιφορτισμένη να αγοράζει το ANTI, κάθε δεύτερη Παρασκευή από το περίπτερο, για τη Δήμητρα Λιάνη;

Η ΕΡΤ ΣΤΟ ΣΚΑΜΝΙ: Νέα τελεσίγραφα της Εταιρείας Σκηνοθετών και του Σωματείου Παραγωγών προς την ΕΡΤ ΑΕ. Αφού, η εν λόγω ανώνυμος εταιρεία δεν τήρησε το δεύτερο μέρος του «Πρωτοκόλλου τιμής», σύμφωνα με το οποίο, από τις αρχές Ιανουαρίου έπρεπε να καταβάλει τα υπόλοιπα χρεωστούμενα για τις παραγωγές του 1990, που φθάνουν στο ποσό του ενός δισεκατομμυρίου εξακόσια εκατομμύρια δραχμές.

Λέτε να ξαναφτάσουμε στο σημείο μιας νέας κατάληψης της ΕΡΤ; Ωστόσο, απ' ό,τι έγινε γνωστό, εκκρεμούν κάποιες μηνύσεις εναντίον της για παρακράτηση δεδουλευμένων, οι οποίες μέχρι σήμερα είχαν ανασταλεί, γιατί ήδη είχε τηρηθεί το πρώτο μέρος του «πρωτο-

κόλλου τιμής». Όπως όμως δηλώνουν τα δυο σωματεία όλες αυτές οι μηνύσεις θα πάρουν το δρόμο για την αίθουσα κάποιου δικαστηρίου. Και τότε, πραγματικά θα γελάσουμε... Ποιός από τους ιθύνοντες της ΕΡΤ ΑΕ θα καθίσει στο σκαμνί του κατηγορουμένου; Και σε τι δύσκολη θέση θα βρεθούν οι δικαστές...

Ο ANTENNA ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ. Καθυστερημένο, αλλά άξιο λόγου να σχολιαστεί: ο κ. Τζαννής Τζαννετάκης, υπουργός Πολιτισμού και αντιπρόεδρος της κυβέρνησης, συμμετείχε στο πρωτοχρονιάτικο πάρτυ του ANTENNA, του ιδιωτικού καναλιού το οποίο έχει δώσει γην και ύδωρ στην ακροματικότητα.

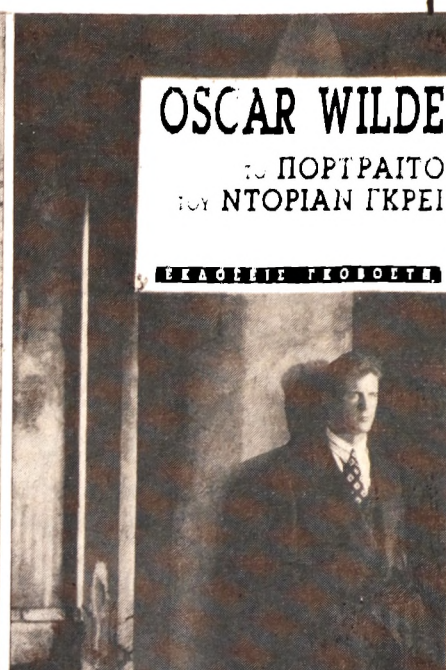
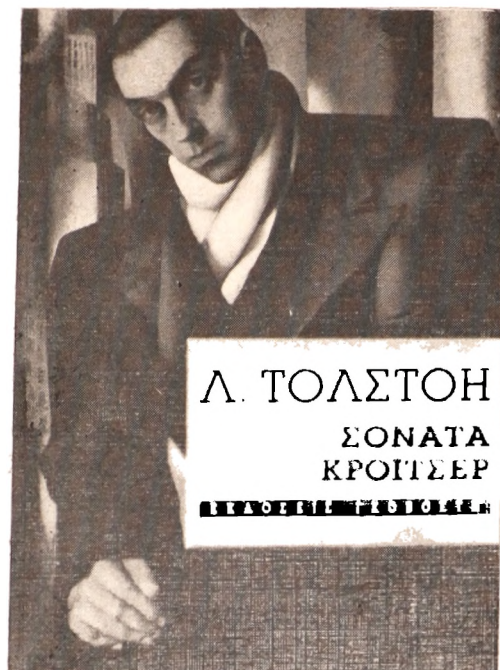
Βλέποντας πιο σφαιρικά το πράγμα, διαπιστώνουμε ότι όλη σχεδόν η κυβέρνηση συμμετείχε στο πάρτυ ενός παράνομου τηλεοπτικού σταθμού, του οποίου όμως ο ιδιοκτήτης δηλώνει αρωγός του, στις όποιες δυσκολες ώρες του.

τα καινούργια μας

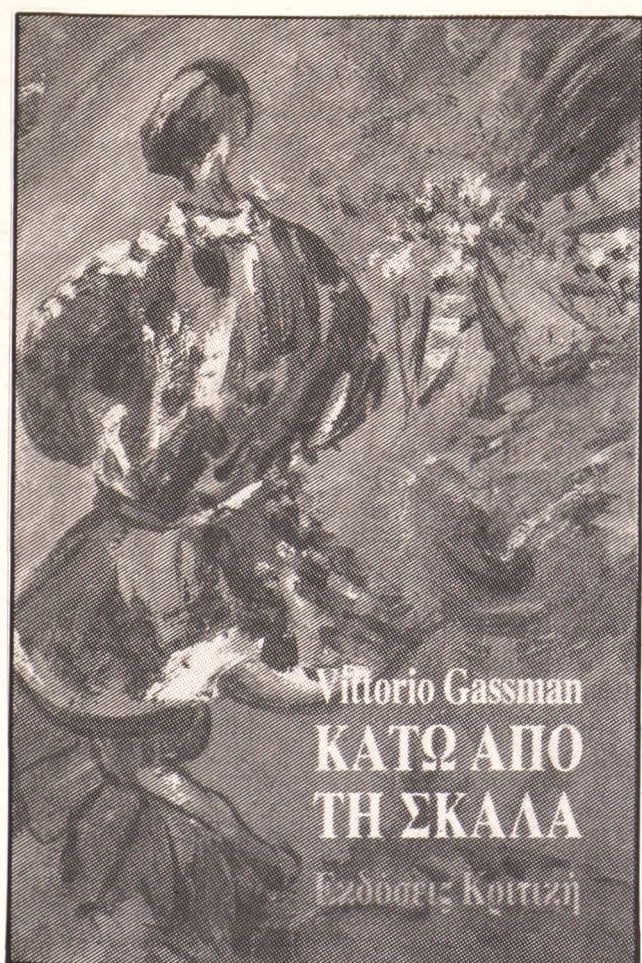
σου γκοβόστη

Ζωοδόχου Πηγής 21 – τηλ. 36.15.433

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ο Βιντσέντσο είναι ο φανταστικός συγγραφέας αυτού του μυθιστορήματος γραμμένου σε τρίτο πρόσωπο. Η διήγησή του όμως, κάθε άλλο παρά αποστασιοποιημένη, είναι η ζωή ενός άντρα νευρωτικού, παρά τον δηλωμένο και εμφανή δυναμισμό του. Ενός άντρα μόνου, παρά το πλήθος των γυναικών και των παιδιών και των φίλων. Ενός άντρα καταξιωμένου, παρά τις απογοητεύσεις που συναντάει σε κάθε περίπτωση. Ενός άντρα εξαιρετικά σύγχρονου, κάθε άλλο παρά εξαιρετικού. Ο Βιντσέντσο κάνει ψυχανάλυση μ' έναν καθηγητή φοβερό όσο και γελοίο, και οι ώρες που περνάει στον καναπέ του ψυχαναλυτή – εναλλασσόμενες με διαστήματα απομόνωσης ή αναμονής στο χώρο κάτω από τη σκάλα – είναι ευκαιρίες για να θυμηθεί, να κατανικήσει όσα έχει απωθήσει, να ζήσει ή να προσποιηθεί ότι ζει αμέτρητες ζωές που συνενώνονται σε μία και μόνη: αυτή που ο Calderón ισχυρίζεται πως είναι ένα όνειρο.

Από τις πρώτες κιόλας σελίδες ο αναγνώστης ανακαλύπτει ότι ο Βιντσέντσο είναι ο Βιττόριο, ο ίδιος ο συγγραφέας, κι αφήνεται να παρασυρθεί στη λεπτή ισορροπία (ή ανισορροπία) που υπάρχει ανάμεσα στη ζωή του ήρωα και στη ζωή του μεγάλου ηθοποιού, θριαμβευτή της σκηνής και της οθόνης. Ανακαλύπτει ακόμη ότι ο Γκάσμαν έγραψε ένα αληθινό μυθιστόρημα, μπαρόκ και μεταμοντέρνο, που ξεχειλίζει από διαθέσεις και πάθη, δονήσεις και παλινδρομήσεις, ιδανικά και μικρότητες.

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

ENGLISH EDITION
Τώρα κυκλοφορεί
και σε αγγλική γλώσσα
ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς). ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, δισκωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό Τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πισσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, τό σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι:

Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουρίδης, Λ. Κηλαηδόνης, Α. Κολταιδού, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδης, Μ. Μποστταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας.

Προλογίζει η Μελίνα Μερκούρη.

Ωραίο βιβλίο!

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΜΗΤΕ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21

Τηλ. 7249300

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχειακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

Ωραίο βιβλίο!

